

İŞTİRAK NAFKASI HESAPLAMA METOTLARI: TÜRK VE İSVİÇRE HUKUKU KARŞILAŞTIRMALI BİR İNCELEME VE BAZI ÖNERİLER^(*)

Dr. Öğr. Üyesi Doğa Ekrem DOĞANCI^(**)

Öz

İsviçre Medeni Kanunu'nda son yıllarda yapılan değişiklikler arasında iştirak nafkasına ilişkin hükümler de bulunmaktadır. Ancak iştirak nafkasının belirlenmesine ilişkin TMK m. 330 f. 1'in mehzazı olan ZGB Art. 285 Abs. 1 muhafaza edilmeye devam edilmiştir. Bu kapsamda sadece ölçütlerin belirtildiği, ancak iştirak nafkasının nasıl hesaplanacağına uygulama ve öğretiyeye bırakıldığı görülmektedir. Mahkemelerin takdir hakkı dahilinde nafakayı hesaplarken öngörülebilir ve sonradan denetime elverişli bir yaklaşım takip etmeye özen göstermeleri ve kararlarının gerekçeli olması adil yargılanmanın önemli unsurlarından biri olduğu gibi, hukuk güvenliğini de sağlayacaktır. Bu bağlamda İsviçre hukuk uygulaması ve öğretisinde yıllar içinde geliştirilen çeşitli nafaka hesaplama metotları dikkat çekicidir. İsviçre Federal Mahkemesi güncel kararlarında bu konuda önemli tespitlerde bulunmuştur. Bu çalışmada iştirak nafkası hesaplama metotları doğrudan çocuk maliyetleri ile dolaylı çocuk maliyetleri ayırımında ayrı ayrı incelenmiş, objektif ve öngörülebilir bir Türk hukuk uygulaması yönünden yol gösterici nitelikte olmak üzere bazı değerlendirme ve önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler

İştirak Nafkası, TMK m. 330, Nafaka Hesaplama, Çocuk, Boşanma.

^(*) Yayın Kuruluna Ulaştığı Tarih: 21.01.2023 - Kabul Edildiği Tarih: 09.05.2023.

Atıf Şekli: Doğa Ekrem Doğancı, "İştirak Nafkası Hesaplama Metotları: Türk ve İsviçre Hukuku Karşılaştırmalı Bir İnceleme ve Bazı Öneriler", *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XIII, S. 1, 2023, s. 701-817.

DOI: 10.52273/sduhfd..1240317.

^(**) Sakarya Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Ticaret Hukuku Ana Bilim Dalı, Sakarya, Türkiye.

E-posta: ddoganci@sakarya.edu.tr.

Orcid: <http://orcid.org/0000-0002-8771-0907>.

ACCOUNTING METHODS OF CHILD MAINTENANCE: A COMPARATIVE REVIEW ON TURKISH AND SWISS LAW AND SOME RECOMMENDATIONS

Abstract

Among the changes in the Swiss Civil Code in recent years, there are provisions regarding child maintenance. However TMK Art. 330 par. 1, ZGB Art. 285 par. 1 on the determination of the child maintenance continued to be preserved. In this context, it is seen that only the criteria are stated, but how to calculate the child maintenance is left to practice and doctrine. While calculating child maintenance within the discretion of the courts, it is one of the important elements of a fair trial, as well as ensuring legal security, as it is one of the important elements of a fair trial. In this context, various child maintenance calculation methods developed over the years in Swiss legal practice and doctrine are noteworthy. Currently, the Swiss Federal Court has made important determinations in this regard. In our study, child maintenance calculation methods were examined separately in terms of direct child costs and indirect child costs, Some evaluations and suggestions have been made as a guide in terms of an objective and predictable Turkish law practice.

Keywords

Child Maintenance, TMK Art. 330, Calculation of Child Maintenance, Divorce.

GİRİŞ

Eşler çocuklarının bakım, eğitim ve gözetimine birlikte özen göstermek ile yükümlüdürler (TMK m. 185 f. 2). Bu anlamda onlar çocuklarının bakım, eğitim ve korunması için gerekli olan giderleri de karşılarlar (TMK m. 327 f. 1). Ana ve babanın çocuklarının bakım ve eğitim giderlerini karşılamasına ilişkin hükümler TMK m. 327- 334 arasında yer alır. Anne ve babanın velayet hakkına bağlı olmayan (soy bağına bağlı olan) bu yükümlülüğü evlilik esnasında devam ettiği gibi, ayrılık veya boşanma sonrasında da ayrı ayrı karşılanmak suretiyle yine devam edecektir¹. Velâyetin kullanılması kendisine verilmeyen eş de çocuğun bakım ve eğitim giderlerine gücü oranında katılmak zorundadır (TMK m. 182 f. 3).

Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi² m. 27’de çocukların bedensel, zihinsel, toplumsal ve ahlaki gelişmeleri için yeterli seviyede bir yaşama standardına sahip olmaları gerektiğine ve bu sorumluluğun da mali güçleri ve olanakları dahilinde başta anne ile babası ve bakımı üstlenecek olan kişilerin yerine getireceğine işaret edilmiştir. Bu sözleşmeye göre Devlet de olanakları ölçüsünde çocuğun bakımı ve eğitimi konusunda bu kişilere destek olmak üzere gerekli önlemleri almalıdır³. Nitekim Anayasa’da Devletin çocuğun korunması ile ilgili gerekli tedbirleri alması ve teşkilatı kurması (AY m. 41 f. 2) öngörüldüğünden, bakım ve eğitiminin sağlanması çocuk yönünden de anayasal bir haktır⁴. Bu bağlamda makalenin konusunu teşkil eden iştirak nafakası kavramı zikredebilir. İştirak nafakası boşanma veya ayrılık kararı verilmesi, evliliğin iptali, evliliğin geçersizliği gibi durumlarda⁵, velayet hakkı sahibi olmayan

¹ Krş. Mehmet Erdem- Aslı Makaracı Başak, *Aile Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022, s. 426; Turgut Akıntürk- Derya Ateş Kahraman, *Aile Hukuku*, 23. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2022, s. 400; Özgecan Sırma, *Yoksulluk ve İştirak Nafakası*, Platon Hukuk, İstanbul, 2020, s. 37.

² Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda 20.11.1989 tarihinde kabul edilip, 2.09.1990 tarihinde yürürlüğe girmiştir. İki yüz devlet tarafından onaylanmış olan bu sözleşmeyi, Türkiye 09.12.1994 tarihinde onaylamış ve söz konusu sözleşme 27.01.1995 tarihinde Türkiye’de kanun olarak yürürlüğe girmiştir. Türkiye Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi m., 17, 19, 20’ye Anayasa ve Lozan Antlaşması dahilinde çekince koymuştur.

³ Emine Akyüz, *Çocuk hukuku: Çocukların Hakları ve Korunması*, 7. Baskı, Pegem Akademi, Ankara, 2020, s. 200.

⁴ Akıntürk-Ateş, *Aile Hukuku*, s. 399, dn. 13; Hayrünnisa Özdemir-Ahmet Cemal Ruhi, *Çocuk Hukuku ve Çocuk Hakları*, On İki levha Yayıncılık, İstanbul, 2016, s. 5 vd.; Rona A. Serozan, *Çocuk Hukuku*, 2. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2010, s. 37 vd.

⁵ Krş. Ahmet Cemal Ruhi, *Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku*, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2010, s. 59 vd.; Ömer Uğur, Gençcan, *Nafaka Hukuku*, 1. Baskı, Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2018, s. 1350 vd.; Akyüz, *Çocuk Hukuku*, s. 100 vd.; Özdemir-Ruhi, *Çocuk Hukuku*, s. 226 vd.

ebeveynin, velayet hakkına sahip olan ebeveyne çocuğun bakımı, eğitimi ve korunması üzere yapılan giderlere gücü oranında katılmasını (iştiraki⁶) ifade eder⁷.

Aşağıda öncelikle genel hatlarıyla iştirak nafakası hakkında birtakım bilgiler ve bu bağlamda İsviçre ve Türk Medeni Hukuku'nda iştirak nafakasının temel özellikleri aktarılacaktır. Daha sonra iştirak nafakanın belirlenmesi ve bu belirlenmede esas alınan ölçütler incelenecektir. Bunu takip eden başlıkta nafakanın yerine getirilme şekilleri, İsviçre Medeni Kanunu'ndaki son yıllardaki gelişmeler Türk Hukuku ile karşılaştırmalı olarak analiz edilecektir. Alman Hukuku çalışmanın kapsamını genişletmemek üzere incelemeye dahil edilmemiş olup, Alman Hukuku'nda bazı kanun maddelerine ilişkin açıklamalara dipnotlarda işaret edilmekle yetinilmiştir. Bu başlıkta çalışmanın devamında iştirak nafakasının farklı görünümüne ilişkin terminolojik tercihler de paylaşılacaktır.

Makalede esas olarak iştirak nafakası hesaplama metotları incelenecektir. Hesaplama metotlarına ilişkin incelemede bir sınırlama olarak iştirak nafakasının verilmesini gerektiren durumlardan boşanma neticesinde evlilik birliğinin sona erdiği ve ergin olmayan çocukların bulunduğu sıklıkla karşılaşılan klasik bir durum esas alınacaktır⁸. Yine inceleme kapsamı dışında bırakılan hususlar arasında; birlikte velayete ilişkin özellik arz eden durumlar, nafaka ilişkisine yönelik durum değişiklikleri ve nafakanın sonradan uyarlanması, tarafların sözleşme ile nafakayı belirlemeleri konuları yer almaktadır. Makale kapsamında öncelikle genel anlamda İsviçre'deki nafaka hesaplama metotlarının Türk Hukuku'nda hâkimin takdir hakkı dahilinde dikkate alınabilirliği tartışılacaktır. Çalışmanın devamında ise nafaka hesaplama metotları iştirak nafakasının farklı görünüm-lerini teşkil eden doğrudan çocuk maliyetleri ile dolaylı çocuk maliyetleri üst ayrımları altında ayrı ayrı incelenecektir.

İlk olarak doğrudan çocuk maliyetlerine ilişkin bazı nafaka hesaplama metotları ve bu kapsamda özellikle İsviçre Hukuk uygulamasındaki güncel gelişme-

⁶ <https://sozluk.gov.tr/> (16.08.2022).

⁷ Akyüz, Çocuk Hukuku, s. 200 vd.; Ebru Ceylan, "İştirak Nafakasının Belirlenmesiyle İlgili Seçilmiş Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2017, S. 133, s. 301.

⁸ İştirak nafakasının da boşanma kararının kesinleşmesinden önce çocuk (ve eş) için verilen ve velayetin geçici olarak tesis edildiği tedbir nafakası ile de karıştırılmaması gerekir. Bu konuda bkz. Özdemir-Ruhi, Çocuk Hukuku, s. 233; Gençcan, Nafaka Hukuku, s. 1335. Tedbir nafakası için örneğin bkz. Sırma, Yoksulluk ve İştirak Nafakası, s. 20 vd., 26.

ler ışığında iki aşamalı somut metot aktarılacak, takiben bunlara ilişkin değerlendirmeler ve Türk hukuk uygulamasına ilişkin bazı öneriler paylaşılacaktır. Yine bu bölümün altında iki aşamalı somut nafaka hesaplama metodunun temel bileşenler arasında yer alan gelirin tespiti hususunda farazi gelirin ne zaman dikkate alınabileceği Türk hukuk uygulaması da gözetilerek değerlendirilecektir. Devam eden alt başlıklarda ise iki aşamalı somut nafaka hesaplama metodunun uygulamasında gündeme gelen fazla değer paylaşılması ile tarafların refah seviyesinin değerlendirmeye etkisi konuları irdelenecektir.

Nafaka hesaplama metotlarına ilişkin ikinci alt ayırmada dolaylı çocuk maliyetlerinin hesaplanmasına ilişkin bazı metotları ve bunlara ilişkin değerlendirmeler aktarılacaktır. Burada özellikle yaşam maliyeti metodu ile bunu tamamlayıcı nitelikte gördüğümüz diğer bazı metotlara ilişkin birtakım öneriler paylaşılacaktır. Devamında yaşam maliyeti metodunda çocuğa bakan eşin kendisinden beklenen çalışma oranına esas gelirin tespitine ilişkin bazı mikro ekonomik değerlendirme modelleri ile bunlara ilişkin değerlendirmeler aktarılacaktır. Nihayet çocuk bakımının değerinin belirlenmesinde dikkate alınan olgulardan biri olarak çocuk sayısı ve çocuk/çocukların yaşının değerlendirmeye etkisi hakkında genel hatlarıyla, tüketici olmayan bazı tamamlayıcı açıklamalar paylaşılacaktır.

I. GENEL OLARAK İŞTİRAK NAFAKASI

İştirak nafakası⁹ kural olarak boşanma kararının kesinleşmesiyle başlar¹⁰ ve çocuğun ergin olmasına kadar¹¹ devam eder (TMK m. 328 f. 1)¹². Doğal olarak

⁹ İsviçre Hukuku'nda daha sonra aktarılacağı üzere iştirak nafakasının dolaylı çocuk maliyeti bölümüne karşılık gelmek üzere sıklıkla bakım nafakası ifadesi kullanılmaktadır. Türk Hukuk öğretisinde ise bakım nafakası ifadesi terminolojik olarak İsviçre'deki ile aynı anlama gelecek şekilde değil, daha ziyade bir üst kavram olarak kullanılmaktadır. Öte yandan bunun sıklıkla üst bir kavram olduğu kabul edilmekle birlikte, bu konuda da terminolojik bir birlik olmadığı görülmektedir. Bakım nafakası altında iştirak, yoksulluk ve tedbir nafakası şeklinde üçlü bir alt ayırım yapan görüş için örneğin bkz. Ruhi, Nafaka Hukuku, s. 22; Sırma, Yoksulluk ve İştirak Nafakası, s. 19. Bunun altında sadece çocuğa ilişkin tedbir ve iştirak nafakasını inceleyen görüş için bkz. Emrah Kulaklı, "Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasının Süresi Bağlamında Bir Mukayeseli Hukuk İncelemesi", *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2018, C. 5, S. 2, s. 240. Yerleşmiş deyimleri kullanmanın uygulamada gereksiz uyuşmazlıkların önlenmesinde yararlı olacağı, bu anlamda bakım nafakası ifadesi kullanıldığında bununla kasdedilen boşanmanın kesinleşmesinden önce söz konusu olan tedbir nafakası mı, yoksa iştirak nafakasının mı olduğunun açık olmadığı hakkında bkz. Gençcan, Nafaka Hukuku, s. 1335. Diğer bir görüş ise bakım nafakası ifadesi ile (sadece) evlilik birliği süresince eşlerden birinin ailenin geçimine yaptığı katkısı (TMK m. 196, m. 197 f. 3) anlamaktadır. Bu yönde bkz. Elif Yiğit, "Yoksulluk Nafakası", *Selçuk Üniversitesi Adalet Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 2022, C. 5, S. 1, s. 5, dn. 7; Serozan, Çocuk Hukuku, s. 244 vd. Ancak son zikredilen yazar diğer yandan iş-

ölüm de diğer bir sona erme nedenidir¹³. Öte yandan çocuk ergin olduğu halde eğitimine devam ediyorsa, eğitiminin sona ermesine kadar ana ve babanın ona durum ve koşullar dahilinde kendilerinden beklenebilecek seviyede bakmakla yükümlü olduğu TMK m. 328 f. 2’de (ZGB Art. 277 Abs. 2.) belirtilmiştir¹⁴.

irak nafakası ifadesi ile eş anlamlı olmak üzere “bakım nafakasına katılma payı” ifadesini de kullanmakta ve bakım nafakasını evlilik birliği süresi yanında, boşanma (veya ayrılık) sonrası süreçleri de içerecek şekilde daha geniş bir anlamda kullanmaktadır (s. 244).

¹⁰ Mustafa Dural- Tufan Ögüz- Mustafa Alper Gümüş, *Türk Özel Hukuku, C.III, Aile Hukuku*, 17.Baskı, Filiz Kitapevi, İstanbul, 2016, s. 142; Özdemir-Ruhi, Çocuk Hukuku, s. 233; Akıntürk-Ateş, Aile Hukuku, s. 317. Şayet velayet hakkı ebeveynlerden diğerine geçerse, buna ilişkin kararın kesinleşmesinden itibaren de yine iştirak nafakasının velayet hakkına sahip olmayan ebeveyn den istenebileceği hakkında örneğin bkz. Sırma, Yoksulluk ve İştirak Nafakası, s. 45; Gençcan, Nafaka Hukuku, s. 1370. Her türlü (şayet kararın kesinleştiği esnada çocuk henüz doğmamış ise) iştirak nafakasının çocuğun tam ve sağ olarak doğduğu andan itibaren başla- yacağı hakkında bkz. Sırma, Yoksulluk ve İştirak Nafakası, s. 45; Gençcan, Nafaka Hukuku, s. 1369. Ancak boşanma kararın kesinleşmesinden sonra ayrı bir dava ile iştirak nafakasının is- tenmesi durumunda nafakanın başlangıç anının ileriye öteleneceği ve nafakanın başlangıcın- da dava tarihinin esas alınacağı kabul edilmektedir. Bu konuda örneğin bkz. Adana Bölge Ad- liye Mahkemesi 2. Hukuk Dairesinin, 18.10.2018 tarihli ve 2018/1674 Esas, 2018/904 Karar Sayılı Kararı (Sırma, Yoksulluk ve İştirak Nafakası, s. 44). Ali İhsan Özüğür, *Nafaka Hukuku*, 6. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2015, s. 478, 492, 485 vd.’da yer alan Yargıtay Kararları; Cey- lan, “Nafaka Hesaplama”, s. 310; Mehmet Akif Tutumlu, *Teorik ve Pratik Boşanma Yargıla- ması Hukuku*, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2009, s. 629. Dava tarihinden öncesine iliş- kin iştirak nafakası talebinin sebepsiz zenginleşmeye dayalı olarak istenebileceği hakkında bkz. Bilge Öztan, *Aile Hukuku*, 6. Baskı, Turhan kitabevi, Ankara 2015, s. 1065.

¹¹ Olağan, olağanüstü ve kazai erginlik için örneğin bkz. Hüseyin Hatemi, *Kişiler Hukuku*, 9. Bası, İstanbul, 2021, § 4, N. 40 vd.; Mehmet Ayan- Nurşen Ayan, *Kişiler Hukuku*, 9. Baskı, Ankara, 2020, s. 57 vd.; M. Kemal Oğuzman- Özer Seliçi- Saibe Oktay Özdemir, *Kişiler Hukuku*, 17. Baskı, İstanbul, 2018, § 191 vd. Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 15.03.2002 tarihli ve 2642/ 3621 sayılı Kararında şu şekilde belirtilmiştir: “İştirak nafakası boşanma, ayrılık, evlenmenin yokluk, butlan veya feshi davalarında boşanma ayrılık evlenmenin yokluk, butlan veya fesih kararının kesinleşmesi tarihinde başlar, çocuğun ergin olması tarihine kadar devam eder. Erginlik 18 yaşın doldurulması ile başlar. Evlenme de kişiyi ergin kılar, diğer taraftan kişi Mahkemece de ergin kılınabilir (TMK md. 11, 12; 328 m. 1)” (Özüğür, Nafaka Hukuku, s. 299).

¹² Bununla birlikte şayet çocuk meslek veya sanatı ile kendini geçindirecek durumdaysa iştirak nafakasının kesilmesi erginliğin başlangıcından geriye çekilebilir. Bu konuda bkz. Sila Tuna, “Boşanmanın Mali Sonuçlarından İştirak ve Yoksulluk Nafakası”, *İstanbul Barosu Dergisi*, 2015, C. 89, S. 3, s. 299; Ceylan, “Nafaka Hesaplama”, s. 310.

¹³ Özüğür, Nafaka Hukuku, s. 300.

¹⁴ Ahmet Türkmen, “Eğitim Nafakası (TMK m. 328/II)”, *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, Haziran 2013, S. 8 (Özel), s 2707 vd.; Engin Baki İlkay, “Ergin Çocuk Nafakası”, *Medeni Hukuk Alanın- daki Güncel Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi Sempozyumları*, Cilt II Aile Hukuku, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019, s. 3 vd.; Tuba Birinci Uzun, “Eğitimine Devam Eden Ergin Çocuğa Ödenen Nafakanın Bazı Yargıtay Kararlarında Yardım Nafakası Olarak Nitelendirilme- si”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2018, C. 20, S. 2, s. 92 vd.

İştirak nafakası isteme velayetin fiilen kullanılmasına bağlı bir hak¹⁵. Bu anlamda küçüğe fiilen bakan, onun bakım ve eğitim giderlerini karşılayan anne ve baba çocuk adına küçüğe fiilen bakmayan veya velayet hakkına sahip olmayan diğerine karşı¹⁶; şayet ayırt etme gücüne sahip olmayan küçük için gereken hallerde¹⁷ ise atanacak kayyım veya küçük vesayet altına alınmışsa vasi anne ve babaya karşı iştirak nafakası davası açabilir (TMK m. 329 f. 1, 2)¹⁸. Yine küçük ayırt etme gücüne sahip ise kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hakkın kullanımı olarak nafaka davasını anne veya babasına karşı açabilmesi de mümkündür (TMK m. 329 f. 3)¹⁹.

İştirak nafakası kamu düzeninden olup²⁰, bundan önceden feragat edilemez²¹. İştirak nafakası kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğu için üçüncü kişiye dev-

¹⁵ Ceylan, "Nafaka Hesaplama", s. 302. Çocuğun velayet hakkı annede olmakla birlikte çocuğun baba yanında kaldığı ve onun tarafından fiilen bakıldığı bir davada Yargıtay annenin velayet hakkına sahip olmasının ona nafaka alacağını isteme hakkı vermeyeceğini belirtmiş, iştirak nafakasının velayet hakkının fiili olarak kullanılmasına bağlı bir hak olduğuna işaret etmiştir. Bu yöndeki kararlar için örneğin bkz. Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 12.04.2010 tarihli ve 2010/5449 Esas, 2010/ 6331 karar sayılı kararı; Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 12.04.2010 tarihli ve 2014/12250 Esas, 2010/ 16136 karar sayılı kararı (Özüğür, Nafaka Hukuku, s. 432, 444).

¹⁶ Kendisine velayet hakkı verilmeyen tarafın iştirak nafakası talep edemeyeceği hakkında bkz. Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 08.06.1999 tarihli ve 5599 Esas, 6453 karar sayılı kararı (Özüğür, Nafaka Hukuku, s. 484); kendisine velayet hakkı verilmeyen tarafın iştirak nafakası ödeme ile yükümlü olduğu hakkında bkz. Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 10.06.1999 tarihli ve 4582 Esas, 6636 karar sayılı kararı (Özüğür, Nafaka Hukuku, s. 483 vd.). Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 11.10.2010 tarihli ve 2010 /14433 Esas, 2010 /16126 karar sayılı kararında ise küçüğün velayet hakkı babaya verilmiş olmakla birlikte babanın yurtdışında çalıştığı bu davada küçüğe yıllarca fiilen annenin baktığı ve bu anlamda annenin uygun bir miktarda iştirak nafakası isteyebileceğine işaret edilmiştir (Özüğür, Nafaka Hukuku, s. 432 vd.).

¹⁷ Ebeveynler ile çocuk arasında bir menfaat çatışması durumunda TMK m. 426 b. 2 gereğince.

¹⁸ Erdem-Makaracı Başak, Aile Hukuku, s. 430 vd.; Ahmet M. Kılıçoğlu, *Aile Hukuku*, 6. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2022, s. 488.

¹⁹ Dural-Öğüz-Gümüş, Aile Hukuku, §. 1679; Akıntürk-Ateş, Aile Hukuku, s. 402.

²⁰ Sırma, Yoksulluk ve İştirak Nafakası, s. 27 vd.; Gençcan, Nafaka Hukuku, s. 1341. Yargıtay kararlarında velayete sahip olmayan ebeveynin çocuğun bakım ve eğitim giderlerine gücü oranında (ödeme gücü) katılma zorunluluğunun kamu düzeninden olduğu, sözleşmeye dayansa bile nafaka miktarını değiştirebileceği belirtilmiştir. Örneğin bkz. Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 13.10.2011 tarihli ve 2011/9838 Esas, 2011/15395 karar sayılı kararı; Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 31.03.2015 tarihli ve 2016/10388 Esas, 2015/5251 karar sayılı kararı (Özüğür, Nafaka Hukuku, s. 408 vd.).

²¹ Krş. Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 13.09.2010 tarihli ve 2010/9685 Esas, 2010/13957 karar sayılı kararı (Tuna, İştirak ve Yoksulluk Nafakası, s. 300); Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 14.10.2010 tarihli ve 2010/11887 Esas, 2010/ 16694 karar sayılı kararı (Özüğür, Nafaka Hu-

redilemez, miras yoluyla geçmez, alacak olarak devredilemediği için üzerinde rehin tesis edilemez (TMK m. 954 f. 1), takas edilemez (TBK m. 144), ilama dayalı ise haczedilemez (İİK m. 83)²². İştirak nafakası boşanma davasının her aşamasında talep edilebilir veya hakim (istem olmasa bile) bunu resen dikkate alır²³.

İsviçre Medeni Kanunu'nda (ZGB) çocuk nafakası ve diğer hükümlerin değişiklikleri hakkında hazırlanan ön tasarı 2012 yılında İsviçre'de çeşitli kamu kurumlarının da görüşüne sunulmak suretiyle tartışılmıştır. Devam eden yıllarda da inceleme konumuza ve çocuk nafakasına ilişkin olarak da çeşitli değişiklikler

kuku, s. 431); Ceylan, "Nafaka Hesaplama", s. 305. Velayet hakkı kendisine tevdi edilmeyen taraftan hakimin kendiliğinden çocukların bakım ve eğitim için uygun bir iştirak nafakası takdir etmesi gerektiği hakkında bkz. Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 23.12.2002 tarihli ve 13292 Esas, 14429 karar sayılı kararı (Özüğür, Nafaka Hukuku, s. 469); Özdemir-Ruhi, Çocuk Hukuku, s. 232. Buna karşılık davacı açıkça iştirak nafakası talep etmediğini beyan ettiği halde istek dışına çıkılarak iştirak nafakasına hükmedilmesinin kanuna aykırı olduğu hakkında bkz. Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 15.05.2003 tarihli ve 6565 Esas, 7178 karar sayılı kararı, <https://legalbank.net>, (06.06. 2022). Öte yandan iştirak nafakasının sürekli doğup işlediği ve nafaka istemiyorum şeklindeki beyanın sadece o dönemi kapsadığı ve bu anlamda değişen durumlara göre yeniden nafaka istenebileceği hakkında Krş. Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 26.04.2004 tarihli ve 4671 Esas, 5292 karar sayılı kararı; Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 13.09.2010 tarihli ve 2010 /9685 Esas, 2010 /13957 karar sayılı kararı (Özüğür, Nafaka Hukuku, s. 436, 459 vd.). Yine iştirak nafakası davası sürecinde iştirak nafakası talebinden vazgeçmenin mümkün olduğu ilişkin Yargıtay'ın 2.Hukuk Dairesi'nin (Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 30.05.2016 tarihli ve 2016/10388 Esas, 2016/10546 karar sayılı kararı) yaklaşımı ile kamu düzenine ilişkin olan iştirak nafakasında bunun mümkün olmadığı şeklinde aksi yöndeki Yargıtay'ın 3.Hukuk Dairesi'nin (Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 31.03.2015 tarihli ve 2016/10388 Esas, 2015/5251 karar sayılı kararı) yaklaşımlarının karşılaştırılması için bkz. Sırma, Yoksulluk ve İştirak Nafakası, s. 51. Yargıtay'ın iştirak nafakası istenilmediği açıklanmışsa verilmemelidir ilkesi hakkında çeşitli ayrımlar dahilinde açıklamalar için bkz. Gençcan, Nafaka Hukuku, s. 1342 vd. Buna göre Yargıtay içtihatlarında iştirak nafakası istenilmediği açıklanmamışsa hakimin kendiliğinden iştirak nafakasına hükmedebileceğine (s. 1345); buna karşın açıkça iştirak nafakası istenilmediği belirtilmişse iştirak nafakası verilmemelidir esası geçerli olduğuna, ancak haklı olarak yazara göre bu esasa yönelik bir genelleme yapılmaması gerektiği ve buna göre geliri olmamasına rağmen böyle bir açıklamada bulunan bir ebeveyn için geçerli kabul edilemeyeceği, zira böyle bir durumda çocuğun üstün menfaatine hizmet eden, çocuğun hakkı olan ve kamu düzenine ilişkin iştirak nafakası düzenlemesinin HMK m. 26 f. 2 anlamında talebe bağlılık esasının geçerli olmadığı istisnai durumlardan birini teşkil ettiğine (Krş. 1343); Yargıtay'ın yerleşik içtihatlarında da (bu görüşü destekleyici olarak) iştirak nafakası istenilmediğinin belirtilmesi ve hatta bundan açıkça vazgeçilmiş olmasının daha sonradan yeniden iştirak nafakası istenmesine bir engel oluşturmadığına (s. 1343 vd.) işaret etmektedir.

²² Ceylan, "Nafaka Hesaplama", s. 301; Sırma, Yoksulluk ve İştirak Nafakası, s. 29 vd.

²³ Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 02.06.2011 tarihli ve 2010/8242 Esas, 2011/9737 karar sayılı kararı. Ancak boşanma davasından sonra açılan velayet davasında iştirak nafakasının açık bir şekilde talep edilmesi gerektiğini öngören bir Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararı için (Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 24.09.2008 tarihli ve 2008/2-539Esas, 2008/559 karar sayılı kararı) bkz. Ceylan, "Nafaka Hesaplama", s. 305.

yapılmış²⁴, yeni hükümler ihdas edilmiş ve bunlar 2013, 2015 ve 2017 yıllarında yürürlüğe girmiştir. Çocuk nafakasına ilişkin Türk Hukuku'ndan farklılaşan hükümler arasında, örneğin ergin olmayan çocuğa yönelik nafaka yükümlülüğünün her türlü ailevi nafaka talebinden önce geleceğini açıkça²⁵ öngören ZGB Art. 226a²⁶; evlilik dışı- evlilik içi çocuk ayrımı yapılmaması ile eşlerin medeni hallerinin değerlendirmeyi etkilememesi esaslarının açıkça vurgulanması²⁷, iştirak nafakanın değişen koşullara uyarlanmasına ilişkin Türk Hukuku'ndan (TMK m. 183, 331) daha detaylı olarak düzenlenen ZGB Art. 286, 286a hükümleri; İsviçre Medeni Kanunu'nda ise gerekli olan nafakanın karşılanamama (eksik nafaka)²⁸ durumunda geriye etkili olarak 5 yıllık nafakanın istenebileceğini öngören ZGB Art. 286a hükmü zikredilebilir²⁹.

²⁴ Ali Haydar Yağcıoğlu, "İsviçre Hukukunda Çocuk Nafakasına İlişkin Öntasarıdaki Önemli Yenilikler", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2013, C. 15, S. 1, s. 108 vd.

²⁵ Çocuğun menfaatlerinin korunması esasını açıkça yansıtan bu şekilde bir düzenleme Türk Medeni Kanunu'nda bulunmamaktadır. Ancak Türk Hukuku'nda çeşitli hükümlerde (örneğin TMK m. 185 f. 2; ÇK m. 4 f. 1, b vb.), boşanmanın sonuçlarında (örneğin TMK m. 182 f. 2, 3) çocuğun öncelikle korunması ilkesi hakimdir. Bu anlamda ebeveynlerin bakım ve eğitim yükümlülükleri ile çocuğun bakım ve eğitim giderlerinin de çocuğun üstün yararı dikkate alınarak belirlenmesi gerekir. Bu konuda Krş. Andrea Büchler- Linus Cantieni-Heidi Simoni, "Die Regeln der elterlichen Sorge nach Scheidung de lege ferenda- ein Vorschlag", *Die Praxis des Familienrechts*, 2007, S. 2, s. 207, 213; Rumo Jungo-Hotz, "Revision des Kindesunterhalts", s. 6; Serozan, Çocuk Hukuku, s. 66; Akyüz, Çocuk Hukuku, s. 12; Yağcıoğlu, "İsviçre Hukukunda Çocuk Nafakasına İlişkin Öntaslak", s. 111.

²⁶ Stephan Hartmann, "Betreuungsunterhalt - Überlegungen zur Methode der Unterhaltsbemessung", *Zeitschrift Des Bernischen Juristenvereins*, 2017, S. 153, s. 85; Thomas Geiser, "Übersicht über die Revision des Kindesunterhaltsrechts: Rechtspolitische Überlegungen zur Reform vom 20. März 2015", *Aktuelle Juristische Praxis*, 2016, S. 10, s. 1279 vd., 1284; Alexandra Rumo Jungo- Sandra Hotz, "Der Vorentwurf zur Revision des Kindesunterhalts: ein erster Schritt", *Die Praxis des Familienrechts*, 2013, S. 1, s. 14.

²⁷ Rumo Jungo-Hotz, "Revision des Kindesunterhalts", s. 2 vd., 3 vd.; Thomas Geiser- Rolf Widmer, "Ein Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge", *Aktuelle Juristische Praxis*, AJP, 2000, S. 3, s. 4; Yağcıoğlu, "İsviçre Hukukunda Çocuk Nafakasına İlişkin Öntaslak", s. 113 vd. Aynı şekilde Türk Hukuku'nda velayet hakkına sahip kişilerin belirlenmesi dışında çocuğun hakları açısından (ve inceleme konumuz özelinde çocuk lehine belirlenecek iştirak nafakasının miktarı açısından) bir farklılık söz konusu olmayacaktır. Bu konuda örneğin bkz. Dural-Öğüz-Gümüş, Aile Hukuku, §. 1336.

²⁸ Eğer somut olayda maddi olanaklar kısıtlı olup, bir kişi kendi geçim giderlerini karşılamayacak durumdaysa, nafaka miktarında eksiklik bulunacağı hakkında örneğin bkz. Andrea Büchler-Ingeborg Schwenzer, "Vorbemerkung zur Art. 125- 132", *FamKomm Scheidung*, Ed.: Ingeborg Schwenzer, Roland Fankhauser, 3. Baskı, Bern, Stampfli Verlag, 2017, Art. 129 ZGB, §. 44. Özellikle yaşam koşullarının asgari standartların altında olmasının (İsviçre Hukuku'nda icra hukuku anlamında asgari geçim giderlerinin karşılanmamasının) eksik nafakanın tipik bir örneğini teşkil ettiğini, diğer bir durumda ise evlilik sırasında çok yüksek standartlara sahip

II. NAFKA MİKTARININ BELİRLENMESİNDE ESAS ALINAN ÖLÇÜTLER

Nafaka miktarının hesaplanmasında dikkate alınacak ölçütleri düzenleyen ilişkin ZGB ile TMK hükümleri arasında benzerlik bulunmaktadır. Söz konusu hükümlerde şu temel ölçütler sayılmıştır; çocuğun ihtiyaçları, anne ve babanın hayat koşulları, anne ve babanın ödeme güçleri ve çocuğun gelirleri (TMK m. 330 f. 1; ZGB Art. 285 Abs. 1)³⁰. Yukarıda aktarılan İsviçre Hukuku'nda çocuk nafakasına ilişkin hükümlerde çeşitli değişiklikler ve eklemeler yapılmıştır. Ancak İsviçre Medeni Kanunu'nda söz konusu değişiklikler ve eklemelere rağmen (TMK m. 330 f. 1'in mehzası olan) ZGB Art. 285 Abs. 1 muhafaza edilmiş olması dikkat çekicidir³¹.

iken, ayrılık sonrasında böyle bir imkana sahip olamamanın (geçmiş yaşam standardının devam etmemesinin) söz konusu olduğu, bu anlamda uygun nafaka ("*gebührender Unterhalt*") ile borçlanılan/ ödenmesi gereken ("*geschuldete/ zu leistende Unterhalt*") nafakanın birbirinden ayrıldığı hakkında krş. Büchler-Schwenzer, "FamKomm Scheidung", Art. 129 ZGB, Anhang UB, N. 4; Urs Gloor- Annette Spycher Annette, **Basler Kommentar ZGB I**, Ed.: Thomas Geiser vd., 5. Baskı, Basel, Helbing & Lichtenhahn Verlag, 2016, Art. 129 ZGB, §. 19. Somut olayın koşulları dikkate alınarak belirlenecek uygun nafaka ile borçlanılan nafaka kavramlarının karşılaştırılmasına ilişkin örneğin bkz. Sabine Aeschlimann vd., "Die Praxis des Familienrechts, Berechnung des Kindesunterhalts - Einige Überlegungen zum Urteil des Bundesgerichts vom 11. November 2020 i.S. A. gegen B. 5A_311/2019", **Die Praxis des Familienrechts**, 2021, S. 2, s. 254 vd.

²⁹ Rumo Jungo-Hotz, "Revision des Kindesunterhalts", s. 14. Söz konusu durumun Türk Hukuku'nda bir boşluk teşkil ettiği ve bu boşluğun mehzaz ZGB Art. 279'ye uygun şekilde geriye etkili şekilde nafaka isteyebilecek şekilde doldurulması gerektiği hakkında bkz. Beşir Mehmet Acabay, "Çocukları İlgilendiren ve Aile Mahkemelerinin Görev Alanına Giren Konular", **İzmir Barosu Dergisi**, 2006, S. 4, s. 88- 138, s. 124. Mehzaz İsviçre Hukuku'nda beş yıllık nafaka istenebilmesinin nafakanın geriye yürümemesi esasına gerçek anlamda bir istisna oluşturmadığı, aslında bu durumda olması gereken miktarı yansıtmayan nafakanın normal haline çekildiği hakkında bkz. Yağcıoğlu, "İsviçre Hukukunda Çocuk Nafakasına İlişkin Öntaslak", s. 120 vd.

³⁰ Aeschlimann vd., "Berechnung des Kindesunterhalts", s. 253; Ceylan, "Nafaka Hesaplama", s. 307; Akıntürk-Ateş, Aile Hukuku, s. 402 vd.; Kılıçoğlu, Aile Hukuku, s. 489.

³¹ Bu aktarılanların yanında ZGB'de çocuğunun nafakasına ilişkin haricen yapılan ödemelerin nafaka hesabında/ödemesinde nasıl dikkate alınabileceğine ilişkin 1 Ocak 2017'den itibaren yürürlükte olan ayrı bir madde yer almaktadır (ZGB Art. 285a). Çocuğa bakan ebeveyne tahsis edilen aile yardımları ile aksi mahkeme tarafından öngörülmedikçe sosyal sigorta ödemeleri ve çocuğun bakımı için kendisine tahsis edilen ödemeler, çocuğa tahsis edilen nafakaya ilaveten ödenir (Krş. ZGB Art. 285a f. 1, 2). Buna karşılık çocuğun nafakasını ödeyen ebeveyn yaşlılık veya maluliyet nedeniyle sonradan sosyal sigorta emekli maaşı veya çocuğun bakımı nedeniyle benzeri bir nafakayı gelirinin yerine geçmek üzere alması durumda, söz konusu ebeveyn bu meblağları çocuğa ödemek zorundadır; çocuğun daha önce tespit edilmiş olan nafakası kanun gereği bu ödeme nispetinde azalır (İMK m. 285a f. 3). Söz konusu hükümler çocuğa ödenecek nafakada çocuğun üstün menfaatinin korunması ilkesi yanında, nafaka hesabında işaret edilen çocuk ile anne ve babanın menfaatleri arasında dengeyi öngören ZGB Art. 285 Abs. 1 gözetilerek ihdas edilmiştir. Çocuk nafakasına ilişkin hükümlerde değişiklik ve eklemeler yapılmakla birlikte hazırlık çalışmalarında yer alan açıklamalarda, değişiklikten önceki sistemin muhafaza edilmek isten-

Bu ölçütler arasında öncelikle çocuğun ihtiyacı kavramı zikredilebilir. Çocuğun ihtiyaçları dinamik bir kavram olup, burada hüküm içi boşluk bırakılmıştır. Bu kavramın ilgili olayda hâkimin takdir hakkı dahilinde geniş yorumlanması gerekir. Çocuğun ihtiyaçları kavramının somutlaştırılmasında örneğin çocuğun yaşı, kişilik değerleri, eğitimin gerekleri, sağlık durumu, giyecekleri, gıdası gibi olgular³² yanında örneğin tiyatroya gitme veya müze ziyareti gibi çocuğun entelektüel ve kültürel ihtiyaçları da gözetilmelidir³³.

Çocuğun ihtiyaçları ölçütünün diğer ölçütlerle ilişkisi tartışmalıdır. Bir görüşe göre çocuğun ihtiyaçları tamamen diğer kriterlerin önüne geçmemekte olup, nafaka borçlularının asgari geçim koşullarının (anne ve babanın hayat koşulları ve ödeme güçlerinin) çocuklara karşı da koruma altına alınmak ve nafakanın belirlenmesinde tarafların menfaatleri arasında bir denge gözetilmek istenmektedir³⁴. Diğer bir görüş ise ölçütler arasında çocuğun ihtiyaçlarının önceliği ol-

diği belirtilmektedir (Erläuterungen VE-ZGB, 37 vd.) Bu konuda yapılan açıklamalar için bkz. Rumo Jungo-Hotz, "Revision des Kindesunterhalts", s. 15. Yazarların belirttiği üzere aynı nedenle nafaka miktarının belirlenmesinde temel hüküm olan (TMK m. 330 f. 1 ile de büyük oranda örtüşen) ZGB Art. 285 Abs. 1 muhafaza edilmiştir (s. 15). TMK m. 330 f. 1 de benzer şekilde taraflar arası menfaatleri gözetmekte olup, aktarılan düzenlemelerle kabul edilen esaslar (bunun ne şekilde ve ne kapsamda olabileceği ayrıca tartışılabilir olmakla birlikte) Türk Hukuk uygulaması için yol gösterici niteliktedir. Nitekim devletin müşterek olan çocuk için ebeveynlerden birine yaptığı katkının iştirak nafakası ödeme yükümlülüğünü sona erdirmeyeceği yönünde bir Yargıtay kararı için bkz. Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 14. 12. 2015 tarihli ve 2015/11564 Esas, 2015/20180 karar sayılı kararı, www.lexpera.com, (10.08.2022).

³² Cyril Hegnauer, *Berner Kommentar*, 2. Teilband, 1. Unterteilband, Art. 270-295 ZGB, Stämpfli Verlag, 1997, Art. 285, §. 13; Honsell-Vogt-Geiser, *Basler Kommentar*, Art. 285, §. 4, s. 1530; Geiser-Widmer, "Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge", s. 3 vd.; Rumo Jungo-Hotz, "Revision des Kindesunterhalts", s. 10 vd.

³³ Krş. Andreas Brauchli, *Das Kindeswohl als Maxime des Rechts*, Schulthess Verlag, Zürich, 1982, s. 114 vd.; Akyüz, *Çocuk Hukuku*, s. 53; Gülçin Elçin Grassinger, *Türk medeni kanununda yer alan velâyet hükümleri kapsamında küçüğün kişi varlığının korunması için alınacak tedbirler (MK md. 346, md. 347, md. 348)*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2009, s. 4 vd.; Serozan, *Çocuk Hukuku*, s. 113, 245; Gonca Gülfem Bozdağ, *Türk Hukukunda ve Uluslararası Hukukta Nafaka*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2015, s. 60; Akıntürk-Ateş, *Aile Hukuku*, s. 402. Yine bkz. Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 10.04.1997 tarihli ve 3075 Esas, 4027 karar sayılı kararında şu şekilde aktarılmaktadır: "...Çocuğun özel okul giderleriyle bunun dışında kalan sosyal gereksinimleri...dikkate alınarak uygun miktarda nafaka hüküm edilmesi..."(Özüğür, *Nafaka Hukuku*, s. 486); Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 8.03.2016 tarihli ve 2015/15853 Esas, 2016/1186 karar sayılı kararında şöyle ifade edilmektedir: "...nafaka belirlenirken çocuğun yaşı, okul seviyesi, sosyal çevreye göre yaşam seviyesi, ... birlikte değerlendirilip, hakkaniyete uygun bir karar verilmelidir..." , www.lexpera.com, (10.08.2022).

³⁴ Krş. Rumo Jungo-Hotz, "Revision des Kindesunterhalts", s. 15; Yağcıoğlu, "İsviçre Hukukunda Çocuk Nafakasına İlişkin Öntaslak", s. 121.Yazarlar ZGB Art. 285'nin hazırlık çalışmalarındaki raporda da bu ölçütler arasında bir üstünlük ilişkisi kurulmadığını belirtmektedirler.

duğunu (öncelikle dikkate alınması gerektiğini) belirtmektedir³⁵. Bu görüş içinde bazılarınca nafaka yükümlüsünün de asgari geçim seviyesi bu konuda bir sınır teşkil etmemekte olup, asgari geçim seviyesinin korunması nafakanın belirlenmesi aşamasında değil, bunun icra edilebilirliği aşamasında dikkate alınması gerekmektedir³⁶. İsviçre ve Türk hukuku uygulamasında ise katılımcılar arasındaki menfaat dengesinin her zaman muhafaza edilemediği durumlarla karşılaşılabildiği ya çocuğun ihtiyaçları ölçütünden ya da nafaka yükümlüsünün geçiminin asgari koşulları sağlamasından taviz verilebildiği görülebilmektedir³⁷.

Bize göre TMK m. 330 f. 1'in açık sözünde çocuğun ihtiyaçları yanında anne babanın hayat koşulları ve ödeme güçlerinin (ve çocuğun gelirinin) de dikkate alınacağı öngörülmüştür. Öte yandan hükümde bu ölçütler arasındaki geçişin nasıl olması gerektiği hâkimin takdir hakkına bırakılmıştır. Söz konusu düzenleme amaca göre yorumla temel ilke olan çocuğun üstün menfaatlerinin korunması ilkesi ile birlikte okunmalıdır. Böylece bize göre çocuğun ihtiyaçlarının diğer ölçütlere nazaran öncelikle gözetilmesi, fakat bunun sınırını nafaka hesaplaması aşamasında (yoksa icra edilebilirlik aşamasında değil) anne ve baba-

³⁵ Felix Schöbi, "Mankoteilung oder Mankoüberbindung?", *Recht*, 2009, S. 1, s. 27 vd.; Rumo Jungo-Hotz, "Revision des Kindesunterhalts", s. 16; Kılıçoğlu, Aile Hukuku, s. 489.

³⁶ Krş. Schöbi, "Mankoteilung", s. 27 vd.; Rumo Jungo-Hotz, "Revision des Kindesunterhalts", s. 16.

³⁷ İsviçre hukuk uygulaması açısından bu yöndeki bir değerlendirme için bkz. Rumo Jungo-Hotz, "Revision des Kindesunterhalts", s. 4. Türk Hukuk uygulamasında çocuk aleyhine dengenin bozulduğu örnek bir ilk derece mahkemesi kararını şu şekilde paylaşılabilir: Bu olayda nafaka yükümlüsü ebeveyn (baba): 4000 TL maaş, kira ödemesi (1700) söz konusu olup, yeniden evlenmemiş iken; velayet hakkı sahibi ebeveyn (anne): 1400TL maaş, kira ödüyor, yeniden evlenmemiş; çocuk ise 13yaşında (7.sınıf), geliri yok, dersane ücreti bulunuyor (yıllık 7000 TL: aylık yaklaşık 600 TL). Bu davada ilk derece mahkemesi 80 TL iştirak nafakasına hükmetmiştir. Bu rakam orantısız olarak nafaka yükümlüsünün gelirinin sadece 2%'ne denk düşmektedir. Ayrıca çocuğun ilave eğitim ihtiyaçları da düşünüldüğünde (velayet hakkı sahibinin nafaka yükümlüsüne nazaran daha düşük geliri olduğu da dikkate alınınca) makul görülmemektedir. Haklı olarak Yargıtay ilk derece mahkemesinin kararını "*orantısız şekilde düşük*" olduğu gerekçesi ile uygun bulmamıştır. Bu karar için bkz. Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 30.01.2013 tarihli ve 2012/23641 Esas, 2013/1365 karar sayılı kararı (Özüğür, Nafaka Hukuku, s. 385 vd.). Aksi yönde nafaka yükümlüsü aleyhine dengenin bozulduğu örnek olarak seçilen bir ilk derece mahkemesi kararında ise: Nafaka yükümlüsünün (babanın) geliri: 550 TL, ödediği kira: 200 TL ve mahkeme iki çocuk için her birine 200'er TL'den toplam 400 TL iştirak nafakasına hükmediyor. Burada mahkeme bir gerekçe (dürüstlük kuralına aykırı hareket, çalışabilecekken çalışmama vb.) sunmadan fiili olarak farazi nafakayı hesaplıyor ve kişinin ay sonunda elinde kalan gelirin üstü bir rakama, orantısız olarak gelirinin 100%'den fazlası bir rakama hükmediyor. Nitekim mahkemenin bu kararı haklı olarak nafaka miktarı çok yüksek olduğu gerekçesi ile bozulmuştur. Bu karar için bkz. Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 08.02.2010 tarihli ve 2010/398 Esas, 2010/1547 karar sayılı kararı (Özüğür, Nafaka Hukuku, s. 477 vd.).

nın kural olarak asgari geçim koşullarının teşkil ettiği söylenebilir. Ancak istisnai olarak ileride ayrı bir başlıkta aktarılacak farazi gelirin dikkate alındığı bazı özel durumlarda asgari geçim seviyesinin üstünde bir nafakaya hükmedilmesi de mümkündür.

Hayat koşulları, ödeme gücü ve çocuğun ihtiyaçları ölçütleri arasındaki ilişkiye ve çocuğun ihtiyacı ölçütüne diğerlerinden daha fazla önem gösterildiğine yönelik olarak TMK m. 182 f. 2 c. 2 hükmüne işaret edilebilir. Buna göre nafaka yükümlüsü eş çocuğun bakım ve eğitim giderlerine gücü oranında katılmak zorundadır (TMK m. 182 f. 2 c. 2). Burada ödeme gücü ölçütü çıkış noktası alınarak (finansal olarak buna imkân varsa) çocuğun ihtiyaçları ölçütünü asgari düzeyde karşılayanın üstünde bir bedele, nafaka yükümlüsünün hayat koşullarının kısıtlanması anlamına gelse de hükmedilebilmektedir³⁸. Öte yandan İsviçre Federal Mahkemesi uygulamasında karine olarak ailenin ödeme gücünün eşlerin yaşam standardı ile uyum içinde olduğu kabul edilmektedir³⁹. Şayet nafaka borçlusunun hayat koşulunun üstünde bir ödeme gücü imkânı bulunmaktaysa, nafaka alacaklısı ebeveyn, ödeme gücündeki fazlalığı ve buna ilişkin yapılan tasarrufu ispatlama imkanına sahip olup, söz konusu durum nafaka hesaplama-sında dikkate alınacaktır⁴⁰.

TMK m. 182 f. 2 c. 2 hükmünde geçen gücü oranı ifadesinden yola çıkılarak nafakanın hesaplanmasında, kişinin ekonomik durumunun yüksek olması ile nafaka miktarı arasında (tek başına) doğrudan bir bağlantı kurulmamasına dikkat edilmesi gerekir⁴¹. Burada nafaka yükümlüsünün şayet ödeme gücü yeterliyse çocuğun asgari ihtiyaçlarının üstünde de bir nafaka ödemesinin söz konusu olabileceğine, söz konusu durumun iştirak nafakasının miktarına uygun bir şekilde yansıtılması gerektiğine işaret edilmek istenmektedir⁴².

³⁸ Krş. Geiser-Widmer, "Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge", s. 4.

³⁹ BGE 5A_311/2019, 11.11. 2020, § 5.4, <http://relevancy.bger.ch>, (06.08.2022).

⁴⁰ Aeschlimann vd., "Berechnung des Kindesunterhalts", s. 255.

⁴¹ Krş. Gençcan, Nafaka Hukuku, s. 1361.

⁴² Krş. Geiser-Widmer, "Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge", s. 4. İsviçre Federal Mahkemesi, nafaka katkısının, ebeveynlerin hayattaki konumlarını ve ödeme güçlerini makul bir şekilde yansıtması gerektiğini açıkça belirtmektedir. Bu yönde örneğin bkz. BGE 116 II 110. Yine İsviçre Federal Mahkemesi (BGE 116 II 113) nafaka yükümlüsünün ortalamasının çok üzerinde bir ödeme gücüne sahip olması durumunda ödeme gücünün tamamını nafakaya yansıtılmakta, sınırlayıcı bir ölçüt olarak bunun belli oranın onun tarafından biriktirileceğinden yola çıkmaktadır. Türk Hukuk uygulamasında da iştirak nafakasından taraflar arasında dengenin gözetilmesi gerektiğini özellikle vurgulayan kararlar bu bağlamda zikredilebi-

Nafaka hesaplamalarında çocuğun ihtiyaçlarının belirlenmesinden sonra bunun (ve farklı nafaka yerine getirme şekillerinde)⁴³ ebeveynler arasında paylaşımı aşamasında dikkate alınan önemli ölçütlerden biri onların hayat koşulları olup, İsviçre Hukuk uygulaması ve öğretisinde bu ölçüt farklı ayrımlar dahilinde incelenmektedir⁴⁴. Bu şekilde de nafaka yükümlüsünün ödemesi gereken iştirak nafakası miktarına ulaşılmaktadır.

Nihayet sayılan ölçütler arasında çocuğun gelirleri zikredilmiştir (TMK m. 330 f. 1; ZGB Art. 285 Abs. 1). Ancak çocuğun gelirleri yanında İsviçre Mevaz düzenlemesinde (ZGB Art. 285 Abs. 1) çocuğun malvarlığının da nafaka hesaplamasında dikkate alınacağı açıkça belirtilmiştir. Aynı sonuç Türk hukuku için de belli durumlarda kabul edilebilir. Nitekim TMK m. 327 f. 2'de gösterilen istisnai durumlardan biri mevcutsa (anne ve babanın yoksul olmaları veya çocuğun özel durumunun olağanüstü harcamaların yapılmasını gerektirmesi durumunda veya genel olarak olağan dışı herhangi bir sebebin bulunması hâlinde) hâkimin izninin alınması suretiyle çocuğun bakım ve eğitimi için mallarından belli bir miktarının harcanabileceği belirtilmiştir⁴⁵. O yüzden bu ölçüt çocuğun gelirleri

Örneğin Yargıtay bir kararında (Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 03.11.2016 tarihli ve 2016/8687 Esas, 2016/12427 karar sayılı kararı) ilk derece mahkemesinin çocuğun büyüdüğü, eğitimine devam ettiği, ihtiyaçlarının arttığı dikkate alınmak suretiyle nafaka yükümlüsü babayı zorlamayacak, ama aynı zamanda velayet hakkı sahibi annenin yaptığı katkı dikkate alınarak ve son soyutlamada TMK. m. 4'deki hakkaniyet ilkesi gözetilerek, dengeyi sağlayacak bir nafaka miktarına hükmetmesi gerektiğine işaret etmiştir (<https://www.kararara.com/forum/viewtopic.php?p=379037>, (02.08.2022)). Yine örneğin nafaka yükümlüsünün de gelir durumuyla orantılı ilk derece mahkemesinin kararının hakkaniyete uygun olduğu hakkında bkz. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 38. Hukuk Dairesinin 23.12.2019 tarihli ve 2019/723 Esas, 2019/1967 karar sayılı kararı, www.lexpera.com, (1.09.2022).

⁴³ Bu konudaki açıklamalar için bkz. IV.

⁴⁴ Krş. Heiz Hausheer- Annette Spycher, *Handbuch des Unterhaltsrechts*, 2. Baskı, Stämpfli Verlag, Bern, 2010, § 06.103 vd.; Geiser-Widmer, "Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge", s. 13. Son zikredilen yazarın işaret ettiği üzere bu konuda yapılan temel ayrımlardan biri hayat koşullarının ortalamasının altında, ortalama seviyede ve ortalamanın çok üstünde olması şeklinde üçlü ayrımdır (s. 13).

⁴⁵ Cem Baygın, *Soybağı Hukuku*, On İki levha Yayıncılık, İstanbul, 2010, s. 424; Kılıçoğlu, Aile Hukuku, s. 486; Erdem-Makaracı Başak, Aile Hukuku, s. 426 vd.; Akıntürk-Ateş, Aile Hukuku, s. 428 vd.; Akyüz, Çocuk Hukuku, s. 255. Bu anlamda TMK m. 327 f. 1'de öngörülen ana kural anne ve babanın çocuğun bakım, eğitim ve korunması için, çocuğun gelirlerinden yararlanma haklarının bulunmamasıdır. Bu konuda bkz. Akyüz, Çocuk Hukuku, s. 201; Dural-Öğüz-Gümüş, Aile Hukuku, §. 1675; Özdemir-Ruhi, Çocuk Hukuku, s. Kılıçoğlu, Aile Hukuku, s. 485. Nafaka hesabında çocuğun malvarlığında elde edilen gelirin kendisine tahsis edilecek nafakadan indirilebilmesi için, çocuğun ekonomik durumunun açıkça nafaka yükümlüsünde daha iyi olması gerektiği hakkında bkz. Geiser-Widmer, "Vorschlag zur Bemessung der Kinderunter-

yanında çocuğun malvarlığını da içine alacak şekilde çocuğun finansal durumu şeklinde⁴⁶ bundan sonraki açıklamalarda ifade edilecektir.

III. NAFAKANIN YERİNE GETİRİLME ŞEKİLLERİ

İsviçre Hukuku'nda çocuk nafakasının farklı şekillerde yerine getirilebileceği ve bunların (bazılarının öncelik sırası değişmekle birlikte) aynı değerde olduğu kabul edilmektedir⁴⁷. İsviçre Hukuku'nda çocuk nafakası bakma, eğitime/yetiştirme ve parasal olarak ifa edilir (ZGB Art. 276 f. 1). Bu kapsamda nafaka yükümlüsü, standart olarak parasal şekilde (nakdi nafaka), yine belli durumlarda bunun kapsamının belirlenmesinde dikkate alınabilecek, örneğin beslenme, barınma ve giysi ihtiyaçlarını sağlayarak aynı şekilde (aynı katkı) veya çocuğu kurslarına götürme, çocuğun saç tıraşını yapma, yabancı dil öğretme gibi bakım ve eğitime yönelik iş görme edimlerini üstlenerek nafakayı aynen yerine getirebilir⁴⁸. Ancak son aktardıklarımızın yanında İsviçre Medeni Kanunu'nda son yıllarda yapılan değişikliklerle çocuğun bakımına yönelik faaliyetlerin ve buna ilişkin fedakarlıkların değeri ayrı bir kalem olarak dikkate alınmaktadır. Çocuğa bakma ve eğitime ilişkin giderler; çocuğun ebeveynleri tarafından bakımı ("*Eigenbetreuung*") giderleri yanında, (İsviçre Medeni Kanunu'nda kanun değişikliği sonrası) üçüncü bir kimse tarafından bakılması ("*Drittbetreuung*"), bir başka deyişle bakım hizmetlerinin ikamesine ilişkin giderleri de kapsar (Krş. ZGB Art. 285 f. 2)⁴⁹. Bu anlamda çocuk nafakasına ilişkin kararlarda (her iki ebeveynin temel gelir ve varlıkları yanında) çocuğun ihtiyaçları ve buna

haltsbeiträge", s. 13. Öğretide para dışındaki diğer çocuk mallarını tasarruf etme hakkının bulunup bulunmadığının tartışmalıdır. Başvurulamayacağı yönündeki görüş için bkz. Erdem-Makaracı Başak, Aile Hukuku, s. 426 vd., 476; Akyüz, Çocuk Hukuku, s. 256; Akıntürk-Ateş, Aile Hukuku, s. 430. Aksi yöndeki görüş ise TMK m. 356 f. 2'de geçen hâkimin izninin çocuğun sermayesinin kullanılmasına ilişkin olduğu, yoksa para dışındaki diğer mallarda hâkimin iznini aramadığını ileri sürmektedir. Bu görüş için bkz. Cem Baygın- Murat Doğan, "Çocuk Mallarının Yönetimi, Kullanılması ve Sarfi", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2005, C. 9, S. 1-2, s. 422; Kılıçoğlu, Aile Hukuku, s. 521 vd.

⁴⁶ Krş. Geiser-Widmer, "Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge", s. 4.

⁴⁷ Regina E. Aebi-Müller, "Familienrechtlicher Unterhalt in der neusten Rechtsprechung", *Jusletter*, 3.05.2021, §§ 2, 40 vd.; BGE 114 II 26; Aeschlimann vd., "Berechnung des Kindesunterhalts", s. 272; Hartmann, "Betreuungsunterhalt", s. 86, 111.

⁴⁸ Krş. Yağcıoğlu, "İsviçre Hukukunda Çocuk Nafakasına İlişkin Öntaslak", s. 116 vd.

⁴⁹ BGE, Medienmitteilung des Bundesgerichts, Lausanne, Urteil vom 17. Mai 2018 (5A_454/2017), 17. Mai 2018; Annette Spycher, "Kindesunterhalt: Rechtliche Grundlagen und praktische Herausforderungen - heute und demnächst", *Die Praxis des Familienrechts*, 2016, S. 1, s. 7, 15 vd.; Rumo Jungo-Hotz, "Revision des Kindesunterhalts", s. 14.

ilişkin tüm katkıların niteliği ve niceliği gösterilmelidir. Böylece İsviçre Hukuku'nda velayet hakkı sahibinin çocuğun bakımı ve yetiştirilmesine ilişkin üstlendiği emek, zaman ve giderlerin (dolaylı maliyetler) göz ardı edilmeyeceği ve bunların nafaka hesabında dikkate alınması gerektiği açıkça yasal düzlemde ortaya konmuştur.

Türk Hukuku'nda bir görüşe göre nafakanın ödeme biçimine ilişkin TMK m. 330 f. 2 geçen "*peşin olarak ödenir*" ifadesinin lafzından⁵⁰ hareketle nafaka borçlusunun yükümlülüğünü ancak para ödemek suretiyle yerine getirebileceği, aynı yardım veya çocuğa bakma şeklinde bunun yerine getirilemeyeceği ve bu anlamda değişen durumlarda da para ödemesi şeklinde nafakanın arttırılması, azaltılması veya kaldırılmasının söz konusu olabileceği belirtilmektedir⁵¹. Öğretideki diğer bir görüşe göre ise TMK m. 331'in sözünde geçen "*nafaka*

⁵⁰ Hükümde geçen "*her ay peşin*" ifadesinin sözü ise önceden (her ayın başında) anlamına gelmektedir. Bu yönde peşin ifadesinin zarf olarak kullanımında "*daha önceden, önceden*" anlamlarına geldiği hakkında bkz. <https://sozluk.gov.tr/> (01.09.2022). Bu bağlamda öğretide söz konusu husus da tartışmalı olup, burada amaca göre yorumla çocuğun menfaati esas alınmak suretiyle (bunun da kapsamı tartışılabilir olmak üzere) toplu bir şekilde para ödemesine (veya benimsenecek görüşe göre başka bir edime) hükmedilebileceğine savunan yazarlar olduğuna da çalışmanın kapsamını genişletmemek üzere işaret etmekle yetinilecektir. Bu yönde bkz. Öztan, Aile Hukuku, s. 1051; Yağcıoğlu, "İsviçre Hukukunda Çocuk Nafakasına İlişkin Öntaslak", s. 116; Ceylan, "Nafaka Hesaplama", s. 311. Yine Krş. Hegnauer, Berner Kommentar, Art. 285, N. 13; Honsell-Vogt-Geiser, Basler Kommentar, Art. 285, §. 4, s. 1530; Geiser-Widmer, "Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge", s. 3 vd.; Rumo Jungo-Hotz, "Revision des Kindesunterhalts", s. 10 vd.; Çelikel, Boşanmanın Çocuklara İlişkin Hukuki Sonuçları, s. 137 vd. Örneğin nafaka yükümlüsü ebeveynin geliri çok dalgalıysa veya TMK'da öngörülen diğer tedbirlere rağmen malvarlığını tüketebileceği düşünüüyorsa bu tarz bir kabulün söz konusu olabileceği ve bu konudaki diğer örnekler hakkında Krş. Ceylan, "Nafaka Hesaplama", s. 311. TMK m. 331'da geçen "*gerektiğinde diğer önlemler*" ifadesi ve alınabilecek tedbirler öğretide ve uygulamada geniş yorumlanmakta olup, bu şekilde nafaka yükümlüsüne ilişkin gerekli tedbirlerin alınmasıyla çocuğun menfaatleri gözetilebileceği belirtilmektedir. TMK m. 331'da geçen "*önlemler*" ifadesinin geniş yorumlanması gerektiği ve bu kapsamda aynı, şahsi güvenceler yer aldığı gibi belirli bir miktar paranın bankaya depolanmasının da düşünülebileceği hakkında bkz. Kılıçoğlu, Aile Hukuku, s. 493; Akıntürk-Ateş, Aile Hukuku, s. 406; Dural-Öğüz-Gümüş, Aile Hukuku, § 1684. Bize göre somut olayda yapılacak müdahalede ölçülülük ilkesi gözetilerek tedbirler arasında bir seçim yapılmalıdır. Bu anlamda toptan bir ödemenin nafaka yükümlüsünün ekonomik özgürlüğüne ve malvarlığı menfaatlerine sıklıkla ağır bir müdahale teşkil edebileceği göz ardı edilmemelidir. Ancak gerekli tedbirlerin alınması çocuğun menfaatlerinin korunması yönünden yetersiz kalıyorsa, özellikle çocuğun ileriye dönük menfaatleri dikkate alınarak (bakım yükümlülüğü dahilinde beklenebilir olan aylık ödemelerin ötesinde) gelecek yıllarda da çocuk menfaatine yönelik özel bir harcama yapılması gerekiyorsa, aksi takdirde sonradan telafisi güç zararlar doğacaksa, toptan ödeme gerektiren bir durum söz konusu olabilecektir.

⁵¹ Akıntürk-Ateş, Aile Hukuku, s. 404 vd.

miktarını yeniden belirler” ifadesi (değişen durumlarda) mehz düzenlemeye uygun şekilde nafaka borçlusunun yükümlüğünü para ödeme dışında diğer şekillerde yerine getirebileceği şeklinde okunmalıdır⁵².

Eşler boşandıktan sonra velayet hakkına sahip ebeveyn bunu çocuğun bakım yükümlülüğünü üstlenerek yerine getirirken, diğer ebeveyn kural olarak nakden yerine getirir⁵³. Ancak her iki tarafın bu temel kabulden farklılaşan katkıları da dikkate alınmalıdır. Bize göre taraflardan velayet hakkı sahibi olan ebeveyn eğitim ve bakım faaliyetinin yürütümü yanında gelir elde ediyorsa söz konusu durum karşı tarafın kural olarak nakden ödeyeceği nafaka ile çocuk bakımına etkisi yönünden dikkate alınmalıdır⁵⁴.

Velayet hakkı sahip olmayan ebeveyne ilişkin olarak ise kanaatimizce ikinci görüşün sonuçlarına kısmen katılmak suretiyle karma bir görüş ileri sürülebilir. Buna göre para dışında diğer nafaka yerine getirme şekillerine kural olarak nakdi nafakayı tamamlayıcı olarak (ondan mahsup edilmek suretiyle)⁵⁵ başvurulmalı (tamamlayıcı fonksiyon) ve ancak para ödeyememe gibi durumlarla sınırlı olarak bunlara ikame edici bir anlam (ikame fonksiyonu) yüklenmelidir. Böylece ebeveynlerin yaptığı katkıların farklılaşabileceği dikkate alınacak, bu katkılar aksi ispat edilmedikçe ahlaki bir borcun ifası⁵⁶ veya bir bağışlama söz-

⁵² Krş. Kılıçoğlu, Aile Hukuku, s. 490. Yazarın işaret ettiği üzere çocuk nafakasının yerine getirilme şekillerine yönelik değerlendirmede nafakanın sonradan değişmesine ilişkin ZGB Art. 286 hükmünde geçen ifadeler dikkate alınmalıdır. Burada önemli değişiklik halinde nafakanın artırılması, azaltılması, kaldırılması veya öngörülemeyen olağanüstü ihtiyaçlarının ortaya çıkması durumunda nafaka ödeme yerine başka edimlerin de yerine getirilmesinin mümkün olduğu belirtilmektedir (s. 489 vd.).

⁵³ Aebi-Müller, Familienrechtlicher Unterhalt, s. 12; Serozan, Çocuk Hukuku, s. 245; Özdemir-Ruhi, Çocuk Hukuku, s. 231 vd.

⁵⁴ Krş. Geiser-Widmer, “Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge”, s. 13; Yağcıoğlu, “İsviçre Hukukunda Çocuk Nafakasına İlişkin Öntaslak”, s. 114. Bu anlamda boşanmadan sonra velayet hakkına sahip eşin hangi şartlar dahilinde çalışmak zorunda olduğu, bunun oranı ve bu tespitlerin çocuğun bakımına ve nafaka miktarının hesaplanmasına ilişkin etkisi aşağıda irdelenecektir.

⁵⁵ Krş. Serdar Çelikel, *Boşanmanın Çocuklara İlişkin Hukuki Sonuçları*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2012, s. 141; Yağcıoğlu, “İsviçre Hukukunda Çocuk Nafakasına İlişkin Öntaslak”, s. 117.

⁵⁶ Krş. Akıntürk-Ateş Kahraman, Aile Hukuku, s. 317. Yazarlara göre velayet hakkına sahip olmayan ebeveyn çocuğun okul masraflarını karşılar, söz konusu bu harcamalar iştirak nafakasından indirilir (s. 317). Bununla birlikte öğretilde velayet hakkı kendisinde olmayan tarafın yaptığı giderlerin ahlaki bir borcun ifası olarak kabul edilmek suretiyle eksik borç olarak nitelendirilmesi gerektiği, bu anlamda bu giderlerin geri istenemeyeceği belirtilmektedir. Bu yönde bkz. Özdemir-Ruhi, Çocuk Hukuku, s. 233. Ancak yazarlar yapılan bu giderlerin geri istenememekle birlikte nafaka hesabında belgelendirilmek suretiyle ödemeleri gereken mik-

leşmesinin ifası olarak görülmeyecektir. İfa edilen aynı veya diğer edimlerin piyasa değeri tespit edilip, velayet hakkına sahip olmayan ebeveynin kural olarak nakden ödeyeceği nafaka miktarından mahsup edilerek veya buna eklenecek daha adil bir nafaka hesaplamasına katkı sağlanacaktır⁵⁷. Öte yandan daha sonra değinileceği üzere; özellikle ebeveynlerin çocuğa yönelik bakım ve eğitime ilişkin edimler dolayısıyla başka bir işte çalışmamak suretiyle gösterdikleri fedakarlığın hesaplanmasına yönelik bazı belirsizlik ve tartışmalar da bulunmaktadır⁵⁸. Bununla birlikte daha sonra incelenecek olan söz konusu durum, nafaka hesaplamasında bu katkıları dikkate almamaya yönelik haklı bir gerekçe teşkil etmemektedir.

Velayetin kullanımı kendisine verilmeyen eş yönünden TMK m. 182 f. 2 c. 2'de onun çocuğun bakım ve eğitime ilişkin giderlere katılması zorunluluğu öngörülmüştür. Bu bağlamda TMK m. 330 f. 2'nin sözünde geçen "*her ay peşin olarak ödenir*" ifadesi çocuğun menfaatinin korunması esası gözetilerek amaca

tardan mahsup edilebileceğini belirtmektedirler (s. 233). Nafaka yükümlüğü ahlaki bir görev olarak toplumda kabul edildiğinden, bunun ahlak kurallarından hukuk kurallarına geçmiş bir borç olduğu hakkında bkz. Sırma, Yoksulluk ve İştirak Nafakası, s. 29. Yargıtay bir kararında (Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 20.05.2004 tarihli ve 5398/6530 sayılı kararı) velayet hakkı sahibi olmayan ebeveynin yaptığı masrafları ahlaki bir borcun ifası olarak gördüğünü şu şekilde ifade etmiştir: "...velayet hakkı anneye verilen küçük için anne tarafından yapılan karar dışı harcamaların tahsiline ilişkindir. Davacı tarafından nafakanın artırılması konusunda dava açılması gerekirken kendiliğinden yapılan masraflar ahlaki bir borcun yerine getirilmesi niteliğinde olup istenemez." (Gençcan, Nafaka Hukuku, s. 1349). Son zikredilen yazar ise söz velayet hakkı sahibi olmayan ebeveynin çocuk için yaptığı harcamanın çocuğun yaşamını korumak için zorunlu olup olmadığına göre bir ayırım yapmakta olup, buna olumlu yanıt verilirse bunun geri istenebileceği görüşündedir (s. 1349 vd.). Buna karşılık İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi'nin iştirak nafakasına ilişkin güncel bir kararında (İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 10. Hukuk Dairesinin, 22.12.2020 tarihli ve 2020/1505 Esas, 2020/1572 karar sayılı kararı) velinin yanında velayet hakkı sahibi olmayan ebeveynin (nafaka yükümlüsünün) eğitim ve bakım faaliyetlerine yönelik katkısı dikkate alınmış ve bu faaliyetleri eksik bir borç olarak görmemiştir. İlgili kararda şu şekilde ifade edilmiştir: "...İştirak nafaka miktarı belirlenirken, çocuğa fiilen bakan anne babanın, bu görev nedeniyle emeğinin ve yüklendiği sorumlulukların karşılığı olan harcamaların dikkate alınması zorunludur...", www.lexpera.com.tr, (10.08.2022).

⁵⁷ Krş. Honsell-Vogt-Geiser, Basler Kommentar, Art. 276, § 26; Geiser-Widmer, "Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge", s. 4. Yine bu doğrultuda yukarıda işaret edilen İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi'nin kararı için bkz. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 10. Hukuk Dairesinin, 22.12.2020 tarihli ve 2020/1505 Esas, 2020/1572 karar sayılı kararı.

⁵⁸ Alexander Frei vd., "Irrgarten Unterhaltsrecht", *Anwaltsrevue*, 2018, S. 4, s. 151 vd.; Thomas Gabathuler, "Unterhaltsrecht: Kinderbetreuung", *Plädoyer*, 2016, S. 5, s. 32 vd.; Hausheer-Spycher, Handbuch des Unterhaltsrechts, § 03.160 vd.; Geiser-Widmer, "Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge", s. 13 vd.

göre yorumlanmalıdır. Yukarıda aktarıldığı üzere bize göre bu ebeveyn ancak istisnai olarak diğer nafaka yerine getirme biçimlerine başvurulabilmeli⁵⁹ ve bu bağlamda hükümde geçen "... ödenir" ifadesi "*yerine getirilir*" şeklinde okunmalıdır. Bu şekilde istisnai durumlar gözetilmek suretiyle çocuğun menfaati ve taraflar arası dengenin korunması esası en uygun şekilde muhafaza edilebilecektir. İstisnai olarak diğer nafaka yerine getirme şekillerinin dikkate alınabilmesi özellikle nafaka yükümlüsü nafakayı tamamen⁶⁰ veya kısmen⁶¹ nakden yerine getiremeyecekse gündeme gelebilecektir.

Velâyetin kullanılması kendisine verilmeyen eş, çocuğun bakım ve eğitim giderlerine gücü oranında katılmak zorundadır (TMK m. 182 f. 3 c. 2). Hükümde geçen "*gücü oranı*" ifadesi ile kastedilen de nafakanın hesaplanmasında kişinin ekonomik durumunun yüksek olması ile nafaka miktarı arasında (tek başına) doğrudan bir bağlantı kurulması değildir⁶². Burada nafaka yükümlüsünün ödeme gücünün yeterli olması durumunda, çocuğun asgari ihtiyaçlarının üstünde de bir nafaka ödemesinin söz konusu olabileceğine, söz konusu durumun çocu-

⁵⁹ Nafaka yükümlüsü anne veya babanın nakdi nafaka yerine aynen yerine getirilen veya aynı nafaka şeklindeki yollara hiçbir şekilde başvuramayacağı şeklindeki aksi yöndeki görüş için örneğin bkz. Akıntürk-Ateş, Aile Hukuku, s. 403.

⁶⁰ Örneğin işsiz durumda olan nafaka yükümlüsünün iş aradığı geçiş döneminde kendisinden beklenebilecek olan ilave zaman dilimlerinde (olağan dönemde velinin üstlenmiş olduğu) çocuğun okuluna refakat, okuldan alma veya ödevlerine yardım gibi eğitim veya bakım faaliyetlerine kabiliyeti ölçüsünde katkı sağlayabilecektir. Velayet hakkına sahip ebeveynin aynı zamanda çalışması durumunda, özellikle çalıştığı saatlerde bakıcı gibi üçüncü kişilere ödeme yapmaktan tasarruf etmesi, sürekli izin almak suretiyle çocuğun bakım ve eğitimine ayırdığı ilave zamanlardan dolayı işyerinde problemler yaşamaktan kaçınması vb. nedenlerle ona yapılan bu katkı önem taşıyabilir. Böylece nafaka yükümlüsünün nafakayı aynen yerine getirebileceğinin kabulüyle çocuk ve ebeveynlerin menfaatleri gözetilmiş olmaktadır.

⁶¹ Örneğin bakım ve giyecek ürünleri satan ancak finansal durumundan ötürü nafakayı tamamen veya kısmen nakdi olarak ödeyemeyecek bir nafaka yükümlüsü düşünelim. Nakdi olmamakla birlikte işyeri deposunda söz konusu ürünlere sahip olan nafaka yükümlüsü nafaka ödemek üzere bunları hemen elden çıkarmak durumunda kalırsa, somut olayda bunları özel piyasa şartlarından dolayı piyasa değerinin çok daha altında satmak durumunda kalabilir. Eğer bu ürünler çocuğun ihtiyaçlarına da eş zamanlı hizmet ediyorsa, bu ürünlerin sadece nafakayı nakdi olarak yerine getirilebilmek için satılmasını nafaka yükümlüsünden beklemek makul olmayacaktır. Bilakis finansal koşullarını olumsuz etkileyen söz konusu durum sonraki dönemdeki nakdi nafaka ödemeleri ve bu anlamda çocuğun menfaatlerini olumsuz etkileyecektir. Böyle bir durumda da nafaka borçlusunun nafakayı bu ürünlerin verilmesi suretiyle kısmen veya tamamen aynı şekilde yerine getirmesi mümkün kabul edilmelidir. Aktarılan örnekte kısmen aynı şekilde yerine getirilen edimin (aynı katkının) piyasa değeri nafaka hesaplamasında nakdi ödemededen mahsup edilecektir.

⁶² Krş. Gençcan, Nafaka Hukuku, s. 1361.

ğa uygun bir şekilde yansıtılması gerektiğine işaret edilmektedir⁶³. Bize göre “*gücü oranı*” ifadesine bunun yanında nafakanın yerine getirilmesi şekillerine ilişkin de bir anlam yüklenebilir. Şöyle ki ödeme gücü nafaka miktarının hesaplanmasında diğerleri yanında dikkate alınan temel ölçütlerde biridir. Bu bağlamda hükümde geçen *gücü oranında* ifadesi ile belirtilmek istenen çocuğun velisinin harcadığı emek ve zaman gözetilmek suretiyle oransal olarak dikkate alınması gereken katkıdır⁶⁴. Nafaka yükümlüsünün katkı sağlaması gereken giderler arasında, velayet hakkı sahibinin bakım ve eğitime harcadığı emek, zaman⁶⁵ ve hatta bu konularda üçüncü kişilerden alınan destek için ödenen giderler de dahildir. Öte yandan söz konusu hükmün sözünün giderlere “*ödeme gücü*” değil, sadece “*gücü*” oranında katılım ifadesi öngörmesi de dikkate çekici olup, amaca göre yorumla çalışmada varılan sonucu desteklemektedir. Bu anlamda söz konusu katkının (bu çalışmada savunulan görüşe göre istisnai olarak) sadece ödeme gücü ile sınırlı olmadığı da ileri sürülebilir ve bu düşünce yukarıda aktarılan ödeme dışındaki faaliyetlerin eksik borç olmadığı görüşünü de destekleyici niteliktedir. Velayet hakkı sahibine yapılacak katkıda/ katılmada⁶⁶ önemli olanın bunun türünden öte çocuğun menfaatidir. Nitekim TMK m. 182 f. 3 c. 1’de velâyetin kullanılması kendisine verilmemiş olan ebeveynin çocukla kişisel ilişkisinde önemli olanın özellikle çocuğun sağlık, eğitim ve ahlâk bakımından menfaati olduğuna işaret edilmiştir. Böylece karşı taraf *gücü oranında* bakım ve eğitime aynen bir katkı sağlarsa bu da nafaka hesaplamasında istisnai olarak düşürülmesi gereken bir kalem olarak dikkate alınabilecektir.

Bu başlığın başında aktarıldığı üzere İsviçre uygulama ve öğretisinde çocuğun bakım ve eğitimine ilişkin parasal olarak yerine getirilen faaliyetler (doğrudan çocuk maliyetlerine ilişkin)⁶⁷ “nakdi nafaka” (“*Barunterhalt*”) olarak isim-

⁶³ Krş. Geiser-Widmer, “Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge”, s. 4. İsviçre Federal Mahkemesi, nafaka katkısının, ebeveynlerin hayattaki konumlarını ve ödeme güçlerini makul bir şekilde yansıtması gerektiğini açıkça belirtmektedir. Bu yönde bkz. BGE 116 II 110. Hakkaniyet kurallarının anne ve/veya babanın yararlandığı yaşam biçiminden ve eğitim durumundan çocuğun da yararlanmasını gerektireceği hakkında bkz. Akyüz, Çocuk Hukuku, s. 203.

⁶⁴ Krş. Kılıçoğlu, Aile Hukuku, s. 153; Akıntürk-Ateş, Aile Hukuku, s. 316 vd.

⁶⁵ Krş. Kılıçoğlu, Aile Hukuku, s. 153; Akıntürk-Ateş, Aile Hukuku, s. 316 vd.

⁶⁶ TMK m. 182 f. 3’te geçen “*katılma*” ile kastedilenin velayet hakkı sahibi ebeveynin katkısını fiili olarak gerçekleştirdiği varsayılmak suretiyle, diğer eşin iştirak nafakası adı verilen bir bedel ödemesi olduğu hakkında bkz. Gençcan, Nafaka Hukuku, s. 1362.

⁶⁷ Aslında burada nakdi nafaka ifadesinin çok geniş olduğu, hemen aşağıda aktaracak olan, burada (“*Barunterhalt*”) ile kastedilmek istenenin nakdi nafakanın doğrudan çocuk maliyetlerine ilişkin bölümü olduğunu anlamaktayız.

lendirilir⁶⁸. Nafakanın maddi olmayan boyutunu teşkil eden ve iş görme edimlerini üstlenerek yerine getirilen nafakayı ifade eden (“*Naturalunterhalt*”)⁶⁹ ise; aynen yerine getirilen nafaka, aynen nafaka veya anlamsal olarak olumsuz yapılacak bir tanımla gayri nakdi nafaka⁷⁰ gibi nitelendirilebilmesi mümkündür. Aynen (yerine getirilen) / gayri nakdi nafakanın doğrudan çocuk maliyetlerine ilişkin nakdi nafaka ile eşdeğerde olduğu esas kabul edilmektedir⁷¹. İsviçre Federal Mahkemesi nakdi nafakanın ebeveynler arasında sadece ilgili mali kapasiteye göre dağıtılmaması gerektiğini, aksi takdirde aynen yerine getirilen/ gayri nakdi nafakanın ve nakdi nafakanın eşit değerde olduğu ilkesinin göz ardı edileceğine işaret etmiştir⁷². İsviçre hukukundaki çocuk nafakasının üçüncü bir görünümü olan bakım nafakası (“*Betreuungsunterhalt*”)⁷³ ise dolaylı çocuk maliyet-

⁶⁸ BGE 5A_311/2019, 11.11.2020, § 6.6.

⁶⁹ “Çocuğun bakım ve yetiştirilmesine ilişkin olan aynen yerine getirilen nafaka (gayri nakdi nafaka) çocuk nafakasının maddi olmayan boyutunu teşkil eder. Nakdi-ve bakım nafakası (ise) para ödeme suretiyle yerine getirilir” (BGE 144 III 481 § 4.3’ten naklen). Çocuğun bakım yükümlülüğünü bizzat üstlenen ebeveyn, yani onun velisi aslında çocuğa ilişkin kendisine düşen nafakayı kural olarak sadece bu şekilde yerine getirmekteyken (aynen yerine getirilen nafaka/ gayri nakdi nafaka “*Naturalunterhalt*”), çocuğun sürekli bakım yükümlülüğünü üstlenmemiş olan diğer ebeveyn ise kural olarak iştirak nafakasının nakdi nafaka bölümünün tamamını karşılamak zorunda olduğu hakkında bkz. Aebi-Müller, Familienrechtlicher Unterhalt, s. 12.

⁷⁰ Aşağıda aktarılacağı üzere “*Naturalunterhalt*” ifadesine karşılık gelmek üzere çalışmada kullanılan ifadeler arasında “aynen nafaka” / “aynen yerine getirilen nafaka” ifadeleri yer almaktadır. Bu doğrultuda Türk öğretisindeki eserlerde “*Leistung in Natura*” kavramının “aynen ifa” şeklinde; “*Naturalrestitution*” kavramının ise “aynen tazmin” şeklinde kullanılması, yapmış olduğumuz terminolojik seçimi destekleyici niteliktedir. Meslektaşım sayın Doç. Dr. Sinan Okur ile yaptığımız bir görüşmede kendisi bu terminolojik seçime katılmakla birlikte, bu çevirinin uygulamada benimsenmeyebileceğine dikkat çekmiştir. Okur’a göre, buna alternatif olarak anlamsal olarak olumsuz yapılacak bir tanımla bu kavrama karşılık gelmek üzere; parasal niteliği olmayan nafaka tipini ifade etmek üzere, nakdi/ parasal nafakanın zıttı olarak “gayri nakdi nafaka” ifadesinin kullanılabilmesi önerisinde bulunmuştur. Bu anlamda çalışmada “gayri nakdi nafaka” ifadesi de “aynen nafaka” / “aynen yerine getirilen nafaka” ifadesine alternatif olarak kullanılabilir.

⁷¹ Bu konuda bkz. “...çocuğa bakmayan veya önemli ölçüde bakmayan ebeveyn nafaka ödemek zorundadır, çocuğa bakan diğer ebeveyn ise nafakaya aynı miktarda katkıda bulunur, yani bakım ve yetiştirme ... yoluyla...” (BGer 5A_727/2018, 22.08.2019, § 4.3.1’den naklen), <http://relevancy.bger.ch>, (06.08.2022).

⁷² BGer 5A_727/2018, 22.08.2019, § 4.3.3.

⁷³ Annette Spycher, “*Betreuungsunterhalt*”, *Die Praxis des Familienrechts*, 2017, S. 1, s. 198 vd.; BGE 144 III 377 § 7; Aebi-Müller, Familienrechtlicher Unterhalt, s. 13; Roland Fankhauser, “Der *Betreuungsunterhalt* - Zur Spurensuche und -deutung anhand von Materialien, Das Zivilrecht und seine Durchsetzung”, *Festschrift für Professor Thomas Sutter-Somm*, Ed.: Roland Fankhauser vd., Zürich, Schulthess Verlag, 2016, s. 806; Jonas Schweighauser- Daniel

leri (“*indirekte Kosten*”) ile ilgili olup, bunlara bir ebeveyn çocuğa kişisel olarak bakması (aynen yerine getirilen nafakanın yürütümü) ve çalışmaması veya daha az çalışması nedeniyle hayatını kazanamaması sonucu maruz kalmaktadır⁷⁴. Velinin üçüncü kişinin bakım konusunda desteğini alması durumunda ise buna ilişkin tüm giderler (çocuğun bakım ve eğitime ilişkin diğer masrafların yanında) doğrudan çocuk maliyetlerine (“*direkte Kosten*”) ilişkin nakdi nafaka başlığı altında değerlendirilmektedir⁷⁵. Nafaka yükümlüsünün finansal kaynaklarının nafakanın dağıtımında yetersiz kalması durumunda çocuk nafakasının nakdi nafaka bölümünün, bakım nafakası bölümüne karşı önceliği olduğu, bir başka deyişle mevcut kaynağın buraya tahsisi edilmesi gerektiği, zira bunlardan ilkinin çocuğun doğrudan menfaatlerinin gerçekleşmesine hizmet ettiği belirtilmektedir⁷⁶. Dikkat edilirse bakım nafakası olarak nitelendirilen kısım da para

Bähler, “Betreuungsunterhalt - Berechnungsmethoden und andere Fragen”, *Elterliche Sorge, Betreuungsunterhalt, Vorsorgeausgleich und weitere Herausforderungen*, **9. Symposium zum Familienrecht 2017**, Ed.: Alexander Jungo, Christiana Fountailakis, Zürich-Basel-Genf, Schulthess Verlag, 2018, s. 170.

⁷⁴ Krş. Botschaft, BBl 2014 554, §§ 1.5.2 ve 576, § 2.1.3; BGE 144 III 481 § 4.3, <http://relevancy.bger.ch>, (06.08.2022). İsviçre Federal Mahkemesi son zikredilen kararda Alman Hukuku ile yaptığı karşılaştırmada, ZGB revizyonundan sonra artık aynen nafakanın (gayri nakdi nafakanın) ve (doğrudan çocuk maliyetlerine ilişkin) nakdi nafakanın yanında üçüncü bir kategori olarak bakım nafakasının da geldiği belirtmektedir (§ 4.3). Alman Hukuku’nda (BGB § 1570 Abs. 1, BGB § 1615I, Abs. 2) ise İsviçre Hukuku’ndan farklı olarak dolaylı çocuk maliyetlerine ilişkin nafakanın eşin nafakası olarak kabul edilir, İsviçre Hukuku’nda ise aktarılan söz konusu nafaka kalemi çocuk nafakasının bir bölümünü teşkil etmektedir. Bu konuda İsviçre ve Alman hukukuna ilişkin bir karşılaştırma için bkz. Martin Menne, “Der Betreuungsunterhalt im Rechtsvergleich: ein Blick auf die Entwicklung des Betreuungsunterhalts in der Schweiz”, in Österreich und in Deutschland, *Die Praxis des Familienrechts*, 2017, S. 4, s. 1021 vd.

⁷⁵ BGE 144 III 481 § 4.3. Yine nafaka yükümlüsünün çocuğun bakımına ilişkin faaliyetlere katılmasının (dolaylı çocuk maliyetlerine ilişkin) bakım nafakası altında değil, (doğrudan çocuk maliyetlerine ilişkin) nakdi nafaka altında (bunu mahsup edilmesi suretiyle) değerlendirilmesine yönünde bkz. BGE 144 III 377, § 7.1.3, <http://relevancy.bger.ch>, (06.08.2022).

⁷⁶ Marga Burri, *Der Betreuungsunterhalt*, Schulthess Verlag, Zürich, 2018, s. 81; Annette Spycher - Daniel Bähler - Nadja Majid, *Kommentar Unterhaltsberechnung, Aktualisierung Kommentar, Stand Rechtsprechung und Literatur sowie Tabellen, Kommentar-Unterhaltsberechnung*, Juni 2022, <https://berechnungsblaetter.ch/wp-content/uploads/2022/09/Kommentar-Unterhaltsberechnung-2022-09-15.pdf> (29.08.2022), s. 11. İsviçre Federal Mahkemesi’ne göre uygun nafakanın finansal olanakların yetersizliğinden dolayı karşılanamadığı durumunda (eksik nafaka durumu) bu eksikliğin orantısız olarak bakım nafakası (dolaylı çocuk maliyetleri) ile nakdi nafaka (nın doğrudan çocuk maliyetlerine ilişkin bölümü) arasında bölünmesi kabul edilmemelidir. Bu durumda mahkemeye göre çocuğun üstün menfaatlerinin korunması ilkesi gereği nakdi nafakaya (nakdi nafakanın doğrudan çocuk maliyetlerine ilişkin bölümüne) öncelik verilmelidir, zira nakdi nafaka (nın doğrudan çocuk maliyetle-

ödemek suretiyle yerine getirilmektedir⁷⁷, aslında nakdi nafakanın diğer bir bölümünü teşkil etmektedir.

Böylece İsviçre Hukuku'nda yukarıda aktarılan nafakanın yerine getirme şekillerine ilişkin ayrımla, çocuğun bakımına ilişkin menfaatlerin en üst düzeyde korunması amaçlanmıştır⁷⁸. Türk Hukuk uygulamasında ise Yargıtay'ın bazı kararlarında velayet hakkı sahibinin katkısından söz edilmekte, ancak bundan sıklıkla velinin çalışmakta bir işte olduğu dikkate alınarak sadece nakdi olarak yapılan katkı anlaşılmaktadır⁷⁹. Öte yandan Yargıtay'ın diğer bazı kararlarında ve Bölge Adliye Mahkemesi'nin güncel kararlarında isabetli olarak açıkça çocuğun bakımına ve eğitimine yönelik faaliyetlerin (bundan sonraki açıklamalarda kısaca bakım faaliyetlerinin) ve buna ilişkin fedakarlıkların iştirak nafakası hesaplanmasında dikkate alınması gerektiğine işaret edilmektedir⁸⁰. Bu şekilde

rine ilişkin bölümü) çocuğun maddi ihtiyaçlarına dönüktür ve çocuk bundan ekonomik olarak (dolaylı çocuk maliyetlerine ilişkin bakım nafakasından farklı olarak) doğrudan yararlanır. Bu konuda Krş. BGE 144 III 481 § 4.3. Mahkeme bu sonuca ZGB Art. 276a Abs. 1'in kıyasen uygulanmasıyla varılabileceğine işaret etmektedir (§ 4.3). Ancak söz konusu hükmünde temel dayanağı çocuğun üstün yararının korunması ilkesi olduğu için, söz konusu hüküm olmasaydı dahi aynı sonuca varılabileceği düşüncesindeyiz.

⁷⁷ Spycher-Bähler-Majid, Kommentar-Unterhaltsberechnung, s. 10; BGE 144 III 481 § 4.3.

⁷⁸ Botschaft vom 29. November 2013 zu einer Änderung des ZGB, **Kindesunterhalt**, BBl 2014, s. 530 vd.

⁷⁹ Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun, 07.11.2019 tarihli ve 2019/3-117 Esas, 2019/1153 karar sayılı kararında şöyle ifade edilmektedir: "...Somut olayda tarafların (nafaka yükümlüsü ve alacaklısının) asgari ücret düzeyinde sürekli ve düzenli gelir elde ettikleri, ekonomik ve sosyal durumlarının benzer oldukları, davacının (nafaka yükümlüsü) ... yeninden evlendiği ve bu evlilikten bir çocuğu olduğu anlaşılmaktadır. Yasal düzenlemeler, iştirak nafakasının amacı ve niteliği de gözetildiğinde davalı annenin (nafaka alacaklısı) de ödeme gücü oranında ortak çocukların bakım ve eğitim giderlerine katkıda bulunması zorunludur...", www.lexpera.com.tr, (10.08.2022). Velayet hakkına sahip annenin bir işte çalıştığı (kararda açıkça zikredilmemekle birlikte bu durum) dikkate alınarak annenin iştirak nafakasına katkı ile yükümlü olduğundan takdir edilen nafakanın çok olduğu, hakkaniyet ilkesine uygun şekilde iştirak nafakasının takdiri gerektiği yönünde bkz. Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 11.03.2002 tarihli ve 2611 Esas, 3296 karar sayılı kararı; Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 2.10.2012 tarihli ve 2012/13860 Esas, 2012/20509 karar sayılı kararı (Özüğür, Nafaka Hukuku, s. 389, 472).

⁸⁰ Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 28.01.2014 tarihli ve 2013/16838 Esas, 2014/1091 Karar sayılı kararında şöyle aktarılmaktadır: "...anne çalışmakta olup, küçüğün bakıcıya ihtiyacı olduğu gibi çocuğun yaşı ve ihtiyaçları, tarafların ekonomik durumu, geçen süre nazara alındığında nafaka azdır: ... velayetin kullanılması kendisine verilmeyen eş çocuğun bakım ve eğitim giderlerine gücü oranında katılmak zorunda olduğun TMK m. 182 f. 2'de hükme bağlanmıştır...Diğer taraftan nafaka belirlenirken anne ve babanın ekonomik durumları göz önünde bulundurulmakla birlikte velayet kendisine tevdi olunmuş tarafın bu görev nedeniyle emeğinin ve yüklediği sorumlulukların karşılığı olağan harcamalarında göz önüne alınması zorunludur. Nafaka takdir edilirken tarafların sosyal ve ekonomik durumları ile çocuğun yaşı, eğitimi

velinin bu tür katkılarının nakdi karşılığı (dolaylı çocuk maliyetleri) göz ardı edilmeden diğer ebeveynin ödeyeceği iştirak nafakasının hesaplanması daha adil sonuçlara sebebiyet verecektir.

İsviçre Hukuku'nda kabul edilen ayırım çocuk nafakasına ilişkin her iki ebeveyn farklı katkılarına dikkate almaktadır. Bu şekilde çocuk menfaatleri farklı ayrımlar dahilinde farklı boyutlarıyla ele alınması, aynı zamanda adil ve sistematik bir anlayışı yansıtmaktadır. Bu tarz bir ayırım Türk aile hukukumuz genelinde geçerli olan çocuğun üstün menfaatinin korunması ilkesini gözetmektedir. Bunun yanında yukarıda belirtildiği üzere TMK'nın ilgili hükümlerine kanaatimizce yüklenen anlam dahilinde nafakanın farklı görünümünün Türk hukuku yönünden de kabul edile-

ve ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalıdır. Somut olayda... davacı annenin Berlin'e tayini çıktığı ve çocuğun yaşı itibarıyla bakıcıya ihtiyacı olduğu anlaşılmaktadır..." (Özüğür, Nafaka Hukuku, s. 360 vd.). Söz konusu kararda velayet hakkı sahibi eş çalışmakla birlikte sadece nakdi katkıdan (doğrudan maliyetlerden) söz edilmemiş, özellikle onun çocuğun bakım ve eğitim ihtiyaçlarına yönelik emeğinden (edimlerinden) ve bunun parasal karşılığında bahsedilmiştir. Öte yandan üçüncü kişi bakımına ve bunun maliyetlerine işaret edilmesi de dikkat çekicidir. Yine bkz. Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 11.03.2002 tarihli ve 2611 Esas, 3296 karar sayılı kararında şöyle aktarılmaktadır: "...İştirak (ve yoksulluk) nafakasının takdirinde tarafların ekonomik güçlerinin yanında fikri ve bedeni kabiliyetleri...de dikkate alınması gerektiği..." (Özüğür, Nafaka Hukuku, s. 472); Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 11.03.2002 tarihli ve 2611 Esas, 2015/13608 karar sayılı kararında ise şu şekilde ifade edilmiştir: "nafakası belirlenirken anne ve babanın ekonomik durumları göz önünde tutulmakla birlikte velayet hakkı kendisine tevdi olunmuş tarafın bu görev nedeniyle emeğinin ve yüklendiği sorumlulukların karşılığı olağan harcamaların da dikkate alınması zorunludur" (Özdemir-Ruhi, Çocuk Hukuku, s. 329). Bunun gibi bakım ve eğitim ihtiyaçlarına yönelik velinin emeğinin dikkate alındığı diğer bazı Bölge Adliye Mahkemesi kararlar için bkz. Antalya Bölge Adliye Mahkemesi 2.Hukuk Dairesinin, 14.07.2021 tarihli, 2021/1614 esas, 2021/1768 karar sayılı kararı; İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 10. Hukuk Dairesinin, 8.07.2021 tarihli, 2020/615 esas, 2021/1270 karar sayılı kararı; İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 18. Hukuk Dairesinin, 29.12.2020 tarihli, 2020/1231 esas, 2020/1831 karar sayılı kararı. Hatta Bölge Adliye Mahkemesi'nin güncel kararlarında (İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 10. Hukuk Dairesinin, 22.12.2020 tarihli, 2020/1505 esas, 2020/1572 karar sayılı kararı; İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 38. Hukuk Dairesinin, 6.02.2020 tarihli, 2019/523 esas, 2020/120 karar sayılı kararı; İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 2. Hukuk Dairesinin, 27.10.2020 tarihli, 2019/2205 esas, 2020/1357 karar sayılı kararı) yerinde bir şekilde öncelikle sadece velayet hakkı sahibinin değil, aynı zamanda nafaka yükümlüsünün de bakım ve eğitime ilişkin faaliyetlerinin (dolaylı çocuk maliyetlerinin) dikkate alınması gerektiği belirtilmiş, daha sonra somut olayda velayet sahibi annenin çocuğun bakım ve eğitime ilişkin yaptığı nakdi katkıdan (doğrudan çocuk maliyeti) şu şekilde bahsedilmiştir: "...İştirak nafaka miktarı belirlenirken, çocuğa fiilen bakan anne babanın, bu görev nedeniyle emeğinin ve yüklendiği sorumlulukların karşılığı olan harcamaların dikkate alınması zorunludur. ... annenin gelir durumuna göre bu giderlere yapacağı katkı oranı ile davalının gelir durumu karşılaştırıldığında...", www.lexpera.com.tr, (10.08.2022). Yine Yargıtay'ın bu yöndeki bazı kararları için bkz. Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin, 30.05.2016 tarihli, 2016/5077 esas, 2016/8442 karar sayılı kararı; Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin, 2.04.2015 tarihli, 2014/20602 esas, 2020/5422 karar sayılı kararı, www.lexpera.com.tr, (10.08.2022).

bilmesi mümkün olup, bu hükümler en azından bu tarz bir ayırımın niteliğine uygun düştüğü ölçüde Türk hukuk uygulamasında dikkate alınabilmesine engel teşkil etmemektedir. Öte yandan Türk uygulamasında bazı kararlarda açıkça olmasa da bu ayırımın farklı görünüşlerinin dikkate alındığı gözlemlenmektedir.

Terminolojik olarak bu makalede öğreti ve uygulamadaki ifadelerle bir karışıklığa sebebiyet vermemek üzere bakım ve eğitime yönelik iş görme edimlerinin ekonomik değerine karşılık gelmek üzere; dolaylı çocuk maliyetlerine ilişkin nakdi nafaka (nakdi nafakanın dolaylı çocuk maliyetlerine ilişkin bölümü) veya kısaca dolaylı çocuk maliyeti ifadesini esas alınacaktır. Aslında söz konusu bu nafaka kalemi de aktarıldığı üzere niteliği gereği nakdi olmakla birlikte, çocuk nafakası hesaplaması metotlarında klasik ve teknik anlamda karşılaşılan nakdi nafakadan ("*Barunterhalt*") çeşitli yönlerden ayrılmaktadır. Bir öncekinden farkını ortaya koymak üzere nakdi nafakanın klasik görünümüne karşılık gelmek üzere; doğrudan çocuk maliyetlerine ilişkin nakdi nafaka (nakdi nafakanın doğrudan çocuk maliyetlerine ilişkin bölümü) veya kısaca doğrudan çocuk maliyeti ifadesi kullanılacaktır. Özellikle doğrudan ve dolaylı çocuk maliyeti ifadelerinin nakdi nitelikte olan bu iki nafaka kalemi arasındaki farkı terminolojik olarak daha iyi şekilde ortaya koymaktadır⁸¹. Çocuk nafakasının maddi olmayan boyutunu teşkil eden "*Naturalunterhalt*" kavramına karşılık gelmek üzere ise terminolojik olarak aynen yerine getirilen nafaka veya daha kısa bir şekilde aynen nafaka veya gayri nakdi nafaka ifadeleri tercih edilecektir⁸². Söz konusu katkı daha önce aktarıldığı üzere nafaka hesabında nafaka yükümlüsü yönünden istisnai olarak mahsup edilmek suretiyle dikkate alınabilecek bir hesaplama kalemi teşkil etmektedir. Çocuğun beslenme, barınma ve giysi ihtiyaçlarını doğrudan sağlama durumunu ifade eden iş görme dışındaki aynı katkı ise iş görme dışında aynı nafaka şeklinde bağımsız bir nafaka kalemi olarak değil, daha önce aktarıldığı üzere⁸³ çocuk nafakası hesaplamada velayet sahibi eşin nakdi gider-

⁸¹ Çalışmada naklen veya anlamsal olarak yararlanılan mehzaz öğreti ve uygulamasındaki ifadeler de (anlamsal bir karışıklık yaratmamak üzere) tercih edilen terminolojiye uygun şekilde bazen parantez içinde, bazen doğrudan paylaşılacaktır. Bu bağlamda çalışmada bazen naklen paylaşılan bazı ifadeler, bunların asıllarının birebir tercümelerinden farklılaşabilmektedir. Buna ilişkin sıklıkla karşılaşılabilecek bir örnek İsviçre öğretisi ve uygulamasında; iştirak nafakasının dolaylı çocuk maliyeti bölümü ifadesi yerine, kısaca bakım nafakası ifadesi kullanılabilir. Ancak bu incelemede bir karışıklığa sebebiyet vermemek üzere yukarıda aktarılan terminolojiye sadık kalınarak söz konusu ifadeler paylaşılacaktır.

⁸² Bu terminolojik tercihimize ilişkin gerekçelerimiz için bkz. dn. 70.

⁸³ Bu konuda paylaşılan örnek için bkz. dn. 60.

leri yönünden her zaman, nafaka yükümlüsü yönünden ise istisnai olarak mahsup edilmek suretiyle dikkate alınacak bir hesaplama kalemi olarak bu çalışmada dikkate alınmıştır.

IV. NAFKA HESAPLAMA METOTLARI

A. İsviçre'deki Nafakası Hesaplama Metotlarına İlişkin Uygulamanın Türkiye'de Uygulanabilirliği

1. Genel Olarak

İsviçre'deki nafaka hesaplama metotlarının ve çözüm önerilerinin Türk Hukuku'nda dikkate alınıp- alınamayacağını ön mesele olarak metodik anlamda irdelenebilir. Akıl yürütme tasımlama, dedüksiyon, tümünden gelim, uslama gibi kavramlarla ifade edilebilir⁸⁴. Akıl yürütmedeki değerlendirme faaliyeti yukarıdan aşağıya doğru gerçekleşir, daha somut olarak büyük önermeden (tanım bölümünden) küçük önermeye (somut olguya) inilir. Önermeler arasında bir uyuşma söz konusu olursa büyük önermede benimsenen sonuç/ sonuçlar küçük önermeye de uygulanabilir. Büyük ve küçük önerme arasındaki uyuşmayı sağlayan belirteç ise ara kavramdır, bağlamdır⁸⁵. Bu anlamda mukayeseli metotta⁸⁶ ve bu makalenin özelinde yabancı hukuk sistemindeki bazı yaklaşımlar-

⁸⁴ Hukukta akıl yürütme faaliyeti hakkında bkz. Peter Vogt Forstmoser- Hans Ueli Vogt, *Einführung in das Recht*, 5. Baskı, Stämpflis Verlag, Bern, 2012, § 1, N. 5 vd.; § 2, N. 16 vd., 33; Franz Bydlinski, *Juristische Methodenlehre und Rechtsbegriff*, 2. Baskı, Springer Verlag, Wien Newyork, 2011, s. 395 vd.; Hansjörg Seiler, *Einführung in das Recht*, 3. Baskı, Schult-hess Verlag, Zürich- Basel- Genf, 2009 s. 208 vd., 210 vd.; O. Gökhan Antalya, *Hukuk Metodolojisi Cilt: II*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, §§ 88, 2073 vd.; Sinan Okur, *Borçlar Hukuku Pratik Çalışması Çözüm Metodu ve Örnek Çözümler*, Adalet Yayınevi, Ankara 2020, s. 30 vd.; Rona A. Serozan, *Hukukta Yöntem*, 2. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2017, § 20 vd.

⁸⁵ Serozan, Metot, § 20.

⁸⁶ Walter R Schlupe, *Einladung zur Rechtstheorie*, Nomos Verlag, Bern, 2006, N. 1623 vd.; Bydlinski, *Juristische Methodenlehre und Rechtsbegriff*, s. 385 vd., 386, 461 vd.; Forstmoser-Vogt, *Einführung in das Recht*, § 5, N. 64 vd.; Sinan Okur, *Otonom Araçlarda Sözleşme Dışı Hukuki Sorumluluk*, Adalet Yayınları, Ankara, 2021, s. 30 vd.; Antalya, *Metodoloji*, § 3386 vd.; Çisil Durgun Arslan, "Karşılaştırmalı Hukuk Araştırmalarında Yöntem", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 2021, S. 27, s. 1540 vd. Son zikredilen yazarın işaret ettiği mukayeseli metot yaklaşımlarından biri olan işlevsel (fonksiyonel) denklik meto- dunda ("*functional equivalence method*"), belirli bir hukuki soruna ilişkin değerlendirme faa- liyetinin yürütüldüğü ülke hukuklarında üretilen çözümlerin fonksiyonel anlamda büyük oranda benzerlik taşıdığından hareket edilmektedir (s. 1546). Bu metotta olan hukukun anla- şılmasında ve olması gereken hukuka yönelik yaklaşımların geliştirilmesinde, hukuk kuralların- ın yanında özellikle somut hukuk ihtilafların mahkemelerce de nasıl ele alındığı, benzer du-

dan tümünden gelim metoduyla Türk hukukunda da yararlanılabilmesi için öncelikle ara kavramın örtüşmesi, bir başka deyişle sorunsal düzeyde bir benzerlik olmalıdır⁸⁷. Bunun yanında ilgili yasal düzlemlerde de benzerlik olmalıdır. Aşağıda sırasıyla sorunsal ve yasal düzeyde benzerlik incelenecek ve varılan ara sonuç paylaşılacaktır.

2. Sorunsal Düzeyde Benzerlik

Uygulamada nafaka miktarının hesaplanmasında bir yeknesaklığın olmadığı, standart bir hesaplama metodu izlenmediği, benzer olaylarda hakimlerin takdir hakkı dahilinde makalede ilgili dipnotlarda bazılarını örnek olarak paylaştığı üzere farklı oranları⁸⁸ yansıtan nafaka miktarları hesaplayabildikleri gözlemlenmektedir. Söz konusu durumun bir eşitsizliğe ve belirsizliğe sebebiyet verebileceği eleştirisine karşı⁸⁹, somut bir ihtilafta olayın tüm koşullarını dikkate almak ve hakkaniyete göre karar verebilmek için hâkimin takdir hakkını kullanmasının gerekli olduğu ileri sürülebilir⁹⁰. Fakat diğer bir açıdan göz ardı edil-

rumlarda nasıl çözümler üretmiş oldukları inceleme konusu yapılmaktadır (s. 1547 vd.). İşlevsel denklik metodunun görünüşlerinden biri olan sorun çözme yaklaşımında ise, tespit edilen bir hukuki soruna farklı hukuk sistemlerinin nasıl yaklaştığına, hangi çözümleri ürettiğine odaklanılır (s. 1550). Yine işlevsel (fonksiyonel) hukuk mukayesesi hakkında bkz. Schlupe, Einladung zur Rechtstheorie, N. 1634; Bydliniski, Juristische Methodenlehre und Rechtsbegriff, s. 386. Son zikredilen yazar işlevsel mukayeseli yorumda hukuk uygulayıcısının gerçek amacının farklı ülke hukuklarında işlevsel (fonksiyonel) anlamda aynı nitelikteki hukuki sorunlara ilişkin farklı çözümleri karşı karşıya getirmekten ziyade bunlara eleştirel yaklaşabilmek ve amaca uygun en iyi çözümü bulmak olduğunu belirtmektedir (s. 386). Mukayeseli metot yaklaşımlarından biri olan mikro yaklaşımda (birtakım hukuksal kurumların benzerlik ve farklılıkları dikkate alınarak) belirli sorunlara ilişkin hukuk sistemlerinin çözümleri karşılaştırılmaktadır. Mikro mukayeseli hukuk yaklaşımı için bkz. Forstmoser-Vogt, Einführung in das Recht, § 5, N. 68 vd.; Schlupe, Einladung zur Rechtstheorie, N. 1631 vd.; Antalya, Metodoloji, § 3390. Yine diğer mukayeseli metot yaklaşımları için bkz. Durgun Arslan, Karşılaştırmalı Hukuk, s. 1546 vd.; Antalya, Metodoloji, §§ 3388 vd., 3399 vd.

⁸⁷ Okur, Hukuki Sorumluluk, s. 30; Yine (işlevsel, fonksiyonel) bir hukuk mukayesesinde öncelikle çıkış noktası olarak bir sorunun tespiti ve daha sonra bunun çözümü odaklı hareket etmek gerektiği hakkında krş. Forstmoser-Vogt, Einführung in das Recht, § 5, N. 75; Schlupe, Einladung zur Rechtstheorie, § 1634.

⁸⁸ Örneğin hükmedilen nafaka miktarı ile nafaka yükümlüsü geliri arasında oran gibi.

⁸⁹ Krş. Frei vd., "Irrgarten Unterhaltsrecht", s. 151; Aeschlimann vd., "Berechnung des Kindesunterhalts", s. 284.

⁹⁰ Krş. Botschaft, Kindesunterhalt, s. 539, 554 vd. Yine Bkz: "Yaşam koşullarının çeşitliliği ve sosyal ve ekonomik koşulların gelişimi ancak uyarlanabilir bir düzenleme ile dikkate alınabilir...O yüzden kanunda bunun ötesinde bir somutlaştırma ne gerekli, ne de mümkündür."/ "Der Vielfalt der Lebensverhältnisse und der Entwicklung der gesellschaftlichen und wirtschaftlichen Verhältnisse lässt sich nur mit einer anpassungsfähigen Formulierung Rechnung

memesi gereken husus; nafaka yükümlülüğü getirilmesinin, her zaman anayasal olarak korunan kişi özgürlüğüne ve mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği⁹¹ ve bunun için kanuni bir dayanağa ihtiyaç bulunduğu⁹². Bu anlamda iştirak nafakası yükümlülüğünün kapsamı kişinin malvarlığı (ve dolaylı olarak kişisel özgürlüğün kullanılması üzerinde) somut duruma göre çok önemli olabilecek bir etkiye sahip olup, bu durum temel olarak anayasal olarak korunan mülkiyet hakkına müdahale eder. Yasal barışın tesisinde yasal düzenin ve düzenlemele- rin maddi içeriği kadar, bunların bizzat mevcudiyeti (ve öngörülebilirliği) de belirleyicidir⁹³. Nafaka hesaplama ile ilgili ölçütleri öngören TMK m. 330 f. 1’de hüküm içi boşluk söz konusudur. Bu hükmün somutlaştırılması ve nafaka yükümlüsünün malvarlığına yönelik müdahaleye ilişkin hâkimin takdir hakkının kullanımının objektif kriterlere dayanması hukuki barışın tesisi, istikrarlı bir hukuk uygulaması ve hukuk güvenliğinin sağlanması açısından önemlidir.

Bu anlamda mahkeme takdir hakkı dahilinde nafakayı hesaplarken öngörülebilir ve sonradan denetime elverişli bir yaklaşım takip etmeye özen göstermeli-

tragen... Eine weitergehende Konkretisierung im Gesetz ist weder nötig noch möglich” (Botschaft vom 15. November 1995 über die Änderung des Schweizerischen Zivilgesetzbuches, **Personenstand, Eheschliessung, Scheidung, Kindesrecht, Verwandtenunterstützungspflicht, Heimstätten, Vormundschaft und Ehevermittlung**, BBl 1996 I, s. 115 vd.’dan naklen).

⁹¹ Krş. Seda Baş- Nisa Özcan, “Yoksulluk Nafakasında Süre Sorununun Anayasal ve Medeni Hukuk Boyutuyla Tartışılması ve Bir Öneri Olarak Boşanma Tazminatı”, **Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2022, C. 4, S. 1, s. 363 vd.; Mustafa Şahin, “Türk - İsviçre Medeni Kanunlarına Göre Evlilik Sonrası Katkının (Yoksulluk Nafakasının) Şartları (TMK m. 175 - ZGB m. 125)”, **Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2017, C. 21, S. 3, s. 75 vd.; Zekeriya Kurşat, “Anayasa Mahkemesinin Anlaşmalı Boşanma ve Yoksulluk Nafakasına İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi”, **Anayasa Mahkemesinin Medeni Hukuka İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi Sempozyumu**, Ed.: Tufan Öğüz, İlhan Helvacı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2013, s. 227.

⁹² Uygulamada mülkiyet hakkına yönelik sınırlandırmaların mülkiyet hakkını ihlal edip etmediğinin tespitinde Anayasa Mahkemesi tarafından üç aşamalı bir test yürütülmekte olup, bu aşamalar sırasıyla; bu müdahalenin kanunla öngörülüp öngörülmediği (hukukilik/ kanunilik testi), bu müdahalenin sınırlama ölçütleri/ meşru amaçlara uygunluğu (meşru amaç testi/ kamu yararı), bu müdahalenin ölçülü olup olmadığıdır (adil denge/ ölçülülük testi). Bu konuda örneğin bkz. Burak Gemalmaz, **Mülkiyet Hakkı**, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi - 6, Avrupa Konseyi Ankara Program Ofisi, Ankara, 2018. s. 6 vd. Mülkiyet hakkının korunmasına ilişkin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin ve Anayasa Mahkemesi’nin bazı kararları için bkz. Lale Sirmen, **Eşya Hukuku**, 9. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021, s. 265 vd.

⁹³ Miras hukuku yönünden söz konusu tespit için Krş. Eugen Huber, **Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Erläuterungen zum Vorentwurf des Eidgenössischen Justiz- und Polizeidepartements**, Band I, Böhler & Company, Bern, 1914, s. 320.

dir⁹⁴. Nafaka hesabına ilişkin kararın gerekçeli olması adil yargılanmanın en önemli unsurlarından biri olduğu gibi, bu konuda öngörülebilirliği arttırmak suretiyle hukuk güvenliğini sağlayacaktır⁹⁵. Aynı şekilde nafaka hesabı objektif esaslara dayanmalı, verilen kararlarda somut ve uygulanabilir sonuçlara⁹⁶ ulaşılabilir. Bu bağlamda nafakaya ilişkin benimsenecek görüşe göre tercih edilecek hesaplama

⁹⁴ Rumo Jungo-Hotz, "Revision des Kindesunterhalts", s. 15.

⁹⁵ Yargıtay iştirak nafakasının indirimine (ve yoksulluk nafakasının kaldırılmasına) ilişkin bir davada; gerekçeli kararın denetiminin yapılabilmesinin ve tarafların kararın doğruluğu ve yanlışlığı konusunda fikir sahibi olmasının sağlanmasının, onların kanun yollarına başvurma konusundaki tutumlarının belirlenebilmesi açısından önemli bir işlev göreceğine işaret etmiştir (Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin, 11.09.2014 tarihli, 2014/4089 esas, 2014/11720 karar sayılı kararı). Yine iştirak nafakasının hesaplanmasına ilişkin kararın gerekçeli olmasının önemine ilişkin Yargıtay bir kararındaki ifadeleri aynen şu şekildedir: "...iki taraf davet edilip usulüne uygun inceleme yapılarak taraf delilleri toplanmadan dosya üzerinden iştirak nafakası takdiri kanuna aykırıdır...HMK'da hukuki dinlenme hakkı başlığı altında m. 27 2), c'de: "Mahkemenin, açıklamaları dikkate alarak değerlendirmesini ve kararların somut ve açık olarak gerekçelendirilmesini içerir" şeklinde düzenleme yapılmıştır. Hukuki dinlenme hakkı AY m. 36'da ve İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi m. 6'ta düzenlene adil yargılanma hakkının en önemli unsurudur. İddia ve Savunma hakkı olarak bilinen de bu hak, tarafların yargılama konusunda tam bilgi sahibi olmalarını, açıklama ve ispat hakkını tam ve eşit olarak kullanabilmelerini, yargı organlarının da bu açıklamaları dikkate alarak gereği gibi değerlendirme yapıp karar vermelerini zorunlu kılmaktadır." (Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 25.09.2014 tarihli, 2014/5324 esas, 2014/12474 karar sayılı kararı). Bu kararlar için bkz. Özüğür, Nafaka Hukuku, s. 332 vd., 335. Buna karşılık mahkemelerin somut araştırma yapmadan soyut tanık beyanlarıyla yetindikleri kararla uygulamada karşılaşılabilmektedir. Tedbir nafakasını hesabını konu alan bir kararda Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 12.03.2014 tarihli, 2013/654 esas, 2014/283 karar sayılı kararı) söz konusu durumu şu şekilde ifade etmiştir: "...Somut olayda; tarafların sosyal ve ekonomik durumları araştırılmamış, ne iş yaptıkları, varsa gelir ve malvarlıklarının ne kadar olduğu konularında da hiçbir inceleme ve araştırma yapılmamıştır. Sadece soyut olan tanık beyanları doğrultusunda hüküm kurulmuştur...", www.lexpera.com, (20.08.2022).

⁹⁶ Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 26.05.2014 tarihli, 2014/689 esas, 2014/8108 karar sayılı kararında: "...ilamla hükmedilse dahi hüküm bölümünün infazı kabil olması zorunlu olup, yorum, tahmin, takdir yoluyla infaz kabiliyeti olmayan ilam hükmünün infazı sağlanamaz...hükmün içeriğinin aynen infazı zorunludur. O nedenle mahtud yetki icra tetkik mercii hakimii ilamın infaz edilecek kısmı yorum yoluyla belirleme yetkisine sahip değildir. her ne kadar mahkemece ilam hükmünün... (davacı tarafın talebi doğrultusunda)...müşterek çocuğun özel okul, servis, yemek, dersane ve özel kursa giderlerinin davalı tarafından ödenmesine, şeklinde hüküm tesis edilmiş ise de bu hükmün infaz kabiliyeti bulunmamaktadır. Zira her zaman tek taraflı olarak temin edilebilecek okul taksitlerine, dersane ve özel kursa ücretlerine ilişkin belgelere dayanarak (ayrıca alacak ilama bağlanmaksızın) ilamların icrası yoluyla takip yapılamaz. O halde mahkemece çocuğun yaşı, okul, servis ve diğer ihtiyaçları hep birlikte değerlendirilerek nafaka yükümlüsü davalının geliri ile orantılı şekilde, TMK m. 4'deki hakkaniyet ilkesi gözetilerek infazı tereddüte mahal bırakmayacak şekilde hüküm tesis edilmesi gerekirken, yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmemiştir" şeklinde aktarılmıştır (Özüğür, Nafaka Hukuku, s. 342 vd.).

metodu bahsedilen hassasiyete katkı sağlayacaktır. Ancak nafaka hesaplama ile ilgili bir metodun seçimi ve bunun yürütümü hukuk alanı dışında somut olayda istatistik, matematik, ekonomi, çocuk gelişimi vb. alanlara ilişkin bilgi gerektirebilir. 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun'da hâkimin Aile Mahkemesi'nin görev alanına giren, istenilen konularla ilgili çalışmalar yapmak ve görüş bildirmek ve mahkemece verilecek diğer görevleri yapmak üzere farklı uzmanlık dallarına sahip, uzman kişilerden yararlanabileceği öngörülmüştür (4787 sayılı Kanun m. 5). Böylece objektif esaslara göre gerekçeli karar vermesi gereken hâkim söz konusu metodların uygulanması konusunda da ilgili alanların uzmanlarının inceleme ve görüşlerinden yararlanabilir.

Daha önce değinildiği üzere TMK ve ZGB'de nafaka hesaplama metoduna ilişkin olarak sadece ölçütler belirtilmiş; ancak bunun nasıl hesaplanacağı doktrin ve uygulamaya bırakılmıştır. Böylece her iki hukuk sisteminde de iştirak nafakasının nasıl hesaplanacağı konusunda sorunsal/olgusal düzeyde bir benzerlik bulunduğu söylenebilir. Bu bağlamda İsviçre öğreti ve uygulamasında çocuğun durumuna, menfaatlerine uygun olması ("*gebührender Kindesunterhalt*")/Art. 286a ZGB⁹⁷ beklenen iştirak nafakasının nasıl hesaplanacağı hususundaki belirsizliği azaltarak hukuk güvenliğini sağlamak⁹⁸ üzere uzun yıllardır uygulanmakta olan çeşitli metotlar geliştirilmiştir⁹⁹. Türk Hukuku'nda hâkim hukuku uygularken, hukuka ve hakkaniyete uygun karar verirken mehz öğretisindeki görüşlerden ve mahkeme kararlarından yararlanabilir (TMK m. 1 f. 3, m. 4)¹⁰⁰. Bu anlamda genel olarak mehz öğretideki görüş ve uygulamalar, hâkimin takdir hakkı dahilinde farklı kapsam ve bağlamlarda yararlanılabilir niteliktedir.

⁹⁷ ZGB'nin ilgili maddelerinde de karşılık bulan uygun nafaka ("*gebührender Kindesunterhalt*") kavramı için bkz. BGer 5A_311/2019, 11.11.2020, § 5; Aeschlimann vd., "Berechnung des Kindesunterhalts", s. 252 vd.

⁹⁸ Geiser-Widmer, "Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge", s. 4; Rumo Jungo-Hotz, "Revision des Kindesunterhalts", s. 15.

⁹⁹ bkz. Phillip Maier, "Die konkrete Berechnung von Unterhaltsansprüchen im Familienrecht, dargestellt anhand der Praxis der Zürcher Gerichte seit Inkraftsetzung der neuen ZPO", *Die Praxis des Familienrechts*, 2014, S. 2, s. 311 vd.; Geiser-Widmer, "Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge", s. 3 vd.; Frei vd., "Irrgarten Unterhaltsrecht", s. 152 vd.

¹⁰⁰ Kemal Oğuzman - Nami Barlas, *Medeni Hukuk*, 28. Baskı, On iki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2022, N. 394, 398, 457; O. Gökhan Antalya- Murat Topuz, *Marmara Hukuk Yorumu, Cilt I: Medeni Hukuk: Giriş, Temel Kavramlar, Başlangıç Hükümleri*, 4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s. 324, 326; Çetin Karaca, *Medeni Hukuk-I*, Ed.: Metin İkizler, Özlem Tüzüner, Ankara, Adalet Yayınevi, 2021, s. 86 vd., dn. 150, 151; Mustafa Dural- Suat Sarı, *Türk Özel Hukuku Cilt I Temel Kavramlar ve Medeni Kanununun Başlangıç Hükümleri*, 17. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2022, § 895, 907 vd.

3. Yasal Düzlemde Benzerlik

İsviçre Hukuku'ndaki nafaka hesaplama ile ilgili bazı metotların Türk Hukuku'nda (küçük önerme) dikkate alınabilmesi için sadece sorunsal/ olgusal düzeyde benzerlik yeterli olmayıp, inceleme konusu sorunun çözümüne ilişkin metotların geliştirildiği ve uygulanacağı (metodolojik olarak büyük önerme olarak da ifade edebilecek olan) yasal düzenlemlerde de aynıyet veya benzerlik olmalıdır¹⁰¹.

Öncelikle ilkesel düzeyde bir aynıyet olduğunu ve daha önce bahsedildiği üzere her iki hukuk sisteminde de çocuk hukukuna ilişkin konularda farklı görünüm ve yoğunlukta olabilmekle birlikte bir üst, çatı ilke olarak çocuğun üstün menfaatlerinin korunması ilkesinin esas alındığı söylenebilir. Öte yandan yukarıda paylaşıldığı üzere mehz ZGB'de çocuk nafakasına ilişkin olarak son yıllarda bazı eklemeler ve değişiklikler yapılmıştır. Örneğin nafakanın değişen koşullara uyarlanması, taraflarca yapılacak nafaka anlaşmasının şartları ve neleri içermesi gerektiği, nafakanın paylaşımında çocuğa yönelik nafaka yükümlülüğünün her türlü ailevi nafaka talebinden önce geleceği, ergin çocuğa verilen nafakanın şartları, nafaka ödeme şekli ve usulü vb. hususlarda her iki hukuku düzeni arasında farklılıklar bulunmaktadır. Öğretide yer alan görüşler dahilinde Türk Hukuku'nda da sıklıkla benzer sonuçlara ulaşılabildiği aktarılan söz konusu düzenlemeler makalenin en azından doğrudan inceleme konusu dışında kalmaktadır. Ancak inceleme konumuz olan boşanma sonrası çocuğun nafakasının mahkeme tarafından hesaplanmasına ilişkin temel bir hüküm olan ve hesaplamada temel ölçütleri belirleyen TMK m. 330 f. 1'in mehz ZGB Art. 285 Abs. 1 aynen muhafaza edilmiştir. Böylece incelemenin özelinde yasal düzeyde de genel olarak hukuk sistemleri arasında bir benzerlik olduğu söylenebilir. Öte yandan İsviçre Hukuku'nda nafaka hesaplama metotları önceki başlıklarda belirtildiği üzere nafakanın farklı şekillerde yerine getirilebileceği esas alınarak yapılandırılmıştır. Türk hukukunda da kanaatimizce nafakanın farklı şekillerde yerine getirilmesinin mümkün olduğu ve bu durumun iştirak nafakasının hesaplanmasında dikkate alınabileceği gerekçeleriyle tartışılmıştır.

İsviçre Hukuku'nda dolaylı çocuk maliyetlerini dikkate alan daha sonraki başlıklarda bazıları aktaracak olan nafaka hesaplama metotlarında çocuğa bakan eşin fiilen çalışıp- çalışmadığı dikkate alınmaktadır. İlgili hesaplama metoduna göre farklı ölçütler dahilinde ondan çalışmasının beklenip beklenmeyece-

¹⁰¹ Krş. Okur, Hukuki Sorumluluk, s. 32 vd.

ği irdelenmektedir. Bu bağlamda bir eşin isteyebileceği ve sıklıkla¹⁰² onun çalışıp çalışmama durumunu esas alan ve “süresiz” ibaresini içeren yoksulluk nafakasına ilişkin TMK m. 175 hükmü zikredilebilir. Yargıtay uygulamasında evlilikten sonra eşler arasında dayanışma ilkesi ön plana alınarak¹⁰³ hâkimin bunun süresini sınırlama konusunda bir takdir hakkı olmadığı belirtilmekte ve bu anlamda bir eşin belli bir süreden sonra çalışması gerektiğinden yola çıkılarak, nafaka miktarında bir indirim veya süre kısıtlamasına gidilememektedir. Söz konusu durum ile (eşe verilen ve bu çalışmada savunulan görüşe dolaylı maliyetlerin hesaplanması dahilinde nafaka hesaplama metotlarında eşin çalışma durumunun dikkate alındığı) iştirak nafakası arasında benzerlik kurulduğunda, aynı yönde bir çıkarımın iştirak nafakasında da kurulması gerektiği akla gelebilir. Buna karşılık bu tarz bir genelleme ve tespitin hemen aşağıda belirtilen gerekçelerle yerinde olmayacağı ifade etmek gerekir.

Bu yönde ilk olarak iştirak nafakasının ve yoksulluk nafakasının birbirinden farklı amaçlara sahip olduğu söylenebilir. Yoksulluk nafakasında amaç yoksulluğa düşen eşin desteklenmesidir¹⁰⁴. İştirak nafakasında ise çocuğun eğitiminin ve

¹⁰² Yoksulluk ifadesi her zaman gelire sahip olmama ile örtüşmediği hakkında bkz. Remzi Demir, “Yoksulluk Nafakasının Sona Erme Sebepleri ve Yoksulluk Nafakasının Süresizliğine Dair Tartışmalar”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2020, S. 147, s. 226; Oğuz Ersöz, “Yoksulluk Nafakasının Sona Ermesi”, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, 2018, S. 12, s. 470 vd.; Ali Demirbaş, “Güncel Tartışmalarla Yoksulluk Nafakası”, *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2018, C. 5, S. 2, s. 228; Dural-Öğüz-Gümüş, Aile Hukuku, s. 149; Yiğit, “Yoksulluk Nafakası”, s. 12; Akıntürk-Ateş, Aile Hukuku, s. 304; Kılıçoğlu, Aile Hukuku, s. 134. Aksi yönde yoksulluk nafakasının ancak asgari ücretli bir işe girmedikçe devam edebileceği yönünde bkz. Öztan, Aile Hukuku, s. 506. Yargıtay uygulamasındaki bazı kararlarda yoksulluk nafakasını talep eden eş asgari ücrete sahip olsa da onun lehine nafakaya hükmedilebilmektedir. Bu yönde bkz. Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 09.10.2017 tarihli ve 2017/11957 esas, 2017/13613 karar sayılı kararı; Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 23.12.2020 tarihli ve 2020/5476 esas, 2020/6801 karar sayılı kararı; Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 07.11.2019 tarihli ve 2019/117 esas, 2019/1153 karar sayılı kararı. Aksi yönde bkz. Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 08.02.2005 tarihli ve 2005/607 esas, 2005/1601 karar sayılı kararı (Yiğit, “Yoksulluk Nafakası”, s. 12, dn. 39).

¹⁰³ Gediz Kocabaş, “Evlilik Sonrası Dayanışma İlkesi ve Bu İlkenin Sınırı Olarak Clean Break İlkesi Doğrultusunda Yoksulluk Nafakasını Belirleyici Ölçütler”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 2013, C. 19, S. 1, s. 366; Yiğit, “Yoksulluk Nafakası”, s. 22.

¹⁰⁴ Demir, “Yoksulluk Nafakasının Süresizliğine Dair Tartışmalar”, s. 227; Demirbaş, “Yoksulluk Nafakası”, s. 226, Dural-Öğüz-Gümüş, Aile Hukuku, s. 150; Kulaklı, “Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasının Süresi”, s. 241; Akıntürk-Ateş, Aile Hukuku, s. 302; Yiğit, “Yoksulluk Nafakası”, s. 6; Fatma Duygu Bozkurt, “Yoksulluk Nafakasını İnsan Hakları ve Toplumsal Cinsiyet Ekseninde Yeniden Düşünmek”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2021, C. 12 S. 2, s. 575 vd.

bakımının karşılanması söz konusu olup, bu nafaka çocuğun menfaatlerine yöneliktir. Bunların şartları¹⁰⁵ da birbirinden farklı olup, aralarındaki farklılıklardan bazıları burada paylaşabilir. Örneğin yoksulluk nafakası gibi iştirak nafakası da aynı eşe verilebilir, ancak o bu nafakayı kendisi için değil, çocuk adına almaktadır. Nitekim çocuk ile velisi arasında olası bir menfaat çatışmasında veya çocuk vesayet altında ise iştirak nafakası davası anne ve babaya karşı açılacaktır¹⁰⁶. Yine yoksulluk nafakasının istenebilmesi için eşin bunu talep etmesi gerekir¹⁰⁷. Buna karşılık kamu düzeninden olan iştirak nafakası¹⁰⁸ talep edilmese bile yargılamanın tüm aşamalarında hâkim tarafından kendiliğinden dikkate alınır. Bunun gibi yoksulluk nafakasında aranan yoksulluğa düşmüş olma/ yoksulluğa düşme tehlikesi, diğer taraftan daha ağır kusurlu olmama gibi şartlar¹⁰⁹ iştirak nafakasında aranmaz. Ayrıca TMK m. 175'te yer alan süresiz gibi bir ifade iştirak nafakasına ilişkin düzenlemelerde yer almamaktadır. Daha önce aktarıldığı üzere iştirak nafakası kural olarak çocuğun ergin olmasından itibaren sona erer (TMK m. 328). Anne babanın çalışmasının beklenip beklenmeyeceği dikkate almaya engel bir ifade nafaka hesaplama ile ilgili TMK m. 327'de yer almamaktadır. Kaldı ki Yargıtay'ın yoksulluk nafakasına ilişkin aktarılan yaklaşımı ve süresiz nafaka öğretide; bu tarz bir yaklaşımın TMK m. 175'in amacıyla bağdaşmadığı, ömür boyu kan bağı olmayan ve ayrıldığı birine bakmanın hakkaniyetli olmadığı, sosyal hukuk devletine ve Anayasa'daki çeşitli temel hak ve hürriyetlere aykırı olduğu, nafaka yükümlüsünün bir kere daha evlenme ve aile kurma hakkına müdahale teşkil ettiği, adalet duygusunu zedelediği, böyle bir uygulamanın nafaka yükümlüsünü çalışmamaya veya bazı kötüniyetli yaklaşımlara

¹⁰⁵ bkz. Baş-Özcan, "Yoksulluk Nafakasında Süre Sorunu", s. 334 vd.; Ersöz, "Yoksulluk Nafakası", s. 468 vd.; Dural-Öğüz-Gümüş, Aile Hukuku, s. 156 vd.; Kılıçoğlu, s. 135 vd.; Dila Okyar Karasmanoğlu, "Yargıtay Kararları Işığında Yoksulluk Nafakası Ödeme Yükümlülüğünün Şartları ve Ortadan Kalkması", *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2016, C. 15, S. 2, s. 423 vd.; Şahin, "Yoksulluk Nafakasının Şartları", s. 80 vd.

¹⁰⁶ Erdem-Makaracı Başak, Aile Hukuku, s. 430 vd.; Kılıçoğlu, Aile Hukuku, s. 488.

¹⁰⁷ Ersöz, "Yoksulluk Nafakası", s. 468 vd.; Akıntürk-Ateş, Aile Hukuku, s. 302; Öztan, Aile Hukuku, s. 452, 497; Ceylan, "Nafaka Hesaplama", s. 107; Kulaklı, "Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasının Süresi", s. 244 vd.; Bozdağ, Nafaka, s. 40.; Dural-Öğüz-Gümüş, Aile Hukuku, s. 148.

¹⁰⁸ Sırma, Yoksulluk ve İştirak Nafakası, s. 27 vd.; Gençcan, Nafaka Hukuku, s. 1341.

¹⁰⁹ Şahin, "Yoksulluk Nafakasının Şartları", s. 81 vd., 84 vd.; Baş-Özcan, "Yoksulluk Nafakasında Süre Sorunu", s. 133 vd.; Ersöz, "Yoksulluk Nafakası", s. 470 vd., 472 vd.; Kulaklı, "Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasının Süresi", s. 245 vd.; Yiğit, "Yoksulluk Nafakası", s. 9 vd. Eşin kusur halinde de yoksulluk nafakasına hükmedilmesi mümkündür. Bu konuda bkz. Abdülkadir Yıldırım, "Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasında Süre Sorunu", *Legal Hukuk Dergisi*, 2016, C. 14, S. 157, s. 63; Öztan, Aile Hukuku, s. 499.

yönlendirdiği, kişinin ekonomik haklarını ve hatta kişilik haklarını¹¹⁰ ihlal ettiği vb. gerekçelerle¹¹¹ ciddi eleştirilere konu olmaktadır.

Bu anlamda öğretilde olan hukuk (*de lege lata*) yönünden hâkimin yoksulluk nafakasını kesme konusunda bir takdir hakkı olmadığı şeklinde görüşler bulunmaktadır¹¹². Ayrıca öğretilde mehz düzenlemelere uygun şekilde boşanma sonrası eşlerin kişisel sorumluluğunu ve eşlerin kendi geçimlerini sağlayabilmesi esasını ön plana çıkararak¹¹³ olması gereken hukuk (*de lege ferenda*) yönünden farklı içeriklerde görüşler bulunmaktadır. Örnek olarak bunlar arasında; nafakanın kaldırılması veya azaltılması hususunda haklı neden veya mehz düzenlemelerdeki gibi birtakım ölçütler öngörülerek, bazılarında sürenin kaldırılmaması durumunda bunun belli (veya daha önce evli kalınan süre gibi ölçütlerle belirlenebilir) üst bir süreye bağlanarak ve/veya nafakanın kesilmesi hususunda haklı neden öngörülerek, diğerlerince farklı alternatif üst süreler öngörülerek vb. şekilde bu konuda hakime bir takdir hakkı bırakacak daha farklı bir düzenleme yapılması gerektiği gibi görüşler yer almaktadır¹¹⁴.

¹¹⁰ Zekeriya, “Boşanma ve Yoksulluk Nafakası”, s. 227.

¹¹¹ Aktarılan gerekçeler için bkz. Kürşad Yağcı, “Yoksulluk Nafakasında “Süresizlik” Sorunu”, *İstanbul Hukuk Mecmuası*, 2018, C. 76, S. 1, s. 334 vd.; Saibe Oktay Özdemir, “Türk Hukukunda Boşanma Sisteminde Revizyon İhtiyacı”, *Public and Private International Law Bulletin*, 2015, C. 35, S. 1, s. 43; Yalçın Tosun, “Türk ve İsviçre Hukukunda Yoksulluk Nafakasının ve Doğurduğu Hukuki Sorunların İncelenmesi”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2015, C. 10, S. 129- 130, s. 67; Zekeriya, “Boşanma ve Yoksulluk Nafakası”, s. 227; Şahin, “Yoksulluk Nafakasının Şartları”, s. 88 vd., 104; Demirbaş, “Yoksulluk Nafakası”, s. 227 vd., 230; Baş-Özcan, “Yoksulluk Nafakasında Süre Sorunu”, s. 363 vd.; Kulaklı, “Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasının Süresi”, s. 262; Yiğit, “Yoksulluk Nafakası”, s. 21; İzzet Doğan, Türk Medeni Kanununun Düzenlemelerine Göre Tedbir, Yoksulluk ve İştirak Nafakası”, *Public and Private International Law Bulletin*, 2015, C. 35, S. 1, s. 83. Yine bkz. AYM, E. 2011/136 K. 2012/72, 17/05/2012 sayılı kararın karşı oy yazısı.

¹¹² Ersöz, “Yoksulluk Nafakası”, s. 474.; Dural-Öğüz-Gümüş, Aile Hukuku, s. 158; Mine Uzun, *Yargıtay Kararları Kapsamında Yoksulluk Nafakası*, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2013, s. 100; Gençcan, Nafaka Hukuku, s. 1204; Mecit Demir, Yoksulluk Nafakası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018, s. 64; Kocabaş, “Yoksulluk Nafakasında Süre Sorunu”, s. 78.

¹¹³ Demirbaş, “Yoksulluk Nafakası”, s. 224; Kocabaş, “Yoksulluk Nafakasını Belirleyici Ölçütler”, s. 363. Boşanma sonrasında eşlerin ekonomik olarak geçimlerini sağlamak üzere gerekli girişimlerde bulunmalarını, kendilerinden beklenebilir olması durumunda çalışmak için gerekeni yapmaları gereğini işaret eden İsviçre Hukuku’ndaki “*clean break*” ilkesi ile benzer şekilde Alman Hukuku’ndaki kişisel sorumluluk ilkesi hakkında bkz. Kocabaş, “Yoksulluk Nafakasını Belirleyici Ölçütler”, s. 363, 366 vd. Yine İsviçre Hukuku’ndaki bu esasa işaret eden Türk öğretisindeki bazı güncel çalışmalar için bkz. Demir, “Yoksulluk Nafakası”, s. 220; Kulaklı, “Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasının Süresi”, s. 255; Demirbaş, “Yoksulluk Nafakası”, s. 220; Yiğit, “Yoksulluk Nafakası”, s. 20.

¹¹⁴ Aktarılan görüşler için bkz. Burçak Çitak, “Yoksulluk Nafakası”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 2016, C. 74, S. 1, s. 253; Ahmet Cemal Ruhi- Canan Ruhi, *Nafaka Huku-*

Öte yandan olan hukuk açısından öğretide (ve 17.05.2021 tarihli bir kararında Anayasa Mahkemesi tarafından¹¹⁵) TMK m. 175'te geçen "süresiz" ifadesinin amaca uygun okunması gerektiği ve hâkimin yoksulluk nafakasının miktarı yanında, bunun süresini belirleme noktasında da takdir hakkı olduğu belirtilmiştir¹¹⁶. Ancak son görüşler içinde açıklık sağlamak ve hukuk güvenliğinin sağlanması üzerine yine de kanunda değişiklik yapılması gerektiği hususu da vurgulanmaktadır¹¹⁷. Son yıllarda Bölge Adliye Mahkemesi kararlarında¹¹⁸ da yerinde bir şekilde eşlerin yaşı, fiili evli kaldıkları süre gibi kriterleri gözetmek suretiyle yoksulluk nafakasının süresiz olarak hükmedilmesinin yerinde olmayacağı belirtilerek, olan hukuk açısından yoksulluk nafakasının süresiz olmadığına işaret edilmektedir.

ku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s. 49; Yiğit, "Yoksulluk Nafakası", s. 22 vd.; Yağcı, "Yoksulluk Nafakasında Süresizlik Sorunu", s. 354 vd.; Dural-Öğüz-Gümüş, Aile Hukuku, s. 159; Kocabaş, "Yoksulluk Nafakasında Süre Sorunu", s. 78, 83; Kulaklı, "Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasının Süresi", s. 265; Demirbaş, "Yoksulluk Nafakası", s. 224 vd., 232. Son zikredilen yazarın görüşünü tamamlayıcı olarak yoksulluk nafakası alacağını alamamış eşin mağdur olmasının önüne geçilebilmesi ve ona ödeme yapılabilmesi için devletçe kurulacak bir fon, havuz oluşturulması önerisi olduğuna da işaret edebilir (s. 232 vd.). Yine olması gereken hukuka yönelik bir öneri olarak süresiz nafaka düzenlemesi ile bunun yanında edinilmiş mallara katılma payı, maddi ve manevi tazminat taleplerinin kaldırılarak bunlar yerine boşanma tazminatı (boşanması nafakası) çatısı altında tek bir kaleme hükmedilmesi gerektiği hakkında bkz. Hatemi, Aile Hukuku, s. 140; Baş-Özcan, "Yoksulluk Nafakasında Süre Sorunu", s. 369 vd.

¹¹⁵ Süresiz kaydının Anayasa'daki ilkelere bir aykırılık oluşturmadığı, zira TMK m. 175'te geçen "süresiz" ifadesinin nafaka alacaklısı ölünceye kadarki sürece yayılacak şekilde yoksulluk nafakası alacağı anlamına gelmeyeceği, bunun sosyal hukuk devletinin bir gereği olarak kabul edilmesi ve sosyal dayanışma ile ahlaki düşüncelerin bir sonucu olduğu yönünde bkz. AYM, E. 2011/136, K. 2012/72, 17/05/2012.

¹¹⁶ Bu konuda bkz. Yıldırım, "Yoksulluk Nafakasında Süre Sorunu", s. 78; Şükran Şıpka, "Yoksulluk Nafakasının Süresine Eleştirel Bir Yaklaşım" *Prof. Dr. Hüseyin Hatemi'ye 80. Yıl Armağanı*, Ed.: Yasemin Güllüoğlu Altun, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2018, s. 17; Ezgi Gelmez, "Yoksulluk Nafakasının Süresine İlişkin Güncel Gelişmeler", *Terazi Hukuk Dergisi* 14, no. 159 (2019), s. 2153 Yağcı, "Yoksulluk Nafakasında Süresizlik Sorunu", s. 340; Kulaklı, "Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasının Süresi", s. 254; Baş-Özcan, "Yoksulluk Nafakasında Süre Sorunu", s. 354 vd.; Kocabaş, "Yoksulluk Nafakasını Belirleyici Ölçütler", s. 366 vd.

¹¹⁷ Yağcı, "Yoksulluk Nafakasında Süresizlik Sorunu", s. 354 vd.

¹¹⁸ İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 11. Hukuk Dairesinin 15.10.2018 tarihli ve 2018/2622 esas, 2018/1201 karar sayılı kararında: "... yoksulluk nafakasına da karar verilmesi doğrudur ancak tarafların yaşları, 14/05/2013 tarihinde evlenip boşanma davasının 03/08/2015 tarihinde açıldığı fiili evlilik süresinin az olduğu gözetildiğinde yoksulluk nafakasının süresiz olarak hüküm altına alınması doğru bulunmamıştır..." şeklinde aktarılmıştır.

4. Ara Sonuç

Aktarılan gerekçelerle ön bir tespit olarak inceleme konumuz açısından, mukayeseli bir değerlendirmede İsviçre ve Türk Medeni Hukuku'nda sorunsal düzeyin yanında ilkesel ve yasal düzlemde benzerlik söz konusu olduğunu ve söz konusu metot ve çözümlerin (küçük ve büyük önermeler arasındaki benzerlikten hareketler varılan sonuçların) hukuk sistemleri arasındaki özgün yapısal farklılıklar gözetilerek Türk Hukuku yönünden de yol gösterici nitelikte olduğu söylenebilir¹¹⁹. Ancak somut olarak bu metotların söz konusu sorunsala ve amaca en uygun çözüm bulma noktasında¹²⁰ ne derece ve nasıl katkı sağlayabileceği aşağıda incelenecektir.

Aşağıda İsviçre hukuk uygulama ve öğretisinde kabul gören iştirak nafakası hesaplama metotlarından bazılarına değinilecektir. Yukarıda aktarılan iştirak

¹¹⁹ Krş. Okur, Hukuki Sorumluluk, s. 41. Mukayeseli hukukun TMK m. 1 f. 3 anlamında yardımcı bir hukuk kaynağı olarak ikinci hukuku tanıma kaynağı olduğu, hukukun kanunlaştırılması yanında hukukun yorumlamasına, tamamlanmasına ve düzeltilmesine sistematik yorum araçlarından biri olarak ve diğer elemanları destekleyici şekilde dolaylı olarak hizmet ettiği; aynı hukuk sistemi içindeki yabancı ülke hukuklarındaki düzenleme ve uygulamaları tamamlama, düzeltmeyi destekleyici ve gerekçelendirici bir fonksiyonu olduğu hakkında bkz. Antalya, Metodoloji, §§ 3391 vd., 3395, 3397. Son zikredilen yazar mukayeseli hukuku yorum elemanı içinde ve diğer elemanları destekleyici şekilde değerlendirirken, diğer bir görüş bunu bir yorum aracı, metodu olarak görmektedir. Diğer görüşe yönelik değerlendirmeler için bkz. Schlupe, Einladung zur Rechtslehre, §§ 1620 vd., 1630 vd., 1650 vd.; Bydlinski, Juristische Methodenlehre und Rechtsbegriff, s. 385 vd., 461 vd.; Seiler, Einführung in das Recht, s. 224 vd. Yine *Antalya* (Antalya, Metodoloji) bir hukuk uygulayıcısı kendi ülke normu ile yabancı ülke normunu değerlendirirken farklı yaklaşımlardan yararlanılabileceğine işaret etmektedir. Bunlardan kontrast metoduna göre yabancı ve kendi hukuk kurallarının ve hukuk sistemlerinin zıtlık ve benzerlikleri değerlendirmede gözetilmelidir (§ 3403 vd.). Transfer metoduna göre ise kıyasın şartları dahilinde yabancı hukukun iç hukuk uygulamasında doğrudan dikkate alınması, boşluk doldurmada iç hukuka dahil edilmesi, doğrudan iktibas yoluyla transferi söz konusudur (§ 3405). Esinlenme metodunda ise hukuk uygulamasında yabancı hukuk normu aynen iktibas edilmeyerek benzer bir yaklaşım geliştirilmektedir, bu bağlamda hukuk yaratımında da benzer bir hukuk kuralı yaratılmaktadır (§ 3405).

¹²⁰ Artık günümüzde hukuk mukayesesinin bir bulmacayı çözme veya merakı tatmin etmenin ötesinde bir anlamı olduğu, esas fonksiyonu bilgi kazanımı olan farklı ülkelerde uygulanmış farklı çözümlerin karşılaştırıldığı hukuk mukayesesinde, bu şekilde öncelikle sosyal bir problem aynen tespit edildiği ve ayrıca buna makul, en iyi, en adil çözüm bulunduğu hakkında bkz. Schlupe, Einladung zur Rechtslehre, § 1625. İşlevsel mukayeseli yorumda hukuk uygulayıcısının gerçek amacının farklı ülke hukuklarında fonksiyonel anlamda aynı nitelikteki somut hukuki sorunlara ilişkin farklı çözümleri karşı karşıya getirmekten ziyade bunlara eleştirel yaklaşabilmek ve amaca uygun en iyi çözümü bulmak olduğu hakkında Krş. Bydlinski, Juristische Methodenlehre und Rechtsbegriff, s. 386; Forstmoser-Vogt, Einführung in das Recht, § 5, N. 78.

nafakasına ilişkin doğrudan çocuk maliyetlerinin yanında dolaylı çocuk maliyetlerinin de hesaplamada dikkate alınması gerekir. Bu bağlamda her iki maliyet kalemine ilişkin olarak geliştirilmiş metotlardan bazıları ve bunlara ilişkin (sıklıkla Türk Hukuku'na uygunluğu ve buna olumlu yanıt verilirse bunun nasıl olabileceği yönünden) bazı değerlendirmeler aşağıda paylaşılacaktır.

Aşağıda öncelikle doğrudan, sonrasında ise dolaylı çocuk maliyetlerine ilişkin nafaka hesaplama metotları incelenecektir. Doğrudan çocuk maliyetlerine ilişkin metotlar ve buna ilişkin değerlendirmelerden bahsedildikten sonra alt başlıklarında ayrıca; farazi gelir, iki aşamalı metottaki (hesaplama bir fazlalık kalması durumunda söz konusu olan) son halka olan fazla değerlerin paylaşılması, tarafların refah seviyesinin değerlendirmeye etkisi incelenecektir. Dolaylı çocuk maliyetlerine ilişkin metotlar ve buna ilişkin değerlendirmelere değinildikten sonra, alt başlıklarda ayrıca; yaşama maliyeti metodunda esas alınan gelirin tespitine yönelik bazı mikro ekonomik değerlendirme modelleri ile dolaylı çocuk maliyeti hesaplamada dikkate alınan önemli olgulardan biri olan çocuk sayısı ve çocuk/çocukların yaşı paylaşılacaktır.

B. Doğrudan Çocuk Maliyetleri

Yukarıda aktarılan doğrudan çocuk maliyetleri iştirak nafakasında nakdi nafakanın esas, tipik bölümünü teşkil eder. Bu anlamda bir çocuğun varlığından kaynaklanan ve para ile ölçülebilen tüm masraflar, doğrudan çocuk masraflarına dahil edilir. Bir başka deyişle doğrudan çocuk maliyetleri çocuğun nakit ihtiyacına ilişkindir.

Türk hukuk öğretisindeki bazı çalışmalarda¹²¹ ve uygulamada sıklıkla gider olarak zikredilen aslında doğrudan çocuk maliyetlerine dair farklı kalemlerdir. Bunlar arasında kararlarda özellikle iştirak nafakasından ayrı olarak hükmedilmemesi gerektiği¹²² vurgulanan yiyecek, giyecek, barınma, sağlık, dinlenme, eğitim ve öğretim, ulaşım giderleri¹²³ sayılabilir¹²⁴.

¹²¹ Sırma, Yoksulluk ve İştirak Nafakası, s. 17 vd.; Gençcan, Nafaka Hukuku, s. 1335 vd.

¹²² "Velayeti anneye bırakılan küçük için hükmedilen iştirak nafakasının dışında okul, servis ve yemek giderleriyle ilgili hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir" (Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 25.09.2007 tarihli ve 3670 esas, 12587 karar sayılı kararı). "İştirak nafakasına hükmedilmesi gerekirken infazda karışıklık yaratacak şekilde...eğitim ve sağlık giderleri ayrı tutularak hüküm kurulması usul ve yasaya aykırıdır" (Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 2.05.2009 tarihli ve 5088 esas, 8933 karar sayılı kararı). Bu kararlar için bkz. Gençcan, Nafaka Hukuku, s. 1335 vd. Ancak kalıcı rahatsızlıklar iştirak nafakası kapsamında hesaplanırken, geçici, tek seferlik sağlık harcamalarının iştirak nafakasından bağımsız şekilde talep edilebil-

Uygulamada nafaka hesaplamasında anne ile babanın gelir durumunun tespitinde sosyal ve ekonomik durum (SED) araştırması adı verilen bir rapor (SED- Raporu) dikkate alınmaktadır¹²⁵. Bu kapsamda ebeveynlerin geliri araştırılırken sadece zabıta araştırması ve tanık beyanları ile yetinilmemeli¹²⁶, ilgili Ta-

mesinin mümkün olduğu hakkında bkz. Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 22.05.2017 tarihli ve 2016/18021 esas, 2017/7655 karar sayılı kararı; Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 16.11.2017 tarihli ve 2016/21174 esas, 2017/12856 karar sayılı kararı (Sırma, Yoksulluk ve İştirak Nafakası, s. 18 vd.).

¹²³ Yiyecek için bkz. Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 07.11.2007 tarihli ve 2007/15046 esas, 2007/15271 karar sayılı kararı; giyecek ve barınma için bkz. Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 24.05.2017 tarihli ve 2017/2375 esas, 2017/6136 karar sayılı kararı; harçlık için bkz. Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 19.10.2016 tarihli ve 2016/8331 esas, 2016/11862 karar sayılı kararı (Sırma, Yoksulluk ve İştirak Nafakası, s. 17 vd.). Ulaşım için bkz. Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 03.06.2003 tarihli ve 5179 esas, 8201 karar sayılı kararı (Gençcan, Nafaka Hukuku, s. 1339). Sağlık için bkz. Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 04.03.2015 tarihli ve 17403 esas, 2015/3510 karar sayılı kararı (Ceylan, "Nafaka Hesaplama", s. 315); Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 14.09.2017 tarihli ve 2017/11341 esas, K. 2017/11962 karar sayılı kararı (Sırma, Yoksulluk ve İştirak Nafakası, s. 18). Eğitim için bkz. Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 09.11.2017 tarihli ve 2017/16123 esas, 2017/15627 karar sayılı kararı (Sırma, Yoksulluk ve İştirak Nafakası, s. 19); Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 26.05.2014 tarihli, 2014/689 esas, 2014/8108 karar sayılı kararı, Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 18.10.2012 tarihli ve 2012/16085 esas, 2012/21967 karar sayılı kararı; Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 30.01.2013 tarihli ve 2012/23641 esas, 2013/1365 karar sayılı kararı (Özüğür, Nafaka Hukuku, s. 342 vd., 385 vd., 388 vd.); Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 07.09.2015 tarihli, 2015/6305 esas, 2015/13608 karar sayılı kararı (Özdemir-Ruhi, Çocuk Hukuku, s. 329).

¹²⁴ Sırma, Yoksulluk ve İştirak Nafakası, s. 17 vd.; Ceylan, "Nafaka Hesaplama", s. 309, 310, 315 vd.; Gençcan, Nafaka Hukuku, s. 1335 vd.; Serozan, Çocuk Hukuku, s. 245.

¹²⁵ Buna ilişkin araştırma ise Cumhuriyet Başsavcılığı kanalıyla tarafların oturdukları yere göre belediye sınırlarında polis memurları, belediye sınırları dışında jandarma tarafından yürütülmektedir. Bu konuda örneğin bkz. Özdemir-Ruhi, Çocuk Hukuku, s. 234.

¹²⁶ Ancak tarafların dinlenilmesi ile yetinilerek hazırlandığı görülen bu raporların sağlıklı sonuçlar vermeyeceği, söz konusu raporun yanında bilirkişi tespitleri ile tamamlanması gerektiği öğretilmiş ve Yargıtay kararlarında vurgulanmaktadır. Bu konuda bkz. Gençcan, Nafaka Hukuku, s. 1359; Sırma, Yoksulluk ve İştirak Nafakası, s. 89; Özdemir-Ruhi, Çocuk Hukuku, s. 234; Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 26.01.1998 tarihli ve 676 esas, 881 karar sayılı kararında şöyle aktarılmıştır: "...Davalı emniyette...geliri olduğu beyan etmiş, ... emniyetse davalının verdiği bilgiyi mahkemeye aktarmış ... Emniyet araştırmasından önce delillerin toplanması gerekir. ... Eksik inceleme ile karar verilmesi usul ve yasaya aykırıdır"; Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 22.10.2014 tarihli, 2014/6314 esas, 2014/13941 karar sayılı kararında ise: "...Mahkeme davalının ekonomik ve sosyal durumuna ilişkin araştırma yapıp (tapu dairesi ve ilgili yerlerden sorulup) hasil olacak sonuca göre tarafların gerçek sosyal ve ekonomik durumları, nafakanın niteliği, müşterek çocuğun yaşı, eğitim durumu, ihtiyaçları, nafaka yükümlüsünün (davalı babanın) gelir durumu nazara alınarak TMK 4. maddesinde vurgulanan hakkaniyet ilkesine uygun bir miktarda iştirak nafakasına hükmedilmesi gerekirken, eksik araştırma ve inceleme sonucunda yazılı şekilde hüküm tesisi hatalı olup, bu husus bozmayı gerektirmiştir..." (Özüğür, Nafaka

pu Sicil Müdürlükleri, bankalar, mal müdürlüğü ve diğer ilgili kurumlardan bilgi alınmalı, çocuğun ihtiyaçları yönünden ayrımlar yapılmak suretiyle daha somut bir değerlendirme yapılmalı ve gerekirse bilirkişi desteği alınmalıdır¹²⁷. Söz konusu hassasiyetlere riayet edilmemesi gerek çocuk gerek taraflar yönünden hak kayıplarına neden olabilecektir¹²⁸.

Nafakanın hesaplanabilmesi için daha önce de işaret edilen 4787 sayılı Kanun m. 5'te hâkimin davanın esasına girilmeden önce veya davanın görülmesi sırasında, taraflar arasındaki uyuşmazlık nedenlerine ilişkin araştırma ve inceleme yapması ve sonucunu bildirmek üzere diğer uzmanların yanında sosyal çalışmacılardan ve hatta uzmanlık dalına ihtiyaç duyulması hallerinde, diğer kamu kurum ve kuruluşların çalışanlardan (veya serbest meslek icra edenlerden) yararlanabileceği öngörülmüştür. Bu kapsamda hâkim takdir hakkını kullanırken hukuk güvenliğini sağlamak ve uygulamada istikrarı gözetmek üzere nafakanın belirlenmesinde ve buna ilişkin matematiksel metot ve matrislerden yararlanmak üzere istatistik kurumu uzmanlarından, matematikçilerden, üniversitelerin ilgili bölümlerinin görüşlerinden ve tespitlerinden yararlanmalıdır. Yapmış olduğumuz bu açıklamalar makalenin sonraki bölümündeki dolaylı ço-

Hukuku, s. 326 vd., 488) şeklinde paylaşılmıştır. Hatta uygulamada bazen ilk derece mahkemelerinin sosyal durum araştırması dahi yapmadıkları ve nafakanın takdirinde sadece soyut tanık beyanları ile yetindikleri görülmektedir. Bu bağlamda Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 12.07.2010 tarihli ve 2010 /9074 esas, 2010 /12581 karar sayılı kararında şu şekilde aktarılmıştır: "...nafaka yükümlüsü davalı babanın sosyal ve ekonomik durum araştırması yapılmamış, ne iş yaptığı, gelir veya malvarlığını ne olduğunu konusunda bir inceleme ve araştırma yapmadan sadece davacı tanık beyanları doğrultusunda eksik araştırma ve inceleme ile hüküm verilmesi doğru görülmemiş..." (Özüğür, Nafaka Hukuku, s. 438). Tedbir nafakasının hesaplanmasına ilişkin olarak Yargıtay Hukuk Genel Kurulu bir kararında (Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 12.03.2014 tarihli ve 2013 /654 esas, 2014 /283 karar sayılı kararı) şu şekilde ifade etmiştir: "...Somut olayda; tarafların sosyal ve ekonomik durumları araştırılmamış, ne iş yaptıkları, varsa gelir ve malvarlıklarının ne kadar olduğu konularında da hiçbir inceleme ve araştırma yapılmamıştır. Sadece soyut olan tanık beyanları doğrultusunda hüküm kurulmuştur..." , www.lexpera.com, (20.08.2022).

¹²⁷ Gençcan, Nafaka Hukuku, s. 1359; Sırma, Yoksulluk ve İştirak Nafakası, s. 89. Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 27.11.2013 tarihli ve 2013/14613 esas, 2013/16775 karar sayılı kararı; Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 24.06.2013 tarihli ve 2013/9102 esas, 2013/10820 karar sayılı kararı, www.lexpera.com, (02.09.2022): "...nafaka belirleme esaslarına göre; tarafların ekonomik sosyal durumlarının, gelir ve giderlerinin, taşınmaz, araç, banka hesabına sahip olup olmadıklarının, ayrıntılı olarak araştırılması, gelen cevaba göre iştirak nafakasının takdir edilmesi gerekirken, ayrıntılı bir araştırma yapmaksızın varsayıma dayalı bir bedelin iştirak nafakası olarak takdir edilmesi TMK m. 4 gereğince vurgulanan hakkaniyet ilkesine uygun değildir..." şeklinde aktarılmaktadır.

¹²⁸ Sırma, Yoksulluk ve İştirak Nafakası, s. 89.

çocuk maliyetlerinin hesaplanması için de geçerli olup, tekrardan kaçınmak üzere bu konuda burada yapılan açıklamalar ile yetiniyoruz. Aşağıda mehz İsviçre hukuk öğretisi ve uygulamasında karşılaşılan doğrudan çocuk maliyetine ilişkin nafaka hesaplama metotlarından bazıları hakkında genel hatlarıyla bilgi verip, bazı değerlendirmeler ve (her iki hukuk sistemi arasındaki farklılıklarda gözetilerek) bazı öneriler paylaşılacaktır.

1. Doğrudan Çocuk Maliyetlerinin Hesaplanmasına İlişkin Bazı Metotlar

a. Doğrudan İstatistiksel Harcama Belirleme Metodu

Doğrudan istatistiksel harcama belirleme metodu/ yaklaşımı (“*das Konzept der direkten statistischen Aufwandsermittlung*”) dar anlamda doğrudan çocuk maliyetlerini dikkate almakta olup, bunlar doğrudan çocuklara tahsis edilebilecek bir ailenin masraflarını yansıtmaktadır¹²⁹.

Ancak yapılan bu masrafların hangilerinin doğrudan çocuklara tahsis edildiğinin tespiti her zaman açık olmayıp, bunun tespitinde güçlüklerle karşılaşılabilir¹³⁰. Bu anlamda gerçekte bir hanenin toplam harcaması bilinse bile, bunun her zaman hane halkı üyelerine tahsisi zordur. Bu özellikle genel giderler (“*Gemeinkosten*”) için geçerli kabul edilmektedir. Bu sorunu Alman Aile Bakanlığı geçmiş yıllarda ele almış ve genel giderleri paylaşmak için bilimsel metotlar geliştirmek amacıyla çeşitli uzmanlardan oluşan bir çalışma grubu kurmuştur¹³¹.

b. Denklik/Eşdeğerlik Ölçeği Metodu

Denklik/eşdeğerlik ölçeği metodu/ yaklaşımı (“*das Äquivalenzskalenkonzept*”) geniş anlamda doğrudan çocuk maliyetlerini dikkate almakta olup, bir önce aktarılan yaklaşıma benzer şekilde bir ailenin özel tüketim için yaptığı fiili harcamayı varsayar.

En geniş anlamıyla doğrudan çocuk maliyetleri kavramı çocuksuz bir hanenin gideri ile çocuklu bir hanenin gideri arasındaki fark olup, burada yalnızca büyüklük, bileşim ve demografik özellikler açısından benzer haneler karşılaştırılır.

¹²⁹ Geiser-Widmer, “Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge”, s. 7.

¹³⁰ Geiser-Widmer, “Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge”, s. 7.

¹³¹ Krş. Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend, *Lebenshaltungsaufwendungen für Kinder*, W. Kohlhammer, Stuttgart, 1995; Institut für Sozialforschung und Gesellschaftspolitik, “Aufwendungen für den Lebensunterhalt von Kindern. Möglichkeiten zur personenbezogenen Aufteilung der Verbrauchsaufwendungen im Rahmen der Einkommens- und Verbrauchsstichprobe (EVS)”, *Unterlagen zur Fachtagung*, Bonn, 1995.

lır¹³². Bu karşılaştırmada bir araç olarak ise denklik/ eşdeğerlik ölçekleri (“Äquivalenzskalen”) ve denklik/ eşdeğerlik katsayısı/denklik numarası (“Äquivalenzkoeffizient” / “Äquivalenzziffer”) kullanılmaktadır.

Eşdeğerlik ölçekleri, artan ölçek ekonomilerinin¹³³ bir sonucu olarak hane halkı büyüklüğü arttıkça hane halkı harcamalarının orantılı olmayacak şekilde ve daha düşük bir oranda arttığı varsayımına dayanmaktadır. Eşdeğerlik ölçekleri, farklı haneleri aynı refah düzeyine getirmek için gereken gelir değişikliklerini ölçerek, farklı büyüklük ve yapıdaki aileler arasında servet karşılaştırmalarına izin veren, genel bir hane halkı davranışı modeline dayanan bir gelir ve bütçe endeksidir¹³⁴. Farklı denklik ölçekleri bulunur. Örneğin aşağıda aktaracak SAKE Tablosuna dayanan metotta doğrudan çocuk maliyetlerinin belirlenmesinde BARTEN(-ELES) ölçeği tercih edilmiştir. Bu ölçeğe göre tüketim harcamalarında çocukların payı hane yapısına göre %25 ile %49 arasında değişmektedir¹³⁵.

Eşdeğerlik ölçeği katsayısı hesaplanırken, çocuk maliyetlerinin üzerinde etkisi olan, ailenin gelir durumu, çocukların yaşı ve sayısı gibi kriterlerin dikkate alınması mümkündür. Yukarıda aktarılan örnek üzerinden devam edecek olursak; BARTEN(-ELES) ölçeğine göre daha küçük iki çocuğa sahip olan ebeveynler, nakit ihtiyaçları için harcamaların yaklaşık %28’ini kullanmak zorunda iken, daha büyük 2 çocuğa sahip ebeveynlerde bu değer %38’e karşılık gelmektedir¹³⁶. Yine çocukların giderleri ailenin gelir durumuna da bağlı olabilir. Bir ha-

¹³² Annette Spycher-Tobias Bauer - Beat Baumann, *Die Schweiz und ihre Kinder. Private Kosten und staatliche Unterstützungsleistungen*, Schlussbericht NFP 29, Rüegger Verlag, Zürich, 1995, s. 200 vd.; Geiser-Widmer, “Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge”, s. 8 vd.

¹³³ Ölçek ekonomisi ürün veya hizmetin daha geniş bir boyutta gerçekleştirilmesi halinde buna ilişkin birim maliyetinin azalmasını ve maliyet yönünden avantaj elde edilmesini ifade eder. Aktarılan tanım ve bu kavram hakkında diğer açıklamalar için bkz. Finans Sözlüğü, Piyasa Rehberi, <https://piyasarehberi.org/sozluk/olcek-ekonomileri#:~:text=Bir%20%C3%BCretim%20ya%20da%20hizmetin,d%C3%BC%C5%9F%C3%BCk%20maliyetler%20ile%20%C3%A7al%C4%B1%C5%9Fmas%C4%B1%20beklenmelidir> (20.10.2022).

¹³⁴ Geiser-Widmer, “Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge”, s. 9. Yazarlara göre denklik ölçeği metoduna alternatif olarak doğrudan çocuk maliyetlerini ilişkin diğer bir hesaplama metodu olarak; doğrudan çocuk maliyetlerinin dağıtım anahtarı (“Verteilschlüssel”) yardımıyla bulunması zikredilebilir. Dağıtım anahtarında da bir tabloda yararlanılmaktadır. Bu hesaplama metodunda dağıtım anahtarının tespitinde toplam giderler önemli bir başlangıç noktasıdır. Dağıtım anahtarına göre çocukların yaşları dikkate alındığında maliyet tüketim harcamasının %39,5’i kadardır (s. 12).

¹³⁵ Geiser-Widmer, “Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge”, s. 9.

¹³⁶ Spycher-Bauer-Baumann, *Private Kosten und staatliche Unterstützungsleistungen*, s. 215, 228; Geiser-Widmer, “Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge”, s. 9. Yine yazarlara göre örneğin BARTEN(-ELES) ölçeği dahilinde evli ve tek çocuklu bir çift aynı refah seviyesine ulaşabilmek için evli ve çocuksuz bir çiftten %25 daha fazla harcamak zorundadırlar.

nenin durumu ne kadar iyiye, çocuklar için yapılan harcamaların buna yansıtıldığı, bununla birlikte ikinci ve üçüncü çocukta (mali durumdan bağımsız olarak) ölçek ekonomilerinin fark edilir olduğu, yani maliyetlerin artışının gelir ile orantılı olmadığı (gelir ile aynı oranda artmadığı) belirtilmektedir¹³⁷.

Eşdeğerlik katsayısı ise, her iki ailenin aynı yaşam standardına sahip olması için gerekli olan, farklı büyüklük ve yapıdaki iki hane arasındaki gelir- harcama ilişkisini gösterir. Eşdeğerlik katsayısı çocuklu bir ailenin çocuksuz veya daha az sayıda çocuklu bir aile ile aynı yaşam standardına sahip olarak kabul edilebilmesi için, geliri ile çarpılması gereken oranı gösterir¹³⁸. Örneğin benzer koşullar altında yaşayan çocuksuz bir çift ile tek çocuklu bir çift karşılaştırıldığı zaman denklik katsayısının 1,2 olduğunu varsayalım. Böyle bir varsayımda tek çocuklu bir ailenin, çocuksuz bir hane ile aynı refah düzeyine ulaşmak için $(1,2-1=0,2)$ %20 daha fazla gelire ihtiyacı bulunmaktadır.

c. Tahmin Süreci Metodu

Doğrudan çocuk maliyetlerini belirlemek üzere, buna esas hanenin gelir-gider durumunu daha pratik bir şekilde tespit edebilmek için tahmin süreci ("Approximationsverfahren") metodundan yararlanılmaktadır. Bu metotta gelir ölçütü esas alınarak, bir ailenin alınan ücret, malvarlığındaki kira, faiz iradı gibi gelirler vb. den oluşan finansal kaynaklarından fazlasını harcamayacağından yola çıkılmaktadır¹³⁹.

Ayrıca gelirin bir kısmının tasarruf edildiğinden yola çıkılırsa bunun da bir bütçe kısıtlamasına yol açacağı kabul edilmektedir. Böylece şu denkleme varılmaktadır:

Hane geliri ("Haushaltseinkommen") = toplam giderler ("gesamte Ausgaben") + tasarruf miktarı ("Sparbeitrag").

¹³⁷ Geiser-Widmer, "Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge", s. 10. Yazarlarda doğrudan çocuk maliyetlerinin hesaplanabilmesi için ise dağıtım anahtarının ("Verteilschlüssel") ve denklik ölççeklerinin bilinmesi gerektiğine işaret etmektedirler (s. 12).

¹³⁸ Krş. Geiser-Widmer, "Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge", s. 9.

¹³⁹ Genel olarak tahmin süreci metodu hakkında bkz. Marc Schaetzle- Stephan Weber, *Kapitalisieren: Handbuch zur Anwendung der Barwerttafeln*, Schulthess Verlag, Zürich, 2001, § 1.138 vd. Tahmin süreci metodundan Sake tablosuna dayanan metodun doğrudan çocuk maliyetlerinin hesaplanmasına ilişkin bir ara aşamasında yararlanılması yönünde bkz. Geiser-Widmer, "Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge", s. 12.

Toplam gider ise; bir yanda “zorunlu gider” olarak adlandırılan gelir ve ser-
vet vergileri gibi harcamalardan ve diğer yandan tüketim harcamalarından olu-
şur. Tasarruf miktarı ve oranı ise gelir durumuna göre değişir¹⁴⁰.

ç. Zürih Tablosu Metodu

İsviçre Hukuk uygulamasında yararlanılmış olan popüler nafaka hesaplama
metotlarından biri arasında; Zürih Kantonu Gençlik ve Kariyer Danışmanlığına
ilişkin Eğitim Müdürlüğü (“Kanton Zürich Bildungsdirektion Amt für Jugend und
Berufsberatung”) resmi tavsiyelerine dayanılarak hazırlanmış olan ve Zürih
tablosu (“Zürcher Tabelle”) isimli bir tabloyu/ şemayı esas alan¹⁴¹ bundan son-
raki açıklamalarda kısaca Zürih tablosu metodu olarak ifade edilecek metod
yer almaktadır.

Bu metotta objektif bir ölçüt olarak istatistiksel ortalamalardan hareket
edilmektedir. Şöyle ki burada (somut olaydan bağımsız şekilde) model olarak
orta gelirli bir ailedeki çocuğun nakit gereksinimin ne olduğu tespit edilir. Söz
konusu nakit gereksinimi ve velayet hakkına sahip olmayan ebeveynin nafaka
yükümlülüğü ampirik olarak İsviçre Federal İstatistik Kurumu (“BfS”) ve Federal
Halk Sağlığı Kurumu (“BAG”) verilerinden yararlanılarak oluşturulan Zürih tab-
losu yardımıyla belirlenir¹⁴².

Güncel 2023 tarihli Zürih Tablosu’nun çevirisine aşağıda naklen şu şekilde
paylaşılabilir¹⁴³:

¹⁴⁰ Geçmiş yıllarda İsviçre İstatistik enstitüsünün yaptığı bir araştırmanın belirli bir gelirin üzerin-
de olan (4000 İsviçre Frankı olarak bu ücret belirlenmiş) İsviçreli hanelerin ortalama tasarruf
oranının harcanabilir gelirin yaklaşık %9’unu oluşturduğunu gösterdiği hakkında bkz. Geiser-
Widmer, “Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge”, s. 12.

¹⁴¹ Maier, “Die konkrete Berechnung von Unterhaltsansprüchen”, s. 314.

¹⁴² Krş. Hausheer-Spycher, Handbuch des Unterhaltsrechts, § 06.168; Rumo Jungo-Hotz, “Revi-
sion des Kindesunterhalts”, s. 198.

¹⁴³ Kanton Zürich Bildungsdirektion Amt für Jugend und Berufsberatung, Zürcher Kinderkosten-
Tabelle vom 1. Januar 2023, [https://www.zh.ch/content/dam/zhweb/bilder-dokumente/
themen/familie/sorgerecht-unterhalt/kinderkosten_2023.pdf](https://www.zh.ch/content/dam/zhweb/bilder-dokumente/themen/familie/sorgerecht-unterhalt/kinderkosten_2023.pdf), (10.01.2022).

		Yiyecek	Giyecek	Konut maliyeti	Konaklama ve yan giderler	Sağlık sigortası	Sağlık	Telefon ve internet	Boş zaman (hobiler),	Toplam maliyet
	Yaş	Maliyet	Maliyet	Maliyet	Maliyet	Maliyet	Maliyet	Maliyet	Maliyet	Maliyet
Tek Çocuk	4 yaşına kadar	285	105	520	70	115	175	0	50	1320
	5 ile 12 yaş arası	315	95	520	70	115	50	0	300	1465
	13'den 18 yaşa kadar	350	125	520	70	115	185	65	360	1790
İki çocuktan biri	4 yaşına kadar	220	60	465	40	115	110	0	50	1055
	5 ile 12 yaş arası	265	45	465	40	115	40	0	300	1265
	13'den 18 yaşa kadar	350	95	465	40	115	130	45	360	1595
Üç çocuktan biri	4 yaşına kadar	195	55	390	35	115	100	0	50	935
	5 ile 12 yaş arası	250	40	390	35	115	40	0	300	1165
	13'den 18 yaşa kadar	350	95	390	35	115	130	45	300	1515

Yukarıda aktarılan 2023 Zürih Tablosu kapsamında (tablonun en üst tarafında) çocuğun yiyecek, giyecek, yaşama, konaklama ve yan giderler, sağlık sigortası, sağlık, telefon ve internet, boş zaman (hobiler), toplu ulaşım giderleri yer alır¹⁴⁴. Bu giderler Zürih Tablosu'nun sol tarafında yer alan farklı yaş grupları (4 yaşına kadar, 5 ile 12 yaş arası, 13'den 18 yaşa kadar) ve hanedeki çocuk sayıları (tek çocuk, 2 çocuk, 3 çocuk) gözetilerek hesaplanmıştır.

Ancak bu metotta bir sonraki aşamada yukarıdaki tablo esas alınarak belirlenen değerlerin, somut olayda çocuğun özel durumu dikkate alınarak değiştirilebileceği kabul edilmektedir. Şöyle ki somut olayda ispatlanması durumunda çocuğun bireysel bakım gereksiniminin, yalnızca istatistiksel ortalama bakım gereksinimi hakkında bilgi sağlayan Zürih Tablosu'ndan %25'e kadar aşağıda veya kural olarak bir sınır olmaksızın yukarıda olacak şekilde belirlenebileceği kabul edilmektedir¹⁴⁵.

Belirtilebilir ki İsviçre'de farklı kantonların yine benzer tabloları esas almakla birlikte yukarıdaki tablodan gider kalemi ve/ veya oranlar yönüyle kısmen

¹⁴⁴ Yukarıda a.g.e.'den naklen.

¹⁴⁵ Maier, "Die konkrete Berechnung von Unterhaltsansprüchen", s. 10.

veya tamamen ayrılan alternatif metotlar izlemiş oldukları görülmektedir. Örneğin Tessin, Wallis kantonları, Freiburg Metodu'nda geçim koşullarının daha düşük bir seviyede kabul edilmesinden dolayı yukarıda aktarılanlardan daha düşük oranlar kabul etmektedirler¹⁴⁶. Bunlar arasında yer alan örneğin Zürih tablosundan yola çıkan Freiburg Metodu, gündelik hayatta daha düşük hayat koşulları maliyeti mevcut olduğu gerekçesiyle, Zürih tablosunu %25 daha düşük oranda uygulamaktadır¹⁴⁷.

d. Sake Tablosuna Dayanan Metot

Geçmiş yıllarda diğer nafaka hesaplama metotlarının yanında öngörülen nafaka hesaplama ölçütlerini yeterli şekilde göstermemesine bir tepki olarak öğretilen *Widmer- Geiser* tarafından geliştirilmiş bir metottur¹⁴⁸. Burada SAKE tablosu/ şeması¹⁴⁹ adı verilen, İsviçre İstatistik Kurumu tarafından 1997 yılında gerçekleştirilen ve İsviçre'deki ailelerin bakım maliyetleri konusunda ayrıntılı bilgiler veren (16.000¹⁵⁰den fazla kişiye çocuk bakımına ilişkin yöneltilen sorulardan alınan cevaplardan hareketle hazırlanan) İsviçre İşgücü Anketine dayanılmaktadır¹⁵¹.

¹⁴⁶ Hausheer-Spycher, *Handbuch des Unterhaltsrechts*, s. 439; Rumo Jungo-Hotz, "Revision des Kindesunterhalts", s. 12; Yağcıoğlu, "İsviçre Hukukunda Çocuk Nafkasına İlişkin Öntaslak", s. 118.

¹⁴⁷ Rumo Jungo-Hotz, "Revision des Kindesunterhalts", s. 12.

¹⁴⁸ Geiser-Widmer, "Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge", s. 6 vd.

¹⁴⁹ Söz konusu metodun esas aldığı 1997 tarihli SAKE tablosuna ilişkin soru ve değerlendirme şeması için bkz. <https://www.bfs.admin.ch/bfs/de/home/statistiken/arbeit-erwerb/erhebungen/sake.assetdetail.291384.html> (17.07.2022).

¹⁵⁰ Geiser-Widmer, "Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge" in bu metodu savunduğu makalesi 2000 yılında yayınlanmıştır. Ancak Sake tablosunun esas aldığı soru yöneltilen kişiler ileriki yıllarda daha da artmıştır. Buna göre 2002-2009 yılları arasında 35.000 kişiyle, 2010-2017 yılları arasında 105.000 kişiyle, 2018'den 2021'e kadar 100.000'in üzerinde kişiye Sake tablosunun esas aldığı sorular yöneltilmiştir. Ayrıca bunların yanında 2003 yılından itibaren yabancılara da soru yönetilmektedir. Böylece yıllık ortalama 120.000 kişiye soru yöneltilmektedir. Adaylar rastgele Federal İstatistik Kurumu'nun (BFS) aday sicilinden seçilmektedir. Açıklamalarımız için bkz. Bundesamt für Statistik (BFS), Schweizerische Arbeitskräfteerhebung (SAKE), Steckbrief - Erhebung / Statistik, Thema: Arbeit und Erwerb, 13.12.2021.

¹⁵¹ Aslında bu tablodaki bilgilerin, İsviçre Federal Mahkeme'nin hane hasarını belirlediği içtihatlarında ev işi ve aile işini tespit için standart hipotezler olarak kabul edilen istatistiksel olarak oluşturulmuş temellere dayandığı hakkında bkz. Rumo Jungo-Hotz, "Revision des Kindesunterhalts", s. 19 vd. İsviçre Federal Mahkeme'nin hane hasarını Sake tablosu ile belirlediği bir karara örnek olarak bkz. BGE 132 III 321; 131 III 360; 127 II 403.

Genel olarak çocuk nafakasına ilişkin hesaplama metotlarında ilk aşamada çocuğun ihtiyaçları, giderleri ve maliyetleri hesaplanmakta ve daha sonra ikinci aşamada çocuk maliyetleri eşler arasında bölünmektedir. Böylece nafaka yükümlüsünün ödemesi gereken nakdi tutara ulaşabilmektedir. Söz konusu metodun özellikle ilk zikredilen aşamaya özgün bir katkı sağladığı söylenebilir. *Widmer-Geiser* nafaka miktarının değerlendirilmesi için birtakım temel bilgiye sahip olunması gerektiğine işaret ederler¹⁵². Bu bağlamda öncelik çocukların yaşı ve sayısı, ebeveynlerin hane geliri ve çocukların (mal ve) geliri zikredilebilir. Gelir hesaplamasında yapılan harcamaların yanında gelir durumuna göre de (tarafaların para biriktirdiklerinden yola çıkılarak) belli bir tasarruf miktarı dikkate alınır. Ayrıca bu bilgilerin yanında somut olaya ilişkin tespit edilen birtakım bilgiler de gözeltmelidir, örneğin bir çocuğun neden olduğu somut mali harcama böyledir.

Genel olarak nafaka hesaplanmasının yukarıda aktarılan ilk aşaması da (kendi içinde tercih edilecek görüşlere göre içeriği farklı olarak şekillenebilen) üç alt aşamadan oluşmaktadır.¹⁵³ İlk olarak çocuğun bakımına yönelik ebeveynlerin gösterdikleri faaliyetlerin piyasa değerini ifade eden dolaylı çocuk maliyetleri belirlenmektedir¹⁵⁴. Görüldüğü üzere bu metotta bakıma yönelik gösterilen faaliyetler özellikle dikkate alınmaktadır. Bu bağlamda öncelikle çocuğun yaşına ve çocuk sayısına göre değişkenlik gösteren bakım için harcanan süre belirlenir¹⁵⁵. Çocuk bakımına harcanan süre belirlendikten sonra ise söz konusu sürenin parasal olarak değeri değerlendirilecektir. Bu amaçla çeşitli mikro ekonomik değerlendirme modelleri kullanılması önerilmektedir. SAKE tablosunda tüm çalışanlar için ortalama bir ücret seçilmiş (genel ücret yaklaşımı/ *“Generalistenlohnansatz”*) ve bu tabloda yer alan eşdeğer ücretler (*“Äquivalenzlöhne”*) asga-

¹⁵² Geiser-Widmer, “Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge”, s. 11.

¹⁵³ Geiser-Widmer, “Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge”, s. 12.

¹⁵⁴ Bu aşamada benimsenecek görüşe göre dolaylı çocuk maliyetlerini belirleyen faktörler (özellikle çocukların yaşı ile çocuk sayısı) tek tek değerlendirilebileceği ya da bu faktörlerin birlikte etkileşiminin sonuçlarının dikkate alınabileceği yönünde bkz. Geiser-Widmer, “Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge”, s. 12.

¹⁵⁵ Örneğin velayet hakkına sahip ebeveyn ile benzerlik kurulabilecek SAKE tablosunda yer alan *“bekar anneler”* için: 6 yaşına kadar olan çocuklar için çocuk bakımı için haftada 24,3 saat, ev işlerine ise toplam haftada 54,6 saat harcanmaktadır. 7-14 yaşları arasındaki çocuklar için: Çocuk bakımı için harcanan ortalama süre haftada 11,4 saat, toplam ev işlerine harcanan süre ise 42,6 saattir. Bekar annenin bir çocuğu varsa, çocuklara bakma süresi ortalama haftada 21,8 saat (15 yaşına kadar tüm çocuklar için), iki veya daha fazla çocuğu varsa, ortalama haftada 18,1 saattir. Aynen (bazı vurgu ve değişikliklerle) paylaşılan bu örnek için bkz. Rumo Jungo-Hotz, “Revision des Kindesunterhalts”, s. 20.

ri saatlik ücreti olarak referans alınmıştır. SAKE tablosunda harcanan süreye göre hesaplanan çocuk bakım masrafları, yaş ve çocuk sayısına bağlı olarak değişebilmektedir. Ancak *Widmer- Geiser* ücretin esas alınacağı referans meslek kategorisi seçilirken bir dadı veya kreş yöneticisi gibi velayet hakkı sahibi ile benzer işleri gören kişilerin ücretinin (uzman ücret yaklaşımı/" *Spezialisten-lohnansatz*") esas alınması gerektiğini savunmaktadırlar¹⁵⁶.

Nafaka hesaplanmasına ilişkin (ilk aşamanın) ikinci alt aşamada ise: Hane gelirine dayalı olarak, bir ailenin kendi özel tüketimi için ayda ne kadar paraya ihtiyacı olduğu (benimsenecek görüşe göre soyut veya somut bir metotla) belirlenir. İlk iki aşamadaki harcamaların toplamı ise üçüncü aşamada hesaplanacak olan doğrudan çocuk maliyetlerinin hesaplanması için temel oluşturur¹⁵⁷. Burada da aşağıda ilgili başlıklarda bazıları aktaracak farklı alt hesaplama metotlarının tercih edilmesi mümkündür.

Nihayet çocuğun ihtiyaçlarının belirlenmesinden (doğrudan ve dolaylı çocuk maliyetleri hesaplandıktan) sonraki adım, buna ilişkin nafaka katkılarının ebeveynler arasında bölüştürülmesidir. Diğer metotlarla da benzerlik gösteren bu aşamada velayet hakkına sahip olmayan nafaka yükümlüsünün ödemesi gereken (doğrudan çocuk maliyetlerine ilişkin) nakdi nafaka tutarı; ebeveynlerin hayat koşullarının ortalamasının üstünde, ortalamada veya ortalamanın altı olması durumuna ve velayet hakkı sahibinin çalışıp çalışmadığına göre belirlenecektir¹⁵⁸. Çocuğun malvarlığı ve geliri de (mahsup edilmek suretiyle) bu aşamada dikkate alınmaktadır.

e. Soyut Metot

İştirak nafakasını hesaplamaya ilişkin diğer bir yaklaşım ise soyut metottur. Soyut metoda göre mevcut bir gelirin belirli bir oranının çocuğun nafakası için ayrılması gerekir. Örneğin bu metotta nafaka yükümlüsünün gelirinin; tek çocukta 15-17%, iki çocukta 25-27%'nin çocuğa tahsis edilecek nafakaya ayrılması öngörülmektedir¹⁵⁹.

¹⁵⁶ Geiser-Widmer, "Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge", s. 6. Yazılar burada esas alınacak ücretin net mi, yoksa brüt ücret mi olması gerektiğini ilgili eserde tartışılmaktadırlar (s. 7).

¹⁵⁷ Bunun için benimsenecek görüşe göre soyut olarak bir tablodan yararlanılabileceği ya da somut olay özellikleri gözetilerek somut bir metot tercih edilebileceği yönünde bkz. Geiser-Widmer, "Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge", s. 12.

¹⁵⁸ Geiser-Widmer, "Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge", s. 13 vd.

¹⁵⁹ Rumo- Jungo/Hotz, s. 11-12; Yağcıoğlu, "İsviçre Hukukunda Çocuk Nafkasına İlişkin Öntaslak", s. 118.

Gelirin bir kısmının her türlü çocuğa/ çocuklara tahsisinin kabulü öngörülebilirliği arttırmaktadır. Öte yandan burada gelirin paylaşılmasında esas alınan oranların belli durumlarda artırılabilmesi kabul edilmektedir¹⁶⁰. Özellikle çocuğun üstün yararının korunması ilkesi gözetilerek bazen soyut metotta çocuğa tahsis edilen gelir oranının seviyesinin yükseltilebilmesi kabul edilebilmektedir.

f. Tek Aşamalı Somut Metot

Nafaka hesaplamasına ilişkin somut metot üst başlığı altında; tek aşamalı (somut) metot ve iki aşamalı (somut) metot ayrımı yapılabilir. Bu başlık altında aktarılabilecek tek aşamalı somut metotta iştirak nafakası tek bir aşamada çocuğun bireysel gider kalemlerinin toplanmasıyla bulunur¹⁶¹. Bu metotta hemen aşağıda aktarılabilecek olan iki aşamalı (somut) metottan farklı olarak nafaka hesabında kural olarak bir tasarruf payı ("*Sparquote*") ayrılmamaktadır¹⁶².

Burada nafaka alacaklısı somut olarak, gerekli tüm kalemleri belirtmek suretiyle birlikte yaşama sırasında çocuk için hangi harcamaların yapıldığını ve çocuğun önceki yaşam standardını devam ettirebilmenin ayrılmadan sonra hangi finansal araç ve imkânlarla bağlı olduğunu kanıtlarla sunar¹⁶³. Nafaka alacaklısının ispat yükü iki aşamalı metottan daha ağırdır¹⁶⁴. Özellikle tek aşamalı somut metotta daha yüksek nafaka miktarına hükmedilebilmekte olup, bu şekilde çocuğun önceki yaşam standardının olabildiğince korunması amaçlanır.

g. İsviçre Hukuk Uygulamasındaki Güncel Gelişmeler Işığında İki Aşamalı Somut Metot

i. Genel Olarak

İki aşamalı (somut) hesaplama metodunda çıkış noktası asgari geçim değeridir (gideridir). O yüzden bu metotta ilk aşamada İsviçre icra dairelerinin asgari geçim giderleri hakkında Yönetmelik ("*Richtlinien der Betreibungs- und Konkursbeamten der Schweiz*")¹⁶⁵te yer alan asgari geçim değeri (gideri) hesapla-

¹⁶⁰ Maier, "Die konkrete Berechnung von Unterhaltsansprüchen", s. 312.

¹⁶¹ Maier, "Die konkrete Berechnung von Unterhaltsansprüchen", s. 314; Geiser-Widmer, "Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge", s. 5.

¹⁶² Maier, "Die konkrete Berechnung von Unterhaltsansprüchen", s. 314.

¹⁶³ Krş. BGE 5A_891/2018, 2.2.2021, § 4.4, <http://relevancy.bger.ch>, (06.08.2022).

¹⁶⁴ Regina, "Familienrechtlicher Unterhalt", s. 11.

¹⁶⁵ Richtlinien für die Berechnung des betriebsrechtlichen Existenzminimums (Notbedarf) nach Art. 93 SchKG vom 24. November 2000.

nır. İncelemede kısaca buna karşılık gelmek üzere asgari geçim değeri/gideri ifadesini terminolojik olarak tercih edilecektir.

Asgari geçim değerini dikkate alan bu metodun ilk aşaması özellikle sınırlı finansal imkanların mevcudiyetini gözetmektedir. Burada hesaplamada sadece ebeveynler veya eşler için değil, aynı zamanda her çocuk için de barınma giderlerinde bir pay/ dilim ayrılması gerekir. Ayrıca her aile üyesi için ayrı ayrı sağlık sigortası primleri, özel sağlık giderleri, iş giderleri, okul masrafları ve üçüncü şahıslara ödenen bakım masrafları eklenmelidir¹⁶⁶. Böylece asgari geçim değeri bulunur. Asgari geçim değerinin yanında ayrıca mevcut gelir de hesaplanır. Sonra da bulunan iki rakam birbiriyle karşılaştırılır.

Şayet mevcut gelir bunu karşılamaya yetiyorsa ikinci aşamada asgari geçim değeri üzerine ekleme yapılır. Yapılacak bu ekleme aynı anlama gelmekle birlikte, kullanılan farklı terminolojilere göre; aile hukukuna özgü asgari geçim düzeyi ("*familienrechtlichen Existenzminimum*")¹⁶⁷; aile hukukuna özgü temel gereksinim ("*familienrechtlichen Grundbedarf*")¹⁶⁸, genişletilmiş asgari geçim düzeyi ("*erweiterten Existenzminimum*")¹⁶⁹, genişletilmiş aile hukukuna özgü temel gereksinim ("*erweiterten familienrechtlichen Grundbedarf*") şekillerinde nitelendirilmektedir. Devam eden açıklamalarımızda buna karşılık gelmek üzere kısaca genişletilmiş asgari geçim değeri/ gideri ifadesini terminolojik olarak tercih edilecektir.

Devamında gelirden (ön incelemede yeterli kabul edildiğinden) genişletilmiş asgari geçim değeri çıkarılır. Genişletilmiş asgari geçim değeri içinde aile üyelerine tahsis öngörülen hobiler, tatil, sigorta meblağları gibi kalemler yer alır¹⁷⁰. Bu bağlamda İsviçre Federal Mahkemesi'ne göre¹⁷¹: "... Vergiler, ayrıca

¹⁶⁶ Aebi-Müller, Familienrechtlicher Unterhalt, s. 9.

¹⁶⁷ Rumo Jungo-Hotz, "Revision des Kindesunterhalts", s. 12; Aebi-Müller, Familienrechtlicher Unterhalt, s. 3; BGE 5A_311/2019, 11.11.2020, § 7.2, 7.3.

¹⁶⁸ Aeschlimann vd., "Berechnung des Kindesunterhalts", s. 256; Hausheer-Spycher, Handbuch des Unterhaltsrechts, § 10.97 vd.; BGER, 22.5.2019, 5A_743/2017, § 5.2.3.

¹⁶⁹ Hausheer-Spycher, Handbuch des Unterhaltsrechts, § 02.27.

¹⁷⁰ Aeschlimann vd., "Berechnung des Kindesunterhalts", s. 256.

¹⁷¹ BGE 5A_311/2019, 11.11.2020, § 7.2'den naklen. Ancak işaret edilmesi gereken yukarıdaki esaslar çerçevesinde genişletilmiş asgari geçim değeri yanında, çocuklar için vergi payının hesaplanmış olan gelir tutarından düşülmesi gerekir. Bu ek tutarın ne kadar yüksek olduğu, örneğin daha geniş bir daire için ne kadar fark oluşacağı belirli koşullara göre belirlenir. İsviçre öğretisinde uygulamada sabit ek ücretlerden, örneğin mahkemenin temel miktarda %20 artış veya indirim yapması gibi, kaçınılması gerektiğine işaret edilmektedir. Bu konudaki aktarılan açıklamalar için bkz. Aebi-Müller, Familienrechtlicher Unterhalt, s. 9.

iletişim ve sigorta için toplu ödeme, kaçınılmaz (olmazsa olmaz) kabul edilen ileri eğitim masrafları, asgari geçim değeri yerine finansal koşullara uygun barınma masrafları, ziyaret hakkının kullanılması ve borçların uygun şekilde ödenmesi...” hususları gözetilmesi, “... daha iyi finansal imkanların mevcut olması ve ilgili aile bireyinin ihtiyacının mevcut olması durumunda ise özellikle zorunlu temel sigortayı aşan sağlık sigortası primlerinin ve gerektiğinde serbest meslek erbabının emeklilik giderlerinin¹⁷² de dikkate alınması gerekir”.

Bunlar çıkarıldıktan sonra bir bakiye/fazla değer/ artık değer (“Überschuss”) kalırsa, söz konusu bu fazla değerın ebeveynler arasında paylaşılması söz konusu olur¹⁷³. Ayrıca bu paylaşımında ergin olmayan çocuğun da payı yer almaktadır¹⁷⁴. Bu paylaşma neticesinde (velayet hakkı sahibinin yaptığı katkılar düşüldükten sonra) nafaka yükümlüsünün yapacağı iştirak nafakasına konu parasal katkı belirlenmiş olur. Bu aşama hakkındaki açıklamalar aşağıda ayrı bir başlıkta paylaşılacaktır.

ii. İsviçre Federal Mahkemesi’nin Meseleye Yaklaşımı

İsviçre uygulamasında iştirak nafakası hesabında kabul edilmiş olan metot çokluğu yaklaşımının hâkime geniş bir takdir hakkı sağlarken, beraberinde de hukuk güvenliğini azalttığı belirtilmektedir¹⁷⁵. Geçmiş yıllarda İsviçre kantonları arasında temel gereksinimler için kullanılan tablolar ile esas alınan sabit oranlara ilişkin önemli farklılıklar gözlemlenmiştir¹⁷⁶. İsviçre Federal Mahkemesi son yıllarda verdiği kararlarla iştirak nafakasının hesaplanması konusundaki ayrılıkların azalması ve bu konudaki uygulamanın yeknesaklaşması konusunda önemli tes-

¹⁷² Nafaka hesaplamasının net maaş üzerinden yapıldığı, burada sabit bir işte çalışanın emeklilik planına katkı paylarının halihazırda zaten kesildiği ve işveren katkı paylarının da olduğu dikkate alınması gerektiği ve bu nedenle yalnızca hiç ya da yeterli mesleki emeklilik güvencesine sahip olmayan kişilerin, genişletilmiş asgari geçim değeri içinde dikkate alınabileceği hakkında bkz. Aeschlimann vd., “Berechnung des Kindesunterhalts”, s. 258 vd.

¹⁷³ Geiser-Widmer, “Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge”, s. 5; Maier, “Die konkrete Berechnung von Unterhaltsansprüchen”, s. 313; Hausheer-Spycher, Handbuch des Unterhaltsrechts, § 02.27 vd.; Rumo Jungo-Hotz, “Revision des Kindesunterhalts”, s. 12; Aeschlimann vd., “Berechnung des Kindesunterhalts”, s. 256. Son zikredilen yazarlar vergilerin, prensip olarak uyulması gereken yasal yükümlülükler olduğunun unutulmaması gerektiğini işaret etmekte, şayet toplam gelir asgari geçim değerinin üstünde ise, ancak fazla değerden vergiler karşılanamıyorsa, eldeki miktar aile bireylerine eşit oranda yansıyacak şekilde vergilere özgülenerak fazla değerın rakamsal olarak sıfırlanacağını belirtmektedirler (s. 258).

¹⁷⁴ BGE 5A_311/2019, 11.11.2020, § 7.3.

¹⁷⁵ Frei vd., “Irrgarten Unterhaltsrecht”, s. 157; Aebi-Müller, Familienrechtlicher Unterhalt, s. 2; Maier, “Die konkrete Berechnung von Unterhaltsansprüchen”, s. 312.

¹⁷⁶ Aebi-Müller, Familienrechtlicher Unterhalt, s. 9.

pitlerde bulunmuştur¹⁷⁷. Bu bağlamda İsviçre Federal Mahkemesi'nin güncel kararlarına göre artık iştirak nafakasının doğrudan maliyetlere ilişkin bölümünün ("Barunterhalt") hesaplanmasında; kural olarak asgari geçim değerinin dikkate alındığı ve hesaplanan fazlalığın nafaka alacakları arasında paylaşıldığı iki aşamalı somut metottan yararlanılacaktır¹⁷⁸. Böylece İsviçre Federal Mahkemesi nafaka hesaplamada metot çokluğu yaklaşımından vazgeçmiş ve bu anlamda nafaka hesabında kural olarak kota ve yüzde gibi soyut metotları kabul etmemiştir¹⁷⁹.

Bununla birlikte mahkeme (daha önceki dönemde İsviçre uygulama ve öğretisinde kabul edildiği gibi)¹⁸⁰ sadece somut olayda istisnai olarak alışılmışın dışında makul/ uygun finansal ilişkilerin ("*aussergewöhnlich günstigen finanziellen Verhältnissen*") mevcut olması durumunda, hesaplamada tek aşamalı somut metottan yola çıkılabileceğine işaret etmektedir¹⁸¹. Bu ihtimalde nafaka alacaklısının tek tek birlikte yaşama esnasındaki maliyet kalemlerinin ve boşanmadan sonra önceki yaşam standardını devam ettirmek için sahip olması gereken finansal koşulları ispatlaması, önceki yaşam tarzının ayrıca tartışılmadığı, daha kolay ispatlanabilen tasarruf oranının ve boşanmadan önceki yaklaşık maliyetlerin ortaya konduğu iki aşamalı metoda nazaran daha zordur¹⁸². Her iki metodu karşılaştıran İsviçre Federal Mahkemesi tek aşamalı metodun¹⁸³ "... çoğu zaman nafaka hakkına sahip kişiye ağır bir yük getiren karmaşık ve önemsiz bir delil prosedürü ile sonuçlandığını...", iki aşamalı metotta ise ispat zorluğu daha az olup, somut olayın özelliklerinin de yeteri kadar dikkate alınabildiğini belirtmektedir. Bu anlamda tek aşamalı metot artık güncel İsviçre hukuk uygulamasında istisnai olup, bunun tercih edilmesi durumunda genel hesaplama metodundan ayrılmayı gerektirecek gerekçenin ve bunu haklı kılan finansal durumun ispatlanması gerekecektir¹⁸⁴.

¹⁷⁷ BGE 5A_311/2019, 11.11.2020, § 7.2.

¹⁷⁸ BGE 5A_311/2019, 11.11.2020, § 6.6.

¹⁷⁹ Aeschlimann vd., "Berechnung des Kindesunterhalts", s. 251. Bu yönde bkz. BGE 5A_891/2018, 2.02.2021, § 4.5; BGE 5A_311/2019, 11.11.2020, §§ 6.6, 7; BGE 5A_800/2019, 9.02.2021, § 4.3, <http://relevancy.bger.ch>, (06.08.2022).

¹⁸⁰ Maier, "Die konkrete Berechnung von Unterhaltsansprüchen", s. 314; Aebi-Müller, Familienrechtlicher Unterhalt, s. 11; Geiser-Widmer, "Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge", s. 5.

¹⁸¹ BGE 5A_800/2019, 9.02.2021, § 4.5.

¹⁸² Krş. BGE 5A_891/2018, 2.2.2021, § 4.4.

¹⁸³ BGE 5A_891/2018, 2.2.2021, § 4.4.'den naklen.

¹⁸⁴ Aebi-Müller, Familienrechtlicher Unterhalt, s. 12. Yazar böylece çok iyi ekonomik koşullar altında her iki metottan birinin uygulama alanı bulmasının mümkün olduğunu, ancak seçilecek meto-

Ancak tek aşamalı metotla iki aşamalı metodu birleştirerek hibrit metotlar kullanarak temel tutarı arttırmak, kaçınılması gereken durumlardan biri olarak gösterilmektedir¹⁸⁵. Söz konusu bu metotta öngörülenler dışında ek gider kalemlerinin genişletilmiş asgari geçim değeri dahilinde dikkate alınmaması, bu tür ek yaşamsal ihtiyaçların iki aşamalı hesaplama metodunun (şayet mevcutsa) fazlalıkların/ bakiyenin paylaşılması aşamasında finanse edilmesi gerekmektedir¹⁸⁶.

ğ. Değerlendirmeler

Yukarıda aktarılan her metodun kendine özgü güçlü ve zayıf yanları bulunmaktadır. Bu konuda bazı değerlendirmeler aşağıda paylaşılacaktır.

Doğrudan istatistiksel harcama belirleme metodu objektif ve öngörülebilir bir yaklaşım sunmaktadır. Ancak yukarıda aktarıldığı üzere gerçekte bir hanenin toplam harcaması bilinse bile, bunun içinden her bir aile üyesine düşen payın bulunması zorluk teşkil eder. Bu durum belirtildiği üzere özellikle genel giderler ("*Gemeinkosten*") için geçerlidir. Bu konuda gerçek ve gerçek olmayan genel giderler arasında bir ayırım yapılabilir:¹⁸⁷ Gerçek olmayan genel giderler aslında kişiye isnat edilebilen, ancak teknik nedenlerle genel giderler olarak kaydedilmeleri ve daha sonra ayrıştırılmaları gereken giderlerdir. Örneğin yemek için

dun taraflar arasındaki ispat yükünün dağılımını ciddi şekilde etkileyeceğine dikkat çekmektedir. Yazara göre ideal olan tarafların hesaplama metodu üzerine anlaşmalarıdır (s. 12).

¹⁸⁵ İsviçre Federal Mahkemesi, iki aşamalı hesaplama metodu ile uyumlu şekilde, asgari geçim değerinin genişletilmesinde seyahat ve hobi gibi ek kalemlerin dikkate alınmaması, bunların (şayet kalırsa) fazla değer üzerinden finanse edilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Aksi bir yaklaşım, tek aşamalı somut hesaplama metodu ile izin verilmeyen bir karışıma/ hibrit bir metodun oluşmasına sebebiyet verecektir. Gerçekten de asgari geçim değerinin çok fazla genişletildiği böyle bir durumda, iki aşamalı hesaplama metodunun büyük bir kısmında taviz verilmiş ve tabiri caizse bu metodun içi boşaltılmış olacaktır. Ayrıca bazı aile bireylerinin genişletilmiş asgari geçim değeri daha geniş belirlenirse, bunlar diğerlerine karşı kayırlı olacaklardır. Buna karşın iki aşamalı somut metodun öngördüğü fazlalığın dağıtım aşamasında aile bireyleri kural olarak aşamalı ve eşit şekilde tatmin edilmektedir. Ancak belirtilebilir ki böyle bir ihtimalde bu yaklaşımın öngördüğü esaslar gereği sıranın sonunda yer alan ergin çocukların tatmin edilememe ihtimali artacaktır. Yapılan açıklamalar için bkz. Aeschlimann vd., "Berechnung des Kindesunterhalts", s. 257 vd. Genişletilmiş asgari geçim seviyesine dahil edilen kalemlerin tartışıldığı bir karar için bkz. BGer, 5A_891/2018, 2.2.2021, § 4.4.

¹⁸⁶ Krş. BGE 5A_311/2019, 11.11.2020, § 7.2.

¹⁸⁷ Gerçek genel giderler ("*echte gemeinkosten*") ve gerçek olmayan genel giderler ("*unechte gemeinkosten*") hakkında bkz. <https://www.bwl-lexikon.de/wiki/echte-unechte-gemeinkosten/>, (6.10.2022); Geiser-Widmer, "Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge", s. 8.

yapılan harcamalar çoğunlukla böyledir. Gerçek genel giderler ise tüm aile üyelerini etkileyen giderlerdir. Buna daire kirası, ısınma giderleri gibi kalemler dahildir. Aktarılan durumlarda amaç- araç ilişkisi bağlamında “sebepl olan öder” ilkesine (“*Verursacherprinzip*” / “*Kostenverursachungsprinzip*”)¹⁸⁸ göre genel giderlerin kime, ne ölçüde isnat edilebileceği konusunda net bir ayırım yapılması zordur. Nihayet çocuklara doğrudan tahsis edilebilecek bireysel maliyetlerden de söz edilebilir. Bunların tespiti ve ispatı daha kolaydır. Buna örneğin bebek maması, çocuk giysileri veya harçlık dahildir. Yukarıda aktarılan çeşitli Yargıtay kararlarında da iştirak nafakası hesaplamalarında bu tarz giderler zikredilmektedir¹⁸⁹. Bu anlamda çocuklara doğrudan tahsis edilebilecek bireysel maliyet kalemlerine ilişkin belirtilen metodun sonuçlarından, benzer kalemleri zikreden mevcut uygulamada tamamlayıcı olarak yararlanılması mümkündür.

Ancak diğer genel giderler konusunda aktarıldığı üzere masrafları ebeveynler ve çocuklar arasında bölmek kolay değildir. Çocukların genel giderlerle birlikte tüketim harcamalarına ne ölçüde katıldığına dair göstergelere ihtiyaç vardır. Örneğin bu konuda yukarıda belirttiği üzere Alman Aile Bakanlığı uzman grubu çeşitli araştırmalar yapmıştır. Ancak incelendiği kadarıyla Türkiye’de böyle bir çalışma olmadığı için Alman uzman grubunun sonuçlarından yararlanabilmesi ilk başta düşünülebilir. Böyle bir öneri Türkiye’deki çocukların belli tüketim alışkanlıklarına ve ihtiyaçlara sahip olduğu ve bunların Almanya’daki çocuklar ile benzerlik taşıdığı varsayımına dayanır. Ancak her iki ülkedeki ihtiyaçlar ve tüketim alışkanlıkları arasında farklılıklar bulunması muhtemeldir. Bu durum doğrudan istatistiksel harcama belirleme metodundan Türk Hukuku’nda yararlanabilmeyi sınırlamaktadır. O yüzden dar anlamda çocuk maliyetlerinde genel giderlerde çocuğa ayrılan payın hesaplanabilmesi için Adalet Bakanlığı, İstatistik kurumu, sosyologlar, çocuk gelişim uzmanları ve diğer bilim alanındaki temsilcilerin katılımıyla Almanya’dakine benzer şekilde bir bilimsel çalışma yapılmasını önermekteyiz. Böyle bir önerinin hayata geçirilmesi durumunda bu

¹⁸⁸ Söz konusu ilke bir maliyet paylaşımı veya maliyetin isnat edilmesi ilkesi olup, bununla maliyet ve faaliyet muhasebesinde oluşan genel giderler maliyeti taşıyacak olanlara paylaşılır. Sebepl olan öder ilkesinin tanımı, görünümleri ve uygulamaları hakkında bkz. <https://www.bwl-lexikon.de/wiki/verursachungsprinzip/> (16.10.2022).

¹⁸⁹ bkz. Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 24.05.2017 tarihli ve 2017/2375 esas, 2017/6136 karar sayılı kararı; Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 14.09.2017 tarihli ve 2017/11341 esas, 2017/11962 karar sayılı kararı; Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 07.09.2015 tarihli ve 2015/6305 esas, 2015/13608 karar sayılı kararı.

verilerden nafaka hesaplaması uygulamasında aşağıda değinilecek diğer bazı metodlarla birlikte yararlanılabilmesi mümkündür.

Eşdeğerlik ölçeği metodunda nafaka hesaplamada ise eşdeğerlik ölçekleri ile özellikle yaşam koşullarının toplumun demografik özelliklerini gözeterek somutlaştırılması; çocuk maliyetleri üzerinde etkisi olan, ailenin gelir durumu, çocukların yaşı ve sayısı gibi kriterlerin dikkate alınması; eşdeğerlik ölçeği katsayısı ile farklı aile yapılarını karşılaştırarak değerlendirmeler yapılması bizlere objektif ve detaylandırılmış bir bakış açısı sunmaktadır. Eşdeğerlik ölçeği metodu ve yukarıda örnek olarak paylaşılan BARTEN(-ELES) ölçeği; tüm hanelerin aynı fayda işlevine ("*Nutzenfunktion*") sahip olduğunu ve gözlemlenebilir harcama davranışlarındaki farklılıkların ise, yalnızca hane halkı özellikleri ve gelir gibi gözlemlenebilir değişkenlerdeki farklılıklardan kaynaklanabileceğini varsaymaktadır. Özellikle ilk çocuktaki sapsmaların ve harcamaların tespitinin özel bir önem taşıdığı, ikinci ve üçüncü çocuk için yapılan harcamalarda ise gelir durumuna bakılmaksızın toplam giderlerin nispeten sabit bir oranı oluşturduğu şeklindeki tespit de dikkat çekicidir¹⁹⁰.

Ancak eşdeğerlik ölçeği metodunun varsayımı her zaman gerçekçi değildir. Şöyle ki bir kişinin bir cep telefonu, ceket vb. 'ye ne kadar para harcanacağına ilişkin kararın, diğer şeylerin yanı sıra bireysel tercihlerden de etkilenebilir. Bu anlamda bir toplumda ve hatta toplumun farklı kesimlerinde farklı fayda fonksiyonlarının olması ve dolayısıyla farklı eşdeğerlik ölçeklerinin olması çok daha olasıdır.

Aynı şekilde iki haneyi eşdeğerlik katsayısı ile aynı refah düzeyine getirmek için yapılan harcamalar üzerinde yürütülen karşılaştırmanın da ne ölçüde mümkün olduğu tereddüt yaratmakta olup, bizzat bu yaklaşımdan yararlananlar tarafından söz konusu hususun ucu açık bırakılmaktadır¹⁹¹. Tek başına bu metodun uygulanması ile yetinilmesi nafaka hesaplamasında hatalı sonuçlara ulaşılmasına sebebiyet verebilir. Bize göre denklik ölçeği metoduna ("*das Äquivalenzskalenkonzept*") uygun bir endeks olarak Türkiye'ye özgülenmiş olarak hazırlanabilecek hem çocukların yaşlarına göre farklılaşan hem de gelir ve hane yapısı üzerine odaklanan bir tabloda nafaka hesaplamasında tamamlayıcı olarak faydalanılabilir.

¹⁹⁰ Geiser-Widmer, "Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge", s. 10. Bu yönde bir tablo için bkz. Spycher-Bauer-Baumann, *Private Kosten und Staatliche Unterstützungsleistungen*, s. 230.

¹⁹¹ Krş. Geiser-Widmer, "Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge", s. 16.

Tahmin süreci metdou objektif ve öngörülebilir bir hesaplama tarzı sunmaktadır. Hesaplama tarafların tasarruf etmek üzere ayırdıkları gelirlerinin bir kısmını hesaplama sürecine dahil edilmesi gerçekçi bir varsayıma dayanmaktadır. Ancak her zaman farklı gelir kategorilerine göre tasarruf oranını hesaplamamanın mümkün olmaması, bunu esas alan tahmin süreci metodunun zayıf bir yanı olarak belirtebilir. Ayrıca finansal kaynaklarından fazlasını harcamayacağı konusundaki ön kabulde sıklıkla doğru olmakla birlikte, özellikle belli durumlarda bizi çok hatalı sonuçlara götürebilir. Bu anlamda söz konusu metoda başvurulmadan önce, örneğin tarafların vergi kaçırmak niyetiyle malvarlığı değerlerini veya bazı gelir kalemlerini objektif değerinin çok altında gösterebileceği, internet ortamında birtakım denetim boşluklarından yararlanarak kayıt dışı gelirler elde edebileceğinin vb. göz önüne alınması gerekir. Geriye etkili tespit edilecek harcama miktarı ve alışkanlıkları ile gösterilen gelirin (ödeme gücünün) üstünde harcamalarının olup olmadığının incelenmesi önem taşır.

Bu metodun sadece gelir ölçütünü ele alırken, TMK m. 330 f. 1’de zikredilen ebeveynlerin hayat koşullarını ve özellikle çocuğun ihtiyacı ölçütünü zikretmemesi, tek başına bu metodun kullanımının kanunun sözüne ve aynı zamanda amacına da uygun olmadığını göstermektedir. Bu anlamda tahmin süresi metodunun başlı başına doğrudan çocuk maliyeti hesaplaması metodu olarak kabulünün uygun olmadığı belirtilebilir. Daha ziyade tahmin süreci metodu, benimsenecek görüşe göre kabul edilecek başka bir metotta TMK m. 330 f. 1’de sayılan ödeme ölçütünü somutlaştırmak üzere yararlanılabilecek, tamamlayıcı, halihazırda bulunan sonuçların sağlamlasını yapmak üzere pratik bir metot sunmaktadır. Yine Türk hukuk uygulamasında tahmin süreci metodundan yararlanılırken, buradaki denkleme geçen tasarruf miktarının ve bunu etkileyen değerlerin tespitinde TÜİK ve ilgili kurumların araştırma verilerinden yararlanılabilir¹⁹².

Zürih tablosuna dayanan nafaka hesaplama metodu (ve genel olarak diğer tablolara dayanan metotlar) tablodaki verilerden yola çıkarak çocuğun ihtiyaçlarına ilişkin objektif ve öngörülebilir somut veriler sunmaktadır. Bu metodun

¹⁹² Örneğin hanehalkının yaptığı tasarrufunun harcanabilir gelirine oranı olarak tanımlanan tasarruf oranı 2020 yılın için %11,2 olarak, 2021 yılı için se %11,4 olarak tespit edilmiştir. Bu konudaki aktarılan açıklamalar için bkz. TUİK, Haber Bülteni, **Kurumsal Sektör Hesapları 2021**, 13.10.2022, [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Kurumsal-Sektor-Hesapları-2021-45684#:~:text=Gayrisafi%20hanehalk%C4%B1%20tasarruf%20oran%C4%B1%202021,y%C4%B1l%C4%B1nda%20%11%2C4%20oldu.\(10.11.2022\).Türkiye'de+hane+halkı+tasarruflarını+etkileyen+faktörlere+yönelik+bir+inceleme+için+bkz.+Betül+Pektaş+Erdem,+\"Türkiye'de+Hanehalkı+Tasarruflarını+Etkileyen+Faktörler\",+T.C+Kalkınma+Bakanlığı,+Ekonomik+Modeller+ve+Stratejik+Araştırmalar+Genel+Müdürlüğü,\(Uzmanlık+Tezi\),+Yayın+No:+2973,+Ankara+2017.](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Kurumsal-Sektor-Hesapları-2021-45684#:~:text=Gayrisafi%20hanehalk%C4%B1%20tasarruf%20oran%C4%B1%202021,y%C4%B1l%C4%B1nda%20%11%2C4%20oldu.(10.11.2022).Türkiye'de+hane+halkı+tasarruflarını+etkileyen+faktörlere+yönelik+bir+inceleme+için+bkz.+Betül+Pektaş+Erdem,+\)

kullanımı kolay ve pratiktir. Öte yandan çocuk nafakasının hesaplanmasında çocuk yaşı ve sayısı gibi iki temel faktörü ayrı ayrı değil, bir arada (aralarındaki etkileşimi) dikkate alması da bu metodun güçlü yanlarından biridir.

Ancak tablo değerleri yurtdışında orta gelirli ailelerden gelen ve temsili olmayan istatistiksel bilgilere dayanmaktadır. Bu anlamda Türk Hukuku uygulaması için bu tarz bir metodun uygulanabilmesi için Türkiye'deki orta gelirli bir ailenin tabloda yer alan ihtiyaç kalemleri için yapacakları giderlerin tespit edilmesi gereklidir. Bu konuda özellikle benzer bir tablonun hazırlanması üzere Türkiye İstatistik Kurumu ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ortak katılımıyla bir çalışma yürütülmesi ve bu tablonun belirli aralıklarla güncellenmesi önerilebilir. Ancak bu tarz bir tablonun nafaka hesaplamasında tek başına esas alınması TMK'daki iştirak nafakası belirleme esasları ile uyumlu olmayacaktır. Nitekim bu metotta görüldüğü üzere açıkça kanunda zikredilen ebeveynlerin hayat koşulları ve ödeme gücü ölçütü yeterli şekilde dikkate alınmamaktadır¹⁹³. Yine çocuğun bakımına ve eğitimine yönelik faaliyetlerin bu tabloya yeteri kadar yansımaması da bu metodun zayıf yönlerinden biridir.

Gerek Zürih Tablosu metodu gerekse farklı tablolara dayanan nafaka hesaplama metodlarının yukarıda aktarıldığı üzere (ilgili kanton veya metoda göre referans alınan asgari geçim seviyesi değişebilmekle birlikte) ortalama değerleri esas aldığı ve bu yüzden de özellikle somut olayda düşük ve orta seviyeli ekonomik ilişkilerde daha uygun sonuçlar verebileceği belirtilmektedir¹⁹⁴. Anne ile babanın hayat koşulları ve ödeme güçlerinin yüksek olduğu bir ihtimalde, söz konusu finansal durum çocuğun eğitim ve bakım ihtiyaçlarına daha düşük bir oranda yansıtılmaktadır. Bir başka deyişle nafaka yükümlüsünün refah seviyesinin yüksek olduğu durumlarda, bu metodlar çocuğun üstün yararına daha az hizmet etmektedir. Aktarılan gerekçelerle; Türkiye şartlarına ve yaşam koşullarına uyarlanmak kaydıyla, özellikle orta veya düşük gelirli ebeveyn yönünden, iştirak nafakasının doğrudan çocuk maliyetlerine ilişkin bölümünün hesaplanmasında bu metottan diğer yaklaşımları tamamlayıcı olarak yararlanılması düşünülebilir.

¹⁹³ Krş. Geiser-Widmer, "Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge", s. 5.

¹⁹⁴ Yağcıoğlu, "İsviçre Hukukunda Çocuk Nafkasına İlişkin Öntaslak", s. 118 vd. Yapılan ampirik bir çalışmada Zürih Tablosunun, daha ziyade düşük ve orta finansal koşullara sahip ebeveynlerin çocukları için en elverişli metod olduğunu ve burada çocuk sayısının nafaka ödemeleri üzerinde çok küçük bir etkiye sahip olduğunu gösterdiği hakkında bkz. Andreas Brenner, Der Kindesunterhalt: Ökonomische Bewertung der verschiedenen Unterhaltsberechnungsmethoden", *Aktuelle Juristische Praxis*, 2012, S. 1, s. 9; Rumo Jungo-Hotz, "Revision des Kindesunterhalts", s. 13.

SAKE Tablosuna dayanan metot ise daha önce bahsedilen Zürich tablosuna dayanan veya diğer tabelaya dayanan bazı nafaka hesaplama metotlarında göz ardı edilebilen velayet hakkı sahibi ebeveynin çocuğunun bakım ve eğitime harcadığı vaktin piyasa değerini (dolaylı çocuk maliyetini) daha fazla dikkate almaktadır. Dikkat çekici olan bu metodun ZGB’de 2013 ve sonrasındaki yıllarda gerçekleşen kanun değişikliklerinden önce ve genel olarak TMK ile benzerliklerin daha yoğun olduğu bir dönemde geliştirilmiş olmasıdır. TMK’da yer alan ölçütlerin ön plana çıkarılması bizim sistemimize uygulanabilirliğini desteklemektedir. Ayrıca ölçüt olarak çocuğun yaşı, çocuk sayısı, bakıma ayrılan süre gibi faktörleri dikkate alması isabetli bir tercih olmuştur.

Bu metodun ilk bakışta Zürich tablosu metodu gibi kullanımının kolay olduğu ve sistematik bir prosedüre izin verdiği görülmektedir. Ancak söz konusu metot daha yakından incelendiğinde, dikkate aldığı ölçütlere ilişkin kendi içinde benimsediği bazı görüşlerin çok tartışmalı olduğu görülmektedir. Bu sebeple aslında öngörülebilirliği arttırmak üzere geliştirilen bu metodun, bilakis hukuki belirsizlik yarattığını bizlere göstermektedir. Bu metodun çeşitli aşamalarında aktarıldığı üzere soyut veya somut metotla hesaplama konusunda alternatifler sunulmakta ve benzer olaylara ilişkin nafakanın hesaplanmasında ulaşılabilecek farklı sonuçlar uygulamada şeffaflığı azaltma ve hukuk güvenliğini zedeleme riski taşımaktadır.

Bu metot dolaylı çocuk maliyetlerini doğrudan çocuk maliyetlerini hesaplamada esas alınacak kalemlerden biri olarak dikkate almaktadır. Her ikisi de çocuğu konu alan bu iki kalemin bazen dikkate aldıkları olgular örtüşebilmekte ve bunlar birbirini etkileyebilmektedir. Bununla birlikte bize göre bu iki kalem ayrı hesaplanması gereken, iki bağımsız maliyet kalemidir. Nitekim aktarılan üzere İsviçre Medeni Kanunu’nda da bunu vurgulamak üzere gerekli değişiklikler yapılmıştır.

Ayrıca aşağıda ele alınacağı üzere genel olarak dolaylı çocuk maliyetlerinin hesaplanmasına ilişkin metotlarda olduğu gibi burada da hesaplamanın ne şekilde olabileceği tartışılacak konular arasındadır. SAKE Tablosu metodunun yararlandığı mikroekonomik modeller bazı gerçekçi varsayımlara dayanmakla birlikte, bunların somut olaydan farklılaşabilmesi mümkündür. Bu ve paylaşılan diğer bazı metotlarda hanenin mali durumuna göre değişen tasarruf (para biriktirme) oranının dikkate alınması gerektiğine işaret edilmektedir. Ancak farklı gelir kategorilerine göre tasarruf oranını gerçek duruma yakın hesaplamanın her zaman mümkün olmadığı söylenebilir. Yine aktarılan SAKE Tablosu

metodunun eşdeğerlik ölçeği metodunda referans harcamanın özel tüketim harcamalarına karşılık geldiği örtülü olarak varsayılır. Bu bağlamda bu metodun geliştiricileri *Geisser-Widmer*'de (diğer hususların yanında) örneğin bu metodun çıkış noktası olarak esas aldığı eşdeğerlik ölçeği metodunun varsayımlarında sorunlar ile karşılaşılabilceği, bunun kullanımında dikkatli olunması gerektiğini işaret etmektedirler¹⁹⁵. Yazarlar somut olayın özelliklerinin dikkate alınması gerektiği ve genel anlamda SAKE Tablosu metodundan (asli olarak değil) ancak tamamlayıcı olarak yararlanılabileceğini belirtilmektedirler¹⁹⁶.

Soyut nafaka hesaplama metodu ise gelirin bir kısmının her türlü çocuğa aktarımını öngörerek, çocuğun asgari menfaatlerini gözetmekte ve öngörülebilirliği arttırmaktadır. Soyut nafaka hesaplama metodu özellikle nafaka yükümlüsünün finansal durumu ortalamanın üstündeyse, gelirin oransal olarak nafaka yansıtılmasını ve son durumda uygulamada çocuklar lehine daha yüksek nafaka miktarlarına hükmedilebilmesini mümkün kılmaktadır. Ancak bu metodun katı bir şekilde uygulanması somut olayın ve çocuğun özel koşullarının göz ardı edilmesini beraberinde getirecektir. Nitekim bu metotta bazen esas alınması gereken gelir oranı seviyesinin değiştirilebileceği kabul edilmektedir¹⁹⁷. Soyut metottan Türk hukuku uygulamasında özellikle nafaka yükümlüsünün finansal durumunun ortalamanın üstünde olduğu ihtimalde yararlanılabilir. Bu ihtimalde farklı bir gelir oranının esas alınmasını haklı kılan istisnai durumların hangi somut kriterlere göre kabul edilebileceğinin saydam bir şekilde ortaya konması önem taşır. Aksi halde bu metodun benimsenmesi suretiyle hukuk güvenliğini sağlama amacı zedelenmiş olur ve keyfi uygulamalara sebebiyet verilir¹⁹⁸.

Tek aşamalı somut nafaka hesaplama metodu ise soyut metot kadar pratik ve öngörülebilir bir uygulama sunmamaktadır. Diğer taraftan somut olayın dinamiklerini incelemenin merkezine almaktadır. Soyut metot gibi tek aşamalı somut nafaka hesaplama metodu da benzer şekilde nafaka yükümlüsünün

¹⁹⁵ Geiser-Widmer, "Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge", s. 15 vd. Yazarlar farklı finansal ilişkilerde BARTEN ELES ölçeğinin kullanımının doğru sonuçlar verebileceğini bir tabloda ispatlamaktadırlar, ancak bunun sınırlı bir ölçüde değişeceği gerçeğinin hesaba katılması konusunda uyarıda bulunmaktadırlar. O yüzden yazarlar söz konusu metodun pragmatik bir yaklaşımı yansıttığı ve bu anlamda çeşitli varsayımlar ve basitleştirmeler yapmanın kaçınılmaz olduğunu belirtmektedirler (s. 15 vd).

¹⁹⁶ Geiser-Widmer, "Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge", s. 16.

¹⁹⁷ Maier, "Die konkrete Berechnung von Unterhaltsansprüchen", s. 312.

¹⁹⁸ Krş. Maier, "Die konkrete Berechnung von Unterhaltsansprüchen", s. 312.

ödeme gücünün yüksek olduğu durumlarda çocuk lehine onun üstün yararını daha iyi gözetmektedir¹⁹⁹.

Buna karşın gerek tek aşamalı somut nafaka hesaplama metoduna, gerekse soyut nafaka hesaplama metoduna yönelik olarak öğretide haklı olarak getirilen bir eleştiri, bunların daha ziyade nafaka yükümlüsünün ödeme gücü ölçütünü dikkate aldığı, çocuğun ihtiyacı ölçütünü yeterli şekilde gözetmedikleridir²⁰⁰. Ayrıca bu metotlarda her iki tarafın da çalıştığı durumda sadece nafaka alacaklısının dikkate alınması adil olmayan sonuçlara sebebiyet verebilmektedir²⁰¹.

Kanaatimizce iştirak nafakası hesabında nafaka yükümlüsünün finansal durumu ortalamanın üstündeysen ve çocuğun menfaatleri gerektiriyorsa tek aşamalı somut metot ile soyut metodun sonuçlarının daha yüksek bir nafakaya hükmedilebilmesi için hâkimin takdir hakkı dahilinde tamamlayıcı olarak dikkate alınması düşünülebilir. Yöneltilen eleştiriler dikkate alınarak²⁰² bu tarz bir yaklaşım yürütümü, kişinin ekonomik durumunun yüksek olması ile nafaka miktarı arasında makul bir bağlantı sağlanmasına objektif bir katkı sağlayacaktır.

¹⁹⁹ Geiser-Widmer, "Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge", s. 5; Maier, "Die konkrete Berechnung von Unterhaltsansprüchen", s. 314. Son zikredilen yazarın işaret ettiği üzere tek aşamalı somut nafaka hesaplama metodunun uygulanmasına ilişkin olarak, hane geliri mali koşullarının çok iyi olmasının ("sehr guten finanziellen Verhältnisse") rakamsal olarak neyi ifade ettiği İsviçre uygulamasında ilgili Kantondaki içtihatlarına göre ve İsviçre Federal Mahkemesi kararına göre değişebilmektedir. Nafaka hesabında hane gelirinin mali koşulların çok iyi olması, Züriç kantonu mahkemelerinin nafakası hesabına ilişkin uygulamasında yazarın işaret ettiği bir kararda (OGer ZH, 15.03.2013, LE110045) 26.000 İsviçre Frankı'nın üstünde bir geliri ifade ettiği görülmektedir (s. 312, dn. 98). Yine İsviçre Federal Mahkemesi'nin geçmiş yıllardaki bazı kararlarında bu rakam 10.000 İsviçre Frankı'nın üstünde bir gelire karşılık gelmektedir. Bu karar için bkz. BGE 137 III 102, § 4.2.1, <http://relevancy.bger.ch>, (06.08.2022).

²⁰⁰ Urs Gloor -Myriam Grütter, "Nachehelicher Unterhalt und Kindesunterhalt bei günstigen Verhältnissen", *Sechste Schweizer Familienrechtstage*, Ed.: Andrea Büchler, Ingeborg Schwenzer, Bern, Stämpfli Verlag, 2012, s. 63 vd., 67 vd. Geiser-Widmer, "Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge", s. 5; Roland Hofmann- Claudia M. Mordasini, "Nachehelicher Unterhalt in sehr guten Verhältnissen", *Neunte Schweizer Familienrechtstage: 18./19. Januar 2018 in Basel*, Ed.: Andrea Büchler, Ingeborg Schwenzer, Bern, Stämpfli Verlag, 2018, s. 183 vd., 190.

²⁰¹ Krş. Hausheer-Spycher, *Handbuch des Unterhaltsrechts*, § 02.66; Christine Arndt- Paul Langer, "Neuere Entwicklungen im Recht des nachehelichen Unterhalts in guten finanziellen Verhältnissen", *Achte Schweizer Familienrechtstage: 28./29. Januar 2016 in Zürich*, Ed.: Andrea Büchler, Ingeborg Schwenzer, Bern, Stämpfli Verlag, 2016, s. 177 vd., 196.

²⁰² Örneğin velinin çalışması durumunda bunun hesaplamada gözetilmesi gibi.

İsviçre Federal Mahkemesi, nafaka hesaplama ile ilgili metot konusunda yasanın bağlayıcı bir kural bulunmadığı için 2017'deki yasal revizyonu iştirak nafakasına ilişkin uygulamasını kademeli olarak geliştirmek için bir fırsat olarak değerlendirmiştir. Mahkemeye göre çocukların (doğrudan çocuk maliyetlerine ilişkin) nakdi nafakası kural olarak fazla değer paylaşıldığı iki aşamalı somut metoda göre belirlenmelidir²⁰³. İsviçre hukuk öğretisinde bu yaklaşım ve uygulamayı yeknesaklaştırma arzusu genel olarak hukuki güvenlik ve açıklık sağlamak adına olumlu bir adım olarak değerlendirilmektedir²⁰⁴. İsviçre Federal Mahkemesi'nin benimsediği iki aşamalı somut nafaka hesaplama metodu özellikle standart (ortalama) veya bunun altı ekonomik koşullara sahip ailelerde, kanunda zikredilen (ZGB Art. 285 Abs. 1; TMK m. 330 f. 1) ebeveynlerin hayat koşulları ve ödeme gücü ölçütleri ile çocuğun ihtiyacı ölçütü arasında aşamalı olarak uygun bir denge kurmaktadır.

İsviçre Medeni Kanunu'nda nafakanın hesaplanmasında bir çocuğun bakılmasına ilişkin harcanan emeğe ve zamana bağlı maliyetlerin (dolaylı çocuk maliyetlerinin) dikkate alınacağına açıkça vurgulanmasından önceki dönemde, iki aşamalı somut nafaka hesaplama metodu bu metodun sözü edilen dolaylı maliyetleri gözetelememesi yönünden eleştirilmişti²⁰⁵. Ancak İsviçre Federal Mahkemesi yakın zamanda vermiş olduğu kararlarında, dolaylı maliyetlere ilişkin olarak artık iki aşamalı somut nafaka hesaplama metodunu kullanmakta, bu metot ile sadece doğrudan çocuk maliyetlerini hesaplamaktadır. Başlı başına ayrı bir nafaka kalemi olarak dolaylı çocuk maliyetlerini ise, daha sonra incelenecek olan yaşam maliyeti metodunu uygulamak suretiyle hesaplamaktadır²⁰⁶. Böylece söz konusu eleştirinin dikkate alınmış olduğu görülmektedir. Bu, mahkemenin uygulamasında kullandığı farklı nafaka hesaplama metodlarıyla bütünsel anlamda doğrudan çocuk maliyetleri yanında dolaylı çocuk maliyetlerini göz ardı etmeyen olumlu bir gelişmedir.

Öte yandan İsviçre Federal Mahkemesi'nin doğrudan çocuk maliyetlerinin hesaplamasına ilişkin uygulamayı yeknesaklaştırmak üzere benimsediği güncel metodunda, halen önemli olabilecek konular dahilinde ucu açık hususlar bu-

²⁰³ BGer, 11.11.2020, 5A_311/2019, § 6.6.

²⁰⁴ Angelo Schwizer, "BGer 5A_311/2019: Praxisänderung bzw. -vereinheitlichung beim Kindesunterhalt (zweistufige Methode)", *Aktuelle Juristische Praxis*, 2021, S. 2, 237 vd.; Aeschliemann vd., "Berechnung des Kindesunterhalts", s. 266.

²⁰⁵ Geiser-Widmer, "Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge", s. 5.

²⁰⁶ BGE 5A_311/2019, 11.11.2020, § 6.6.

lunduğu öğretilerde belirtilmektedir²⁰⁷. Nitekim bizzat İsviçre Federal Mahkemesi de güncel uygulamasında (ucu açık bir şekilde) özel durumlarda hakimın takdir hakkını kullanabileceğine ve bu tür durumlarda gelecekte diğer metotların da halen uygulanabileceğine açıkça şu şekilde işaret etmektedir:²⁰⁸ “(Kararda)... aktarılmış olan hususlar, özel durumlarda, özellikle olağanüstü (finansal) ilişkiler söz konusu olduğunda farklı şekilde hareket etme veya belirli bir hesaplama tamamen kaçınma olasılığını dışlamaz, çünkü sonuçta tek temel sorun, (çocuk) yetiştirmeye ve (çocuğun) somut ihtiyaçlar (ı) nedeniyle iştirak nafakasının sınırlarının bulunmasıdır”.

Bu tür özel durumlar arasında “özellikle” ifadesiyle sınırlı olmayacak şekilde, bir örnek olarak olağanüstü (finansal) ilişkiler gösterilmektedir. Bu ifadeyle İsviçre Federal Mahkemesi muhtemelen belirli rakamsal bir seviye belirtilmek yerine, bir kural sapmasının istisnai karakterini vurgulamak istemiştir²⁰⁹. Özel durumlarda farklı bir metodun, SAKE tablosuna veya Zürih tablosuna dayanan bir metodun, özellikle ödeme gücünün yüksek olduğu özel durumlarda (daha önce aktarılan ilgili kararlarda sadece ispat zorluğuna işaret edilen) tek aşamalı somut metodun, belki de soyut bir metodun uygulanması mümkündür. Hatta belki somut bir hesaplama yapmaksızın daha geniş bir şekilde öngörülmüş toptan bir yaklaşım²¹⁰ de tercih edilebilir. Genel olarak dürüstlük kuralı ve çocuğun menfaatinin korunması gereği iki aşamalı hesaplama metodunun uygun sonuçlara yol açmadığı çok açıksa veya mahkemenin başka bir kararında işaret ettiği gibi “hiçbir anlam taşımıyorsa”²¹¹ hakimın uygun gördüğü farklı bir hesaplama metodu tercih edilebilir.

Bu anlamda eşiğin yüksek tutulduğu açık olmakla birlikte, aslında somut olarak gelecekte ne zaman iki aşamalı sistemden ayrılacağı ortaya konmamaktadır. Böylece İsviçre hukuk uygulamasında iştirak nafakasının hesaplan-

²⁰⁷ Schwizer, “Vereinheitlichung beim Kindesunterhalt”, s. 237; Diego Stoll, “Entscheidbesprechung: Bundesgericht, II. zivilrechtliche Abteilung Entscheid vom 11. November 2020 i.S. A. gegen B. - 5A_311/2019”, *Die Praxis des Familienrechts*, 2021, S. 1, s. 227; Aeschlimann vd., “Berechnung des Kindesunterhalts”, s. 266.

²⁰⁸ Parantezde bazı eklemelerle naklen aktarılan söz konusu mahkemenin kararı için bkz. BGE 5A_311/2019, 11.11.2020, § 6.

²⁰⁹ Aeschlimann vd., “Berechnung des Kindesunterhalts”, s. 268.

²¹⁰ “ganz von einer konkreten Rechnung abgesehen” (BGer, 11.11.2020, 5A_311/2019, § 6.6, dan naklen). Bu konuda Krş. Stoll, “Entscheidbesprechung: 5A_311/2019”, s. 225; Aeschlimann vd., “Berechnung des Kindesunterhalts”, s. 268.

²¹¹ BGer, 5A_891/2018, 2.2.2021, § 4.

masında metodun ilk bakışta açıklığa kavuşturulmasına rağmen, ilgili güncel kararlar daha detaylı incelendiğinde, çok sayıda ucu açık husus bulunduğu²¹² ve hakimlerin takdir hakkının kapsamının halen çok geniş olduğu söylenebilir²¹³. İsviçre öğretisinde iştirak nafakası uygulamasının yeknesaklaşması hedefine bu noktada ulaşılmamasının pek mümkün olmadığına, nafakanın belirlenmesiyle ilgili olarak çok sayıda belirsizliğin devam ettiğine, nafaka miktarının tamamlayıcı olarak diğer metotların yardımı olmadan sınırlandırılmasının olası görünmediğine işaret edilmektedir²¹⁴.

Türk hukukunda iştirak nafakasının doğrudan çocuk maliyetlerine ilişkin bölümünün hesaplanmasında; objektif esaslara dayalı iki aşamalı somut metodun en azından çıkış noktası olarak esas alınması, uygulamada öngörülebilirliğin artırılmasına önemli bir katkı sağlayacaktır. Çıkış noktası olarak esas alınacak nafaka hesaplama metodunda özellikle kanunda yer alan ebeveynlerin “hayat koşulları ve ödeme gücü” ölçütleri ile “çocuğun ihtiyacı” ölçütlerinin gözetilmesi ve uygun bir dengenin sağlanması önem taşır. Bu anlamda iki aşamalı somut nafaka hesaplama metodu TMK m. 330 f. 1’de yer alan temel ölçütleri dikkate aldığı gibi, sunduğu aşamalı ve sistematik yaklaşım farklı finansal gelir durumları ile taraf menfaatleri arasındaki hassas dengeyi de azami şekilde gözetmektedir. Bu metotta hareket noktası bir kişinin asgari geçim değeridir.

²¹² “...iki aşamalı metodun bağlayıcı olduğunun ilan edilmesi yasal kesinlik açısından, İsviçre genelinde çocuk nafakası katkı paylarını hesaplamak için müşterek bir prosedüre yönelik ileri bir adım olarak memnuniyetle karşılanabilir. Ancak, tartışılan kararın daha ayrıntılı bir analizi, metodun açıklığa kavuşturulmasına rağmen, halen nafakanın belirlenmesiyle ilgili olarak çok sayıda belirsizliğin devam ettiğini açıkça ortaya koymaktadır. (Nafaka hesabında) Gereken ihtiyaç belirlenirken bile sorular cevapsız kalmaktadır. Ebeveynler ve çocuklar arasında barınma masraflarının ve vergilerin uygun bir şekilde dağıtılması buna örnek verilebilir. Yasayı uygulayan mahkemeler ve merciler de gelecekte çeşitli açılardan büyük bir takdir yetkisine sahip olacaklar: Metod seçiminde ve özellikle de fazla değer dağıtımında hala belirli bir miktar serbestlik bulunmaktadır. Birlikte velayette çocuk bakımı durumunda nafakanın hesaplanmasına ilişkin açıklamalarla, Federal Yüksek Mahkeme, takdir yetkisinin geniş kalacağı başka bir karmaşık konuyu ele almıştır. Aynı şekilde, tartışılan kararlar bağlantılı olarak ergin çocuğun nafakasına ilişkin olarak da bazı soruların cevabının ucu açıktır. Ayrıca, aile hukukunda nafaka hesaplamalarının son kararın özellikleriyle yeniden karmaşık hale geldiği ve özel bilgi ve hesaplama programları olmadan pek kolay sürecin yönetilemeyeceği belirtilmelidir...” (Aeschlimann vd., “Berechnung des Kindesunterhalts”, s. 284 vd.’dan naklen).

²¹³ Frei vd., “Irrgarten Unterhaltsrecht”, s. 151; Schwizer, “Vereinheitlichung beim Kindesunterhalt”, s. 237 ve dn. 25’te işaret edilen karar; Spycher, “Betreuungsunterhalt”, s. 199.

²¹⁴ Krş. Schwizer, “Vereinheitlichung beim Kindesunterhalt”, s. 234 vd., 237; Aeschlimann vd., “Berechnung des Kindesunterhalts”, s. 270 vd., 284. Yazarlar özellikle de yüksek derece mahkemelerinin ilk derece mahkemelerinin takdirine bağlı kararlarına müdahale etme konusunda çok isteksiz olmalarına dikkat çekmektedirler.

İki aşamalı somut metottan Türk hukukunda yararlanılabilmesi için, bu metodun esas aldığı asgari geçim değeri ile genişletilmiş asgari geçim değerlerinin hazırlanmasında ve buna dahil olan kalemlerin ne olduğunun tespitinde, TÜİK'in bir kişi açısından ilgili bölgelere ve şehirlere göre belirlediği güncel gelir ve yaşam koşullarının araştırma sonuçları ve yoksulluk sınırı değerleri²¹⁵ dikkate alınabilir. Bu konuda iştirak nafakası hesabına esas alabilmek için asgari geçim ile genişletilmiş asgari geçim değerinin belirlemek üzere; TÜİK, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı vb. diğer kurumlar ve üniversitelerin (çocuk gelişimi, çocuk psikolojisi, aile hukuku, istatistik vb.) ilgili uzmanlık alanlarına sahip öğretim elemanlarının katılımıyla bir kurul oluşturulmasını önermekteyiz. Bu kurul aracılığıyla farklı bölge, şehir sınıflandırmalarının yanında, çocukların sayısı ve farklı yaş kategorilerine göre gelir ve yaşam koşullarıyla yoksulluk sınırı değerleri ve buna ilişkin kalemler özelleştirilmelidir.

Öte yandan istatistiksel harcama belirleme metodundan, denklik ölçeği metodundan, Sake tablosu veya Zürih Tablosu gibi bir Türkiye özelinde hazırlanacak tabloları esas alan metotlardan, tek aşamalı somut nafaka metodundan ve soyut metottan tamamlayıcı olarak yararlanılmalıdır. Özellikle iki aşamalı somut metot ile varılan sonuçların son sayılan metotların sonuçları ile karşılaştırılması, olası sapmaların nedenlerinin analizi yeknesak, adil kararların verilebilmesine önemli bir katkı sağlayabilir. Bazen tamamlayıcı metotlardan bir bütün olarak, bazen ise yukarıda aktarılan belli durumlarda sadece bazılarında²¹⁶ faydalanılabilir. İştirak nafakasının belirlenmesine ilişkin hukuki bir uyuşmazlıkta hâkim takdir hakkı dahilinde, fiili (maddi) karineye²¹⁷ konu bir olgu olarak genel anlamda nafaka hesaplama metotlarının sonuçlarını değerlendirecektir.

²¹⁵ Bu konuda bkz. Türkiye İstatistik Kurumu, "Gelir, Yaşam, Tüketim ve Yoksulluk", İstatistik Veri Portalı, <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Gelir,-Yasam,-Tuketim-ve-Yoksulluk-107> (11.11.2022).

²¹⁶ Değindiği üzere ortalamanın altı ödeme gücü ve hayat koşullarında Zürih tablosu metodundan faydalanılabilir. Ortalamanın üstü ödeme gücü ve hayat koşullarında ise tek aşamalı somut nafaka ve soyut metodun sonuçlarından yararlanılabilir.

²¹⁷ Maddi bir olguya dayanan fiili karinede dolaylı ispat söz konusu olup, ispat yükü değişmez, hâkim bunu takdir yetkisi dahilinde dikkate alır. Bu konuda bkz. M. Kâmil Yıldırım, **Medeni Usul Hukukunda Delillerin Değerlendirilmesi**, Kazancı Hukuk Yayınları, İstanbul, 1990, s. 121; Hakan Pekantez- Oğuz Atalay- Muhammet Özekes, **Medeni Usul Hukuku**, 14. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara 2013, s. 660; Demirboğa, Dursun Ali, iç: Medeni Hukuk-I, Ed.: Metin İkizler, Özlem Tüzüner, Ankara, Adalet Yayınevi, 2021, s. 275; Oğuzman-Barlas, Medeni Hukuk, § 1047 vd.; Antalya-Topuz, Medeni Hukuk, s. 568 vd., 570 vd. Son zikredilen eserde yazarlar maddi karine ile fiili karinenin aynı anlama gelip gelmediğinin öğretilde tartışmalı olduğuna işaret etmişler ve bunların farklı kavramlar olduğuna ilişkin görüşe katılmışlardır. Buna göre

2. Farazi Gelir

Türk hukuk uygulamasında hâkimin takdir hakkı kapsamında iki aşamalı somut nafaka hesaplama metodundan yararlanabileceğine yukarıda değinilmişti. Bu başlıkta ise bu metotta yer alan gelirin tespiti hususu daha yakından irdelenecektir. Bu metotta gerekli nafakanın ("*gebührender Unterhalt*") ve bu kapsamda genişletilmiş asgari geçim değerinin hesaplanabilmesi için ailenin hangi imkanlara sahip olduğunun tespiti önem taşımaktadır²¹⁸. Bu husus öncelikle dolaylı olarak katılımcıların kendilerinden beklenebilir gelirlerinin, harcamalarının bilinmesini içerir²¹⁹. Ayrıca bir kişinin fiili (tedarik) imkanları ("*die Eigenversorgungskapazität*") tespit edilir²²⁰. Bir başka deyişle bu aşamada bir kişinin kendi olanakları ile gerekli olan nafakayı ödeme imkânı ve bunun kendisinden beklenebilirliği incelenir.

TMK m. 330 f. 1'de çocuğun ihtiyaçları ve anne babanın hayat koşulları yanında ebeveynlerin ödeme gücü ölçütüne yer verildiğini belirtilmiş ve nafakanın hesaplanmasında, kişinin ekonomik durumunun yüksek olması ile nafaka miktarı arasında (tek başına) doğrudan bir bağlantı kurulmamasına dikkat edilmesi gerektiği vurgulanmıştı. Anne ve babanın ödeme gücü değerlendirilirken kural olarak onların malvarlıkları ve fiilen elde ettikleri gelir (fiili gelir) esas alınır. Çeşitli Yargıtay kararlarında ekonomik durumu elvermeyen veya kendisi yoksul olan bir ebeveynin nafaka ödeme yükümlülüğü bulunmadığı²²¹ veya

her ikisi de hâkimin takdir yetkisi dahilinde dikkate alınmakla ve dolaylı ispat etkisi bulunmakla birlikte aralarındaki fark, ispatın konusundadır. Fiili karine nedensellik bağının ve kusurun ispatına ilişkin iken, maddi karine maddi olayların ispatında kullanılır (s. 571 vd.). Şayet fiili karine ile maddi karine arasında böyle bir ayırımın kabulü halinde, nafaka hesaplama metotları ile varılan sonucun maddi bir karine teşkil ettiği düşüncesindeyiz.

²¹⁸ BGE 5A_311/2019, 11.11.2020, § 6.6.

²¹⁹ Krş. Aebi-Müller, Familienrechtlicher Unterhalt, s. 3 vd.

²²⁰ BGE 5A_311/2019, 11.11.2020, § 6.6.

²²¹ Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 11.12.2014 tarihli ve 2014/14461 esas, 2014/25529 karar sayılı kararı; Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 09.05.2011 tarihli ve 2010/7445 esas, 2011/7958 karar sayılı kararı (Ceylan, "Nafaka Hesaplama", s. 309 vd.). Örneğin asker olan ve hiçbir geliri olmayan nafaka yükümlüsü hakkında askerde bulunduğu dönemde nafakaya hükmedilmesi gerektiği yönünde bkz. Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 29.03.2000 tarihli ve 1928 esas, 3827 karar sayılı kararı (Özüğür, Nafaka Hukuku, s. 481 vd.). Yine bkz. Gençcan, Nafaka Hukuku, s. 1361: "...kendisi yoksul olan kadının iştirak nafakası ile sorumlu tutulması mümkün bulunmamasına göre..." (Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 24.11.2005 tarihli ve 13606 esas, 16253 karar sayılı kararı); "...kendisi yoksul olan kişi aleyhine iştirak nafakasına hükmedilemeyeceği nazara alınmadan..." (Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 31.5.2005 tarihli ve 4369 esas, 8485 karar sayılı kararı).

finansal durumu aşmayacak şekilde nafaka ödeme yükümlülüğü bulunduğ²²² belirtilerek fiili ödeme durumu esas alınmıştır. İsviçre Federal Mahkemesi de hedeflenebilir nitelikte olmayan çalışma sonucu elde edilen gelirin dikkate alınmayacağını, örneğin çalışma hayatına katılma fiili olarak mümkün değilse, artık bir kişinin çalışma faaliyetinde bulunup bulunmamasının belirleyici olması gerektiğini kararlarında işaret etmektedir²²³.

Burada çıkış noktası, eşlerin ödeme gücünü yansıtan istihdam geliri (işinden elde ettiği gelir) ve örneğin sahip olduğu taşınmazın kirası gibi malvarlığı gelirleridir. Ancak bununla yetinilmemelidir. Bunun üzerine bir ebeveynin kişisel tüketimine ilişkin harcamalar da eklenmelidir. Nitekim bu tür harcamalar eşlerin hayat koşulları ve fiili ödeme gücü hakkında bizlere bilgi verir²²⁴. Bu bağlamda uygulamada nafaka hesaplamasında mahkemelerce dikkate alınan SED-Raporunda örneğin bir yerde çalışıyorsa ücret dökümü, serbest çalışıyorsa serbest meslek makbuzu ve gelir vergisi beyannamesi, malvarlığı durumunu gösterir araç, tapu kayıtları vb. istenilmesi ile yetinilmemelidir²²⁵. Ayrıca somut olayda fiili ödeme gücü ve hayat koşullarının göstergesi olarak harcama alışkanlıklarının tespiti için diğer hususlar da gözetilmelidir. Örneğin bankalardan geriye etkili olarak aylık bazda hesap dökümleri istenmesi düşünülebilir.

Bununla birlikte daha önce belirtildiği üzere farazi gelirin de belli durumlarda dikkate alınması mümkündür. Gelecekte elde edilecek, öngörülebilir standart bir prim, bir ücret artışı böyledir. Yine nafaka hesabında nafaka yükümlüsünün fiilen çalışma olanağına sahip olmasına rağmen çalışmadığı bir ihtimalde, çalışmış olsaydı elde etmesi beklenen makul gelir de dikkate alınır²²⁶. Bu bağlamda somut olayda nafakayı ödeyebilmesi için kendisinden mesleğini ve hatta yerleşim yerini değiştirmesi bile beklenebilir²²⁷. Bu yönde bazı Yargıtay kararlarında farazi (varsayımsal) gelirin esas alındığı görülmekte olup, nafaka yükümlüsünün geliri olmamasının her zaman onu borcundan kurtarmayacağı,

²²² Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 21.12.2006 tarihli ve 2006/16359 esas, 2006/18199 karar sayılı kararı, www.lexpera.com.tr, (10.08.2022).

²²³ Aebi-Müller, Familienrechtlicher Unterhalt, s. 5.

²²⁴ Geiser-Widmer, "Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge", s. 15.

²²⁵ Sırma, Yoksulluk ve İştirak Nafakası, s. 89; Gençcan, Nafaka Hukuku, s. 1359.

²²⁶ Krş. Ceylan, "Nafaka Hesaplama", s. 310; Yağcıoğlu, "İsviçre Hukukunda Çocuk Nafkasına İlişkin Öntaslak", s. 116; Serozan, Çocuk Hukuk, s. 244 vd.; Çelikel, Boşanmanın Çocuklara İlişkin Hukuki Sonuçları, s. 141.

²²⁷ Yağcıoğlu, "İsviçre Hukukunda Çocuk Nafkasına İlişkin Öntaslak", s. 116.

çalışarak iştirak nafakasını ödemek zorunda olduğu belirtilmiştir²²⁸. Bu kararlar-
da tüm çabalarına rağmen uygun bir iş bulamadığını ve başka gelir elde ede-
mediğini ispat edemeyen nafaka yükümlüsü söz konusu ise; artık onun varsa-
yımsal (farazi) gelirinden yola çıkıldığı, nafaka borçlusunun eğitime ve manevi
durumuna uygun bir iş yapmaması, mevcut imkanlarından yararlanmayıp daha
az bir gelir ile yetinmesi suretiyle nafaka alacaklısı çocuğa zarar veremeyeceği-
nin kabul edildiği²²⁹ görülmektedir. Böylece Yargıtay uygulamasında farazi gelir
istisnai durumlarda dikkate alınmaktadır. Bu tür durumlarda ise belirleyici olan
temel ölçüt; dürüstlük kuralı dahilinde nafaka yükümlüsünden beklenebilirlik-
tir. Bu anlamda nafaka yükümlüsünün sağlık durumu çalışmaya elvermiyorsa
nafaka ödeme yükümlülüğü söz konusu olmaz iken²³⁰, sadece boşanmayı sağla-
yabilmek için ödeyebileceğinden daha fazla nafaka ödemeyi üstlenen ebevey-
nin, daha sonradan nafaka ödeme yükümlülüğünün kaldırılması veya azaltılma-
sı talebinde bulunması kabul görmeyecektir²³¹.

²²⁸ Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 19.10.2010 tarihli ve 2010/14890 esas, 2010/ 16919 karar sayılı kararı (Özüğür, Nafaka Hukuku, s. 430 vd.). Yine yazarın aktardığı Yargıtay'ın başka bir kararında (Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 16.09.2010 tarihli ve 2010/10441 esas, 2010/14410 karar sayılı kararı) nafaka yükümlüsü babanın işsiz oluşunun onun nafaka yükümlülüğünü ortadan kaldırmayacağına ve çocuğun değişen ihtiyaçları nazara alınarak nafaka artırımının gerekeceğine işaret edilmiştir.

²²⁹ Bu yöndeki çeşitli Yargıtay kararları için bkz. Özüğür, Ali İhsan, Nafaka Hukuku, Ankara 2015, s. 490 vd., 491. Yazarın işaret ettiği bir Yargıtay kararında (Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 19.10.2010 tarihli ve 2010/14890 esas, 2010/ 16919 karar sayılı kararı) mahkeme yüksek okul mezunu, üst pozisyonlarda çalışmış olan, ancak sonradan emekli olan 50 yaşında birinin çalışacak durumda olduğunu kabul etmiştir (s. 430 vd.).

²³⁰ Nafaka yükümlüsü çalışmayacak durumdaysa ve söz konusu durum ile birlikte herhangi bir malı da bulunmadığı tahkikat yazıları, sağlık kurulu raporu ile belirlenmişse nafaka ödeme yükümlülüğü de gündeme gelmeyeceği yönünde bkz. Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 27.02.1995 tarihli ve 1604 esas, 2406 karar sayılı kararı (Özüğür, Nafaka Hukuku, s. 490).

²³¹ "... *sırf boşanmayı sağlayabilmek için imzaladığı protokol gereğince iştirak nafakası ödemeyi kabul etmesi ve boşanma davası kesinleşmesi sonrasında, eldeki dava tarihi arasında geçen kısa sürede müşterek çocuk lehine olan iştirak nafakasının kaldırılması-indirilmesi talebinin, nafakanın niteliği, müşterek çocuğun ihtiyaçları karşısında, iyiniyet, sözleşmeye bağlılık ve sözleşmenin devamlılığı ilkeleri ile bağdaşmayacağı açık olup, davacının önceki işindeki konumu ve mesleği itibarıyla iş bulma imkanı da değerlendirildiğinde...*" (Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 26.01.2017 tarih ve 2016/9940 esas, 2017/660 karar sayılı kararı); "... *Sırf boşanmayı sağlayabilmek için bilerek ve isteyerek mali gücünün üzerinde bir yükümlülüğü üstlenen ya da karşı tarafın mali durumunun iyi olduğu ya da geçinmek için nafakaya ihtiyacı olmadığını bilen kişinin, sonradan bu yükümlülüğün kaldırılması veya azaltılması yönünde talepte bulunması da iyiniyet ve sözleşmeye bağlılık ilkeleri ile bağdaşmaz* Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 22.06.2015 tarihli ve 2014/22084 esas, 2015/11488 karar sayılı kararı). Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 16.09.2010 tarihli ve 2010/10441 esas, 2010 /14410 karar sayılı kararı); yine bu yön-

Türk hukuku uygulamasında herhangi bir gerekçe olmaksızın farazi gelirin esas alınmak suretiyle nafakanın ödeme gücü ve hayat koşulları elverişsiz olan nafaka borçlusuna çocuğun ihtiyaç kalemlerinin doğrudan yansıtıldığı birtakım kararların²³² da bulunduğunu ve bu şekilde bir yaklaşıma katılmamaktayız. Gerekçesiz olarak farazi değeri esas alınırsa, nafaka borçlusunun nafakayı finansal olarak ödeyememesi ihtimalinde, hayat koşulları ve ödeme gücünün üzerinde nafakaya hükmedilmesi söz konusu olur. Bu durum TMK m. 330 f. 1'in öngördüğü katılımcılar arasındaki menfaat dengesini nafaka yükümlüsü aleyhine bozacaktır.

Farazi gelirin istisnai olarak esas alındığı olaylarda sıklıkla bir ölçüt olarak, örneğin nafaka borçlusunun eğitime göre iş yapmaması gibi, nafaka yükümlüsünün çalışma faaliyeti ve bu anlamda nafaka yükümlüsünün hedeflenebilir geliri dikkate alınabilir. Aşağıda hedeflenebilir gelir ölçütünün dikkate alındığı hallerle ilişkin bazı tespitler paylaşılacaktır.

Çalışma sonucu elde edilen gelirin hedeflenebilir olup olmadığı ölçütü hukuken değil, maddi bir sorunsaldır²³³. Tespit edilen hedeflenebilir gelirin dikkate alınıp, alınmayacağı ise beklenebilirlik sorunu olup, bunun tespiti de dürüstlük kuralı bağlamında yürütülmesi gereken yasal bir değerlendirmedir²³⁴. İsviçre uygulama-

de bkz. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 02.06.2010 tarih ve 2010/3-288 esas, 2010/297 karar sayılı kararı; "... hâkimin iradı onayladıktan çok kısa zaman sonra bunun indirilmesini talep etmenin, hakkın kötüye kullanılması teşkil edebileceği, sadece boşanmayı sağlamak üzere bilerek ve isteyerek ekonomik gücünün üzerinde bir nafaka ödeme yükümlülüğünü protokolle üstlenmiş olan kişinin daha sonradan bunun azaltılması için bir talepte bulunması durumunun dürüstlük kuralıyla bağdaşmayacağı..." (Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 02.10.2012 tarih ve 2012/14248 esas, 2012/20466 karar sayılı kararı), www.kazanci.com, (03.09.2022).

²³² Yargıtay'ın bir kararında nafaka yükümlüsü (kararda açıkça belirtilmese de karardaki rakamsal değerlerden anlaşıldığı kadarıyla) ekonomik olarak iyi bir durumda değildir. Öte yandan velayet hakkı sahibi finansal olarak ondan daha iyi durumdadır. Çocuğun da masraf gerektirecek özel bir durumu bulunmamaktadır. Bununla birlikte Yargıtay nafaka yükümlüsünün net olarak elinde kalan miktardan daha yüksek bir nafakaya hükmedildiği bir ilk derece mahkemesi kararını uygun bulmuştur. Bu karar için bkz. Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 13.10.2011 tarih ve 2011/10062 esas, 2011/15424 karar sayılı kararı (Özüğür, Nafaka Hukuku, s. 408 vd.). Buna karşılık Yargıtay'ın haklı olarak hükmedilen nafaka miktarına uygun olmadığı gerekçeyle bozduğu bir kararda (Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 08.02.2010 tarih ve 2010/398, 2010/1547 karar sayılı kararı) ilk derece mahkemesi nafaka yükümlüsünün masrafları düşükten sonra elinde kalan miktarın üstünde bir iştirak nafakasına hükmetmiştir (Özüğür, Nafaka Hukuku, s. 477 vd.).

²³³ BGE 144 III 481 § 4.

²³⁴ Krş. Aebi-Müller, Familienrechtlicher Unterhalt, s. 6. Yazar bu konuda çalışmada "beklenebilirlik" ifadesini kullanmaktadır (s. 6).

masında farazi gelirin hesaplamasında bulunan rakamın (hedeflenebilir gelirin) ilk aşamada sorumlu olunan nafaka miktarından yüksek olması mümkündür. Böyle bir ihtimalde elde edilen bu rakam iki aşamalı somut nafaka hesaplama metodunun aşkın değer dağıtım aşamasında dürüstlük kuralı dahilinde dikkate alınmaktadır²³⁵. Buna karşılık daha önce aktarılan bazı Yargıtay kararlarında gerekçeli ve istisnai olarak farazi gelirin dikkate alındığı ve bu kapsamda yukarıda belirtilen hedeflenebilir gelirin tartışıldığı durumlarda bu miktar, doğrudan nafaka yükümlüsünün ödemesi gereken miktara karşılık gelmektedir. Bir başka deyişle burada tek aşamada doğrudan nafakaya ulaşılmaktadır. Örneğin nafaka borçlusunun sipariş üzerine yürüttüğü bir işte seviyesinin altında iş alması veya haklı neden olmadan çalışmama durumlarında doğrudan hedeflenebilir gelir dikkate alınmakta, böylece hesaplanan nafaka tutarı nafaka yükümlüsünün fiili gelirinden (ödemesi gereken asgari miktardan) daha yüksek olabilmektedir.

Bu anlamda Yargıtay, bazı kararlarında hedeflenebilir gelir ölçütünün tartışıldığı farazi gelire ilişkin durumlar istisnai ve gerekçeli şekilde dürüstlük kuralı dahilinde tek aşamalı ele almaktadır. Söz konusu yaklaşımın istisnai ve gerekçeli olması yerindedir. Ancak bize göre iki aşamalı somut nafaka hesaplama metodu uygulanmak suretiyle, söz konusu ölçüt standart bir uygulama olarak dikkate alınmalı, buna karşılık gelen miktarın dürüstlük kuralı ve beklenebilirlik dahilinde fazla değer paylaşılması aşamasında istisnai ve gerekçeli olarak ödenmelidir. Bu şekilde önerilen standart bir yaklaşım aşamalı ilerleyen, öngörülebilir, objektif, menfaatler arasındaki dengeyi gözetten bir nafaka paylaşımına imkân sunar.

İki aşamalı somut metodun ve paylaşılan önerinin kabulünün bir sonucu olarak, farazi gelirin iştirak nafakasından dikkate alınabilmesi için ebeveynlerin gelir miktarının asgari ve genişletilmiş asgari geçim seviyesini karşılaması (fazla değer paylaşılması aşamasına geçilmiş olması) gereklidir. Söz konusu durumun çocuğun aleyhine nafaka miktarını sınırladığı düşünülebilir. Ancak burada dürüstlük kuralının ve beklenebilir ölçütünün sınırlayıcı bir fonksiyonu olduğu ve bu şekilde çocuğun menfaatlerinin yanında ebeveynlerin menfaatinin de gözetildiği söylenebilir. Bu anlamda dürüstlük kuralına aykırı şekilde hedeflenebilir gelir ölçütünün karşılanamadığı durumları bunun dışında tutmaktayız. Örneğin keyfi olarak çalışmamayı seçen bir kişi için nafaka ödeme yükümlülüğünün sınırını onun asgari geçim seviyesi teşkil etmemektedir. Paylaşılan ör-

²³⁵ Aebi-Müller, Familienrechtlicher Unterhalt, s. 5.

nekteki hesaplamada ikinci aşamaya²³⁶ ulaşamamış olsa da, istisnai olan ve icra edilebilirlik aşamasında ele alınması gereken bu durumda bu kişi aleyhine farazi değeri esas alınarak nafakaya hükmedilebilmelidir. Benzer bir tespit nafaka yükümlüsünün kusuru ile nafakayı ödeyemeyeceği diğer durumlarda da geçerlidir. Sırf boşanmayı sağlayabilmek için bilerek ve isteyerek mali gücünün üzerinde bir iştirak nafakası ödeme yükümlülüğü üstlenen kişinin durumu buna örnek olarak verilebilir. Bunun yanında beklenebilirlik dahilinde yakın zamanda hedeflenebilir gelirin karşılanması mümkün (öngörülebilir) olduğu durumlar da fazla değer paylaşılması aşamasından önce dikkate alınır. Örneğin iştirak nafakası hesaplanmasında yakın zamanda maaşının çok yükseleceği öngörülebilir olan ebeveynin durumu böyledir.

3. Fazla Değerin Paylaşılması

İki aşamalı somut nafaka hesaplama metodunda gelirden genişletilmiş asgari değer çıkarılmasından sonra, (şayet mevcutsa) bulunan fazla değer ebeveynler ve ergin olmayan çocuk arasında paylaşılması gündeme gelir.

Fazla değer paylaşılması aşamasında kabul edilen esaslardan biri evliyen tasarruf edilen meblağın ayrılık sonrası kural olarak doğrudan paylaşılmasıdır²³⁷. Şöyle ki her iki eşin boşanmadan önce, evlilikleri boyunca yaşadıkları standardı koruyarak ve aynı zamanda çocuğun eğitim ve bakımına ilişkin katkı sağlayarak ekonomik olarak belirli bir tasarrufta bulunması mümkündür. İşte doğrudan çocuk maliyetlerinin hesabında tasarruf oranı yanında ayrılık ek maliyetleri ve ek gelirlerinin hep birlikte dikkate alınması gerekli olup, hesaplanan iştirak nafakası alacağında velayet hakkı sahibinin nafaka borçlusu aleyhine tasarruf yapmasına imkân tanınmamalıdır²³⁸. Bu bağlamda İsviçre Federal Mahkemesi hesaplamadan sonra ortaya çıkan fazla değer paylaşılmasına ilişkin olarak: *“özel durum ne olursa olsun, (fazla değer) basitçe her zaman eşler arasında eşit olarak bölünmemelidir. Bunun yerine, [...] şimdiye kadar yaşanan standart, evlilikten sonra hala uygun görülebileceklerin (evliyen tasarruf edilen meblağın ayrılık sonrası paylaşılmasının) üst sınırıdır (maksimumudur)”*²³⁹ şeklinde ifade etmiştir.

²³⁶ Genişletilmiş asgari geçim aşaması veya fazla değer paylaşılması aşamasına.

²³⁷ Krş. BGE 5A_311/2019, 11.11.2020, § 7.3.

²³⁸ Aeschlimann vd., “Berechnung des Kindesunterhalts”, s. 255; Aebi-Müller, Familienrechtlicher Unterhalt, s. 10.

²³⁹ BGE 5A_311/2019, 11.11.2020, § 4.4’dan naklen.

Benzer bir değerlendirme, çalışmaya yeniden başlamadan veya evlilikten önceki çalışma faaliyetini genişletmeden önce dikkate alınacak önceki gelir ölçütü için de yapılabilir. Önceki gelir ölçütünün de her zaman tek başına kullanılması uygun olmayıp, adil olmayan bir hesaplama sebebiyet verebilir. Doğrudan, tek başına önceki gelir ölçütünün dikkate alınmasının somut olayda, örneğin evlilikten sonra yeniden evlenme ve buna bağlı oluşan ek giderler gibi durumların ihmal edilmesi sonucunu doğurabileceği belirtilmektedir²⁴⁰.

Fazla değer ebeveynler arasındaki paylaşımında çocuğa bakan ebeveynin durumu gözetilmektedir. Nitekim çocuğun da (giderleriyle) değere etkisi olur²⁴¹. Her bir aile üyesine ilişkin doğru bir hesaplama yapılabilmesi için, barınma masraflarının çocuklara ilişkin olan oranın ayrılması gerekir²⁴². Bu sebeple İsviçre öğreti ve uygulamasında çeşitli esaslar geliştirilmiştir.

Bu bağlamda öğretilerde ve uygulamada üçte bir kuralı ("*Drittelsregel*") adı verilen bir metoda göre; çocuğa bakan ebeveyn paylaştırmada kural olarak fazla değer 2/3'ünü alır²⁴³. Ancak belli durumlarda bu kuraldan sapılabileceği kabul edilmektedir. Örneğin veli dört çocuğa bakıyorsa, bu durumda ona fazla değer 3/4'ünün verilebileceği belirtilmiştir²⁴⁴.

Öte yandan özellikle eskiden beri uygulanan ve uygulamanın yeknesaklaşmasına ilişkin mahkeme kararlarında zikredilen; fazlalığın büyük ve küçük kafalara göre dağılımı ("*eine Verteilung nach grossen und kleinen Köpfen*") adı verilen bir metottan bahsedilebilir. Bununla kastedilen ergin olmayan çocuklara anne ve babalarına verilenin yarısı oranında artı kalan değer tahsis edilmesidir²⁴⁵. Ergin olmayan çocuğa fazla değer yarısının verilmesine ilişkin Federal Mahkeme'nin gerekçesi şu şekildedir²⁴⁶: "(çocuğun) *anne-babanınkinden daha*

²⁴⁰ Krş. Aebi-Müller, Familienrechtlicher Unterhalt, s. 11.

²⁴¹ Maier, "Die konkrete Berechnung von Unterhaltsansprüchen", s. 313.

²⁴² BGE 5A_311/2019, 11.11.2020, § 7.2.

²⁴³ BGE, 5A_122/2011, 9.06.2011, <http://relevancy.bger.ch>, (06.08.2022).

²⁴⁴ Maier, "Die konkrete Berechnung von Unterhaltsansprüchen", s. 313.

²⁴⁵ BGE 5A_311/2019, 11.11.2020, §§ 7.3, 8.3.1. Bu bağlamda iştirak nafakasının doğrudan çocuk maliyetlerine ilişkin nakdi nafaka bölümünün dolaylı çocuk nafakası bölümünden önce geldiği hatırlatılabilir. Bu konuda bkz. BGE 5A_311/2019, 11.11.2020, § 7.3.

²⁴⁶ BGE 5A_311/2019, 11.11.2020, § 7.3.'dan naklen. Ergin olan çocuğa fazla değer hiç verilmesinin başka bir gerekçesi olarak ise öğretilerde yetiştirilme tarzı nedeniyle ergin çocuk yönünden fazla payın sınırlandırılmasının haklı görülebileceği belirtilmektedir. Açıklamalarımız için bkz. Aebi-Müller, Familienrechtlicher Unterhalt, s. 10.

fazla artık/ fazla değer dağılımını veya anne-baba ayrılmadan önceki geleneksel standart çerçevesinde bir yaşam tarzı talep edemeyeceği" nin açık olmasıdır.

Örneğin bir çocuklu boşanmış bir aile düşünelim. Üçte bir kuralına göre çocuğa bakan ebeveyn paylaştırmada kural olarak fazla değerın 2/3'ünü, nafaka yükümlüsü ise 1/3'nü alır. Fazlalığın büyük ve küçük kafalara göre dağıtım metodunda ise iştirak nafakası ödemekle yükümlü ebeveyn 2x alırken, tek çocuk bakan ebeveyn ise (çocuk için) x + (kendisi için)2x=3x alır. Bu anlamda yine oran benzer şekilde 2/3'tür²⁴⁷. Başka bir örnek olarak dört çocuklu boşanmış bir aile düşünelim. Bu ihtimalde büyük ve küçük kafalara göre dağıtım metodunda nafaka ödemekle yükümlü ebeveyn 2x alırken, dört çocuk bakan ebeveyn ise (4 tane çocuk) 4x + (veli) 2x=6x alır. Bu paylaşım esasında ise veliye fazla değerın 6x/8x= 3/4'nün verilmesi gündeme gelecektir.

Her iki metot objektif ve basittir. Ancak ilk aktarılan üçte bir kuralı (metodu) özel koşullar dahilinde çocuk sayısını dikkate alır. Son aktarılan büyük ve küçük kafalara göre dağıtım metodunda ise paylaşmanın genel kuralı olarak çocuk sayısı standart bir oran dahilinde dikkate alınmakta, daha şeffaf, öngörülebilir bir yaklaşım sunmaktadır. Kanaatimizce fazla değerın paylaşımında büyük ve küçük kafalara göre dağılım kabul edilebilir. Ancak bu esasın sadece bir çıkış noktası olarak kabulü uygundur. Büyük ve küçük kafalara göre dağıtım metodunun sonuçları fazla değerın paylaşımı aşamasında, "özel durumun tüm özellikleri" dikkate alınarak²⁴⁸ değerlendirilmelidir.

Bu doğrultuda İsviçre öğretisi ve uygulamasında söz konusu paylaşım kuralının her zaman genelleştirilmemesi gerektiğine, bunlardan ayrılmayı gerektirebilecek bakım ilişkileri, zorunlu olanın ötesinde işe yönelik gösterilen çabalar, özel ihtiyaç durumları vb. gibi dikkate alınması gereken çok sayıda durumun somut olayda gerçekleşebileceğine işaret edilmektedir²⁴⁹. Yine söz konusu özellikler arasında ilk olarak bakım ilişkisi ve bu kapsamda velayet hakkına sahip olmayan ebeveynin ziyaret hakkını ne şekilde kullandığı, çocuğun bakımına çok yoğun katılım sağlaması vb. durumlar zikredilebilir. Aslında çocuk bakımına

²⁴⁷ Zürih Yüksek Mahkemesi büyük ve küçük kafa esasını kabul etmek suretiyle bir ebeveyn ve iki çocuklu bir hanede fazla değer paylaşma oranını; çocuklar için 25%'er, ebeveyn için 50% olarak belirlemektedir. Bu konuda bkz. Maier, "Die konkrete Berechnung von Unterhaltsansprüchen", s. 356; Aeschlimann vd., "Berechnung des Kindesunterhalts", s. 259.

²⁴⁸ BGer, 5A_311/2019, § 7.3, 11.11.2020.

²⁴⁹ Aebi-Müller, Familienrechtlicher Unterhalt, s. 10; BGE 5A_311/2019, 11.11.2020, § 7.3.

konu faaliyetler dolaylı maliyetlere ilişkin incelemenin merkezindedir. Ancak doğrudan maliyetlerin hesaplanmasına ilişkin bu aşamada diğer olguların yanında velinin bakım ilişkisi dolaylı olsa da dikkate alınabilmektedir. Yine fazlalığın paylaşımında dikkate alınabilecek hususlar arasında, örneğin bir eşin tam zamanlı çalışmasının yanında ek iş yapıp yapmadığı²⁵⁰, asgari geçim ve genişletilmiş asgari geçim giderleri dahilinde dikkate alınmayan özel ihtiyaçlar, yapılan tasarrufun harcanmasını gerektiren ek maliyetler, (daha sonra aktarılacak okul düzeyi modelinin esasları²⁵¹ dikkate alınarak) çocuğun kaçınıcı sınıfta olduğu vb. hususlar yer almaktadır²⁵².

4. Tarafların Refah Seviyesinin Değerlendirmeye Etkisi

Nafakanın belirlenmesinde ve özellikle iki aşamalı somut metotta fazla değer taraflar arasında paylaşımında; sıklıkla tarafların içinde buldukları hayat koşullarına ve gelir elde edip etmemesine (refah seviyesine) göre belirlenen gelirin ortalamasının çok üstünde, ortalama veya ortalamasının altında kalmasına göre (kendi içinde de eşlerin durumuna göre alt ayrımlara ayrılan) üçlü bir ayrıma başvurulabilir²⁵³. Söz konusu ölçütler ayrıca nafaka miktarının belirlenmesine ilişkin TMK m. 300 f. 1'de zikredilen ölçütler ile de uyumlu olup, bu ayrımlara ilişkin tespitler Türk hukuku açısından da dikkate değerdir. Bu konuda mehaz öğretisi ve uygulamasındaki tespitlerden bazılarını, aşağıda Türk hukukundaki uygulamadaki bazı benzerlik ve farklılıklarıyla karşılaştırmalı olarak değerlendirmeler ile birlikte paylaşılacaktır.

Öncelikle velayet hakkına sahip olan ebeveynin hayat koşulları ve ödeme gücünün ortalamasının ve aynı zamanda diğer eşin finansal durumunun çok üs-

²⁵⁰ Krş. Jonas Schweighauser, "Allgemeine Bemerkungen zu Art. 285-285a", *FamKomm Scheidung*, Ed.: Ingeborg Schwenzer, Roland Fankhauser, Bern, 3. Baskı, Stampfli Verlag, 2017, Art. 285, § 136.

²⁵¹ bkz. IV, C, 1, c.

²⁵² Aeschlimann vd., "Berechnung des Kindesunterhalts", s. 269 vd. Söz konusu ölçütlere ilişkin yazarın işaret ettiği kararlar için Krş. BGer, 11.11.2020, 5A_311/2019, § 7.2.; BGer, 2.2.2021, 5A_891/2018, § 4.4. Tasarruf edilen kısmın boşanma/ ayrılık sonrasındaki dinamikler gözetilerek belirlenmesi gerektiği hakkında bkz. Aebi-Müller, "Familienrechtlicher Unterhalt", s. 7; Aeschlimann vd., "Berechnung des Kindesunterhalts", s. 270.

²⁵³ Hausheer-Spycher, Handbuch des Unterhaltsrechts, § 03.103 vd.; Geiser-Widmer, "Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge", s. 13 vd. Son zikredilen yazarların işaret ettiği üzere (kanundaki diğer ölçütlerin yanında) ebeveynlerin hayat koşulları ve ödeme güçleri, doğrudan ve dolaylı çocuk maliyetlerinin hesaplanmasının yanında, fazla değer taraflar arasında paylaşımında da dikkate alınmaktadır (s. 15 vd.).

tünde olması ihtimali zikredilebilir. Bu durumda İsviçre Federal Mahkemesi veliden çocuğun tüm (nakit) ihtiyaçlarını tek başına karşılamasını beklenmenin sakıncalı olmadığı esasını benimsemiştir²⁵⁴. Olağan finansal koşullarda İsviçre uygulamasında çıkış noktası olarak; sürekli bakım yükümlülüğünü üstlenmemiş olan ebeveynin kural olarak iştirak nafakasının (doğrudan çocuk maliyetlerine ilişkin) nakdi nafaka bölümünü karşıladığı, velinin ise sadece çocuğun bakımını karşıladığı (aynen yerine getirilen/aynen nafaka bölümü) ve bunların eşit olduğu esası kabul edilir²⁵⁵. İşte velinin önemli ölçüde daha iyi mali koşullara sahip olması durumunda (velinin aleyhine) söz konusu esastan sapılabileceği kabul edilmektedir²⁵⁶. Bir başka deyişle açık bir şekilde daha yüksek bir ödeme gücünün (*“deutlich höherer finanzieller Leistungsfähigkeit”*) bulunması durumunda, halihazırda çocuğa bakan ebeveynin ayrıca doğrudan çocuk maliyetlerini üstlenmesi sakıncalı görülmemektedir²⁵⁷. Bu durum özellikle, nafaka yükü, mütevazı koşullarda yaşayan nafaka borçlusunu üzerinde ağır bir yük olacaksa haklı görülmektedir²⁵⁸.

İsviçre Federal Mahkemesi'nin güncel bir kararında söz konusu durumu şu şekilde aktarmıştır: *“... kural olarak velayet hakkına sahip olmayan ebeveyn nafakasının parasal bölümünü karşılar... Ancak mahkeme çocuğa bakan ebeveynin ödeme gücü diğerinden daha iyi ise takdir hakkını kullanarak söz konusu esastan ayrılabilir ve ayrılmak zorundadır...”*²⁵⁹. Buna karşılık incelenen bazı Yargıtay ve Bölge Adliye Mahkemesi Kararlarında (bunlardan bazılarında en azından dolaylı anlamda) velinin finansal durumunun nafaka yükümlüsüne nazaran daha iyi olmasının, iştirak nafakası ödenmemesi için bir gerekçe olarak kabul edilmediğini göstermektedir²⁶⁰. Kanaatimizce taraflar arasındaki menfaat

²⁵⁴ BGE 120 II 290, <http://relevancy.bger.ch>, (06.08.2022).

²⁵⁵ Aebi-Müller, *Familienrechtlicher Unterhalt*, s. 12; BGer, 5A_727/2018, 22.08.2019 § 4.3.1.

²⁵⁶ BGE 5A_583/2018, 18.01.2019, <http://relevancy.bger.ch>, (06.08.2022).

²⁵⁷ BGer, 5A_584/2018, 10.10.2018, § 4.3, <http://relevancy.bger.ch>, (06.08.2022).

²⁵⁸ Krş. BGer, 5A_339/2018, 8.5.2019, § 5.4.3, <http://relevancy.bger.ch>, (06.08.2022).

²⁵⁹ *“...grundsätzlich derjenige Elternteil für den geldwerten Unterhalt des Kindes aufkommen muss, welcher nicht die Obhut innehat ... Vom soeben festgehaltenen Grundsatz kann und muss das Gericht jedoch ermessensweise abweichen, wenn der hauptbetreuende Elternteil leistungsfähiger ist als der andere”* (BGer, 11.11.2020, 5A_311/2019, § 8.1'dan naklen). Yine bu konuda bkz. s. 272 vd.; Stoll, *“Entscheidbesprechung: 5A_311/2019”*, s. 229; Aeschlimann vd., *“Berechnung des Kindesunterhalts”*, s. 273; Aebi-Müller, *“Familienrechtlicher Unterhalt”*, s. 1, 4, 7.

²⁶⁰ İştirak nafakasının hesaplanmasına ilişkin bir ihtilafta ilk derece mahkemesi, annenin (velinin) maddi durumunun iyi olmasının babaya (nafaka yükümlüsüne) iştirak nafakasından muafiyet sağlamadığını belirtmiştir. Söz konusu kararın temyiz itirazı üzerine Yargıtay tarafından bo-

dengesi (TMK m. 300 f. 1), çocuğun bakımına birlikte özen gösterme (TMK m. 185 f. 2), giderlere gücü oranında katılma (TMK m. 186 f. 3) gözetilerek bir değerlendirme yapılmalıdır. Bu konuda toptan bir yaklaşım tercih edilmemesi gerekmekte olup, bazen ilk, bazen ise ikinci yaklaşım ön plana çıkabilir. Buna göre nafaka yükümlüsünün gelir durumu asgari geçim seviyesinin²⁶¹ altında ise kural olarak velinin doğrudan maliyetleri üstlenmesi haklı görülebilir. TMK m. 2'ye aykırılık teşkil edebilecek, daha önce bazıları anılan durumlar saklıdır. Buna karşılık nafaka yükümlüsünün gelir durumu asgari geçim seviyesinin üstünde olduğu bir ihtimalde onun finansal durumu gözetilerek ve bununla orantılı olarak onun aleyhine makul bir miktar iştirak nafakasına hükmedilebilmelidir. Aksi bir kabul veli aleyhine menfaat dengesini bozup, adil olmayan sonuçlara iştirak nafakası uygulamasına sebebiyet verecektir.

Daha farklı bir ihtimal olarak her iki ebeveynin hayat koşulları ve ödeme gücü ortalamanın çok üstünde ise; İsviçre Federal Mahkemesi velayet hakkına sahip kişinin çocuğun bakım ve yetiştirmeyi doğrudan üstlenmiş olmasını dikkate almaktadır. Nafaka yükümlüsünün her iki ebeveynin net gelirinin birbiriyle orantısının üstünde bir birikim yaptığından yola çıkılmaktadır²⁶². Yargıtay'ın da incelemiş olduğumuz bir kararında bahsedilen gerekçeyi açıkça paylaşıp haklı olarak benzer sonuca vardığı görülmektedir²⁶³. İki aşamalı somut metotta bu

zulma nedeniyle ön inceleme duruşmasının yapılmamış olmasıydı. Bu karar için bkz. Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 9.2.2015 tarihli ve 2014/15543 esas, 2015/ 1871 karar sayılı kararı, www.lexpera.com.tr, (10.08.2022). Velinin nafaka yükümlüsüne kıyasla gelirinin (kiralar düşüktükten sonra) yaklaşık 2,5 kat fazla olmasına ve çocuğun özel bir ihtiyacı bulunmamasına (ayrıca kararda geçen çocuğun dersane ücretinin velinin gelirin kıyasla makul olmasına) rağmen, ilk derece mahkemesinin hükmettiği iştirak nafakası bedelinin yetersiz olduğu yönündeki bir Yargıtay kararı için bkz. Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 18.10.2012 tarihli ve 2012/16085 esas, 2012/21967 karar sayılı kararı (Özğür, Nafaka Hukuku, s. 388). Trabzon Bölge Adliye Mahkemesinin 1. Hukuk Dairesinin 18.12.2020 tarihli ve 2020/ 666 esas, 2020/ 671 karar sayılı kararı: "... (somut olayda velayet hakkına sahip olan) *babanın işinin daha iyi ve gelirin fazla olmasının ya da annenin çalışmıyor olmasının, gelirin az olmasının, anneyi nafaka yükümlülüğünden kurtarmadığı...*" nı belirtmiştir, www.lexpera.com.tr, (10.08.2022).

²⁶¹ Aynı şekilde benimsenecek görüşe göre nafaka yükümlüsünün gelir durumu genişletilmiş asgari geçim seviyesinin altında ise aynı sonuca varılabilir.

²⁶² Geiser-Widmer, "Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge", s. 13.

²⁶³ Yargıtay incelemiş olduğumuz bir kararında, mahkemece hükmedilen nafakayı az bulmuştur. Her iki ebeveyninde finansal durumu kararın verildiği zamanın şartlarında ortalamanın çok üstündedir. Çocuğun (doğrudan maliyet kalemi olarak nitelendirilebilecek) özel bir bakım gideri olmayıp, yıllık özel okul giderleri bulunmaktadır. Karardaki gider ve gelir kalemleri şu şekildedir: Nafaka yükümlüsü ebeveyn: şirkete sahip ve aylık 5000 TL kazancı var, Yalova'da 24 tane dairesi bulunuyor

şekilde doğrudan çocuk maliyeti hesabında fazla değer paylaşımı aşamasında diğer olguların yanında bakım ve eğitime yönelik faaliyetler dikkate alınmakta, göz ardı edilmemiş olmaktadır.

Daha önce ifade edildiği üzere gelirin yüksekliği ve ortalamanın (çok) üstü finansal hayat koşulları ile ödenecek iştirak nafakası miktarı arasında doğrudan bir bağlantı kurulmamalıdır. TMK m. 182 f. 3 c. 2 hükmünde geçen “gücü oranı” ifadesinden yola çıkılarak ödeme gücünün yüksekliği makul bir şekilde çocuğun nafakasına yansıtılmalıdır. Bu bağlamda İsviçre Federal Mahkemesi de “*özelliikle elverişli finansal koşullarda*” (“*bei besonders günstigen Verhältnissen*”) bile çocukların nafakasını hesaplamak için ebeveynlerin ödeme gücünün tamamını esas almamaktadır. Bu anlamda mahkemenin doğrudan çocuk maliyetlerine ilişkin iştirak nafakası hesaplamasında çıkış noktası, kural olarak mümkün olan en üst seviyedeki yaşam koşulları (“*maximal mögliche Lebensstellung*”) değil, fiili yaşam koşullarıdır (“*tatsächlich gelebten Lebensstellung*”)²⁶⁴.

Diğer bir ihtimal hayat koşullarının (ve ödeme gücünün) ortalama bir seviyeyi yansıtmasıdır. Bu durumda nafakanın dağılımında yine eşlerden biri veya ikisinin çalışıp çalışmadığına bakılır²⁶⁵. Bir eşin geliri olduğu için diğer eş kendini tamamen çocukların bakımına ve yetiştirilmesine adanmış ise, geliri olan eşin çocuğun nakdi nafakasının tamamını karşılayacağı kabul edilir²⁶⁶. Aslında bu

Velayet sahibi ebeveyn: geliri var (20.000); Sarıyer’de üç tane dairesi bulunuyor

Çocuk: ortak çocuğun özel okul ücreti: 17760 TL

Mahkeme velinin aylık geliri daha yüksek olmasına rağmen, çocuğun bakımına ilişkin üstlendiği faaliyeti dikkate alarak onun lehine (nafaka uyarlama davasında) nafakanın artırımına hükmetmiştir. Mahkemenin karardaki ifadeleri şu şekildedir: “*İştirak nafakası belirlenirken anne ve babanın ekonomik durumları göz önünde tutulmakla birlikte velayet hakkı kendisine tevdi olunmuş tarafın bu görev nedeniyle emeğinin ve yüklendiği sorumlulukların karşılığı olağan harcamaların da dikkate alınması zorunludur*”. Söz konusu karar için bkz. Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 07.09.2015 tarihli ve 2015/6305 esas, 2015/13608 karar sayılı kararı (Özdemir-Ruhi, Çocuk Hukuku, s. 329).

²⁶⁴ BGE 116 II 110, S. 113, <http://relevancy.bger.ch>, (06.08.2022).

²⁶⁵ Geiser-Widmer, “Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge”, s. 14.

²⁶⁶ Krş. Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 15.02.2010 tarihli ve 2010/6903 esas, 2010/12099 karar sayılı kararı (Özüğür, Nafaka Hukuku, s. 441 vd.). Söz konusu kararda velayet hakkına sahip anne çalışmıyor, nafaka yükümlüsü ise ona hem yoksulluk nafakası ödemekte hem de çocuk için iştirak nafakası ödemektedir. Nafaka yükümlüsünün (kararın verildiği zamanki asgari ücretin biraz daha üstünde) ortalama bir geliri bulunmaktadır. Bunun yanında nafaka yükümlüsü çeşitli taşınmazlara sahiptir ve yeniden evlenmiştir. Yeni eşin çalışma durumu ise kararda zikredilmediği görülmektedir. Müşterek çocuklar ise son sınıfta okumakta ve dershaneye gitmemektedir.

ihtimal nafaka paylaşımında sıklıkla karşılaşılan standart durumu yansıtır. Nafakanın yerine getiriliş usulleriyle ifade edersek; velayet hakkına sahip olan ebeveyn çocuğun nafaka miktarından kendi payını çocuğuna bizzat bakıp, yetiştirmek, yani aynen nafaka/ gayri nakdi nafaka suretiyle yerine getirirken, diğer ebeveyn payını bir miktar para ödemek suretiyle yerine getirir.

Fakat her iki eş de eşit şartlarda çalışıyorsa, çocukların bakımını üstlenen eşin çifte yüke maruz kaldığının dikkate alınması gerekir. Çocukların bakım ve eğitimi nedeniyle iş hayatında çalışmama veya eksik oranda çalışma zaten bir sonraki başlıkta incelenen dolaylı çocuk maliyetlerinin dikkate alınmasının temel gerekçeleri arasındadır. Ancak daha sonra ifade edileceği üzere veli çocuk bakımına ve çifte bir yük altına girmesine rağmen geçim masraflarını kendi geliriyle tamamen karşılaması durumunda artık dolaylı çocuk maliyetlerini talep edememektedir²⁶⁷. İşte velinin ev işi, çocuk bakımı gibi yaptığı katkıların (benimsenecek görüşe göre tamamının veya belli oranının) ekonomik değeri, doğrudan çocuk maliyetlerinin hesaplanmasındaki fazla değer paylaşılması aşamasında diğer hususların yanında dikkate alınabilecektir²⁶⁸. Bunun gibi hayat koşullarının hangi seviyeye karşılık geldiği hususunun tespitinde belirsizlik halinde ve özellikle ortalama finansal ilişkilerin alt seviyelerinde (veya en azından sınırda kalan durumlarda) velinin lehine aynı sonuç kabul edilebilir²⁶⁹.

Nihayet nafaka yükümlüsünün finansal durumu ortalama seviyenin altında kalabilir. Bu konuda İsviçre Medeni Kanunu'na bazı hükümler yer almaktadır. Örneğin eksik nafaka ödeyen/ nafaka ödeyememiş olan nafaka yükümlüsü-

²⁶⁷ Krş. Spycher, "Betreuungsunterhalt", s. 212; Hans-Martin Allemann, "Betreuungsunterhalt - Grundlagen und Bemessung", *Jusletter*, 11. Juli 2016, https://jusletter.weblaw.ch/juslissues/2016/854/betreuungsunterhalt-_8ee875da39.html__ONCE&login=false (14.12.2022), § 16 vd.

²⁶⁸ Krş. Geiser-Widmer, "Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge", s. 14. Ancak yazarların geçmiş tarihli söz konusu eserlerinde nafaka hesaplama metodu olarak bu makalede önerilen iki aşamalı nafaka hesaplama yolunu benimsemedikleri görülmektedir. Bununla birlikte onlar velinin ev işi, çocuk bakımı gibi yaptığı katkıların, sanki ondan parasal katkı alınmış gibi görülmesi ve bu değer onun nafaka payından düşülmesi (bir başka deyişle nafaka hesaplamasında nafaka yükümlüsünün nafaka payının genişlemesi) gerektiğine haklı olarak işaret etmektedirler. Kararda müşterek çocuklarla ilgili özel bir gider zikredilmemiştir (s. 14).

²⁶⁹ Krş. Hausheer-Spycher, *Handbuch des Unterhaltsrechts*, § 06.127; Geiser-Widmer, "Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge", s. 14. Yazarların benimsedikleri nafaka hesaplama metodu kapsamındaki açıklamalarında böyle bir durumda (nafaka yükümlüsünün ödeyeceği iştirak nafakası hesaplamasında onun lehine olacak şekilde) velinin (doğrudan çocuk maliyetlerine ilişkin) nakdi nafakayı kısmen de olsa üstlenmesinin aranmaması gerektiği belirtilmektedirler (s. 14).

nün²⁷⁰ sonradan gelir durumunun düzelmesi durumunda, kendisinden eksik kalan kısmın yükümlülüğünün bulunduğu beş yıl öncesine kadarki zaman dilimi için geriye etkili olarak istenebileceği düzenlenmiştir (ZGB Art. 286a). Yine bir diğer düzenlemede yardım nafakası hükümleri saklı kalmak üzere bir çözüm için kamu hukuku kurallarına yollama yapılmıştır (ZGB Art. 293).

İsviçre Medeni Kanunu'nda çocuk nafakasına ilişkin değişiklikler ve eklemelerde nafaka yükümlüsünün asgari geçim seviyesinin korunması ile bağlantılı olarak çocuğa asgari bir nafaka ödenmesine ilişkin Alman Hukuku'ndaki gibi²⁷¹ bir düzenlemeye yer verilmemiştir²⁷². Bir başka deyişle nafaka yükümlüsünün asgari geçim düzeyinin korunması esas alınmış olup, bu durumda nafaka ala-

²⁷⁰ Bir kişinin somut olayda maddi olanakları kısıtlı olup, kendi geçim giderlerini karşılamayacak durumdaysa, nafaka miktarında eksiklik bulunduğu ve bunun da tipik örneklerinden birini asgari geçim değerinin karşılanamaması durumunun teşkil ettiği hakkında bkz. Büchler-Schwenzer, "FamKomm Scheidung", Art. 129 ZGB, § 44 ve Anhang UB, § 4.

²⁷¹ Alman Hukuku'nda BGB Art. 1612a'da sınırlı ehliyetsiz çocuğun aynı hanede yaşamadığı ebeveyninden asgari bir nafaka talep edebileceği düzenlenmiştir. Bunun tutarı ise sınırlı ehliyetsiz çocuğun vergiden muaf olan geçim düzeyi/ gideri esas alınarak ve çocuğun yaşına göre (altı yaşını doldurana kadar; yedi yaşından on iki yaşını doldurana kadar; on üç yaşında itibaren) yüzdesel (yaş kategorilerine göre sırasıyla; 87%, 100%, 117%) olarak belirlenir. Asgari geçim gideri ise kademeli olarak farklı (net) gelir seviyelerine göre, avro olarak ödenecek tutarın paylaşıldığı Düsseldorf Tablosu esas alınarak ("*Düsseldorfer Tabelle*") belirlenir. Bu tablonun ekinde yer alan ödeme tutarları tablosunda ("*Anhang: Tabelle Zahlbeträge*") ise birden fazla çocuk olması durumunda çocuk başına ödenecek tutarlar düzenlenmektedir. 1.1.2023 tarihli güncel Düsseldorf Tablosu için bkz. https://www.olg-duesseldorf.nrw.de/infos/Duesseldorf_Tabelle/Tabelle-2023/Duesseldorf-Tabelle-2023.pdf, (08.01.2023). Alman Hukuku'nda asgari nafaka için bkz. Jens Langeheine, *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch: BGB, Band 10: Familienrecht II §§ 1589-1921, SGB VIII*, Ed.: Franz Jürgen Säcker vd., 8. Baskı, München, Beck Verlag, 2020, BGB § 1612a, § 1 vd.; Soyka Jürgen, *Prütting-Wegen-Weinreich, BGB Kommentar*, Ed.: Hanns Prütting, Gerhard Wegen, Gerd Weinreich, 5. Baskı, Köln, Luchterhand Verlag, 2008, § 1612a, § 1 vd.; Işık Yasin, "Alman Hukuku'nda İştirak (Hısımlık) Nafakası ve Düsseldorf cetveli", *Türkiye Adalet Akademisi: Akademik Kürsü*, 2021, S. 13, s. 62 vd.

²⁷² Çocuk nafakasına ilişkin meclis raporunda eksik nafaka durumunda hâkimin şu iki seçim arasında karar verebilmeye dönük bir takdir hakkı olduğuna işaret edilmektedir: Çocuğa normal şartlarda ödenecek nafaka miktarı (en azından çocuğa verilecek olan kısmının buna yetmesi durumunda) veya önceden belirlenen asgari, sabit bir miktarın ödenmesi. Bu konuda bkz. Botschaft, Kindesunterhalts, s. 581. İsviçre Federal Mahkemesi bu durumda "gerekli nafaka" teriminin dinamik yapısına işaret ederek, bunun asgari geçim değerine karşılık gelebileceğini belirtmektedir. Eksik nafaka ise mahkemenin benimsediği son yıllardaki güncel nafaka hesaplama metoduna göre; doğrudan veya dolaylı çocuk maliyetlerinin karşılanmasına ilişkin olarak, asgari geçim değerinin sağlanmaması durumunda gündeme gelir. Bu konuda bkz. BGer 5A_311/2019, 11.11.2020, § 5. İsviçre Federal Mahkemesi'nin aktarılan karardaki tespitlerinin çelişkili olduğu, zira burada mahkemenin sadece ödeme gücünü esas alınarak hareket ettiği hakkında bkz. Aeschlimann vd., "Berechnung des Kindesunterhalts", s. 252.

caklısı sosyal yardım ve destek talebinde bulunmak durumunda kalmaktadır²⁷³. Ancak İsviçre Hukuk öğretisinde olması gereken hukuk açısından çeşitli gerekçelerle asgari bir nafaka öngörülmesini öneren görüşler²⁷⁴ olduğu gibi, olan

²⁷³ Rumo-Jungo-Hotz, "Der Vorentwurf zur Revision des Kindesunterhalts", s. 16 vd., 26. Ancak yazarlara göre nafaka miktarının belirlenmesi aşamasında nafaka borçlusu asgari geçim seviyesinin altında diye ve onu koruma düşüncesi ile daha düşük bir miktara hükmedilmemelidir. İlk adımda nafaka açıkça belirlenmeli ve ikinci adımda nafaka borçlusunu koruma düşüncesi gerektiriyorsa bu rakam azaltılmalıdır (s. 17). Yazarlara göre ZGB'de eksik nafakaya ilişkin düzenlemelerin etkili olabilmesi, ancak çocuk nafakasının nafaka yükümlüsünün sosyal yardım bütçesinden karşılanabilmesi durumunda bir anlam kazanır. O yüzden sosyal güvenlik alanında ve eksik nafaka desteği konusunda gerekli değişikliklerin yapılması gereklidir. Yazarlara göre gerekli değişiklikler yapılıncaya kadar ise olan hukuk yönünden çocuk nafakasına ilişkin hükümler ile sosyal yardım düzenlemelerinin amaca uygun yorumlanması gereklidir (s. 27).

²⁷⁴ Elisabeth Freivogel, "Nachehelicher Unterhalt - Verwandtenunterstützung - Sozialhilfe Wenn das Familieneinkommen nach Trennung oder Scheidung nicht für zwei Haushalte ausreicht: Rechtsprechung und Änderungsbedarf bei Mankofällen", *Die Praxis des Familienrechts*, 2007, S. 3, s. 497 vd.; Elisabeth Freivogel, "Aktuelle Reform des Rechts der elterlichen Sorge und des Unterhalts nach Trennung und Scheidung", *Die Praxis des Familienrechts*, 2012, S. 3, s. 640; Rumo Jungo-Hotz, "Revision des Kindesunterhalts", s. 23 vd. Son zikredilen eserde yazarlara göre çocuğun üstün yararının korunması düşüncesiyle ve çocuk bakımı ve yetiştirmenin sosyal ve maddi olarak asgari düzeyde takdir edilmesi gereken bir (piyasa) değeri olduğu bilinciyle, tek tip bir asgari çocuk bakımı desteğinin öngörülmesi haklı görülebilir. Yazarlara göre ilk olarak çocuk bakımına ilişkin ebeveynin edimlerinin ve özellikle duygusal katkının piyasa değeri tam olarak tespit edilemez. İkinci olarak medeni durumları ve yetenekleri ne olursa olsun, ebeveynler iyi bakım sağlama konusunda aynı sorumluluğa sahip iken, her çocuk da koşullar altında mümkün olan en iyi bakımı alma hakkına sahiptir. Üçüncü olarak kanunda yer alan ölçütler, uyarılma imkânları, taraflar arasında yapılan bir anlaşma vb. somut olayda çocuk aleyhine düşük nafaka miktarlarına hükmedilmeyeceğini garanti etmez. Dördüncüsü nafaka artık ebeveynler ve mahkemeler için stratejik manevra edilebilen bir alan haline getirilmemelidir (s. 23). Aktarılan gerekçelerle asgari bir bakım nafakası bedeli, özellikle nafaka borçlusunun ödeme gücünden bağımsız şekilde belirlenmelidir (s. 23 vd.). Bu tarz asgari bir bakım nafakasının öngörülmesi çocuğun güvenliğini ve ayrıca genel olarak öngörülebilirliği arttıracak, hukuk güvenliğini sağlamaya katkı sağlayacaktır. Nihayet Yazarlar asgari nafaka öngörülmesine ilişkin görüşün diğer durumlarda çocuğun ihtiyaçları, ailenin hayat koşulları ve ödeme durumu ölçütlerine göre daha yüksek bir nafaka miktarına da hükmedilmesinin önüne geçmediğine işaret etmektedir (s. 24). Ayrıca yazarlar asgari nafaka ödeme yükümlülüğü dışında kamunun yapacağı nafaka desteğine yönelik olması gereken hukuka yönelik önerilerde bulunmaktadır. Yazarlara göre ZGB'de eksik nafakaya ilişkin düzenlemelerin etkili olabilmesi, ancak çocuk nafakası yükümlüsünün eksik nafakasını sosyal yardım bütçesinden karşılayabilmesi durumunda bir anlam kazanır. O yüzden sosyal güvenlik alanında ve eksik nafaka desteği konusunda gerekli değişikliklerin yapılması gereklidir. Ancak gerekli değişiklikler yapılıncaya kadar olan hukuk yönünden çocuk nafakasına ilişkin hükümlerin, sosyal yardım düzenlemelerinin amaca uygun yorumlanması gerekir (s. 26). Yazarlara göre özellikle olması gereken hukukta çocuk bağımsız olarak desteklenmesi gereken bir birim ("*als eine eigene Unterstützungseinheit*") olarak ele alınması gerekmektedir. Böylece sosyal destek alan velayet hakkı sahibinin çocuğa yapılmış olan bu sosyal desteği geri ödemek zorunda kalmayacağı da teminat altına alınmış olur. Bu şekilde nafaka alacaklısı (veli) ekonomik durum düzelmesi durumunda (diğer ebeveynin -nafaka yükümlüsünün- aynı şekilde çocuğun

hukuk açısından da düzenlemelerin katı yorumlanmaması ve bu durumda çocuk lehine nafakaya hükmedilmesi gerektiğini ifade eden görüşler²⁷⁵ de mevcuttur. Bu bağlamda İsviçre Medeni Kanun'da 1 Ocak 2017 tarihinde yürürlüğe giren ZGB Art. 329 Abs. 1'de eksik nafakaya ilişkin olarak yardım nafakası aracılığı ile nafaka yükümlüsünün yakınlarından, söz konusu eksikliği gidermelerinin veya bu konuda çocuğa yapılan sosyal yardımının geri ödemesine katılmalarının istenemeyeceğinin öngörüldüğüne işaret edilebilir.

Türk hukuk uygulamasındaki kararlarda ise yoksulluğun kabulüne ilişkin olarak Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun çeşitli kararlarında²⁷⁶: *“yeme, giyinme, barınma, sağlık, ulaşım, kültür, eğitim” gibi bireyin maddi varlığını geliştirmek için zorunlu ve gerekli görülen harcamaları karşılayacak düzeyde geliri olmayanların “yoksul” kabul edilmesi*” gerektiğine işaret edilmiştir. Bu anlamda yoksulluk ifadesi her zaman gelire sahip olmama ile örtüşmemektedir²⁷⁷. Yoksulluk genel olarak *“insanca yaşayıp geçinme olasılığı sağlayamayacak düzeyde ol-*

nafakasını sağlama borcu olmasına ve şimdi ekonomik olarak daha iyi durumda olmasına rağmen) çocuğun sosyal güvenlik yardımlarını tek başına geri ödemek zorunda kalma riskini taşımamış olacaktır. Bunun yerine nafaka alacaklısı gelecekte mali koşulları düzelirse ancak kendi şahsi sosyal yardım ödemelerini geri ödemek zorunda kalmalıdır (s. 27).

²⁷⁵ Eksik nafakanın taraflar arasında paylaşılması yönünde bkz. Freivogel, *“Aktuelle Reform”*, s. 639. Asgari geçim tutarını aşan durumlarda şayet nafaka yükümlüsünden beklenebilir ise somut olayda mevcut düzenli gelir dışındaki, örneğin mevcut olan bir taşınmazın satışı veya kiralamasından elde edilen gelirler gibi diğer malvarlığı değerlerinin de eksik nafakayı tamamlamak üzere nafaka ödemesine yönlendirilebileceğinin kabulü yönünde bkz. Honsell-Vogt-Geiser, *Basler Kommentar*, Art. 285, § 20 vd.

²⁷⁶ Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 07.10.1998 tarihli ve 1998/2-656 esas, 688 karar sayılı kararından; Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 16.05.2007 tarihli ve 2007/2-275 esas, 2007/275 karar sayılı kararından; Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun, 11.03.2009 tarihli ve 2009/2-73 esas, 2009/118 karar sayılı kararından; Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 1.06.2021 tarihli ve 2017/2628 esas, 2021/651 karar sayılı kararından; Kayseri Bölge Adliye Mahkemesinin 2. Hukuk Dairesinin 12.02.2020 tarihli ve 2020/164 esas, 2020/163 karar sayılı kararlarından; Ankara Bölge Adliye Mahkemesinin 1. Hukuk Dairesinin 8.1.2020 tarihli ve 2019/1173 esas, 2020/ 276 karar sayılı kararlarından naklen, www.lexpera.com, (20.08.2022). Yine *“yeme, giyinme, barınma, sağlık, ulaşım, kültür, eğitim gibi bireyin maddi varlığını geliştirmek için zorunlu ve gerekli görülen harcamaları karşılayacak düzeyde geliri olmayanları yoksul”* sayılacağı yönünde bkz. Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 18.03.2015 tarihli ve 2014/20412 esas, 2015/4902 karar sayılı kararı; Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 23.06.2016 tarihli ve 5196 esas, 9854 karar sayılı kararı, <https://lib.kazanci.com.tr/kho3/ibb/anaindex.html>, (3.11.2022).

²⁷⁷ Demir, *“Yoksulluk Nafkasının Süresizliğine Dair Tartışmalar”*, s. 226; Ersöz, *“Yoksulluk Nafakası”*, s. 470 vd.; Demirbaş, *“Yoksulluk Nafakası”*, s. 228; Dural-Öğüz-Gümüş, *Aile Hukuku*, s. 149; Yiğit, *“Yoksulluk Nafakası”*, s. 12; Akıntürk-Ateş, *Aile Hukuku*, s. 304; Kılıçoğlu, *Aile Hukuku*, s. 134. Aksi yönde yoksulluk nafkasının ancak asgari ücretli bir işe girmedikçe devam edebileceği yönünde bkz. Öztan, *Aile Hukuku*, s. 506.

mayı"²⁷⁸ ifade eder²⁷⁹. Nitekim Yargıtay uygulamasındaki bazı kararlarda yoksulluk nafakasını talep eden eş, asgari ücrete sahip olsa bile onun lehine nafakaya hükmedilebilmektedir²⁸⁰. Öte yandan TMK'da ailenin finansal durumu ortalama seviyenin altında kaldığı ve çocuğun nafakasının karşılanamadığı durumlara yönelik iştirak nafakasına ilişkin özel bir düzenleme öngörülmemiştir²⁸¹. Yargı-

²⁷⁸ Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 07.10.1998 tarihli ve 1998/2-656 esas, 1998/688 karar sayılı kararı (Baş-Özcan, "Yoksulluk Nafakasında Süre Sorunu", s. 337). Yoksulluk kavramı hakkında, bkz. Demir, Yoksulluk Nafakası, s. 36-38.

²⁷⁹ Yoksulluk nafakasına ilişkin öğretilerdeki çalışmalarda yoksulluk kavramı nafaka talep eden eşin, boşanma sonrasında geçim ve bakımını kendi çalışması ve ekonomik gücüyle sürdürmesine olanak bulunmaması biçiminde açıklanmaktadır. Bu yönde Krş. Akıntürk-Ateş, Aile Hukuku, s. 303; Kocabaş, "Yoksulluk Nafakasında Süre Sorunu", s. 68; Ersöz, "Yoksulluk Nafakası", s. 470; Bilal Köseoğlu- Köksal Kocağa, **Aile Hukuku ve Uygulaması**, 2. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa, 2011, s. 187; Demir, "Yoksulluk Nafakası", s. 36. Yine yoksulluğun nafaka isteminde bulunan tarafın, bu nafaka olmaksızın yaşamını orta halli bir kimse seviyesinde dahi sürdüremesini ifade ettiği yönünde bkz. Ersöz, "Yoksulluk Nafakası", s. 470.

²⁸⁰ Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 09.10.2017 tarihli ve 2017/11957 esas, 2017/13613 karar sayılı kararı; Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 23.12.2020 tarihli ve 2020/5476 esas, 2020/6801 karar sayılı kararı; Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 07.11.2019 tarihli ve 2019/117 esas, 2019/1153 karar sayılı kararı. Aksi yönde bkz. Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 08.02.2005 tarihli ve 2005/607 esas, 2005/1601 karar sayılı kararı (Yiğit, "Yoksulluk Nafakası", s. 12, dn. 39). Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 26.12.2001 tarihli ve 2001/2-1158 esas, 2001/1185 karar sayılı kararında: "*Somut olayda; davalı eşin ... asgari ücretle özel bir işletmede çalışmakta olduğu belirlenmiş olup, yukarıda açıklandığı üzere bu miktarın davalı eşi yoksulluktan kurtarmayaacağı ve ona insanca yaşayıp geçinme olanağı sağlamayacağı kuşkusuzdur. ...*" şeklinde aktarılmıştır. Aynı yönde, Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 01.05.2002 tarihli ve 2002/2-397 esas, 2002/339 karar sayılı kararı; Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 23.10.2013 tarihli ve 2013/12156 esas, 2013/14691 karar sayılı kararında şöyle paylaşılmaktadır: "*... Somut olayda tarafların ... boşandıkları, davacının perdecide asgari ücretle çalıştığı, evli olduğu, eşinin çalışmadığı, davalının boşandıktan sonra öğrenci yurdunda çalıştığı, asgari ücret düzeyinde gelir elde ettiği ve 3 yaşındaki çocuğu ile birlikte yaşadığı dosya kapsamında anlaşılmaktadır. Nafaka alacaklısı kadının, aldığı asgari ücretin yukarıda belirtilen zorunlu ve gerekli görülen harcamaları karşılaması beklenemez. Başka bir anlatımla, davalının eline geçen toplam gelir miktarı, onu yoksulluktan kurtaracak mahiyette değildir. Bu nedenle davalının geliri yoksulluğu ortadan kaldırmayıp, bu durumun sadece nafaka miktarının tayininde nazara alınacağı hususu gözetilmeksizin davanın tümünden kabulüne karar verilmesi doğru görülmemiştir...*". Asgari ücret seviyesinde gelirin mevcudiyetinin yoksulluk koşulunun gerçekleşmesine engel olmayıp, bunun sadece nafaka miktarının belirlenmesinde nazara alınacağı yönünde bkz. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 28.02.2007 tarihli ve 2007/3-84 esas, 2007/95 karar sayılı kararı; Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 25.01.2016 tarihli ve 2015/16309 esas, 2016/552 karar sayılı kararı, <https://lib.kazanci.com.tr/kho3/ibb/anaindex.html>, (3.11.2022).

²⁸¹ TMK'da velayetin kaldırılması halinde ana ve baba ile çocuğun ödeme gücü yoksa bu giderlerin Devletçe karşılanacağı öngörülmüştür (TMK m. 350 f. 2). Ebeveynler ödeme gücüne kavuşmaları durumunda ise Devlet veya onlara bakan kurumlar da iştirak nafakası davası açabilir. Bu konuda bkz. Ceylan, "Nafaka Hesaplama", s. 303.

tay uygulamasında bu tür durumlarda sıklıkla (aksi yönde herhangi bir gerekçe olmaksızın yoksulluk sınırının üzerinde nafaka miktarına hükmedilen ve eleştiriyeye çok açık bazı mahkeme kararları istisna tutulursa)²⁸² nafaka yükümlüsünün yoksulluk durumu gözetilerek iştirak nafakasına hükmedilmemekte veya daha düşük miktarlarda hükmedilmektedir²⁸³.

İki aşamalı hesaplama metodunu esas alan İsviçre Federal Mahkemesi, nafaka borcunda eksiklik bulunması durumunda mevcut tutarın nasıl paylaşılabilirliğine ilişkin yaklaşımını güncel içtihatlarında ortaya koymuştur²⁸⁴. Buna göre

²⁸² Geçmiş yıllarda Yargıtay kararına konu olan bir olayda kira ödemesi ve kredi ödemesi gibi bedeller düşüldükten sonra, nafaka yükümlüsünün elinde kalan net gelir 1100 TL'dir. İlk derece mahkemesi çocuğun özel durumu, dürüstlük kuralı gibi özel bir gerekçe göstermeden iştirak nafakası olarak 1100 TL'ye hükmetmiştir. Söz konusu karar Yargıtay tarafından haklı olarak bozulmuştur. Bu karar için bkz. Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin, 29.05.2013 tarihli ve 2013/6463 esas, 2013/8833 karar sayılı kararı (Özüğür, Nafaka Hukuku, s. 378 vd.). Yine başka bir kararda ise nafaka yükümlüsü (kararda açıkça belirtilmese de) karardan anlaşıldığı kadarıyla yoksul olmasına ve velayet hakkı sahibinin finansal olarak daha iyi durumda olmasına ve çocuğun özel bir durumu olmamasına rağmen, nafaka yükümlüsünün net olarak elinde kalandan miktardan daha yüksek bir nafakaya hükmedilmiştir.

Olayı kısaca şu şekilde şematize edebilir:

Nafaka yükümlüsü ebeveyn: 680 TL (o zamanki asgari ücret) maaş, 400 TL kira, 150 TL yakıt ve ayrıca bakmakla yükümlü olduğu bir eşi ve çocuğu

Velayet sahibi ebeveyn: 680 TL (o zamanki asgari ücret) maaş, ailesiyle yaşıyor, bir taşınmazı var
Çocuk (bir adet): Çocuğun özel durumuna veya masraflarına ilişkin ilave bir bilgi paylaşılmamış

İlk derece Mahkemesi iştirak nafakasını 225 TL'ye çıkarmış, ancak Yargıtay'a göre ise 150 TL iştirak nafakası tutarı uygun görülmüştür. Bize göre böyle bir durumda nafaka yükümlüsü asgari geçim seviyesinin altında kaldığı için nafaka ödemekle de yükümlü tutulmayabilirdi. Bu karar için bkz. Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 13.10.2011 tarihli ve 2011/10062 esas, 2011/15424 karar sayılı kararı (Özüğür, Nafaka Hukuku, s. 407 vd.).

²⁸³ "...kendisi yoksul olan kadının iştirak nafakası ile sorumlu tutulması mümkün bulunmamasına göre" (Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 24.11.2005 tarihli ve 13606 esas, 16253 karar sayılı kararı); "...kendisi yoksul olan kişi aleyhine iştirak nafakasına hükmedilemeyeceği nazara alınmadan" (Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin, 31.5.2005 tarihli ve 4369 esas, 8485 karar sayılı kararı). Velayet hakkına sahip olmayan eşin çalışmayacak olduğu sağlık kurulu raporu ile ve gelirin de bulunmadığı soruşturma yazısı ile anlaşılmış ise, ödeme gücü bulunmayan anne ve babanın iştirak nafakası ile yükümlü tutulmasının olanaklı olmadığı hakkında bkz. Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 20.10.1994 tarihli ve 8909 esas, 9851 karar sayılı kararı; Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 27.2.1995 tarihli ve 1604 esas, 2406 karar sayılı kararı (Gençcan, Nafaka Hukuku, s. 1361). Yoksul olan anne ve babanın iştirak nafakası vermemesi yönündeki çeşitli Yargıtay kararları için bkz. Gençcan, Nafaka Hukuku, s. 1360 vd. Nafaka yükümlüsünün gelir durumuyla orantılı olan ilk derece mahkemesinin kararının hakkaniyete uygun olduğu hakkında bkz. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 38. Hukuk Dairesinin 23.12.2019 tarihli ve 2019/ 723 esas, 2019/ 1967 karar sayılı kararı, www.lexpera.com, (1.09.2022).

²⁸⁴ BGE 5A_311/2019, 11.11.2020, §7.3.

ilk olarak mevcut olan gelirden nafaka borçlusunun asgari geçim değeri düşü-
lür. Daha sonra ergin olmayan çocuğun doğrudan maliyetleri (iştirak nafakası-
nın nakdi nafaka bölümü) öncelikle finanse edilmelidir. Gelir yeterli gelirse,
nafaka miktarı genişletilmiş asgari geçim değerine²⁸⁵; sıkı mali koşullar altında,
sadece asgari geçim değerine karşılık gelir. Bir bakiye kalması durumunda ise,
bu miktar yine sıkı şartlar dahilinde dolaylı çocuk maliyetlerinin hesabına ilişkin
bölüme dahil edilir²⁸⁶. Ancak İsviçre Federal Mahkemesi'nin bu yaklaşımının
İsviçre hukuk öğretisince bazı yönlerden eleştirilmektedir. Özellikle nafakanın
yetersiz kaldığı durumda bu yaklaşımıyla mahkemenin nafaka hesabında sade-
ce ödeme gücü ölçütüne başvurduğuna, oysa (TMK m. 330 f. 1'e karşılık gelen)
ZGB Art. 285 Abs. 1'in açık lafzı başta çocuğun menfaatleri olmak üzere eşlerin
yaşam koşullarının da dikkate alınmasını gerektirdiğine, bu kriterler dikkate
alınarak hesaplanan uygun nafaka kavramı ile borçlanılan nafakanın farklı oldu-
ğuna²⁸⁷ dikkat çekilmektedir²⁸⁸. Bu bağlamda somut olayda bunun adaletli olup
olmadığının incelenmesi gerektiğine işaret edilmektedir²⁸⁹.

Türk hukukunda iştirak nafakası hesabında nafaka yükümlüsünün finansal
durumunun ortalama seviyenin altında kalması (eksik nafaka) ihtimalinde de-

²⁸⁵ Mevcut gelirin yeterli olması halinde, ilgililerin, nafaka borçlularının miktarı asgari geçim değeri-
nden (seviyesinden) genişletilmiş asgari geçim değerine (seviyesine) yükseltilir "...Söz konu-
su bu prosedür... aşamalar halinde gerçekleştirilmelidir, örneğin ilk adımda, vergiler her ta-
rafta hesaba katılır ve ardından bir iletişim ve sigorta sabit oranı kullanılır vb." (BGE
5A_311/2019'den naklen).

²⁸⁶ Doğrudan ve dolaylı çocuk maliyetlerinin hesaplanması ilişkisi için bkz. BGE 144 III 481 § 4.3.
Halen bir miktar tutar kalmışsa bununla; dolaylı çocuk maliyeti tutarı dahil edilerek, asgari
geçim değeri karşılanmayan ilgili eşin kişisel nafaka taleplerinin karşılanacağı yönünde bkz.
BGE 146 III 169; 144 III 481 § 4.3. Ergin çocuğa ödenecek nafakanın ise diğer aile bireylerinin
sadece asgari geçim değerinin değil, bunun ötesinde genişletilmiş asgari geçim değerinin kar-
şılanmasından sonra ödenmesi gereken son kalemi teşkil ettiği yönünde bkz. BGE
5A_311/2019, 11.11.2020, § 7.3. Yoksulluk nafakasının ergine ödenecek nafakaya yönelik
önceliği olduğu hakkında bkz. BGE 146 III 169, <http://relevancy.bger.ch>, (06.08.2022).

²⁸⁷ Büchler-Schwenzer, "FamKomm Scheidung", Art. 129 ZGB, Anhang UB, § 4; Aeschlimann vd.,
"Berechnung des Kindesunterhalts", s. 254 vd.; Gloor-Spycher, Basler Kommentar, Art. 129
ZGB, § 19. Nitekim daha önce aktarıldığı üzere İsviçre Medeni Kanunu'nda (ZGB Art. 279) ge-
rekli olan nafakanın karşılanamama (eksik nafaka) durumunda geriye etkili olarak 5 yıllık na-
fakanın istenebileceğine ilişkin bir hüküm yer almaktadır.

²⁸⁸ Aeschlimann vd., "Berechnung des Kindesunterhalts", s. 254 vd.

²⁸⁹ Aeschlimann vd., "Berechnung des Kindesunterhalts", s. 255. Yazarlar bir öneri olarak örne-
ğin Zürih tablosu metodundaki gibi, özellikle çocuğun ortalama ihtiyaçlarına göre sabit bir
orana dayalı olarak nafakanın belirlenebileceğini belirtmektedirler (s. 255). Yine nafaka he-
sabında sabit orana dayanılabileceği Çocuk Nafakasına ilişkin meclis raporunda belirtilmiştir.
Bu konuda bkz. Botschaft, Kindesunterhalt, s. 581.

ğerlendirmenin merkezinde nafakanın paylaşılmasının değil, daha ziyade nafaka yükümlüsünün asgari geçim seviyesinin (değerinin) muhafaza edilebilmesi bulunmalıdır. Nafaka miktarının takdirinde ebeveynler ile çocuğun menfaatleri arasındaki dengeye işaret eden TMK m. 330'da bu sonucu desteklemektedir. Bu anlamda nafaka borçlusu asgari geçim seviyelerinde ise kural olarak eksik nafakaya çocuk katlanma durumunda kalmaktadır.

Bazı Yargıtay kararlarında işaret edildiği üzere eksik nafaka durumunda farazi (varsayımsal) gelirin esas alınması gündeme gelirse çocuk lehine uygun bir nafakaya hükmedilmelidir. Bir başka deyişle söz konusu durumlarda eksik nafakaya çocuğun katlanması adil görülmemektedir. Bu bağlamda eksik nafakaya ilişkin İsviçre Hukuku'na yönelik yukarıda yapılan açıklamalar, iki aşamalı somut metodun Türk hukuk uygulamasında benimsenmesi durumunda yol göstericidir. Öte yandan Anayasa m. 41 f. 2'de devletin çocukların korunması için gerekli tedbirleri alacağı ve bu konuda teşkilatı kuracağı öngörülmüş olup, bu durumda çocuk nafakasının olası yetersiz finansmanında, tamamlayıcı olarak, inceleme konumuz dışında kalan sosyal yardım hukuku ile vesayet hukukunun uygulanması²⁹⁰ söz konusu olabilir²⁹¹.

²⁹⁰ Krş. Hausheer-Spycher, Handbuch des Unterhaltsrechts, § 06.128; Rumo Jungo-Hotz, "Revision des Kindesunterhalts", s. 27.

²⁹¹ Yağcıoğlu, "İsviçre Hukukunda Çocuk Nafakasına İlişkin Öntaslak", s. 124; Akıntürk-Ateş, Aile Hukuku, s. 399. Nitekim 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun'da Aile Mahkemesi'nin, diğer kanunlardaki hükümler saklı kalmak üzere görev alanına giren konularda küçükler hakkında (diğer yetkilerinin yanında) bakım ve gözetime yönelik nafaka yükümlülüğü konusunda gerekli önlemleri alma konusunda karar vermeye yetkili olduğu düzenlenmiştir (4787 sayılı Kanun m. 6 f. 1). Mahkeme bu kararın takibi ve yerine getirilmesinde psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacılardan ya da başka bir uzmanlık dalına ihtiyaç bulunuyorsa, diğer kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanlar veya serbest meslek icra edenlerden yararlanılabileceği öngörülmüştür (4787 sayılı Kanun m. 5, 6 f. 2). Bunun gibi 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu (ÇK) gereğince mahkemenin alabileceği koruyucu ve destekleyici tedbirler arasında yer alan bakım tedbiri dahilinde "*çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi hâlinde, çocuğun resmî veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesine*" karar verileceği belirtilmiştir (ÇK m. 5 f. 1, c)). Adli ve idarî merciler, kolluk görevlileri, sağlık ve eğitim kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, korunma ihtiyacı olan çocuğu Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bildirmekle yükümlüdür. Çocuk ile çocuğun bakımından sorumlu kimseler çocuğun korunma altına alınması amacıyla Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna başvurabilir (ÇK m. 6 f. 1). Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından, kendisine intikal eden olaylarda ilgili olarak gerekli araştırmayı derhâl yapar ve gerekli önlemler derhâl olarak çocuk, resmî veya özel kuruluşlara yerleştirilir (ÇK m. 6 f. 2, 10).

C. Dolaylı Çocuk Maliyetleri

Dolaylı çocuk maliyetleri ebeveynin çocuğunun bakım ve eğitimine harcadığı vaktin ve emeğin piyasa değerini ifade eder²⁹².

Yargıtay'ın ve Bölge Adliye Mahkemeleri'nin ilgili kararlarında velayet hakkı kendisine tevdi olunmuş tarafın bu görev nedeniyle emeğinin ve yüklendiği sorumlulukların finansal değerinin gözetilmesi gerektiği belirtilmektedir²⁹³. Yine bu kararlarda nafaka yükümlüsü olan taraf çocuğa fiilen bakıyorsa onun da bu emeğinin ve harcadığı zamanın nafaka hesaplamasında dikkate alınması²⁹⁴ gerektiğine haklı olarak işaret edilmektedir. Öte yandan çocuğa ilişkin eğitim ve bakımın da doğrudan yürütülebileceği gibi, bu konuda örneğin bakıcı gibi üçüncü kişilerden²⁹⁵ destek alınabileceği ve bu durumda nafaka hesabında bu emeğin piyasa değerinin gözetilmesi de yerinde olarak vurgulanmıştır²⁹⁶. Ancak bu kararlarda dolaylı çocuk maliyetine işaret edilmekle birlikte, hâkimin takdir hakkını kullanarak bunları dikkate alması/ hesaplaması gerektiğinin belirtilmesi ile yetinildiği görülmektedir.

1. Dolaylı Çocuk Maliyetlerinin Hesaplanmasına İlişkin Bazı Metotlar

a. 45 Yaş Kuralı

İsviçre Federal Mahkemesi'nin eski tarihli içtihatlarında "45 yaş kuralı" diye ifade edilebilecek bir esas dikkate alınmaktaydı. Bu kurala göre eşlerden

²⁹² Geiser-Widmer, "Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge", s. 12.

²⁹³ İstanbul Bölge Adliye Mahkemesinin 10. Hukuk Dairesinin 18.07.2021 tarihli ve 2020/615 esas, 2021/1270 karar sayılı kararı; İzmir Bölge Adliye Mahkemesinin 18. Hukuk Dairesinin 29.12.2020 tarih ve 2020/1231 esas, 2020/1831 karar sayılı kararı, www.lexpera.com.tr, (10.08.2022); Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 28.01.2014 tarih ve 2013/16838 esas, 2014/1091 karar sayılı kararı (Özüğür, Nafaka Hukuku, s. 360 vd.).

²⁹⁴ İstanbul Bölge Adliye Mahkemesinin 10. Hukuk Dairesinin 22.12.2020 tarihli ve 2020/1505 esas, 2020/1572 karar sayılı kararı; İstanbul Bölge Adliye Mahkemesinin 38. Hukuk Dairesinin 30.12.2019 tarihli ve 2019/816 esas, 2019/ 2237 karar sayılı kararı; İzmir Bölge Adliye Mahkemesinin 2. Hukuk Dairesinin 27.10.2020 tarihli ve 2019/2205 esas, 2020/1357 karar sayılı kararı; Yargıtay, 3. Hukuk Dairesinin 30.05.2016 tarihli ve 2016/5077 esas, 2016/8442 karar sayılı kararı; Yargıtay, 3. Hukuk Dairesinin 7.09.2015 tarihli ve 2015/4667 esas, 2015/13592 karar sayılı kararı, www.lexpera.com.tr, (10.08.2022).

²⁹⁵ Yukarıda üçüncü kişilerden alınan eğitim ve bakım desteğinin doğrudan çocuk maliyetleri altında değerlendirilebileceğini paylaşmıştık. Bundan dolayı aşağıda dolaylı maliyetin konusunu teşkil eden ebeveynin kendisinin çocuğunun bakım ve eğitimine ilişkin faaliyet esas alınarak açıklamalar yapılacaktır.

²⁹⁶ Yargıtay, 3. Hukuk Dairesinin 28.01.2014 tarihli ve 2013/16838 esas, 2014/1091 karar sayılı kararı, www.lexpera.com.tr, (22.09.2022); Özüğür, Nafaka Hukuku, s. 360 vd.

biri (tipik olarak sıklıkla kadın) evlilik esnasında çalışmamış ve ayrılık anında 45 yaşına ulaşmış ise, artık çalışma zorunluluğu olmadığından yola çıkılmaktadır²⁹⁷.

b. 10/16 Kuralı

10/16 kuralı İsviçre Federal Mahkemesi ve çok sayıda kanton mahkemesi tarafından geçmişten yakın tarihe kadar uzun yıllar uygulanmıştır. Bu kurala göre boşandıktan sonra geleneksel rol dağılımına sahip evli çiftlerde, birlikte yaşarken gelir getirici bir işte çalışmayan ve ağırlıklı olarak çocuklara bakan eşin; en küçük çocuğun 10 yaşından itibaren %50 oranında ve 16 yaşından itibaren %100 oranında çalışması gerektiğinden yola çıkılmaktadır²⁹⁸. Daha sonra 10/16 kuralının uygulamada bazı kararlarda kısmen değişikliğe uğradığı ve daha farklı bir şekilde uygulanmaya başladığı gözlemlenmiştir. Örneğin İsviçre uygulamasında bazı kararlarda çocuklara bakan eşten, çocuk 6 yaşını tamamlayana kadar çalışması beklenmemekte; buna karşılık çocuğun 7 yaşından 12 yaşını tamamlayana kadar ondan %35; çocuğun 13 yaşından 16 yaşını tamamlayana kadar %55 çalışması ve daha sonra ise %100 oranında çalışması beklenmektedir²⁹⁹. Buna göre iştirak nafakasının dolaylı çocuk maliyetlerine ilişkin bölümü hesaplanırken velayet hakkına sahip ebeveynin söz konusu oranlar dahilinde, bu orana karşılık gelen geliri dikkate alınır. Bunun sonucuna göre diğer eşin nafaka ödemeleri söz konusu yaş gruplarına ulaşıldıkça, ilgili yaş grubuna ilişkin oranlara karşılık gelen miktar kadar azaltılabilir veya kaldırılabilir.

c. Okul Düzeyi (Sınıf Esası) Modeli/Kuralı

İsviçre uygulamasında ilerleyen yıllarda 10/16 kuralı uygulaması terkedilmeye başlanmış ve ona alternatif olarak okul düzeyi modeli (kuralı), sınıf esası („*Schulstufenmodell*“) uygulanmıştır³⁰⁰. Okul düzeyi yönergesi („*Schulstufenrichtlinie*“) adı da verilen bu esasa göre çocuğun bulunduğu sınıflara göre farklı oranlarda, ebeveynlerin kendisinden beklenenden daha az bir iş üstlenmiş olup

²⁹⁷ Aebi-Müller, Familienrechtlicher Unterhalt, s. 7.

²⁹⁸ Rumo Jungo-Hotz, „Revision des Kindesunterhalts“, s. 18; Frei vd., „Irrgarten Unterhaltsrecht“, s. 152.

²⁹⁹ BGE 144 III 481 § 4.2. 10/16 kuralının farklı şekilde de uygulamaları olmuştur. Örneğin İsviçre’de St. Gallen Kantonu ve St. Luzern Kantonu’ndaki farklılaştırılmış ve özelleştirilmiş 10/16 kuralı uygulaması için bkz. Frei vd., „Irrgarten Unterhaltsrecht“, s. 153.

³⁰⁰ Spycher-Bähler-Majid, Kommentar-Unterhaltsberechnung, s. 7; BGE 144 III 481, § 4.7.6.

olmadığı belirlenmeye çalışılmaktadır. Bir başka deyişle velayet hakkına sahip bir ebeveyn den medeni durumundan bağımsız olarak çocuğa bakmanın yanı sıra, çalışmasının beklenip beklenemeyeceği, çocuğun okuduğu sınıfın dahil olduğu kabul edilen ilgili dilime göre incelenmektedir³⁰¹. Buna göre veliden en küçük çocuğu zorunlu eğitime başladığında %50, çocuk liseye geçtiğinde %80 ve çocuğun on altıncı doğum gününden itibaren piyasada %100 iş yüküyle çalışması beklenebilir³⁰². Ancak çocuğun 18 yaşına kadar bakım ve eğitimine ilişkin ebeveynlerinin harcamalarının değeri, devam etmekte olan nakit ödeme yükümlülüğünde (iştirak nafakasının doğrudan çocuk maliyeti bölümünde) dikkate alınmaktadır³⁰³. Okul düzeyi modelinin gerekçesini; çocuğun okula kaydolmasının, esas olarak bakımdan sorumlu olan ebeveyn üzerindeki yükü hafifletmesi ve okul tarafından yürütülecek bakımının yıllar içinde genişleyecek olması teşkil eder³⁰⁴.

ç. Yaşam Maliyeti Metodu

Doğrudan çocuk maliyetlerinin hesaplanmasına ilişkin olarak İsviçre Federal Mahkemesi kural olarak iki aşamalı metodu uygulamaktadır. Dolaylı çocuk maliyetinin hesaplanmasında ise İsviçre Federal mahkemesi son yıllardaki güncel kararlarında, daha önceki yıllarda kantonlar arasındaki farklı hesaplama metodlarına izin veren³⁰⁵ metod çoğulculuğu yaklaşımını ("*Methodenpluralismus*") artık terk ettiğini, gelecekte İsviçre genelinde bağlayıcı olarak uygulamada zamanla geliştirilecek olan tek bir metottan yola çıkılacağını belirtmektedir³⁰⁶. Mahkeme dolaylı çocuk maliyetinin karşılanması velinin çocuğun kişisel

³⁰¹ Krş. Aebi-Müller, Familienrechtlicher Unterhalt, s. 6.

³⁰² BGE 144 III 481, § 4.7.6; BGE, 5A_743/2017, 22.05.2019, § 5.3.2'den naklen: "*Normal durumda velinin, en küçük çocuğun zorunlu eğitime başladığı andan itibaren %50, ortaokula başladığı andan itibaren %80 ve 16 yaşından itibaren tam zamanlı olarak çalışması kendisinden beklenebilir*", <http://relevancy.bger.ch>, (11.10.2022).

³⁰³ BGE 5A_727/2018, 22.08.2019, § 4.3.3.

³⁰⁴ Spycher-Bähler-Majid, Kommentar-Unterhaltsberechnung, s. 7 BGE, 5A_743/2017, 22.05.2019, § 5.3.2.

³⁰⁵ Geçmiş yıllarda bu yöndeki uygulamaya yönelik bkz. BGE 140 III 485 § 3.3, s. 488; BGE 128 III 411 § 3.2.2, s. 414 vd.; BGE 140 III 337 § 4.2.2, s. 339, <http://relevancy.bger.ch>, (11.10.2022). İsviçre'de farklı kantonlarda uygulanmış olan, ancak makalenin kapsamını genişletmemek üzere ayrıca inceleme konusu yapılmayan diğer bazı dolaylı çocuk maliyeti hesaplama metodlarına ilişkin örnek olarak zikredebilecek olan; sabit oranlı çocuk bakımı kotası metodu ("*Pauschalisierte Betreuungsquotenmethode*") ile somut çocuk bakımı kotası metodu ("*Konkrete Betreuungsquotenmethode*") hakkında bkz. Frei vd., "Irrgarten Unterhaltsrecht", s. 153 vd.

³⁰⁶ Spycher-Bähler-Majid, Kommentar-Unterhaltsberechnung, s. 6; BGE 144 III 481 § 4.1.

bakımındaki fiziksel varlığını sağlamayı gözettiğine işaret etmekte, bunun hesabında yaşam maliyeti metodunun ("*Lebenshaltungskostenmethode*") kullanılmasını tavsiye etmekte ve bunu esas almaktadır³⁰⁷.

İsviçre Federal Mahkemesi dolaylı çocuk maliyetlerinin hesaplanmasında bundan sonra yaşam maliyeti metodunun benimsediğine ilişkin bir kamuoyu duyurusu yapmıştır³⁰⁸. Bu duyuruda mahkeme öncelikle son yıllarda çocuk nafakasına ve bunun farklı görünümüne ilişkin İsviçre Medeni Kanunu'ndaki gelişmeleri hatırlatmıştır. Daha sonra çocuğun bakımına bir ebeveynin harcadığı zamanın finansal maliyetlerinin her iki ebeveyn tarafından da üstlenilmesi gerektiğine, ancak bunun rakamsal karşılığının nasıl hesaplanabileceğine ilişkin kanun koyucunun somut bir hesaplama metodu öngörmediğine işaret etmiştir. Duyuruda yaşama maliyet metodunun (dolaylı maliyetlere ilişkin) çocuk nafakasının hesaplanmasına en uygun çözümü sunduğu, bunun ortaya koyduğu çözümün kanun koyucunun amaçlarıyla ve öğretideki baskın görüşle örtüşüğünü belirtilmektedir³⁰⁹.

Bu anlamda çocuğun bakımına ilişkin faaliyetlere yönelik bu hesaplama metoduna göre; bir işten elde edilen gelir ile çocuğa bakan ebeveynin yaşam maliyeti arasındaki fark belirleyici olup³¹⁰, bu da kural olarak yine genişletilmiş

³⁰⁷ BGE 144 III 481 § 4.4; BGE 144 III 377 § 7. Bu metot hakkında bkz. Burri, der Betreuungsunterhalt, s. 32 vd., 55 vd.

³⁰⁸ İsviçre Federal Mahkemesi, **17 Mayıs 2018 tarihli Kamuoyu Bildirisi** ("*Medienmitteilung des Bundesgerichts*"), Urteil vom 17. Mai 2018 (5A_454/2017), Lausanne, 17.05.2018.

³⁰⁹ Ayrıca Duyuruda bu metodun birtakım esasları aynen şu şekilde paylaşılmıştır: "...*Normalde çocuğa bakan ebeveynin istihdam ve gelir elde etme olanakları azalmaktadır. Bu durum çoğunlukla da onun gelirinin azalmasını beraberinde getirmektedir. Bunun anlamı dolaylı çocuk maliyetlerine ilişkin çocuk nafakası esas olarak, çocuğa bakan ebeveynin bakım nedeniyle kendi başına karşılayamadığı yaşam maliyetlerini kapsamak zorundadır. Ancak burada söz konusu olan çocuğa bakan ebeveyni ücretlendirmek değildir. Yaşam maliyeti metoduna göre çocuk bakımının bir nafaka talebine sebebiyet verebilmesi, ancak bu ebeveynin başka bir işte çalışabileceği zaman diliminde söz konusu olur. Bu anlamda hafta sonu veya diğer boş zamanlarda çocuğun bakılması dikkate alınmamalıdır...Yaşam maliyetleri çocuğa bakan ebeveynin finansal olarak çocuğa bakabilmesi için gerekli olandan fazla olamaz Bu bakımdan nafaka, bunu ödemekle yükümlü kişinin gelirin göre değil, çocuğa bakan ebeveynin ihtiyaçlarına göre belirlenir. Burada prensip olarak genişletilmiş asgari geçim değeri esas alınmalıdır...*" (İsviçre Federal Mahkemesi, 17 Mayıs 2018 tarihli Kamuoyu Bildirisi'nden birtakım yapılan vurgu ve makalede tercih edilen terminolojiye bağlı değişikliklerle naklen).

³¹⁰ Buna karşılık diğer bir dolaylı nafaka hesaplama metodu olan İsviçre'de St. Gallen Kantonu'nda uygulanmış olan sabit oranlı çocuk bakımı kotası metodunun ("*Pauschalisierte Betreuungskostenmethode*") yaşam maliyeti metodundan temel farkı, burada çıkış noktasının gelirin doğrudan mahsubu olmasıdır. Söz konusu metot yaşamsal gider maliyetlerinin karşı-

asgari geçim düzeyine dayanmaktadır³¹¹. Veli çocuk bakımı nedeniyle tek başına bunu karşılayamayacak durumdadır. Ancak yaşam maliyeti metoduna göre iştirak nafakasının dolaylı çocuk maliyetine ilişkin bölümünün hesaplanmasında fazlalığın (artığın) paylaşılması ("*Überschussverteilung*") söz konusu olmamaktadır³¹².

Yine duyuruda dolaylı çocuk maliyetlerine ilişkin hakimlerinin takdir hakkı konusunda yapılan açıklamalar dikkat çekicidir. Buna göre bildiride hâkimin

lanmasından bağımsız olarak iştirak nafakasının dolaylı çocuk maliyetlerine ilişkin bölüme karşılık gelen miktarın hükmedilmesini öngörmekte olup, bu metoda göre hesaplanmanın temeli, çocuğa bakan ebeveynin çocuk bakımı nedeniyle kazanç getirici bir işte çalışmaktan yuzdesel olarak ne ölçüde kaçındığıdır. Burada velayet hakkı sahibinin çocuklara bakması ve bunun yanında aynı zamanda çalışmaması durumunda esas alınan sabit tutarın (geçim maliyetinin) oransal olarak tamamı; daha düşük bakım oranında ise (dolaylı çocuk maliyetleri de buna uygun şekilde düşeceğiinden) oransal olarak sabit oranının daha altı nafaka miktarı olarak belirlenir. Ancak hükmedilebilecek nafakanın sınırının nafaka borçlusunun asgari geçim seviyesi olduğu belirtilmekte, ancak esas alınan asgari geçim seviyesinin kantonlara göre farklılaşabileceğine işaret edilmektedir. Bu konudaki aktarılan açıklamalar için bkz. Christine Arndt- Gian Brändli, "Berechnung des Betreuungsunterhalts - ein Lösungsansatz aus der Praxis", *Die Praxis des Familienrechts*, 2017, S. 1, s. 240; Frei vd., "Irrgarten Unterhaltsrecht", s. 153; Alexandra Jungo- Regina E. Aebi Müller, "der Betreuungsunterhalt", "der Betreuungsunterhalt, das Konzept - die Betreuungskosten - die Unterhaltsberechnung, *die Praxis des Familienrechts*, 2017, S. 1, s. 174 vd.

³¹¹ BGE 144 III 377 E.7. Geçim maliyetleri ifadesinden Zürih yüksek mahkemeleri genişletilmiş asgari geçim düzeyini anlamakta olup, belli durumlarda bu rakam sigorta primleri ve vergileri kapsayacak şekilde genişletilmektedir. Bu konuda bkz. Urteil des Obergerichts des Kantons Zürich LC 160041 vom 23.06.2017 E. 10.2. Yine Krş. Gabathuler, "Unterhaltsrecht: Kinderbetreuung", s. 27; Frei vd., "Irrgarten Unterhaltsrecht", s. 152. Bu makalede inceleme konusu yapılmayan diğer bir dolaylı nafaka hesaplama metodu olan, İsviçre'de St. Luzern kanton mahkemelerinde uygulanmış olan somut çocuk bakımı kotası metoduna ("*Konkrete Betreuungsquotenmethode*") göre somut olarak hesaplanan çocuk nafakasında da çıkış noktası genişletilmiş asgari geçim seviyesidir. Bu konuda bkz. Frei vd., "Irrgarten Unterhaltsrecht", s. 153. Yazarlar Luzern kantonu mahkemelerinde (çalışmada tercih edilen terminolojiyle ifade edersek) doğrudan çocuk maliyetlerine ilişkin iştirak nafaka için ise ya tabelaları esas alınarak soyut metotla ya da somut ihtiyaçlar (genişletilmiş asgari geçim gideri kalemleri) metoduyla hareket edildiğini, doğrudan çocuk maliyetlerinin finansmanının iki ebeveynin gelirleri (bakım nafakası da dahil) ve temel ihtiyaçları arasındaki fark temelinde ölçülen ödeme güçleri arasındaki farka dayandığını ve çocukların sadece doğrudan çocuk maliyetleri çerçevesinde iştirak nafakadan sorumlu olan ebeveynin yaşam standardına katılmaya devam ettiğini, buna karşılık dolaylı çocuk maliyetlerinde daha yüksek yaşam standartlarının hiçbir zaman çocuğa yansıtılmadığını (Urteil des Kantonsgerichts Luzern 3B 16 57, 27. 3. 2017, § 5.1.2) belirtmektedirler (s. 153). Burada iştirak nafakasının dolaylı çocuk maliyetlerine ilişkin kısmı, çocuğa bakan ebeveynin gelirine dahil değildir. Bu nedenle çocuğa nafaka ödemekle yükümlü olan ebeveynin fazla değeri, ihtiyaçları, doğrudan ve dolaylı çocuk maliyetlerine ilişkin nafakası desteği düşüldükten sonra (kalan kısım) dağıtılır (s. 155).

³¹² BGE 144 III 377 § 7.

somut olayda nafakanın şekli ve kapsamını çocuğun üstün yararı gözetilerek takdir edeceğine işaret edilmekte; özellikle güncel İsviçre Federal Mahkemesi kararlarında bunun hangi somut kriterlere göre gerçekleşebileceği, çocuğun bakımında bizzat bakıma mı, yoksa üçüncü kişinin bakım desteğinin alınmasına mı öncelik verilmesi gerektiği şeklindeki soruların cevabının açıkça vermediği vurgulanmaktadır³¹³.

d. Değerlendirmeler

45 yaş kuralı ve bu anlamda 45 yaşın çalışmanın beklenebilirliğinde üst sınır olarak tek başına ele alınması, güncel İsviçre hukuk uygulamasında kabul görmemektedir. İsviçre Federal Mahkemesi çıkış noktasının kural olarak tek başına bir yaş sınırı olmayıp, bunun yerine: *“evlilik sonrası ilişkide her eşin ekonomik bağımsızlık için çaba göstermesi gerektiği ilkesi esas alınmalıdır; bu ise, temelde, fiili anlamda var olan bir kişinin kendi kendine yeterli olabilme kapasitesini tüketme yükümlülüğüyle bağlantılı”*³¹⁴ olduğuna işaret etmektedir. Gerçekten de günümüzde ekonomik bağımsızlık için çaba göstermesi beklenen ve buna bağlı olarak emeklilik beklentisi olan³¹⁵ bir kişinin çalışmasını beklemek hayatın olağan gidişatına da uygun olmaktadır.

10/16 kuralı ise dolaylı çocuk maliyetinin hesaplanmasına çok pratik, uygulanabilir, öngörülebilir bir çözüm sunmaktadır. Ancak tek başına referans alınması özellikle özel koşullar dahilinde eksik bir değerlendirmeyi beraberinde getirebilir. Sunduğu 10 ve 16 yaş şeklinde ayırım da çok genel ve yetersizdir. Nitekim daha sonraki yıllarda da İsviçre uygulamasında 10/16 kuralı yerine sıklıkla daha detaylandırılmış sınıflı esas kuralına başvurulmanın tercih edildiği görülmektedir.

³¹³ İsviçre Federal Mahkemesi, 17 Mayıs 2018 tarihli Kamuoyu Duyurusu.

³¹⁴ *“Ausgangspunkt bildet vielmehr einzig der «Grundsatz, wonach im nahehelichen Verhältnis ein jeder Ehegatte die wirtschaftliche Eigenständigkeit anzustreben hat; damit ist grundsätzlich eine Obliegenheit zur Ausschöpfung einer in tatsächlicher Hinsicht bestehenden Eigenversorgungskapazität verbunden”* (bir takım vurgularla: BGE 5A_104/2018, 2.2.2021, § 5.4'dan naklen), <http://relevancy.bger.ch>, (11.10.2022).

³¹⁵ Günümüzde emeklilik yaşı 60'lı yaşlara karşılık gelmektedir. Bu konuda Krş. https://www.sgk.gov.tr/Content/Post/785eac3b-d260-47b5-8103-ae591b2ac320/4a-Hizmet-Akdi-ile-Calisanlar-2022-05-13-11-43_08#:~:text=Kad%C4%B1n%20i%C3%A7in%2058%2C%20erkek%20i%C3%A7in%2060%20ya%C5%9F%20ile%202036%20y%C4%B1%C4%B1ndan,belirlenecek%20kademeli%20ya%C5%9Fta%20ya%C5%9F%C4%B1l%C4%B1k%20ayl%C4%B1%C4%9F%C4%B1, (29.11.2022).

İsviçre öğretisinde 10/16 kuralının uygulanmasının, nafaka yükümlüsü daha sonra evlendiğinde onu katlanması güç bir yük altına sokabileceğine dikkate çekilmektedir³¹⁶. Gerçekten de iştirak nafakasında velayet sahibi ebeveyn değil, çocuk hak sahibi olduğundan nafaka alacaklısının yeniden evlenmesi halinde de bu ödeme devam eder. Bunun yanında nafaka yükümlüsü, örneğin yeni bir ortaklık veya ikinci evlilik için finansal olarak zor bir durumda kalabilir. Ancak anılan durumlar sadece 10/16 kuralına özgü değil, genel olarak tüm dolaylı ve hatta doğrudan çocuk maliyeti hesaplamalarında geçerlidir. Kaldı ki nafaka yükümlüsünün finansal durumunun değişmesi durumunda istem halinde nafaka miktarının yeniden belirlenmesi veya kaldırılması mümkündür (TMK m. 331). 10/16 kuralı ve onun türevleri velayet hakkı sahibinin bizzat çocukla ilgilenmesi hususunu özendirir. Velilerin bizzat ebeveynleri tarafından bakılmasının hangi yaşa kadar ve ne kapsamda olması çocuğun menfaatlerine ne ölçüde hizmet ettiği çocuk gelişimi, psikolojisi gibi alanlarda değerlendirilmesi gereken bir meseledir. Kanaatimizce 10/16 kuralının çeşitli alanlardaki veriler de gözetilerek benimsenecek görüşe göre oluşturulacak detaylandırılmış türevleri, hukuk güvenliğinin ve öngörülebilirliğinin sağlanması yönüyle en azından çıkış noktası olarak dikkate alınabilir niteliktedir.

Okul düzeyi modeli 10/16 kuralı gibi pratik, uygulanabilir, öngörülebilir bir çözüm sunmaktadır. Aynı zamanda 10/16 kuralının klasik uygulamasından daha detaylandırılmış bir yaklaşım öngörmektedir. Okul düzeyi modelinde ebeveynlerden, 10/16 kuralından daha erken bir zamanda çalışmaları beklenmektedir. Bundan dolayı okul düzeyi modelinin çocukların kişisel olarak bakılmasına öncelik verme yönüyle, “10/16 kuralı”ndan daha erken bir zamanda üçüncü taraf (bakıcı, kreş vb.) bakımından yararlanmayı gerektirdiği görülmektedir.

İsviçre öğretisi ve güncel uygulamasında da okul düzeyi modelinin doğrudan olmasa da dolaylı şekilde dikkate alınabileceği kabul görmektedir³¹⁷. Hemen aşağıda değerlendirilecek olan yaşam maliyeti yaklaşımını kabul eden İsviçre Federal Mahkemesi güncel içtihadında; okul düzeyi modelinin detaylandırılmış bir versiyonundan dolaylı çocuk maliyetlerinin hesabında çıkış noktası olarak yararlanılabileceği görüşünü benimsemiştir. Federal Mahkeme çıkış noktası olarak objektif bir esas öngören okul düzeyi kuralının, hâkimin takdir yetkisini

³¹⁶ Bu konuda bkz. Gabathuler, “Unterhaltsrecht: Kinderbetreuung”, s. 32 vd.

³¹⁷ Gelir dağılımı düzeyinde doğrudan, topyekûn bir ön tahsis, artık güncel İsviçre Federal Mahkemesi kararlarında ve İsviçre öğretisindeki baskın görüş tarafından kabul edilmemektedir. Bu konuda bkz. Schweighauser-Bähler, “Betreuungsunterhalt- Berechnungsmethode”, § 7.1.

kullanırken bir başlangıç noktası olarak dikkate alınabileceğini, ancak somut olayın şartları dahilinde bunun üzerinde veya altında bir oranın esas alınması gerekebileceğine dikkat çekmektedir³¹⁸. Bu anlamda Federal Mahkeme daha objektif sonuçlara varılabilmesi ve çocuğun menfaatlerinin gözetilebilmesi için uygulamada okul düzeyi modelinin öngördüğü sınırların aşamalarının genişletilmesi ve özelleştirilebilmesi gerektiğini belirtmektedir³¹⁹.

Okul düzeyi modelinin uygulamasında ebeveynlerden birinin boşanmadan önce evlilik içinde eşiyle kendi aralarında kararlaştırdıkları görev dağılımı nedeniyle çocuğun bakımına daha fazla dahil olması söz konusu olabilir. Böyle bir durumda okul düzeyi modelinde öngörülen oranlar esnetilebilmeli ve boşanma sonrası veli için makul bir geçiş süreci öngörülmesi³²⁰ veya velinin çalışmaması gerektiği³²¹ söylenebilir. Yine bir eşin kendi kendine yeterli olabilmesi ve çalışabilmesi için ek eğitim veya ileri düzey eğitim alması somut olayda gerekli görülürse, bu durumun çalışma hayatına daha uzun bir geçiş dönemini haklı kılabilmesine³²² işaret edilmektedir. Bunun gibi örneğin somut olayda emeklilik yaşına çok yaklaşan bir eşin bulunması durumunda; standart olmayan bir işe girişmesinin bu eşten beklenemeyeceği de söylenebilir³²³.

Yaşama maliyeti metoduna göre ise nafaka tutarı, nafaka alacaklısının genişletilmiş asgari geçim değeri/ gideri ile geliri arasındaki farkı yansıtır³²⁴. Bir başka deyişle çocuk nafakası hesaplamasının genişletilmiş asgari geçim giderlerinin tespitine ilişkin ilk kısmı doğrudan ve dolaylı maliyetlerin hesaplanmasının

³¹⁸ Spycher-Bähler-Majid, Kommentar-Unterhaltsberechnung, s. 7 vd.; Heiz Hausheer, "Weitere Rechtsprechung zum neuen Betreuungsunterhalt", *Die Zeitschrift für das gesamte Familienrecht*, 2019, S. 18, s. 1513 vd.; BGE 144 III 481 §§ 4.7.6, 4.7.7.

³¹⁹ Krş. BGE 144 III 481 § 7.6.

³²⁰ BGE 144 III 481 § 4.5.

³²¹ Böyle bir kabulü destekleyici yönelik olarak: "...çeşitli sebeplerden dolayı evlilik eşlerden birinin hayatını önemli ölçüde şekillendirmiş, bu bağlamda kendi kariyer arayışından veya buna devam etmekten vazgeçerek, bunun yerine diğer eşle ortak bir kararla kendini ev işlerine ve çocukların yetiştirilmesine adanmış ve diğer eşe onlarca yıl destek vermiş, böylece diğer eş de rahatlıkla kendini tamamen mesleki gelişimine adayabilmiş ve buna bağlı gelir artışıyla ev hanesini finanse edebilmiş" (BGE 5A_104/2018, 2.2.2021, § 5.6'dan naklen) olma durumu gösterilebilir. Yine bu yönde bkz. BGE 5A_800/2019, 9.02.2021, § 6.2.

³²² BGE 5A_104/2018, 2.2.2021, § 5.4.4.

³²³ Aebi-Müller, Familienrechtlicher Unterhalt, s. 8.

³²⁴ Spycher-Bähler-Majid, Kommentar-Unterhaltsberechnung, s. 6; Aebi-Müller, Familienrechtlicher Unterhalt, s. 13.

her ikisinde de aynı şekilde gerçekleşir³²⁵. Bu şekilde nafakanın farklı görünüşleri ve bunlara ilişkin farklı hesaplama metotları arasında bir bağlantı kurulmakta, iç tutarlılık sağlanmış olmaktadır.

Ancak yaşam maliyeti metoduna göre dolaylı çocuk maliyetlerinin hesaplanmasında fazlalığın (artığın) paylaşılması ("*Überschussverteilung*") söz konusu olmamaktadır³²⁶. İsviçre Federal Mahkemesi'nin güncel tespitler ve duyurusundan önceki yıllarda da özellikle Zürih Kantonu'nun uygulamasını yansıtan bu yaklaşıma göre, dolaylı çocuk maliyetlerinin istenebilmesi için çocuğa bakmakta olan ebeveynin çocuğa bakmış olmasından dolayı, genişletilmiş asgari geçim giderlerini karşılayamaması gerekmektedir³²⁷. Bir başka deyişle çocuğa bakan ebeveyn, çocuk bakımıyla ilgili kısıtlamalara rağmen geçim masraflarını kendi geliriyle tamamen karşılayabiliyorsa, nafaka yükümlüsünün iştirak nafakasının dolaylı çocuk maliyetleri bölümünü ödeme borcu bulunmamaktadır³²⁸. Gerçekten de bu nafaka velayet hakkı sahibi eşe ödenmekle birlikte çocuğa özgülenmiş bir nafaka olup, bu durumda çocuğun dolaylı maliyetlerine ilişkin bir açık meydana gelmemektedir.

Kanaatimizce dolaylı çocuk maliyetlerinin hesaplanmasına ilişkin yaşam maliyeti metodunun seçilmiş olması yerinde bir tercihi yansıtmaktadır. Öncelikle genişletilmiş asgari geçim değerini esas almak, yaşam maliyeti metodunun ilk bölümünü objektif bir ölçüte bağlamaktadır³²⁹. Öte yandan burada doğrudan çocuk maliyetlerinin hesaplanmasına ilişkin iki aşamalı somut metodun ilk aşaması ile bütünlük sağlanmaktadır³³⁰. Bir başka deyişle yaşama maliyeti metodu ilk kısmı ve bu konuda İsviçre Federal Mahkemesi'nin yaklaşımı objektif temele dayanmakta, dolaylı çocuk maliyetlerinin niteliği ile bağdaşmakta ve nafakanın farklı görünüşleri arasında bağlantı ve tutarlılığı sağlamaktadır. Bunun yanında doğrudan çocuk maliyetlerine ilişkin bu makaledeki öneriler ve gerekçelerle ile tutarlı şekilde dolaylı çocuk

³²⁵ Aebi-Müller, Familienrechtlicher Unterhalt, s. 13.

³²⁶ BGE 144 III 377 § 7.

³²⁷ Allemann, "Betreuungsunterhalt- Grundlagen und Bemessung", § 16 vd.; Frei vd., "Irrgarten Unterhaltsrecht", s. 152; Jungo-Aebi Müller-Schweighauser, "der Betreuungsunterhalt", s. 163 vd., 172 vd. Yine Krş. Spycher, "Betreuungsunterhalt", s. 212.

³²⁸ Krş. Spycher, "Betreuungsunterhalt", s. 212; Allemann, "Betreuungsunterhalt- Grundlagen und Bemessung", § 16 vd.; Jungo-Aebi Müller-Schweighauser, "der Betreuungsunterhalt", s. 176 vd.

³²⁹ Krş. Burri, der Betreuungsunterhalt, s. 50 vd.

³³⁰ Aebi-Müller, Familienrechtlicher Unterhalt, s. 2.

maliyeti hesaplanmasına yönelik yaşama maliyeti metodunun ilk kısmı Türk hukuk uygulaması için de önerilebilir niteliktedir.

Yaşam maliyeti metodunun ikinci kısmına ilişkin İsviçre Federal Mahkemesi genelleme yapmaktan kaçınmakta, somut olayın özelliğini ön plana çıkarmakta, bilinçli olarak bunun somutlaştırılmasını uygulamaya bırakmaktadır³³¹. Bu anlamda bir eşten çalışmasının beklenip beklenmeyeceği (beklenebilirlik) çocuk sayısı, çocuğun yaşı, sağlık durumu, eşlerin finansal durumu vb. gibi tüketici olarak sayılmayacak çeşitli olguların dikkate alınmasını gerektirebilir. Hâkime bu konuda tanınan geniş takdir hakkı çocuk menfaatinin somut olayda daha hassas bir şekilde gözetilmesine hizmet ederken, bu şekilde çocuk nafakası hesaplamasında arzu edilen farklı uygulamaların yeknesaklaşması ve hukuk güvenliğinin arttırılması amacından uzaklaşmaktadır³³².

Çocuğa bakan eşin somut olayda çalışmasının beklenip beklenemeyeceği hususunda yapılacak değerlendirmenin arka planında farklı denge noktaları bulunmaktadır. Bir yanda ebeveynler arasında zamanında yapılmış görev dağılımı ve bu kapsamda çocuğun boşanma öncesi dönemdeki durumunun sürdürülmesi esası ("*Kontinuitätsprinzip*")³³³ yer alır. Diğer yanda ise taraflar arasındaki rol dağılımının sonsuza kadar sürmeyeceği ve ayrılmanın beraberinde uyum sağlanması gereken yeni yaşam ilişkilerini getireceği hususu³³⁴ yer alır. Artık İsviçre uygulamasında ebeveyn bakımı ile üçüncü kişi bakımı aynı tutulmaktadır. Öte yandan yukarıda paylaşılan 10/16 kuralı (ve türevleri) ile okul düzeyi kuralında bu duruma ilişkin farklı bir yaklaşım takip edilmektedir. Örneğin 10/ 16 kuralının klasik uygulamasında 10 yaşına kadar çocuğa ebeveynin (yoksa üçüncü kişinin değil) bakmasının çocuk üstün yararına hizmet ettiği kabul edilmektedir. Görüldüğü gibi çocuğun üstün yararının belli bir yaşa kadar ebeveyn tarafından bakılmasını gerektirdiği³³⁵ yaklaşımı ile çocuk hakkında en iyisini ebeveynlerin düşüneceği ve bu konuda onların çalışarak üçüncü kişi des-

³³¹ BGE 144 III 481 § 4. 4.

³³² Krş. Aeschlimann vd., "Berechnung des Kindesunterhalts", s. 284; Frei vd., "Irrgarten Unterhaltsrecht", s. 151; Spycher, "Betreuungsunterhalt", s. 199.

³³³ Aksi yönde çocuğun önceki durumunun her zaman çocuğun üstün menfaatine hizmet etmeyeceği, söz konusu çözümün çocuk için her zaman en iyisi olmadığı yönünde bkz. Burri, der Betreuungsunterhalt, s. 64.

³³⁴ BGE 144 III 481 §§ 4.5, 4.6.

³³⁵ 10/ 16 Kuralının çocuğun üstün menfaatine hizmet ettiği şeklinde açıkça yapılan tespit için bkz. BGE, 5A_336/2015, 3.3.2016, § 5.3, <http://relevancy.bger.ch>, (11.10.2022).

teğini almalarının da aynı şekilde çocuğun menfaatlerine hizmet ettiği³³⁶ şeklinde yaklaşım karşı karşıya gelmektedir³³⁷. Bu yaklaşımlara ilişkin tercih ve öneriler bir hukuk politikası tercihi ile alakalıdır.

Kanaatimizce Türk Hukuk uygulaması yönünden yaşam maliyeti metodunun ikinci kısmında çocuğa bakan eşten beklenen çalışma oranının tespitine ilişkin çıkış noktası olarak ikili bir yaklaşım kabul edilmelidir. Buna göre asgari bir alt yaş sınırının kabulü şeklinde bir yaklaşım³³⁸ ile bu yaşın üzerinde kullanılmak üzere aşamalı ilerleyen, objektif bir ölçüt sunan okul düzeyi (sınıf esası) kuralının birlikte uygulanması hukuk güvenliğine önemli bir katkı sağlayacaktır. Böylece uygulamada kişisel olarak çocuk bakımına öncelik verilmesi gereken okul (bu çalışmada katılan görüşe göre kreş) öncesi dönemde belirlenecek yaşın dolmasına kadar eşten her türlü çalışması beklenmemeli, sonrasında ise eşten sınıf esasına göre çalışmaması veya aşamalı olarak farklı oranlarda çalışması beklenebilir. Ancak ulaşılan bu oran katı yorumlanmamalı, somut olayın

³³⁶ İsviçre Federal Mahkemesi ebeveynlerin kural olarak çocukları için en iyisini istediklerinden yola çıkılması gerektiğine işaret etmektedir. Bu anlamda ebeveynler gerek çocuğa bizzat bakma ile üçüncü kişinin desteğini alma konusundaki seçimde olsun, gerekse boşanmadan/ayrılıktan önceki koşullarının devam edip etmeyeceği konusunda olsun, kural olarak devlet müdahalesine karşı bir özerklikleri olduğundan yola çıkılabilmektedir. Söz konusu açıklamalar için Krş. BGE 144 III 481 § 4.5, 4.6. Velayet hakkına müdahalenin ikincilliği esaslı ile (ebeveynlerin aldığı tedbirleri) tamamlayıcılık esaslı hakkında bkz. Öztan, Aile Hukuku, s. 1138.

³³⁷ Aktarılan farklı yaklaşımlar hakkında bazı açıklamalar için Krş. Spycher-Bähler-Majid, Kommentar-Unterhaltsberechnung, s. 10; Regina E. Aebi Müller, Aktuelle Rechtsprechung des Bundesgerichts zum Familienrecht", *Jusletter*, 21.01.2019, § 93 vd.; BGE 144 III 481 § 4.6.3.

³³⁸ İsviçre'de dolaylı çocuk maliyetlerine ilişkin çocuk nafakasının hesaplanmasında velinin çalışmamasına yönelik bir alt yaş öngören 10/16 kuralından, reformdan sonra da yararlanmaya devam edilebileceği yönünde bkz. Spycher, "Betreuungsunterhalt", s. 219; Fankhauser, "der Betreuungsunterhalt", s. 805. Okul düzeyi modelinden farklı açılardan yararlanılmaya devam edilebileceği yönünde bkz. Spycher-Bähler-Majid, Kommentar-Unterhaltsberechnung, s. 7 vd.; Jungo-Aebi Müller-Schweighauser, "der Betreuungsunterhalt", s. 167; Arndt-Brändli, "Berechnung des Betreuungsunterhalts", s. 241. Alman Hukuku'ndaki velinin çalışmamasına yönelik 3 yaş kuralından İsviçre uygulamasında da yararlanılabileceği yönünde bkz. André Keller, "Gesetzliche Verankerung der Dreijahresregel nach deutschem Vorbild de lege ferenda auch in der Schweiz", *die Praxis des Familienrechts*, 2014, S. 3, s. 582; Alexandra Rumo Jungo, "Betreuungsunterhalt bei getrennt lebenden nicht verheirateten Eltern", *recht*, 2008, S. 1, s. 35. İsviçre Federal Mahkemesi'nin bazı kararlarında görüldüğü üzere kural olarak okul esasından hareket edilmesinin çok iyimser bir bakış açısını yansıttığı, ancak böyle bir kabul durumunda somut olayda farklılaşabilecek çok fazla ucu açık durum bulunduğu (örneğin kreşe başlangıç yaşı, günlük bakım süresinin yaklaşık yarısının geçirildiği kreş/ okulda bakım hizmetlerinin somut olarak nasıl organize edildiği, okul tatillerinin süresi ve bu zaman zarfında bakımın nasıl yürütüleceği vb. böyledir) hakkında eleştirel bir değerlendirme için bkz. Spycher-Bähler-Majid, Kommentar-Unterhaltsberechnung, s. 9.

özel koşulları gerektiriyorsa burada varılan nafaka miktarının altı veya üstüne hâkim gerekçeleriyle hükmedebilmelidir³³⁹. Bu yaklaşım uygulamada şeffaflığı arttıracacağı gibi, kararın gerekçeli olması hususunu da vurgulamaktadır. Ancak bu konuda okul öncesi ve sonrası dönemde çalışmamayı veya oransal çalışmayı öngören, özel koşullar altında hakkaniyet gerektiriyorsa farklı bir uygulamaya imkân tanıyan bir düzenlemenin açıkça TMK'da ihdas edilmesi hukuk güvenliğine çok daha fazla katkı sağlayacaktır.

Çocuğun doğumundan itibaren belirli bir süre ona bakan kişinin değişmesine yönelik hassas tepkiler verdiği konusunun tartışmalı olmadığı görülmektedir³⁴⁰. Burada tartışmalı olan bu sürenin ne kadar olduğu, bir başka deyişle ebeveynlerden çalışması beklenmeyecek yaşın ne olması gerektiğidir. Benimsenecek görüşe göre örneğin 10/ 16 kuralı gibi 10 yaşın veya bu kuralın sonraki değişik uygulaması olan 6 yaşın veya Alman Hukuku'nda öngörüldüğü üzere 3 yaşın³⁴¹ tamamlanmasının esas alınması veya okul düzeyi modeli gibi doğrudan belli bir sınıfı esas alarak hare-

³³⁹ Çocuk nafakasına ilişkin bir değerlendirmeyi sadece en yüksek refahı esas alan ekonomik analize tabi tutmak uygun olmadığı, somut olayda çocuğun menfaatlerinin değerlendirilmesinin önem taşıdığı yönünde bkz. BGE 144 III 481 § 4.7.1.

³⁴⁰ İsviçre federal Mahkemesi çocuk psikolojisi ve gelişimi alanındaki araştırmaları gözettiği bir kararında (BGE 121 III 441 § 3b/aa) naklen şu tespitlerde bulunmuştur: "... Çocuk psikiyatrisi alanındaki bulgularına göre küçük çocuklar, yaşamın ilk aylarında herhangi ona bakan kişinin değişikliğine karşı hassas tepkiler vermektedir, özellikle de bu durum ev ortamındaki bir değişiklikle de ilişkiliyse, söz konusu durum küçük çocuğun duygusal gelişimi üzerinde ciddi sonuçlar doğurabilecektir. Bir çocuk ne kadar küçükse, kişisel bakım için tüm gün uygun ve muhtemelen değişmeyen bir kişinin bulunması o kadar iyi sağlanmalıdır...", <http://relevancy.bger.ch>, (11.10.2022). Yine çocuğun fiziksel, ruhsal ve sosyal gelişim hakkında yürütülen uluslararası farklı araştırmalar için bkz. Keller, "Gesetzliche Verankerung der Dreijahresregel nach deutschem Vorbild", s. 574 vd. Yine çocuk psikoloji hakkında yapılan araştırmalarda bir yaşından sonrasına ilişkin çocuğun ebeveyni tarafından bakılmasının onun en üstün yararına hizmet ettiğine ilişkin net bir sonuca varılamadığı hakkında bkz. BGE 144 III 481 §§ 4.7.4, 4.7.5; BGE 5A_98/2016, 25.06.2018, § 3.5...", <http://relevancy.bger.ch>, (11.10.2022).

³⁴¹ Bu konuda Alman Hukuku'nda önceleri 8/15 kuralının geçerli olmuş, daha sonra ise yasal düzeyde çocuğun bakım nafakasının normal şartlar altında onun 3 yaşına kadar istenebileceği esası kabul edilmiştir (BGB Art. 1570 Abs. 1, 1615I Abs. 3). BGB Art. 1570 Abs. 1: "Boşanan eş, ortak çocuğun bakımı veya yetiştirilmesi nedeniyle doğumdan itibaren en az üç yıl süreyle diğerinden nafaka talep edebilir. Nafaka talebinin süresi, hakkaniyete uygun olduğu sürece ve ölçüde uzar. Çocuğun çıkarları ve mevcut çocuk bakımı seçenekleri dikkate alınmalıdır.". Görüldüğü üzere Alman Hukuku'nda bir alt yaş sınırı öngörülüp, bunun üzerine ancak çocuğun menfaati ve hakkaniyet gerektiriyorsa hükmedilebilmektedir. Alman Hukuku'ndaki düzenleme ve bu yaklaşımdan İsviçre hukuk uygulamasında da yararlanılabileceği hakkında bkz. Keller, "Gesetzliche Verankerung der Dreijahresregel nach deutschem Vorbild", s. 574; Rumo Jungo, "Betreuungsunterhalt bei getrennt lebenden nicht verheirateten Eltern", s. 35.

ket edilmesi gerektiği ileri sürülebilir³⁴². Kanaatimizce ebeveynin iş yükünün azalabileceği dikkate alınarak, okul düzeyi modelinin dilimlerinin kreş aşamasından itibaren oluşturulması daha uygun olacaktır. Buna göre çocuğun somut olayda objektif olarak tespit edilebilecek³⁴³ bireysel gelişimi ve temel ihtiyaçlarını karşılayabildiğinin kabulüne göre, gelişim bozukluğu gibi özel durumlar istisna tutularak, asgari yaşın 3-4 yaş arası belirlenebilmesi önerilebilir³⁴⁴.

Okul düzeyi modelindeki oranlarda, İsviçre Federal Mahkemesi'nin vurguladığı üzere geniş ve detaylı bir belirleme somut olayda çocuğun menfaatlerini daha iyi gözetecektir. Ancak somut olayın özel koşulları gerektiriyorsa, hâkimin okul kuralındaki oranlar detaylandırılmış dahi olsa farklı bir orana hükmedebilmesi mümkündür. Örneğin somut olayda yaşanan yerde bir kreşin veya okul sonrası tamamlayıcı bir etüt programının bulunmaması bu oranın aşağıya çekilmesini gerektirebilir³⁴⁵. Benzer bir şekilde çocuğun sağlık durumunun iyi olmaması³⁴⁶ ve annenin çocuk bakımı nedeniyle evliliği esnasında çalışma hayatı-

³⁴² Diğer bir nafaka hesaplama metodu olan sabit oranlı çocuk bakımı kotası metodunu ("*Pauschaliserte Betreuungsquotenmethode*") uygulamış olan İsviçre'deki ST. Gallen Kantonu Mahkemeleri'nin önceki kararlarında 10/16 kuralını esas alınmış olmaktadır, daha sonraları çocuk 6 yaşını dolduruncaya kadar velayet hakkı sahibinden çalışması beklenmemiş; 6 yaşını doldurduktan sonra 12 yaşını doldurana kadar 35%, 12 yaşını doldurduktan sonra 16 yaşını doldurana kadar 55% çalışma beklenmiştir. Bu şekilde hesaplanan dolaylı çocuk maliyetleri çocukların somut ihtiyaçlarına göre paylaştırılmaktadır. Yapılan açıklamalar için bkz. Frei vd., "Irrgarten Unterhaltsrecht", s. 153. Buna karşılık St. Luzern kanton mahkemelerinde uygulanmış olan somut çocuk bakımı kotası metodunda ("*Konkrete Betreuungsquotenmethode*") ise 10/16 kuralı kendi okul sınıflandırma sistemine göre değiştirilmiştir. Çocuğun ana okuluna başladıktan sonra 20 ile 30 % arasında, ilk okula başladıktan sonra (6 veya 7 yaşını doldurduktan sonra) 40 ile 50 % arasında, ortaokula başladıktan sonra (11 veya 12 yaşını doldurduktan sonra) 70 ile 80 % arasında bir çalışma, 16 yaşını doldurduktan sonra ise (liseye başladıktan) tam bir çalışma beklenebilmektedir. Yapılan açıklamalar için bkz. Urteil des Kantonsgerichts Luzern 3B 16 57, 27.3.2017, § 5.1.2; Jungo-Aebi Müller-Schweighauser, "der Betreuungsunterhalt", s. 166 vd.; Frei vd., "Irrgarten Unterhaltsrecht", s. 153.

³⁴³ Örneğin tuvalet alışkanlığını kazanıp kazanmadığı, iletişim konusunda temel becerilerinin gelişkinliği gibi objektif ölçütler zikredilebilir.

³⁴⁴ Krş. <https://abapsikoloji.com/krese-baslama-yasi-kac-olmalı/>; <https://www.bebek.com/cocuk-laricin-krese-baslama-yasi-ne-olmalıdır/>, (26.11.2022). Böyle bir uygulamanın veya kanun değişikliğinin kabulü durumunda, hangi okul sınıflarında ne kadar aile bakımı gerektiği ve buna göre oransal olarak velinin ne kadar çalışmamasının beklenebileceği gibi hususların net olarak tespiti bu incelemenin dışında kalan ilgili alanların uzmanları tarafından cevaplaması gereken bir husustur.

³⁴⁵ Aebi-Müller, Familienrechtlicher Unterhalt, s. 6.

³⁴⁶ Çocuğun engelli olması durumunda daha düşük bir çalışmanın beklenmesi gerektiği yönünde bkz. Margot Michel- Claudio Ludwig, *Kurzkomentar ZGB*, Ed.: Andrea Büchler, Dominique, Jakob, 2. Baskı, Basel, Helbing Lichtenhahn Verlag, 2018, Art. 285 ZGB, § 8c. Okul sınıfı esasına göre anneden 80% çalışması beklenirken, somut olayda çocuğun okula ilişkin ve kişisel olarak yaşadığı sorun-

na atılmamış olması³⁴⁷, çocuk birinci sınıfa başlayıp da okula adaptasyon sorunları yaşaması³⁴⁸, babanın önceden kararlaştırılan ziyaret etme protokolüne uygun olarak çocukla hafta sonu kalma hakkını kullanmaması sonucu velayete sahip olan annenin daha fazla yük altına girmesi³⁴⁹, birden çok çocuğun bulunması nedeniyle velinin okul harici bakım yükümlülüğünün yoğunluğu³⁵⁰ gibi durumlarda velayet hakkına sahip ebeveynin çalışmaması veya okul esası kurallında öngörülenden daha az oranda çalışması beklenebilir. Bunun gibi somut olayda velinin çalışmasının beklenip beklenmeyeceği üçüncü bir kişi tarafından bakım desteğinin olup olmadığı, ev ile işyeri arasındaki mesafe, birden çok çocuğun bulunup bulunmadığı³⁵¹, yarım günlük ders dışı zamanı süresi, belirli okul/ kreş saatleri vb. durumlara bakılarak değerlendirilmelidir³⁵².

2. Yaşam Maliyeti Metodunda Çocuğa Bakan Eşin Kendisinden Beklenen Çalışma Oranına Esas Gelirin Tespitine İlişkin Bazı Mikro Ekonomik Değerlendirme Modelleri

Yaşam maliyeti metodunun ikinci aşamasında yukarıda değinilen esaslar çerçevesinde çocuğa bakan eşin belirli bir çalışma oranı hesaplamada çıkış noktası olarak dikkate alınabilir. Fakat burada eşin çalışması beklenen belirli bir çalışma oranı tespit edildikten sonra, bu oranın uygulanacağı gelirin nasıl tespit edileceği sorusu gündeme gelmektedir. Ancak bu şekilde tespit edilen gelirden,

lar nedeniyle (öğrenme zorluğu, Asperger Sendromu) bunun 50% olarak kabulü gerektiği yönünde çok güncel bir İsviçre Federal Mahkemesi kararı için bkz. BGE, 5A_944/2021, 19.5.2022, § 6.2, Spycher-Bähler-Majid, Kommentar-Unterhaltsberechnung, 2.2.5, (28.08.2022).

³⁴⁷ BGE 5A_830/2018, 21.06.2019, Spycher-Bähler-Majid, Kommentar-Unterhaltsberechnung, 2.2.3, (28.08.2022).

³⁴⁸ Krş. BGE 5A_743/2017, 22.05.2019, § 5.3.2, <http://relevancy.bger.ch>, (11.10.2022).

³⁴⁹ BGE 5A_327/2018, 17.01.2019 (Aebi-Müller, "Familienrechtlicher Unterhalt", s. 6); BGE 5A_743/2017, 22.5.2019, § 5.3.2, <http://relevancy.bger.ch>, (11.10.2022).

³⁵⁰ Krş. BGE 144 III 481 § 4.7.9; Burri, der Betreuungsunterhalt, s. 82 vd. Yine sınıfı esasına göre %50 beklenebilir çalışma oranı öngörülmekle birlikte, somut olaydaki üç çocuğun bulunmasından dolayı %40 çalışma oranından yola çıkılması gerektiği yönünde bkz. BGE 5A_1065/2020, 2.12.2021 <http://relevancy.bger.ch>, (11.10.2022).

³⁵¹ İsviçre Federal Mahkemesi'nin 26.03.2021 tarihli güncel bir kararında en azı 9 yaşında olan üç çocuğun bulunmasından dolayı okul düzeyi modelinde kabul edilenden farklı olarak 50%'nin altında bir çalışma oranından yola çıkılabileceği (böyle bir kabulün keyfi olmadığı) belirtilmiş, buna gerekçe olarak ise üç çocuğun bakımının daha yoğun bir emek gerektirmesi ve ayrıca somut olayda velayet hakkına sahip olmayan ebeveynin tatillerde ve ziyaretlerde çok az katılım sağlaması zikredilmiştir. Bu karar ve aktarılan açıklamalar için bkz. BGE 5A_85/2021, 26.03.2021 § 7.3, <http://relevancy.bger.ch>, (11.10.2022).

³⁵² Aebi-Müller, Familienrechtlicher Unterhalt, s. 6; Spycher-Bähler-Majid, Kommentar-Unterhaltsberechnung, s. 8 vd.

genişletilmiş asgari geçim değeri çıkarıldıktan sonra dolaylı çocuk maliyeti miktarına ulaşılabilir. Bunun tespitine ilişkin bir değerlendirme başlı başına bir çalışma konusu teşkil etmektedir. Aşağıda sadece bir fikir vermesi üzerine mikro ekonomik değerlendirme modelleri arasında³⁵³ yer alan yaklaşımlardan iki tanesi ve bunlara ilişkin bazı değerlendirmeler paylaşılacaktır.

a. Fırsat Maliyeti Yaklaşımı

Fırsat maliyeti yaklaşımı ("*der Opportunitätskostenansatz*") bir mikro ekonomik değerlendirme modeli olup, bir kişinin ücretli bir işe sahip olmak yerine evde çocuğa bakması durumunda hangi kazançlardan vazgeçeceğini sorar³⁵⁴. Şayet bu kişi çalışıyorsa fırsat maliyetini hesaplamanın basit bir yolu, onun ücretini esas almaktır. Ancak çalışmayan veya çalışamayan anne ve babalar söz konusu olduğunda fırsat maliyetleri bu şekilde basit belirlenememektedir. Bu durumda bir çıkış yolu farazi, potansiyel ücretleri tahmin etmektir. Bu ise velinin³⁵⁵ yaş, eğitim, iş tecrübesi vb. gibi sosyo-ekonomik özelliklerine göre işgücü piyasasından bekleyebileceği ücrete karşılık gelir³⁵⁶.

³⁵³ Örnek olarak bu konuda incelemiş olduğumuz bir eserde ev işinin değeri ("*Wert der Hausarbeit*") mikro ve makro ekonomik bakış açılarıyla ayrı ayrı güçlü ve zayıf yanlarıyla incelenmiş, mikro ekonomik değerlendirme modelleri arasında ise; çıktıları esas alan metotlar ("*Outputorientierte Methode*") ile girdileri esas alan metotlar ("*Inputorientierte Methode*") şeklinde ikili bir alt ayırım yapılmıştır. Çıktıları esas alan metotlarda hane üyelerinin evde ürettikleri mal veya hizmetlerin piyasada karşılığı olan değerler dikkate alınmaktadır. İlgili eserde zikredilen söz konusu metodun zayıf yanlarından bazıları: Üretilen malların veya yürütülen hizmetlerin türü, kapsamı ve kalitesi hakkında ayrıntılı bilgi sağlama konusunda yaşanabilecek büyük sorunlar, ev hanesinden bu konuda yeterli bilgi edineme ihtimali, üretilen mal ve hizmetler için karşılaştırılabilir piyasa fiyatlarının her zaman belirlenememesi, bu metodun beraberinde getireceği çok geniş değerlendirme ihtimallerinin değerlendirme yapan kişiye bağlı olarak ev işinin değerinin çok farklı hesaplanabilmesi sonucu doğurması, varılan soyut sonuçlarının her zaman piyasada uygulanabilir olmayacağıdır. Öte yandan kendi zayıf yanları olmasına karşın girdileri esas alan metotlar çıktıları esas alan metotlara nazaran; ev işi değerinin hesaplanmasında daha kolay, istatistiksel olarak uygulanabilir yaklaşımlar sunmaktadırlar. Girdileri esas alan mikro ekonomik hesaplama metotları da söz konusu eserde aşağıda incelenecek olan fırsat maliyeti yaklaşımı ve piyasa maliyeti yaklaşımı şeklinde ikili bir alt ayırmda incelenmiştir. Yapılan açıklamalar için bkz. Klaus Hesse- Antje Judt, "Das Wert der Hausarbeit", **Haushalte an der Schwelle zum nächsten Jahrtausend**, Ed.: Thomas Preuß, Ulrich Oltersdorf, Frankfurt-New York, Campus Verlag, 1996, s. 166 vd., 168 vd., 172 vd.

³⁵⁴ Hesse-Judt, "das Wert der Hausarbeit", s. 169.

³⁵⁵ Burada çıkış noktası olarak alınan kişi velidir, yoksa bir sonraki piyasa maliyeti yaklaşımı gibi bir üçüncü kişi değildir.

³⁵⁶ Dieter Schäfer, "Haushaltsproduktion in gesamtwirtschaftlicher Betrachtung", **Wirtschaft und Statistik**, 1988, C. 5, s. 316; Geiser-Widmer, "Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge", s. 6.

b. Piyasa Maliyeti Yaklaşımı

Diğer bir mikro ekonomik değerlendirme modeli ise piyasa maliyeti yaklaşımı (“*der Marktkostenansatz*”) olup, burada bir işi üçüncü bir kişiye yaptırmanın maliyetinin ne olacağı sorulur³⁵⁷. Burada esas alınabilecek model olarak objektif bir üçüncü kişinin nasıl olması gerektiği tartışılabilir. Ancak burada çocuğun menfaatinin korunması ilkesi gözetilerek eşdeğer meslek kategorisi seçilirken, velayet hakkına sahip kişi gibi günlük işlerinde aynı gerekliliklere ve sorumluluklara sahip olmalarına özen gösterilmelidir³⁵⁸. Üçüncü kişiler tarafından yürütülen bakım edimlerinin değerinin tespitinde benimsenecek görüşe göre farklı referanslar alınabilir. Bunlar arasında örneğin SAKE tablosu, ortalama kreş maliyetleri, ortalama bir çocuk bakımıcısının bakım ücreti, kreş yöneticisi ücreti veya bir aşçının ücreti³⁵⁹, çocuğun vesayetini üstlenen bir vasinin veya vasilerin³⁶⁰ ücreti³⁶¹, çocuk bakım hizmetlerine veya eğitimine ilişkin vergi indirimlerinde esas alınan tutarlar³⁶² vb. sayılabilir.

c. Değerlendirmeler

Öncelikle her iki yaklaşımın bazı ortak güçlü ve zayıf yanlarından bahsedilebilir. Her iki yaklaşımın ev işi değerinin hesaplanmasında kolay, istatistiksel olarak ise gerçekçi ve uygulanabilir sonuçlar sundukları belirtilmektedir³⁶³. Öte

³⁵⁷ Hesse-Judt, “das Wert der Hausarbeit”, s. 169.

³⁵⁸ Geiser-Widmer, “Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge”, s. 6.

³⁵⁹ Dieter Schäfer- Nobert Schwarz, “Wert der Haushaltsproduktion”, *Wirtschaft und Statistik*, 1994, C. 8, s. 605; Hesse-Judt, “das Wert der Hausarbeit”, s. 169.

³⁶⁰ “Gereken durumlarda, bu görevi birlikte veya vesayet makamı tarafından belirlenen yetkileri uyarınca ayrı ayrı yerine getirmek üzere birden çok vasi atanabilir” (TMK m. 413 f. 2).

³⁶¹ Öğretide referans olarak alınabileceği belirtilen ölçütlerden biri de çocuğun vesayetini üstlenen bir vasinin veya vasilerin ücretidir. Bunun nedeni de vesayet ilişkisinde bakım hizmetlerinin oranının, çocuk nafakasının belirlenmesinde çocuk bakımı kapsamında belirlenecek bakım hizmetlerinin değeriyle (dolaylı maliyetleri) karşılaştırılabilir olmasıdır. Söz konusu durumun doğrudan çocuk maliyetleri için ise sınırlı bir şekilde geçerli olduğu belirtilmektedir. Bir başka deyişle vesayet ücretlerinde doğrudan tüketim maliyetlerinden ziyade, özellikle medeni hukuk kapsamındaki çocuğun eğitim ve bakımına ilişkin faaliyetlerin değeri ön plandadır. Bu anlamda söz konusu bu ücretin kapsamına yalnızca doğrudan çocuk maliyetleri altında değerlendirilebilecek, örneğin giyim veya yiyecek harcamaları gibi masrafları içermeyen durumlar da dahildir. Bu konudaki yapılan açıklamalar için bkz. Rumo Jungo-Hotz, “Revision des Kindesunterhalts”, s. 21 vd.

³⁶² Krş. Hakan Değirmenci, “Kreş ve Gündüz Bakımevleri ile İlgili Vergisel Kolaylıklar”, *İş ve Hayat*, 2021, S. 14, s. 34 vd.

³⁶³ Piyasa maliyeti ve fırsat maliyeti ile bu çalışmada inceleme konusu yapılmayan diğer mikro ekonomik yaklaşımlar karşılaştırılarak varılan bu sonuç için bkz. Hesse-Judt, “das Wert der Hausarbeit”, s. 170.

yandan bu yaklaşımların ortak zayıf yönleri arasında; her bir ev faaliyetinin her zaman piyasada karşılığı bulunmayabileceği, piyasada karşılığı bulursa bile evdeki iş gücü verimliliği hakkında bir değerlendirmenin her zaman kolay olmadığı, zira ev hanesi faaliyetlerinde zamanın kullanımının her zaman etkinlik ilkesi ile örtüşmeyebileceği belirtilmektedir³⁶⁴. Ayrıca her iki yaklaşımın her birinin kendine özgü zayıf ve güçlü yanları bulunmaktadır.

Daha önce belirtilen SAKE Tablosuna dayanan metotta, piyasa maliyeti yaklaşımının tercih edildiği görülmektedir. Söz konusu tercihin temel gerekçelerinden biri de piyasa maliyeti yaklaşımının aynı Zürih tablosu metodu gibi, öngörülebilir nitelikte ve kullanımı kolay olması ve sistematik bir prosedüre izin vermesidir³⁶⁵. Ancak burada eğitim ve bakım sürecinin tamamen dışında kalan üçüncü bir kişinin bakım ediminin değeri (tamamlayıcı/destekleyici bakım masrafları/ *“Familienergänzende Betreuungskosten”*) esas alınarak hareket edilmesi³⁶⁶ tereddüt yaratmaktadır. Piyasa maliyeti yaklaşımına yönelik getirilen diğer bir eleştiri; ev işinin değerinin çeşitli nedenlerle bazen gereğinden çok yüksek, bazen ise gereğinden çok düşük belirlenebilmesidir³⁶⁷.

Buna karşılık aşağıda ifade edilen zayıf yanları olmakla birlikte, daha ağır basan gerekçelerle katılmış olduğumuz fırsat maliyeti yaklaşımı doğrudan bakım ve eğitim faaliyetlerini üstlenen ebeveyni esas alarak hareket etmektedir. Bir başka deyişle bir önceki yaklaşıma getirilen eleştirilerden biri olan sürecin dışında kalan bir üçüncü kişi dikkate alınmamaktadır. Aslında bu iki mikro ekonomik teori bizlere esas alınan kişiden kaynaklı farklılık bağlamında; hukuki işlem teorisinde irade beyanlarının yorumlanmasına ilişkin klasik güven teorisi ile modern güven teorisi arasındaki farkı anımsatmaktadır. Bunlardan ilkinde

³⁶⁴ Schäfer, “Haushaltsproduktion”, s. 314; Hesse-Judt, “das Wert der Hausarbeit”, s. 170.

³⁶⁵ Geiser-Widmer, “Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge”, s. 6.

³⁶⁶ Referans olarak dikkate alınan üçüncü kişiler tarafından yürütülen tamamlayıcı/ destekleyici bakım masraflarının tespitinde örneğin kreş maliyetleri, çocuk bakıcısının bakım ücreti vb. dikkate alınabileceği yönünde bkz. Rumo Jungo-Hotz, “Revision des Kindesunterhalts”, s. 21.

³⁶⁷ Ev işinin değerinin gereğinden çok yüksek belirlenebilmesinin nedenleri arasında; ev hanesinde bir kişiye ödenecek ücrette bu kişiyle örtüşmeyecek çok daha nitelikli üçüncü kişilerin referans alınabilmesi, referans alınan üçüncü kişi ücretlerinde çeşitli nedenlerle çok daha verimli, daha fazla iş yapılıyor olması gösterilmektedir. Ev işinin değerini gereğinden çok daha düşük belirlemesinin nedenleri arasında ise; sıklıkla ev işlerinde söz konusu olan ve toplamı önemli boyutlara ulaşabilen ikinci seviyedeki örneğin toz alma, çocuğu servise bırakma ve hatta ev işi planlaması vb. ev işi faaliyetlerinin hesaplamada göz ardı edilmesi veya değerinden düşük hesaplanması gösterilmektedir. Yapmış olduğumuz açıklamalar için bkz. Schäfer, “Haushaltsproduktion”, s. 314, 316; Hesse-Judt, “das Wert der Hausarbeit”, s. 171.

hukuk işlemin bizzat tarafı olan muhataba karşılık gelen bir model kişi esas alınırken, diğerinde sürecin dışındaki objektif, model bir üçüncü kişinin durumu dikkate alınır³⁶⁸. Öte yandan modern güven teorisinin ekonomik bir fonksiyonu da bulunmakta olup, hukuki işlem hayatındaki güveni ve bakış açısını, dengeyi gözetir³⁶⁹. Benzer şekilde fırsat maliyeti yaklaşımı da üçüncü kişinin değil, çocuğa bakan ebeveynin (kural olarak velinin) soyutlaştırılıp, objektifleştirilen (ve bu şekilde modellenen) özelliklerinden ve durumundan yola çıkar.

Çocuk nafakası miktarının hesaplanmasına ilişkin TMK m. 330 açıkça nafaka miktarının “*ana ve babanın hayat koşulları ... dikkate alınarak*” belirleneceğini belirtmektedir. Bir ebeveynin (yoksa fırsat maliyeti yaklaşımının öngördüğü gibi bir üçüncü kişinin değil) sahip olduğu meslek, hayat koşullarını belirleyen en önemli etkenlerden biridir. Bu anlamda nafakayı hesaplamada yararlanılabilecek fırsat maliyeti yaklaşımı TMK m. 330’un lafzı ile uyumludur.

Öte yandan fırsat maliyeti yaklaşımına karşı bir eleştiri olarak burada, dikkate alınanın kaybedilen iş dolayısıyla yaşanacak ekonomik kaybın değerinin tespiti olduğu ve bunun da iştirak nafakasında değil, eşlere ödenecek (tedbir veya yoksulluk) nafakanın belirlenmesinde önem taşıdığı ileri sürülebilir³⁷⁰. Ancak söz konusu argümana karşı da iştirak nafakası davasını her ne kadar çocuğa fiilen bakan ebeveynin kendisi açarsa da, onun nafakaya konu bedeli kendi adına değil, çocuk adına diğer ebeveyninden talep ettiği söylenebilir³⁷¹. Nitekim çocuğa fiilen bakan ebeveyni ile çocuk arasında bir menfaat çatışması durumunda bu davayı açacak olan da TMK m. 426 b. 2 gereğince atanacak olan kayyımdır³⁷².

Yine fırsat maliyeti yaklaşımının zayıf yanları arasında öncelikle bunun hesaplanabilmesinin ve pratik olarak uygulanabilmesinin zorluğu zikredilebilir. Bu

³⁶⁸ Krş. O. Gökhan Antalya, *Marmara Hukuk Yorumu: Cilt 5 1 1: Borçlar Hukuku Genel Hükümler Temel Kavramlar, Sözleşmeden Doğan Borç İlişkileri*, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s. 141; Fikret Eren, *Borçlar Hukuku: Genel hükümler*, 26. Baskı, Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2021, N. 410; Necip Kocayusufpaşaoğlu, *Borçlar Hukukuna Giriş Hukuki İşlem, Sözleşme, Borçlar Hukuku Genel Bölüm, C. I*, Kocayusufpaşaoğlu/ Hatemi/ Serozan /Arpacı, 7. Baskı, Filiz Kitapevi, İstanbul, 2017, § 13, N. 2; Burcu Oğuztürk, *Güven Sorumluluğu*, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2008, s. 35 vd.; İbrahim Kaplan, *Hakimin Sözleşmeye Müdahalesi*, 3. Baskı Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2013, s. 40 vd., dn. 86.

³⁶⁹ Krş. Eren, *Borçlar Hukuku Genel*, N. 413 vd.; Oğuztürk, *Güven Sorumluluğu*, s. 8, 10 vd.

³⁷⁰ Hausheer-Spycher, *Handbuch des Unterhaltsrechts*, § 06.127; Geiser-Widmer, “Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge”, s. 6.

³⁷¹ Krş. Ceylan, “Nafaka Hesaplama”, s. 301; Kılıçoğlu, *Aile Hukuku*, s. 488.

³⁷² Kılıçoğlu, *Aile Hukuku*, s. 488; Erdem-Makaracı Başak, *Aile Hukuku*, s. 430 vd.

konuda ebeveyn tarafından yerine getirilen bakım ve eğitim hizmetlerinin fiyatlarının arz ve talep tarafından kontrol edilememe nedeniyle gözlemlenebilir olmadığı vb. gerekçelerle³⁷³ bir piyasa fiyatının zor belirlenebileceği belirtilmektedir. Söz konusu görüşün savunulmasından sonraki dönemde daha önce bazıları ilgili başlıklarda aktarılan İsviçre Medeni Kanunu'nda çeşitli değişiklik ve eklemeler olmuştur. Bunlarda biri de ZGB Art. 285 f. 2 olup, açıkça çocuk bakımının bir ebeveyn ya da bir üçüncü kişi tarafından yerine getirilebileceği vurgulanmıştır. Burada ebeveyn bakımı ("*Elternbetreuung*") ve üçüncü kişi bakımı ("*Drittbetreuung*") ayrımı yapılmış, ancak bunun nasıl hesaplanacağı uygulama ve öğretiyeye bırakılmıştır. Bu anlamda ebeveyn bakımının zor hesaplanıyor olması, onun üçüncü kişi bakımı ile eşdeğer tutulacağı anlamına gelmemelidir³⁷⁴. Bir ebeveyn çocuğuna bizzat bakarken çocuk üzerinde sıklıkla olumlu etkiler bırakan, manevi fayda olarak nitelendirilebilecek ve onun faaliyetinin değerini üçüncü kişilere kıyasla arttıracak durumlarla karşılaşılabilecektir³⁷⁵.

Söz konusu manevi fayda ve süreçler yapılan değerlendirmeyi fiziksel olarak ölçülebilirlik yönünde sınırlandırdığından bazı varsayımsal veya yaklaşım belirlemelerinin yapılması kaçınılmaz olacaktır³⁷⁶. Ancak bu durum ebeveynin faaliyetinin özel bir kıymeti olduğu durumunu değiştirmemekte ve bunun dikkate alınmamasını haklı kılmamaktadır. Söz konusu değer objektif olarak da bir hukuki değerlendirmede dikkate alınabilir³⁷⁷.

³⁷³ Geiser-Widmer, "Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge", s. 6, 15. Ayrıca yazarlara göre çocuk bakımının parasal olarak değerlendirilmesi zor olan bir başka özelliği de sürekli erişilebilirlik yönüdür. Bu iş olsaydı ve bunun değiştirilmesi gerekseydi, teorik olarak günde 24 saat mevcut olan bir ikamenin mevcut olmasını gerektirecekti. Çocuk bakımında bu durum, anne veya baba gibi uygun bir yedek kişinin her zaman mevcut olması gerektiği anlamına gelir. Ancak yazarlara göre yapılan incelemelerde bu yön dikkate alınamamakta olup, sadece çocuklara gerçekten bakmak için harcanan zaman değerlendirilir (s. 15).

³⁷⁴ Gerek Sake tablosu, gerekse tamamlayıcı/destekleyici bakım masrafları ölçütü ile varılan sonuçlarda bakım maliyetinin düşük yansıdığı, bu durumun toplumda bu tür faaliyetlere objektif değerinden daha düşük bir değer atfedildiğini bizlere gösterdiği, ebeveynlerin tamamlayıcı bakım faaliyetlerinin yüksek değer taşıması durumunda ise bunlardan yararlanmama yolunun tercih edildiği yönünde bkz. Rumo Jungo-Hotz, "Revision des Kindesunterhalts", s. 21. Yazar daha sonraki açıklamalarında referans olarak alınabilecek bir vasinin/vasilerin ücreti konusunda da aynı durumun geçerli olduğunu ve yapmış olduğu incelemelerin onların ücretinin ortalama piyasa ücretine göre çok daha düşük olduğunu gösterdiğine işaret etmektedir (s. 22 vd.).

³⁷⁵ Hesse-Judt, "das Wert der Hausarbeit", s. 170; Schäfer, "Haushaltsproduktion", s. 316; Schäfer, "Wert der Haushaltsproduktion", s. 606.

³⁷⁶ Rumo Jungo-Hotz, "Revision des Kindesunterhalts", s. 23; Geiser-Widmer, "Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge", s. 15.

³⁷⁷ Bu bağlamda medeni ve borçlar hukukuna manevi değerlerin objektifleştirilmesinin yabancı olmadığı da hatırlatılabilir. Örneğin manevi zararın niteliğine ilişkin onu manevi değerlerdeki

Kanaatimizce çocuğun bizzat velisi tarafından bakıldığı ve onun daha önce hiç çalışmamış olduğu (veya asgari ücretli bir işte çalışmış olduğu) bir ihtimalde, söz konusu bakıma ilişkin manevi bir faydanın mevcut olduğu göz ardı edilmemelidir. Böyle bir durumda çocuğun menfaatlerinin korunması ilkesine uygun bir değerlendirme ile velinin emek değeri uzman üçüncü kişi (kreş görevlisi, hemşire vb.) ücretinden az olmayacak şekilde ve sıklıkla daha yukarıda belirlenebilir³⁷⁸. Buna karşılık yetiştirme ve bakım faaliyetlerinde sürece doğrudan üçüncü kişiler dahil ediliyorsa, örneğin hafta içi bazı günler okul sonrası akşam yemeğine kadar evde çocuğa bakılması ve ödevlerine yardımcı olmak üzere üçüncü bir kişinin görevlendirilmesi gibi, bu kişiye verilen (kural olarak işin piyasa değerini çok geçmemesi gereken) ücret esas alınmalıdır. Ancak son aktarılan durum zaten doğrudan çocuk maliyetleri altında değerlendirilmesi gereken bir durumdur.

bir eksilme ve hesaplanabilir ekonomik bir değer olarak gören objektif görüş ve yine objektif zarar teorisine dayanan manevi tazminatın amacına ilişkin telafi (giderim) görüşü böyledir. Manevi zararın niteliğine ilişkin objektif, sübjektif ve karma görüş için bkz. O. Gökhan Antalya, *Manevi Zararın Belirlenmesi ve Manevi Tazminatın Hesaplanması*, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2017, s. 14 vd.; § 1652. Manevi zarara ilişkin objektif görüş için bkz. Rona A. Serozan, "Manevi Zarara Değişik Bir Yaklaşım", *Prof. Dr. Haluk Tandoğan'ın Hatırasına Armağan*, Ed.: Turhan Esener, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1990, s. 67 vd., s. 82 vd.; Fulya Erlüle, *Türk Borçlar Kanunu'na Göre Bedensel Bütünlüğün İhlalinde Manevi Tazminat*, 3. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021, s. 48 vd., 68 vd. Manevi tazminatın amacına ilişkin telafi görüşü, özel hukuk cezası görüşü, tatmin görüşü, önleme ve caydırma görüşü, denkleştirme görüşü ile maddi tazminatı tamamlayıcı- düzeltici sosyal denkleştirme görüşü için bkz. Arzu Genç Ardemir, *Sözleşmeye Aykırılıktan Doğan Manevi Tazminat*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017, s. 7 vd.; Erlüle, "Bedensel Bütünlüğün İhlalinde Manevi Tazminat", s. 70 vd.; Antalya, *Manevi Zarar*, s. 24 vd. Bu anlamda telafi görüşü kişilik değerlerinin ihlalden doğan manevi zararı, maddi zarar ile kurmuş olduğu paralellikle birlikte sanki bir malvarlığı zararımış gibi ele alır. Bu konuda bkz. Eren, *Borçlar Hukuku Genel hükümler*, § 2446; Çiğdem Kırca, *Manevi Tazminatın Fonksiyonu ve Niteliği*", *Yargıtay Dergisi*, Temmuz 1999, C. 25, S. 3, s. 252 vd.; Erlüle, "Bedensel Bütünlüğün İhlalinde Manevi Tazminat", s. 85 vd.; Arıdemir, "Sözleşmeye Aykırılıktan Doğan Manevi Tazminat", s. 7 vd. Bunun gibi manevi tazminatın hesaplanmasına ilişkin metotlardan iki aşamalı metotta ihlal edilen kişilik değerinden hareketle, özellikle öğretide tarafından geliştirilen tablolardan yararlanarak manevi tazminat objektif olarak belirlenir. Bu konuda bkz. Antalya, *Manevi Zarar*, s. 91 vd. Yine örnek olarak manevi zararı bir risk olarak gören manevi zarara ilişkin doğrudan veya dolaylı ekonomik analiz metotları da bunu hesaplarken emek piyasası ücreti, ortalama bir kişinin riske atfettiği değer, manevi zararı önleyici veya sınırlayıcı maliyetlerin tutarı, riskin objektif değeri (risk primi) gibi tamamen objektif ölçütlerden yararlanır. Paylaşılan açıklamalar için bkz. Kerem Cem Sanlı, *Haksız Fiil Hukukunun Ekonomik Analizi*, Arıkan Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2017, s. 397 vd.

³⁷⁸ Görüldüğü üzere fırsat maliyeti yaklaşımı ile piyasa maliyeti yaklaşımlarının sonuçları arasındaki farklılık özellikle eşlerin daha önce çalışmamış olduğu (veya daha doğrusu çalışmasa bile belirli bir işe yönelik bir formasyonu olmadığı) zaman azalmaktadır.

Öte yandan velinin daha önce çalışmış olması ihtimalinde fırsat maliyeti yaklaşımının bazen eleştiriye açık sonuçlara sebebiyet verebileceği belirtilebilir. Şöyle ki burada bazen “Ev Kadını/Erkeği Paradoksu” (“*Homemaker’s Paradox*”)³⁷⁹ adı verilen bir sorunla karşılaşılabilir. Örneğin iki ayrı velinin durumunu düşünelim. Bunlardan bir tanesi kurumsal bir şirkette zamanında en üst pozisyonda çalışmış bir ebeveyn olsun. Diğer velayet hakkı sahibi ebeveyn ise daha önce bir kreşte çalışmış olsun. Her ikisinin de çocuğa bakmak için haftalık olarak aynı zaman dilimini kendilerine ayırdıklarını varsayalım. Bu durumda fırsat maliyeti yaklaşımında kreşte çalışan ve çocuk konusunda çok daha yetkin olan daha düşük ücret alırken, şirket çalışanı daha yüksek ücret alacaktır³⁸⁰. Fakat bu durumda piyasa maliyeti yaklaşımı tercih edilmiş olsaydı, her iki örnekteki ebeveynin farazi ücreti, onların daha önce yaptıkları işten bağımsız olarak, müşterek şekilde referans alınabilecek üçüncü bir kişinin ortalama ücreti esas alınarak belirlenecekti. Fırsat maliyeti yaklaşımının ilk bakışta eşitliğe aykırı görünen somut örnekteki uygulamasına yönelik objektif, makul bir gerekçesi olarak ise, şirket çalışanının çocuk bakımı nedeniyle fedakârlık yaptığı ücret miktarının çok daha fazla olması gösterilebilir. Söz konusu fedakârlık dolaylı çocuk maliyetinin tahsilinin çıkış noktası olup, söz konusu ödemede zaten çocuk adına velayet hakkı sahibine çocuğun menfaatinin korunması üzere yapılmaktadır.

3. Çocuk Sayısı ve Çocuk/Çocukların Yaşı

Çocuk bakımının değerinin belirlenmesi birden fazla faktöre bağlıdır. Bunlar arasında özellikle çocuk sayısı ve çocuk/çocukların yaşı zikredilebilir. Çocuk/lar büyüdükçe, bir taraftan doğrudan çocuk maliyetleri sıklıkla artarken³⁸¹, diğer

³⁷⁹ Geiser-Widmer, “Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge”, s. 6.

³⁸⁰ Fırsat maliyeti yaklaşımına dahil olan farklı kişilerin, aynı zaman ve emek için farklı değerlendirilmesine yönelik eleştiri için bkz. Hesse-Judt, “das Wert der Hausarbeit”, s. 170; Geiser-Widmer, “Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge”, s. 6.

³⁸¹ Yargıtay 3 Hukuk Dairesinin 7.7.2011 tarihli ve 2011/6289 esas, 2011/11963 karar sayılı kararında şu şekilde aktarılmıştır: “...iştirak nafaka artışı ÜFE oranında belirlenmişse de çocuğun yaşı büyüdüğünden ihtiyaçlar artmıştır. Çocuğun değişen ihtiyaçlara göre uygun nafakaya hükmedilmelidir...”. Buna karşılık çocuğun yaşının büyümesi ile artan ihtiyaçlarını doğrudan ÜFE oranına endeksleyen bir Yargıtay kararında (Yargıtay 3 Hukuk Dairesinin 6.10.2011 tarihli ve 2011/10112 esas, 2011/14982 karar sayılı kararı) nafaka yükümlüsünün yeni doğan çocuğun doğumu nedeniyle hayat koşulları değişmesine rağmen ÜFE oranı nazara alınmadan fazla nafaka takdirinin doğru olmadığı belirtilmiştir. Başka bir Yargıtay kararında (Yargıtay 3 Hukuk Dairesinin 13.10.2011 tarihli ve 2011/9838 esas, 2011/15395 karar sayılı kararı) ise artan enflasyon oranının iştirak nafaka artışının bir alt sınırı oluşturduğu, bir başka deyişle en azından bu oranda arttırılması gerektiğine işaret etmiştir. Bu kararlar için bkz. Özüğür, Nafaka Hukuku, s. 408 vd., 411 vd., 416 vd.

taftan ebeveynler dolaylı çocuk maliyetlerine ilişkin olarak özel durumlar dışında çocuğun bakım ve eğitimine daha az zaman ayırmaktadırlar. Bu yönde İsviçre'deki bir çalışma verisine göre bakım faaliyetinin süresi, küçük çocuklar için ayda 74 saat iken, gençler için bu süre 19 saate düşmektedir³⁸². Bu süreler ülkelere ve zamana göre değişebilmekle birlikte en azından çocuğun belli bir yaşı geçmesinden itibaren veya bir birey olarak sorumluluk üstlenmeye başladığı andan sonra³⁸³, kural olarak³⁸⁴ bakım için gereken sürenin azaldığı söylenebilir.

İsviçre uygulamasında çocuk sayısı ve buna bağlı maliyetler konusunda bazı tespitlerle, genellemelerle karşılaşabilmekteyiz. Nitekim İsviçre Federal Mahkemesi bir kararında iki çocuk için ailenin toplam barınma masraflarının %46'sını çok yüksek bulmuştur³⁸⁵. Yine İsviçre'de farklı kantonlarda farklı mahkeme uygulamalarına da rastlanmaktadır. Örneğin Bern Bölge Mahkemesi çocuk başına %20, Vaud kantonu ise çocuk başına %15 oranı uygulamaktadır³⁸⁶.

Bu iki değer de (çocuk sayısı ve çocuk yaşı) ayrı ayrı değil, aynı Zürih tablosu metodunda olduğu gibi birbirleriyle kombinasyonu dikkate alınmalıdır. Ancak Zürih tablosundan farklı olarak gider kalemi olarak sadece doğrudan bakım ve destek maliyetleri dikkate alınmamalı, bunun yanında, yine dolaylı çocuk maliyetleri altında değerlendirilebilecek örneğin çocuğun kıyafetlerini yıkama, ödevlerine yardımcı olma gibi kalemler de buna dahil edilmelidir. Temel olarak, çocukların yaşı ne kadar küçükse ve hanede ne kadar çok çocuk yaşıyorsa, onlara bakmanın o kadar uzun sürdüğü ve buna bağlı olarak yürütülen bakım ve eğitim faaliyetlerinin parasal değerinin daha yüksek olduğu söylenebilir. Ancak belirli bir aile büyüklüğü için, çocuklar büyüdükçe değer azalmaktadır. Bu yönde ergenler giderek daha bağımsız hale gelmekte, kardeşlerine bakabilmekte ve bu durum ebeveynlerin eğitim ve bakım işlerini azaltmaktadır³⁸⁷.

³⁸² Geiser-Widmer, "Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge", s. 7.

³⁸³ Örneğin zamansal olarak çocuk kreşe veya okula başladıktan sonra veya ödevlerini vb. faaliyetlerini kendi yapmaya başlamasından itibaren bu durum kabul edilebilir.

³⁸⁴ Örneğin özel bakım gerektiren bir hastalık vb. durumlarda aksi yönde bakım için gereken sürenin artması söz konusu olabilir.

³⁸⁵ BGer, 5A_743/2017, 22.5.2019, § 5.2.5.

³⁸⁶ BGer, 5A_874/2015, 2.3.2016, § 4.2, <http://relevancy.bger.ch>, (11.10.2022). Yine Aargau Yüksek Mahkemesi'nin çocuklar için nafaka katkı paylarının değerlendirilmesine ilişkin tavsiyelerine göre; çocukların maliyetlerinin oranı en fazla tüm çocuklar için bakan ebeveynin maliyetlerinin %50'sine kadar olabilir. Öte yandan Solothurn kantonu mahkemeleri; bir çocuk için %17, iki çocuk için %27, üç çocuk için %35 oranı uygulamaktadırlar. Söz konusu örnek uygulamalar için bkz. Aeschlimann vd., "Berechnung des Kindesunterhalts", s. 260.

³⁸⁷ Geiser-Widmer, "Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge", s. 7.

Bunun yanında her bir çocuğun özel durumu ve ihtiyaçları da gözetilmelidir. Yukarıda doğrudan maliyetlere ilişkin belirtildiği gibi, dolaylı maliyetlere ilişkin birtakım tablolar ve metotlar ile elde edilen sonuçlar da standart durumu yansıtan asgari bir değer olarak kabul edilmelidir. Böylece çocuğun özel ihtiyaçları³⁸⁸ ve buna bağlı olarak velinin artan bakım ve eğitim işleriyle bu rakam artırılabilir. Yargıtay'ın bazı kararlarında ilk derece mahkemesi ile benzer şekilde her bir çocuk için belirlenecek nafaka konusunda genelleme yapılarak aynı rakama hükmedildiği³⁸⁹, diğer bazı kararlarında ise haklı olarak bunun doğru bir yaklaşım olmadığı, gerekçesi ortaya konularak her bir çocuk için ne miktarda nafakanın hesaplandığının açıkça gösterilerek hüküm tesis edilmesi gerektiği belirtilmektedir³⁹⁰.

³⁸⁸ Diğer hususların yanında çocuğun özel sağlık durumunun (A tipi otizm epilepsi rahatsızlığı) ve buna bağlı özel bakım gereksiniminin dikkate alınması gerektiği yönünde bkz. Yargıtay 3 Hukuk Dairesinin 04.03.2015 tarihli ve 2014/17403 esas, 2015/3510 karar sayılı kararı; İştirak nafakasının hesabında kararda belirtilen diğer hususların yanında, hastalığı sebebiyle çocuğun zarar gören dişleriyle ilgili ortodonti tedavisine başlanacağını ve buna ilişkin giderlerin dikkate alındığı ve nafaka yükümlüsünün de gelir durumuyla orantılı ilk derece mahkemesinin hakkaniyete uygun olduğu hakkında bkz. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 38. Hukuk Dairesinin 23.12.2019 tarihli ve 2019/ 723 esas, 2019/ 1967 karar sayılı kararı, www.lexpera.com (1.09.2022).

³⁸⁹ Müşterek çocukların her biri için (kararlarda gördüğümüz kadarıyla) ayrı bir inceleme olmaksızın ortak bir rakama hükmedildiği çeşitli ilk derece mahkemesinin kararları bulunmaktadır. Söz konusu kararların bu yönünün tartışma konusu yapılmadığı, genel olarak küçüklerin yaş ve ihtiyaçları yanında gelir durumu ile orantılı olması gerektiğine işaret edilerek, sadece bunun miktarının tartışıldığı Yargıtay kararlarından bazılarını örnek olarak bkz. Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 15.02.2010 tarihli ve 2010/6903 esas, 2010/12099 karar sayılı; Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 08.02.2010 tarihli ve 2010/398 esas, 2010/1547 karar sayılı kararı; Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 07.03.2014 tarihli ve 2013/20020 esas, 2014/5537 karar sayılı kararı; Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 29.05.2013 tarihli ve 2013/6463 esas, 2013/8833 karar sayılı kararı (Özğür, Nafaka Hukuku, s. 348 vd.; 378 vd., 441 vd., 447). Hatta müşterek her iki çocuğun farklı özel okul ücretleri (sırasıyla: 7439 TL ve 8994 TL) olmasına rağmen, ilk derece mahkemesince hükmedilen nafaka miktarının müşterek çocukların ihtiyacı ve tarafların gelir durumuna göre sadece düşük olduğu tespitinin yapıldığı bir karar için bkz. Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 08.06.2015 tarihli ve 2015/3224 esas, 2015/10380 karar sayılı kararı (Özdemir-Ruhi, Çocuk Hukuku, s. 352). Yine üç müşterek çocuktan her biri lehine ilk derece mahkemesinin 150'er TL'ye hükmetmesinin uygun olduğu yönünde bkz. Samsun Bölge Adliye Mahkemesi 4. Hukuk Dairesinin 4.12.2020 tarihli ve 2020/2198 esas, 2020/3059 karar sayılı kararı, www.lexpera.com, (1.09.2022).

³⁹⁰ Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 07.02.2000 tarihli ve 1094 esas, 1353 karar sayılı kararı. Yine Yargıtay başka bir kararında (Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 04.03.2002 tarihli ve 1758 esas, 2818 karar sayılı kararı): "...*İştirak nafakası istenen çocuklar birden çok ise her bir çocuk için ne miktar iştirak nafakası istendiği ayrı ayrı açıklattırılarak, nafakaya da sonuçta her bir çocuk için ayrı ayrı hükmedilmelidir...*" şeklinde ifade etmektedir. (Özğür, Nafaka Hukuku, s. 482 vd.).

SONUÇ

İsviçre Hukuku'nda çocuk nafakasının farklı şekillerde, ayrımlarda yerine getirilebileceği kabul edilmektedir. İştirak nafakasına ilişkin bu ayrımların her iki ebeveynin farklı katkılarını ve çocuk menfaatlerini azami şekilde ve farklı boyutlarıyla dikkate almakta, adil ve sistematik bir anlayışı yansıtmaktadır. Bu ayrımların niteliği uygun düştüğü ölçüde Türk hukuk uygulamasında dikkate alınabilmesine TMK'nın ilgili hükümleri engel teşkil etmemektedir. Öte yandan Türk hukuk uygulamasında bazı kararlarda açıkça olmasa bile iştirak nafakasının farklı görünüşlerinin dikkate alındığı gözlemlenmektedir.

TMK ve ZGB'de nafaka hesaplama metoduna ilişkin ölçütler belirtilmiş; ancak bunun nasıl hesaplanacağı doktrin ve uygulamaya bırakılmıştır. Bu bağlamda tercih edilecek iştirak nafakası hesaplama metodu nafaka hesabında öngörülebilir ve sonradan denetime elverişli bir yaklaşıma katkı sağlayacaktır. Mukayeseli bir değerlendirmede İsviçre ve Türk Medeni Hukuku'nda sorunsal düzeyin yanında ilkesel ve yasal düzlemde benzerliklerin söz konusu olduğu tespit edilmiştir. İsviçre hukuk uygulaması ve öğretisinde geliştirilen metot ve çözümler hukuk sistemleri arasındaki özgün yapısal farklılıklar gözetilerek Türk Hukuk uygulamasında da yararlanılabilecektir. Somut olarak bu metotların hangilerinin amaca en uygun çözüm bulma noktasında nasıl katkı sağlayabileceği doğrudan ve dolaylı çocuk maliyetlerinin hesaplama metotlarına ilişkin olarak makalede ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

Türk Hukuk uygulamasında iştirak nafakasının doğrudan çocuk maliyetlerine ilişkin nakdi nafaka bölümünün hesaplanmasında çalışmada belirtilen şartlar ve çeşitli öneriler dahilinde iki aşamalı somut metodun en azından çıkış noktası olarak esas alınması, uygulamada öngörülebilirliğin artırılmasına önemli bir katkı sağlayacaktır. Objektif esaslara dayalı bu metot TMK m. 330 f. 1'de yer alan temel ölçütleri dikkate aldığı gibi sunduğu aşamalı, sistematik yaklaşım farklı finansal gelir durumlarını ve taraf menfaatleri arasındaki dengeyi gözetmektedir. İki aşamalı somut metodu tamamlayıcı olarak, çalışmada aktarılan kapsam, şartlar ve öneriler dahilinde yararlanılabilecek diğer bazı metotlar şu şekildedir; istatistiksel harcama belirleme metodu, denklik ölçeği metodu, Sake tablosu veya Züriç Tablosu gibi bir Türkiye özelinde hazırlanacak tabloları esas alan metotlar, tek aşamalı somut nafaka metot ve soyut metot. İştirak nafakasının belirlenmesine ilişkin hukuki bir uyumsuzlukta hâkim takdir hakkı dahilinde, fiili (maddi) karineye konu bir olgu olarak genel anlamda nafaka hesaplama metotlarının sonuçlarını değerlendirecektir.

Dolaylı çocuk maliyeti hesaplamasına ilişkin olarak ise çalışmada belirtilen şartlar ve çeşitli öneriler dahilinde yaşama maliyeti metodundan yararlanılabilmektedir. Yaşama maliyeti metodunun ilk kısmını teşkil eden genişletilmiş asgari geçim değeri ve bu konuda İsviçre Federal Mahkemesi'nin yaklaşımı objektif temellere dayanmaktadır. Ayrıca bu metod dolaylı çocuk maliyetlerinin niteliği ile bağdaşmakta, iştirak nafakasının farklı görünüşleri arasında bağlantı ve tutarlılığı sağlamakta olup, Türk hukuk uygulaması için önerilebilir niteliktedir. Yaşam maliyeti metodunun ikinci kısmı ise gelire, velinin çalışmasının beklenip beklenmeyeceğine, çalışma bekleniyorsa bunun oranının ne olması gerektiğine ilişkindir. Burada Türk Hukuk uygulaması yönünden çalışmada belirtilen şartlar dahilinde çıkış noktası olarak asgari bir alt yaş sınırı öngören bir yaklaşım ile bu yaşın üzerinde kullanılmak üzere aşamalı ilerleyen, objektif bir ölçüt sunan okul düzeyi modelinin birlikte uygulanması önerilmektedir. Ancak bu konuda çalışmada öngörülen hassasiyetleri karşılayan bir düzenlemenin açıkça TMK'da ihdas edilmesi hukuk güvenliğine katkı sağlayacaktır.

Yaşam maliyeti metodunun uygulanmasında velinin çalışması beklenen belirli bir çalışma oranı tespit edildikten sonra, bu oranın uygulanacağı gelirin nasıl tespit edileceği sorusu gündeme gelmektedir. Burada çalışmada paylaşılan gerekçelerle mikro ekonomik teoriden biri olan fırsat maliyeti yaklaşımından faydalanılabilecektir. Yine çocuk bakımının değerinin belirlenmesi etkileyen faktörler arasında çocuk sayısı ve çocuk/çocukların yaşı da yer alır. Çalışmada belirtilen şartlar dahilinde bunlarda hesaplamada dikkate alınmalıdır. Nihayet çocuk nafakası hesaplamaya ilişkin yürütülecek incelemede çocuğun özel durumu ve ihtiyaçları göz ardı edilmemek suretiyle birtakım genellemelerden de yararlanılabileceği çalışmada belirtilmiştir.

Doğrudan maliyetler gibi dolaylı maliyetlere ilişkin de birtakım tablolar ve metodlar ile elde edilen sonuçlar, standart durumu yansıtan bir değer olarak kabul edilmelidir. Bu anlamda çocuğun özel ihtiyaçları ve buna bağlı olarak velinin artan bakım ve eğitim işleriyle bu rakam arttırılabilmelidir. Her bir çocuk için ne miktarda nafaka belirlendiği gerekçeli olarak ve açıkça gösterilerek hüküm tesis edilmelidir.

KAYNAKÇA

- ACABEY, Beşir Mehmet, "Çocukları İlgilendiren ve Aile Mahkemelerinin Görev Alanına Giren Konular", *İzmir Barosu Dergisi*, 2006, S. 4, ss. 88- 138.
- AEBI-MÜLLER, Regina E., "Aktuelle Rechtsprechung des Bundesgerichts zum Familienrecht", *Jusletter*, 21. 01. 2019, ss. 1- 33.
- AEBI-MÜLLER, Regina E., "Familienrechtlicher Unterhalt in der neusten Rechtsprechung", *Jusletter*, 3. 5. 2021, S. 5, ss. 1- 14.
- AESCHLIMANN, Sabine vd., "Die Praxis des Familienrechts, Berechnung des Kindesunterhalts - Einige Überlegungen zum Urteil des Bundesgerichts vom 11. November 2020 i.S. A. gegen B. 5A_311/2019", *FamPra.ch*, 2021, S. 2, ss. 281-285.
- AKINTÜRK, Turgut- ATEŞ KAHRAMAN, Derya, *Aile Hukuku*, 23. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2022.
- AKYÜZ, Emine, *Çocuk hukuku: Çocukların Hakları ve Korunması*, 7. Baskı, Pegem Akademi, Ankara, 2020.
- ALLEMANN, Hans-Martin, "Betreuungsunterhalt - Grundlagen und Bemessung", *Jusletter*, 11. Juli 2016, ss. 1- 40.
- ANTALYA, O. Gökhan- TOPUZ, Murat, *Marmara Hukuk Yorumu, Cilt I: Medeni Hukuk: Giriş, Temel Kavramlar, Başlangıç Hükümleri*, 4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021.
- ANTALYA, O. Gökhan, *Hukuk Metodolojisi*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021.
- ANTALYA, O. Gökhan, *Hukuk Metodolojisi Cilt: II*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021.
- ANTALYA, O. Gökhan, *Manevi Zararın Belirlenmesi ve Manevi Tazminatın Hesaplanması*, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2017.
- ANTALYA, O. Gökhan, *Marmara Hukuk Yorumu: Cilt 5 1 1: Borçlar Hukuku Genel Hükümler Temel Kavramlar, Sözleşmeden Doğan Borç İlişkileri*, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.
- ARIDEMİR, Arzu Genç, *Sözleşmeye Aykırılıktan Doğan Manevi Tazminat*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017.
- ARNDT, Christine- BRÄNDLI, Gian, "Berechnung des Betreuungsunterhalts - ein Lösungsansatz aus der Praxis", *FamPra.ch*, 2017, S. 1, ss. 236-244.
- ARNDT, Christine- LANGER, Paul, "Neuere Entwicklungen im Recht des nahehelichen Unterhalts in guten finanziellen Verhältnissen", *Achte Schweizer Familienrecht&Tage: 28./29. Januar 2016 in Zürich*, Ed.: Andrea Büchler, Ingeborg Schwenzer, Bern, Stämpfli Verlag, 2016, ss. 177- 202.
- AYAN, Mehmet- AYAN, Nursen, *Kişiler Hukuku*, 9. Baskı, Ankara, 2020.
- BAŞ, Seda- ÖZCAN, Nisa, "Yoksulluk Nafakasında Süre Sorununun Anayasal ve Medeni Hukuk Boyutuyla Tartışılması ve Bir Öneri Olarak Boşanma Tazminatı", *ASBÜ Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2022, C. 4, S. 1, ss. 328-383.

- BAYGIN, Cem- DOĞAN, Murat, “Çocuk Mallarının Yönetimi, Kullanılması ve Sarfı”, *AÜEHFD*, 2005, C. 9, S. 1-2, ss. 379- 428.
- BAYGIN, Cem, *Soybağı Hukuku*, On İki levha Yayıncılık, İstanbul, 2010.
- Botschaft vom 15. November 1995 über die Änderung des Schweizerischen Zivilgesetzbuches, *Personenstand, Eheschliessung, Scheidung, Kindesrecht, Verwandtenunterstützungspflicht, Heimstätten, Vormundschaft und Ehevermittlung*, BBl 1996 I.
- Botschaft vom 29. November 2013 zu einer Änderung des ZGB, *Kindesunterhalt*, BBl 2014.
- BOZDAĞ, Gonca Gülfem, *Türk Hukukunda ve Uluslararası Hukukta Nafaka*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2015.
- BOZKURT, Fatma Duygu, “Yoksulluk Nafakasını İnsan Hakları ve Toplumsal Cinsiyet Ekseninde Yeniden Düşünmek”, *İNÜHFD*, 2021, C. 12 S. 2, ss. 566-584.
- BRAUCHLI, Andreas, *Das Kindeswohl als Maxime des Rechts*, Schulthess Verlag, Zürich, 1982.
- BRENNER, Andreas, “Der Kindesunterhalt: Ökonomische Bewertung der verschiedenen Unterhaltsberechnungsmethoden”, *AJP*, 2012, S. 1, ss. 5-10.
- BUCHLER, Andrea- CANTIENI, Linus- SIMONI, Heidi, “Die Regeln der elterlichen Sorge nach Scheidung de lege ferenda - ein Vorschlag”, *FAMPRA.CH*, 2007, S. 2, ss. 207-227.
- BUNDESAMT FÜR STATISTIK (BFS), Schweizerische Arbeitskräfteerhebung (SAKE), Steckbrief - Erhebung / Statistik, Thema: Arbeit und Erwerb, 13.12.2021.
- BURRI, Marga, *Der Betreuungsunterhalt*, Schulthess Verlag, Zürich, 2018.
- BÜCHLER, Andrea- SCHWENZER, Ingeborg, “Vorbemerkung zur Art. 125- 132”, *Fam-Komm Scheidung*, Ed.: Ingeborg Schwenzer, Roland Fankhauser, 3. Baskı, Bern, Stampfli Verlag, 2017.
- BYDLINSKI, Franz, *Juristische Methodenlehre und Rechtsbegriff*, 2. Aufgabe, Springer Verlag, Wien Newyork, 2011.
- CEYLAN, Ebru, “İştirak Nafakasının Belirlenmesiyle İlgili Seçilmiş Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi”, *TBB Dergisi*, 2017, S. 133, ss. 299 - 324.
- CEYLAN, Ebru. “Türk Hukukunda Boşanmanın Hukuki Sonuçlarında Arabuluculuk”, *LHD*, 2018, C. 16, S. 190, ss. 4561-4588.
- ÇELİKEL, Serdar, *Boşanmanın Çocuklara İlişkin Hukuki Sonuçları*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2012.
- ÇİTAK, Burçak, “Yoksulluk Nafakası”, *İÜHFM*, 2016, C. 74, S. 1, ss. 241-257.
- DAĞLIOĞLU, Duygu, “Aile Hukukuna İlişkin Uyuşmazlıklarda Arabuluculuk”, *ASBÜ Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2020, C. 2, S. 2 ss. 551- 587.

- DEĞİRMENCİ, Hakan, “Kreş ve Gündüz Bakımevleri ile İlgili Vergisel Kolaylıklar”, *İş ve Hayat*, 2021, S. 14, ss. 28- 41.
- DEMİR, Mecit, *Yoksulluk Nafakası*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018.
- DEMİR, Remzi, “Yoksulluk Nafakasının Sona Erme Sebepleri ve Yoksulluk Nafakasının Süresizliğine Dair Tartışmalar”, *TBBD*, 2020, S. 147, ss. 221-249.
- DEMİRBAŞ, Ali, “Güncel Tartışmalarla Yoksulluk Nafakası”, *İMÜHFD*, 2018, C. 5, S. 2, ss. 219- 236.
- DEMİRBOĞA, Dursun Ali, *Medeni Hukuk-I*, Ed.: Metin İkizler, Özlem Tüzüner, Ankara, Adalet Yayınevi, 2021, ss. 257- 285.
- DOĞAN, İzzet, “Türk Medeni Kanununun Düzenlemelerine Göre Tedbir, Yoksulluk ve İştirak Nafakası”, *Public and Private International Law Bulletin*, 2015, C. 35, S. 1, ss. 59- 95.
- DURAL, Mustafa- ÖĞÜZ, Tufan- GÜMÜŞ, Mustafa Alper, *Türk Özel Hukuku, C. III, Aile Hukuku*, 17. Baskı, Filiz Kitapevi, İstanbul, 2016.
- DURAL, Mustafa- SARI, Suat, *Türk Özel Hukuku Cilt I Temel Kavramlar ve Medeni Kanunun Başlangıç Hükümleri*, 17. Baskı, Filiz Kitapevi, İstanbul, 2022.
- DURGUN ARSLAN, Çisil, “Karşılaştırmalı Hukuk Araştırmalarında Yöntem”, *MÜHF-HAD*, 2021, S. 27, ss. 1540-1564.
- ELÇİN GRASSİNGER, Gülçin, *Türk medeni kanununda yer alan velâyet hükümleri kapsamında küçüğün kişi varlığının korunması için alınacak tedbirler (MK md. 346, md. 347, md. 348)*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2009.
- ERDEM, Betül Pektaş, “Türkiye’de Hanehalkı Tasarruflarını Etkileyen Faktörler”, *T.C. Kalkınma Bakanlığı, Ekonomik Modeller ve Stratejik Araştırmalar Genel Müdürlüğü*, (Uzmanlık Tezi, Yayın No: 2973), Ankara 2017.
- ERDEM, Mehmet- BAŞAK, Aslı Makaracı, *Aile Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022.
- EREN, Fikret, *Borçlar Hukuku: Genel hükümler*, 26. Baskı, Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2021.
- ERLÜLE, Fulya, *Türk Borçlar Kanunu’na Göre Bedensel Bütünlüğün İhlalinde Manevi Tazminat*, 3. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021.
- ERSÖZ, Oğuz, “Yoksulluk Nafakasının Sona Ermesi”, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, 2018, S. 12, ss. 463-509.
- FANKHAUSER, Roland, “Der Betreuungsunterhalt- Zur Spurensuche und -deutung anhand von Materialien, Das Zivilrecht und seine Durchsetzung”, *Festschrift für Professor Thomas Sutter-Somm*, Ed.: Roland Fankhauser vd., Zürich, Schulthess Verlag, 2016, ss. 793-806.
- FORSTMOSER, Peter- VOGT, Hans Ueli, *Einführung in das Recht*, 5. Baskı, Stämpfli Verlag, Bern, 2012.

- FREI, Alexander vd., "Irrgarten Unterhaltsrecht", *Anwaltsrevue*, 2018, S. 4, ss. 151-159.
- FREIVOGEL, Elisabeth, "Aktuelle Reform des Rechts der elterlichen Sorge und des Unterhalts nach Trennung und Scheidung", *FamPra.ch*, 2012, S. 3, ss. 627- 656.
- FREIVOGEL, Elisabeth, "Nachehelicher Unterhalt- Verwandtenunterstützung- Sozialhilfe Wenn das Familieneinkommen nach Trennung oder Scheidung nicht für zwei Haushalte ausreicht: Rechtsprechung und Änderungsbedarf bei Mankofällen", *FamPra.ch*, 2007, S. 3, ss. 497- 525.
- GABATHULER, Thomas, "Unterhaltsrecht: Kinderbetreuung", *Plädoyer*, 2016, S. 5, ss. 32-37.
- GEISER, Thomas- WIDMER, Rolf, "Ein Vorschlag zur Bemessung der Kinderunterhaltsbeiträge", *AJP*, 2000, S. 3, ss. 3-17.
- GEISER, Thomas, "Übersicht über die Revision des Kindesunterhaltsrechts: Rechtspolitische Überlegungen zur Reform vom 20. März 2015", *AJP*, 2016, S. 10, ss. 1279-1289.
- GEMALMAZ, Burak, *Mülkiyet Hakkı*, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi - 6, Avrupa Konseyi Ankara Program Ofisi, Ankara, 2018.
- GENÇCAN, Ömer Uğur, *Nafaka Hukuku*, 1. Baskı, Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2018.
- GLOOR Urs- SPYCHER Annette, *Basler Kommentar ZGB I*, Ed.: Thomas Geiser vd., 5. Baskı, Basel, Helbing & Lichtenhahn Verlag, 2016, ZGB Art. 1-456.
- GLOOR, Urs- GRÜTTER, Myriam, "Nachehelicher Unterhalt und Kindesunterhalt bei günstigen Verhältnissen", *Sechste Schweizer Familienrechtstage*, Ed.: Andrea Büchler, Ingeborg Schwenzer, Bern, Stämpfli Verlag, 2012, ss. 65-84.
- HARTMANN, Stephan, "Betreuungsunterhalt - Überlegungen zur Methode der Unterhaltsbemessung", *ZBJV*, 2017, S. 153, ss. 85- 115.
- HATEMİ, Hüseyin, *Kişiler Hukuku*, 9. Baskı, İstanbul, 2021.
- HAUSHEER, Heiz, "Weitere Rechtsprechung zum neuen Betreuungsunterhalt", *FamRZ*, 2019, S. 18, ss. 1513- 1515.
- HAUSHEER, Heiz.- SPYCHER, Annette, *Handbuch des Unterhaltsrechts*, 2. Baskı, Stämpfli Verlag, Bern, 2010.
- HEGNAUER, Cyril, *Berner Kommentar*, 2. Teilband, 1. Unterteilband, Art. 270-295 ZGB, Stämpfli Verlag, 1997.
- HESSE, Klaus- JUDT, Antje, "Das Wert der Hausarbeit", *Haushalte an der Schwelle zum nächsten Jahrtausend*, Ed.: Thomas Preuß, Ulrich Oltersdorf, Frankfurt-New York, Campus Verlag, 1996, ss. 156- 192.
- HOFMANN, Roland- MORDASINI, Claudia M., "Nachehelicher Unterhalt in sehr guten Verhältnissen", *Neunte Schweizer Familienrechtstage: 18./19. Januar 2018 in Basel*, Ed.: Andrea Büchler, Ingeborg Schwenzer, Bern, Stämpfli Verlag, 2018, ss. 183- 204.
- HONSELL, Heinrich- Vogt, N. Peter- GEISER, Thomas, *Kommentar zum Schweizerischen Privatrecht, Schweizerisches Zivilgesetzbuch*, 3. Baskı, Helbing&Lichtenhahn Verlag, Basel-Genf-München, 2006.

- HUBER, Eugen, *Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Erläuterungen zum Vorentwurf des Eidgenössischen Justiz- und Polizeidepartements*, Band I, Böhler & Company, Bern, 1914.
- INSTITUT FÜR SOZIALFORSCHUNG UND GESELLSCHAFTSPOLITIK (ISG), "Aufwendungen für den Lebensunterhalt von Kindern. Möglichkeiten zur personenbezogenen Aufteilung der Verbrauchsaufwendungen im Rahmen der Einkommens- und Verbrauchsstichprobe (EVS)", *Unterlagen zur Fachtagung*, Bonn, 1995.
- İLKAY, Engin Baki, "Ergin Çocuk Nafakası", *Medeni Hukuk Alanındaki Güncel Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi Sempozyumları*, Cilt II Aile Hukuku, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019, ss. 3-34.
- JUNGO, Alexandra- AEBI- MÜLLER, Regina E.- SCHWEIGHAUSER, Jonas, "der Betreuungsunterhalt, das Konzept - die Betreuungskosten - die Unterhaltsberechnung, in: *FamPra.ch*, 2017, S. 1, ss. 163- 197.
- JÜRGEN, Soyka, *Prütting-Wegen-Weinreich, BGB Kommentar*, Ed.: Hanns Prütting, Gerhard Wegen, Gerd Weinreich, 5. Baskı, Köln, Luchterhand Verlag, 2008, §§ 1601 - 1615.
- KAPLAN GÜLER, Beyhan, *Boşanmanın Hukuki Sonuçlarında Arbuluculuk*, Sümer Kitapevi, İstanbul, 2014.
- KAPLAN, İbrahim, *Hakimin Sözleşmeye Müdahalesi*, 3. Baskı, Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2013.
- KARACA ÇETİN, Hatice, *Medeni Hukuk-I*, Ed.: Metin İkizler, Özlem Tüzüner, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021, ss. s. 37- 91.
- KARAOSMANOĞLU, Dila Okyar, "Yargıtay Kararları Işığında Yoksulluk Nafakası Ödeme Yükümlülüğünün Şartları ve Ortadan Kalkması", *İKÜ Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2016, C. 15, S. 2, ss. 421- 434.
- KELLER, André, "Gesetzliche Verankerung der Dreijahresregel nach deutschem Vorbild de lege ferenda auch in der Schweiz", *FamPra.ch*, 2014, S. 3, ss. 558-583.
- KILIÇOĞLU, Ahmet M., *Aile Hukuku*, 6. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2022.
- KIRCA, Çiğdem, "Manevi Tazminatın Fonksiyonu ve Niteliği", *Yargıtay Dergisi*, Temmuz 1999, C. 25, S. 3, ss. 242- 270.
- KOCABAŞ, Gediz, "Evlilik Sonrası Dayanışma İlkesi ve Bu İlkenin Sınırı Olarak Clean Break İlkesi Doğrultusunda Yoksulluk Nafakasını Belirleyici Ölçütler", *MÜHFHAD*, 2013, C. 19, S. 1, ss. 357-392.
- KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, Necip, *Borçlar Hukukuna Giriş Hukuki İşlem, Sözleşme, Borçlar Hukuku Genel Bölüm, C. I*, Kocayusufpaşaoğlu/ Hatemi/ Serozan /Arpacı, 7. Bası, Filiz Kitapevi, İstanbul 2017.
- KÖSEOĞLU, Bilal- KOCAAĞA, Köksal, *Aile Hukuku ve Uygulaması*, 2. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa, 2011.

- KULAKLI, Emrah, “Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasının Süresi Bağlamında Bir Mukayeseli Hukuk İncelemesi”, *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2018, C. 5, S. 2, ss. 237- 268.
- KURŞAT, Zekeriya, “Anayasa Mahkemesinin Anlaşmalı Boşanma ve Yoksulluk Nafakasına İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi”, *Anayasa Mahkemesinin Medeni Hukuka İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi Sempozyumu*, Ed.: Tufan Öğüz, İlhan Helvacı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2013.
- LANGHEINE, Jens, *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch: BGB, Band 10: Familienrecht II §§ 1589-1921, SGB VIII*, Ed.: Franz Jürgen Säcker vd., 8. Baskı, München, Beck Verlag, 2020, BGB § 1612a, N. 1- 71.
- MAIER, Phillipp, “Die konkrete Berechnung von Unterhaltsansprüchen im Familienrecht, dargestellt anhand der Praxis der Zürcher Gerichte seit Inkraftsetzung der neuen ZPO”, *FamPra.ch*, 2014, S. 2, ss. 302- 343.
- MENNE, Martin, “Der Betreuungsunterhalt im Rechtsvergleich: ein Blick auf die Entwicklung des Betreuungsunterhalts in der Schweiz, in Österreich und in Deutschland”, *FamPra.ch*, 2017, S. 4, ss. 1021-1056.
- MICHEL, Margot- LUDWIG, Claudio, *Kurzkommentar ZGB*, Ed.: Andrea Büchler, Dominique, Jakob, 2. Baskı, Basel, Helbing Lichtenhahn Verlag, 2018, Art. 276-287a.
- OĞUZMAN, M. Kemal-SELİÇİ, Özer-OKTAY- ÖZDEMİR, Saibe, *Kişiler Hukuku*, 17. Baskı, İstanbul, 2018.
- OĞUZMAN, Kemal- BARLAS, Nami, *Medeni Hukuk*, 28. Baskı, On iki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2022.
- OĞUZTÜRK, Burcu, *Güven Sorumluluğu*, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2008.
- OKTAY ÖZDEMİR, Saibe, “Türk Hukukunda Boşanma Sisteminde Revizyon İhtiyacı”, *Public and Private International Law Bulletin*, 2015, C. 35, S. 1, ss. 29-46.
- OKUR, Sinan, *Borçlar Hukuku Pratik Çalışması Çözüm Metodu ve Örnek Çözümler*, Adalet Yayınevi, Ankara 2020.
- OKUR, Sinan, *Otonom Araçlarda Sözleşme Dışı Hukuki Sorumluluk*, Adalet Yayınları, Ankara 2021.
- ÖZDEMİR, Hayrünnisa - RUHİ, Ahmet Cemal, *Çocuk Hukuku ve Çocuk Hakları*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016.
- ÖZTAN, Bilge, *Aile Hukuku*, 6. Baskı, Turhan kitabevi, Ankara 2015.
- ÖZÜĞÜR, Ali İhsan, *Nafaka Hukuku*, 6. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2015.
- PEKCANITEZ, Hakan- ATALAY, Oğuz- ÖZEKES, Muhammet, *Medeni Usul Hukuku*, 14. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara 2013.
- RUHİ, Ahmet Cemal- RUHİ, Canan, *Nafaka Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021.

- RUHİ, Ahmet Cemal, **Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku**, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2010.
- RUMO JUNGO, Alexandra- HOTZ, Sandra: "Der Vorentwurf zur Revision des Kindesunterhalts: ein erster Schritt", **FAMPRA.CH**, 2013, S. 1, ss. 1-32.
- RUMO JUNGO, Alexandra, "Betreuungsunterhalt bei getrennt lebenden nicht verheirateten Eltern", **recht**, 2008, S. 1, ss. 27-39.
- SANLI, Kerem Cem, **Haksız Fiil Hukukunun Ekonomik Analizi**, Arıkan Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2017.
- SCHAETZLE, Marc- WEBER, Stephan, **Kapitalisieren: Handbuch zur Anwendung der Barwerttafeln**, Schulthess Verlag, Zürich, 2001.
- SCHÄFER, Dieter- SCHWARZ, Nobert, "Wert der Haushaltsproduktion", **Wirtschaft und Statistik**, 1994, C. 8, ss. 597-612.
- SCHÄFER, Dieter, "Haushaltsproduktion in gesamtwirtschaftlicher Betrachtung", **Wirtschaft und Statistik**, 1988, C. 5, ss. 309-318.
- SCHLUEP, Walter R., **Einladung zur Rechtstheorie**, Nomos Verlag, Bern, 2006.
- SCHWEIGHAUSER, Jonas- BÄHLER, Daniel, "Betreuungsunterhalt- Berechnungsmethoden und andere Fragen", Elterliche Sorge, Betreuungsunterhalt, Vorsorgeausgleich und weitere Herausforderungen, **9. Symposium zum Familienrecht 2017**, Ed.: Alexander Jungo, Christiana Fountailakis, Zürich-Basel-Genf, Schulthess Verlag, 2018, ss. 161-196.
- SCHWEIGHAUSER, Jonas, "Allgemeine Bemerkungen zu Art. 285-285a", **FamKomm Scheidung**, Ed.: Ingebor Schwenzer, Roland Fankhauser, Bern, 3. Baskı, Stampfli Verlag, 2017.
- SCHWIZER, Angelo, "BGer 5A_311/2019: Praxisänderung bzw. -vereinheitlichung beim Kindesunterhalt (zweistufige Methode)", **AJP**, 2021, S. 2, ss. 234- 243.
- SEILER, Hansjörg, **Einführung in das Recht**, 3. Baskı, Schulthess Verlag, Zürich- Basel-Genf, 2009.
- SEROZAN, Rona A., "Manevi Zarara Değişik Bir Yaklaşım", **Prof. Dr. Haluk Tandoğan'ın Hatırasına Armağan**, Ed.: Turhan Esener, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1990, ss. 67- 101.
- SEROZAN, Rona A., **Çocuk Hukuku**, 2. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2010.
- SEROZAN, Rona A., **Hukukta Yöntem**, 2. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2017.
- SIRMA, Özgecan, **Yoksulluk ve İştirak Nafakası**, Platon Hukuk, İstanbul, 2020.
- SİRMEN, Lale, **Eşya Hukuku**, 9. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021.
- SPYCHER, Annette- BAUER, Tobias- BAUMANN Beat, **Die Schweiz und ihre Kinder. Private Kosten und staatliche Unterstützungsleistungen**, Schlussbericht NFP 29, Rügger Verlag, Zürich, 1995.
- SPYCHER, Annette, "Betreuungsunterhalt", **FamPra.ch**, 2017, S. 1, ss. 198-235.

- SPYCHER, Annette, “Kindesunterhalt: Rechtliche Grundlagen und praktische Herausforderungen - heute und demnächst”, *FamPra.ch*, 2016, S. 1, ss. 1- 34.
- STOLL, Diego, “Entscheidbesprechung: Bundesgericht, II. zivilrechtliche Abteilung Entscheid vom 11. November 2020 i.S. A. gegen B. - 5A_311/2019”, *FamPra.ch*, 2021, S. 1, ss. 200- 230.
- ŞAHİN, Mustafa, “Türk - İsviçre Medeni Kanunlarına Göre Evlilik Sonrası Katkının (Yoksulluk Nafakasının) Şartları (TMK m. 175 - ZGB m. 125)”, *AHBVÜ-HFD*, 2017, C. 21, S. 3, ss. 75-108.
- ŞIPKA, Şükran, “Yoksulluk Nafakasının Süresine Eleştirel Bir Yaklaşım” *Prof. Dr. Hüseyin Hatemi’ye 80. Yıl Armağanı*, Ed.: Yasemin Güllüoğlu Altun, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2018, ss. 15-20.
- TOSUN, Yalçın “Türk ve İsviçre Hukukunda Yoksulluk Nafakasının ve Doğurduğu Hukuki Sorunların İncelenmesi”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2015, C. 10, S. 129- 130, ss. 129-130.
- TUNA Sıla, “Boşanmanın Mali Sonuçlarından İştirak ve Yoksulluk Nafakası”, *İstanbul Barosu Dergisi*, 2015, C. 89, S. 3, ss. 291-303.
- TUTUMLU, Mehmet Akif, *Teorik ve Pratik Boşanma Yargılaması Hukuku*, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2009.
- TÜRKMEN, Ahmet, “Eğitim Nafakası (TMK m. 328/II)”, *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, Haziran 2013, S. 8 (Özel), ss. 2707-2764.
- UZUN, Mine, *Yargıtay Kararları Kapsamında Yoksulluk Nafakası*, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2013.
- UZUN, Tuba Birinci, “Eğitime Devam Eden Ergin Çocuğa Ödenen Nafakanın Bazı Yargıtay Kararlarında Yardım Nafakası Olarak Nitelendirilmesi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2018, C. 20, S. 2, ss. 89-125.
- YAĞCI, Kürşad, “Yoksulluk Nafakasında “Süresizlik” Sorunu”, *İÜHFM*, 2018, C. 76, S. 1, ss. 323-358.
- YAĞCIOĞLU, Ali Haydar, “İsviçre Hukukunda Çocuk Nafakasına İlişkin Öntasarıdaki Önemli Yenilikler”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2013, C. 15, S. 1, ss. 107-135.
- YASİN, Işık, “Alman Hukuku’nda İştirak (Hısımlık) Nafakası ve Düsseldorf cetveli”, *Türkiye Adalet Akademisi: Akademik Kürsü*, 2021, S. 13, ss. 62- 65.
- YILDIRIM, Abdülkadir, “Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasında Süre Sorunu”, *Legal Hukuk Dergisi*, 2016, C. 14, S. 157, ss. 59-88.
- YILDIRIM, M. Kâmil, *Medeni Usul Hukukunda Delillerin Değerlendirilmesi*, Kazancı Hukuk Yayınları, İstanbul, 1990.
- YİĞİT, Elif, “Yoksulluk Nafakası”, *Selçuk Üniversitesi Adalet Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 2022, C. 5, S. 1, ss. 1-37.

ZEVKLİLER, Aydın- ACABEY, M. Beşir- GÖKYAYLA, K. Emre, **Medeni Hukuk, Giriş, Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, Aile Hukuku**, 6. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2000.

Elektronik Kaynaklar

SPYCHER, Annette- BÄHLER, Daniel- MAJID, Nadja, Kommentar Unterhaltsberechnung, Aktualisierung Kommentar, Stand Rechtsprechung und Literatur sowie Tabellen, **Kommentar-Unterhaltsberechnung**, Juni 2022, <https://berechnungsblaetter.ch/wp-content/uploads/2022/09/Kommentar-Unterhaltsberechnung-2022-09-15.pdf> (29.08.2022).

Kanton Zürich Bildungsdirektion Amt für Jugend und Berufsberatung, Zürcher Kinderkosten-Tabelle vom 1. Januar 2023, https://www.zh.ch/content/dam/zhweb/bilder-dokumente/themen/familie/sorgerecht-unterhalt/kinderkosten_2022.pdf, (10.01.2023).

TÜİK, Haber Bülteni, **Kurumsal Sektör Hesapları 2021**, 2022, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Kurumsal-Sektor-Hesaplari-2021-45684#:~:text=Gayrisafi%20hanehalk%C4%B1%20tasarruf%20oran%C4%B1%202021,y%C4%B1%C4%B1nda%20%11%20oldu>. (10.11. 2022).

Türkiye İstatistik Kurumu, “Gelir, Yaşam, Tüketim ve Yoksulluk”, İstatistik Veri Portalı, <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Gelir,-Yasam,-Tuketim-ve-Yoksulluk-107> (11.11.2022).

1.1.2023 tarihli güncel Düsseldorf Tablosu için bkz. https://www.olg-duesseldorf.nrw.de/infos/Duesseldorfer_Tabelle/Tabelle-2022/Duesseldorfer-Tabelle-2022.pdf, (08.01.2022).

<https://sozluk.gov.tr/>, (5.07.2022).

<https://www.kararara.com/>, (5.07.2022).

<https://piyasa rehberi.org/sozluk/olcekekonomileri#:~:text=Bir%20%C3%BCretim%20ya%20da%20hizmetin,d%C3%BC%C5%9F%C3%BCk%20maliyetler%20ile%20%C3%A7al%C4%B1%C5%9Fmas%C4%B1%20beklenmelidir>, (20.10.2022).

<https://lib.kazanci.com.tr/kho3/ibb/anaindex.html>, (03.09.2022).

www.mevzuat.gov.tr, (12.08.2022).

<https://www.lexpera.com.tr>, (10.08.2022).

<https://legalbank.net>, (06.06.2022).

www.swisslex.ch, (06.08.2022).

<http://relevancy.bger.ch>, (06.08.2022).

<https://www.admin.ch>, (20.10.2022).

<https://abapsikoloji.com/krese-baslama-yasi-kac-olmalı/>

<https://www.bebek.com/cocuklar-icin-krese-baslama-yasi-ne-olmalıdır/> (26.11.2022).